פסח־נומער

BIALYSTOKER STIMME

ביאַליסטאָקער שטימע

אפיציעלער אָרגאַן פון דער ביאליסטאקער לאנדסמאנשאפט אין אמעריקע

נומער 294 • מערץ, 1964 • 44־טער יאָרגאַנג

אינהאַלט:

אין נאַנג פון צייט (נעראַנקען און נאָטיצען)	דוד סאַהן	3
אן אורח אויף פסח (דערציילונג)	יעקב כהן	5
ביאליסטאָקער דאָקטוירים (סילועטען און געשטאַלטען)	מ. סירקאָטא (פראנקרייך)	7
ביאליסטאָק: זונינע בילדער	י. יערוזאליימסקי	13
לידער	אליעזר ניידאוו־ניעוואדאווסקי, ראָזא נעוואדאווסקא	15
מיינע רייזעס אין פוילען	דר. חיים שאשקעס	16
די איצטיגע פוילישע ביאליסטאָק	אלטער טרוס (שוועדען)	18
זיד־אפריקע, אידען און ביאליסטאָק	פסח בורשטיין (ישראל)	19
צוריקגעפונען די יוגענט (שטימונגען און נעראַנקען)	מ. באביטש	26
וויסענשאפט, ליטעראטור, קונסט		29
מאטעריאלן צו דער נעשיכטע פון ביאליסטאָקער אידען	מרדכי וו. בערענשטיין	31
מעדיצין אין מדינת ישראל	ח. ליפשיין	32
ביאליסטאָקער אין מדינת ישראל	א. שייקעוויטש	33
ביי אונזערע לאנדסלייט איבער אמעריקע		
(פאָרעפאָנדענצן פון וויליאם ווייגער, ראזא צוקערמאן, בען טראָש)		35
אונטער א קליינינקען בוימעלע (פאָראידע)	נייטען מילער	36
לכבוד פסח (נאוֹמה־מאָטיוו)	אהרן חייט	36
אונזער ביאליסטאָקער היים (היימע און נאָטען)	הערי גראָף	39
זאלץ און בעפער (פעליעטאָניסטישע נאָטיצען)	הערשעל זלאטעם	40
פלי מיין ליד	הנה בושעה סאַלאָוי	42
יזכור־דערעם צום 21־טען יאָרצייט פון חורבן ביאליסטאָק	סעם סאיד פאול ניודאוו	43 43
אונזער ארכיוו		44
אונזער אינסטיטוציע		48
דר. ב. דובאווסקי ע"ה (נעקראלאג)	דוד סאַהן	55
ראזא ראזיסא ע"ה (נעקראלאג)	בן משה	56
אונזערע פארלוסטען		57
זמן חרותנו (ליד)	יצחק אייבראמאן	66
ענגלישע אפטיילונג (פאעמע פון סעם רובין — ז. 17)		3—18

אַרויסגעגעבן פון ביאַליסטאָקער צענטער, 228 איסט בראָדוויי, ניו יאָרק

דוד סאַהן, רעדאַקטאָר

Published by the Bialystoker Center, 228 East Broadway, N. Y. City

Digitized by Project Zikaron
Touro University-NY Libraries
www.zikaron.tourolib.org
2023

Top Event of the Year

Gala Reception Dinner and Concert in a Testimonial Welcome

to the

"FATHER OF THE BIALYSTOKER HOME"

our endeared President

JACOB COHEN

upon his return from Florida

will be tendered on

Sunday Afternoon, April 19, 1964

4:00 P.M.

at our

Bialystoker Home for the Aged

228 East Broadway, New York

Illustrious personages from the spiritual Jewish elite of Miami Beach will grace us with their presence and will address the *Guest of Honor.*

Special Invitations to the Affair will be mailed shortly.

We ask our directors, co-workers and the friends of Mr. Cohen and his family, to please reserve this date.

Bialystoker Center and Home for the Aged

די הויפט-שמחה פון יאָר

פּייערליכער קבלת פּנים־דינער אוֹן קאָנצערט

פֿאַר „בואך לשלום" לכבוד דעם

„פֿאָטער פון דער ביאַליסטאָקער היאָם"

אונזער באַליבטען פּרעזידענט

דזשייקאַב קאָהען

(צו זיין צוריקקער פון פֿלאָרידאַ)

וועט געגעבען ווערען

זונטיק, דעם 19-טען אַפּריל, 1964

4 אזייגער פּאַרנאַכט

אין אונזער ביאַליסטאָקער מושב זקנים

228 איסט בראָדוועי, נ. י.

פּראָמינענטע פּערזענלעכקייטען, די „פּני" פון דער גייסטיגער אידישער פּירערשאַפט אין מיאַמי ביעטש, ווועלען ספּעציעל קומען זיך באַטיליגען אין דער שמחה אוֹן באַגריסען דעם ערען־גאַסט.

ספּעציעלע איינלאַדונגען ווועלען קירצליך ארויסגעשיקט ווערען צו דער גרויסאַרטיגער אונטערנעמונג.

מיר בעטען אונזערע דירעקטאָרען, טוער אוֹן פריינט פון מר. קאָהען אוֹן זיין פאַמיליע, צו רעזערווירען דעם דאַטום.

ביאַליסטאָקער צענטער אוֹן מושב זקנים

Annual Luncheon and Linen Shower of the Bronx League

SUNDAY, MAY 3, 1964 — 1:00 P.M.

at our Home, 228 East Broadway, New York

RAY KRAMER ..... *Chairlady*

ANNA SCHNEER ..... *Co-Chairlady*

Committee

MARY NATHANSON BERTHA SALOMON

FANNIE SOLOMON

Ticket $3.00

Kate Tropp Memorial Luncheon

SUNDAY, APRIL 26, 1964 — 1:00 P.M.

at our Home, 228 East Broadway, New York

VICTOR TROPP ..... *Sponsor*

SYLVIA SCHOENFELD ..... *Hostess*

Ticket $2.00

Vote of Thanks to Our Office Staff

We voice gratitude to our efficient and devoted office staff (in alphabetical order): ANNE CHERNEY, SYLVIA KAHN, ELEANOR SCHWARTZ and ANNE ZELKOWITZ for a job well done, and we wish them and their families a happy Passover.

BIALYSTOKER CENTER, HOME FOR THE AGED AND THE LADIES AUXILIARY

"BIALYSTOKER STIMME"

ביאַליסטאָקער שטימע

אפיציעלער אָרגאַן פון דער ביאַליסטאָקער לאַנדסמאַנשאפט אין אמעריקע

נומער 294 • מערץ, 1964 • 44־טער יאָרגאַנג

אין גאַנג פון צייט

געדאַנקען און נאָטיצען

פון דוד סאהן

דער היינטיגער ערב פסח

ווידער איז פֿאַרבײַ אַ יאָר, אַז מיר שטייגן אויפֿן שוועל פון ליכטיגען, האַפֿערדיגען יום־טוב פסח. דער יערליכער גאַסט פון פרייליג און פרייהייט.

שווער איז דאָס געמיט און פֿאַרווייטאָגט דאָס האַרץ איבער דער לאַגע פון אונזערע בריידער און שוועסטער הינטער דעם „אייזערנעם פֿאָרהאַנג". אין אַראַבישען גלות און אין אַנדערע לענדער פון פֿאַרסאַלגונג, וואו אידיש שמאַכטען אין גייסטיגען צוואַנג און מאַטעריעלער נויט.

פילען מיר זיך אָבער באַפרידיגט, ווען מיר ציען אונטער דעם אייגענעם סך־הכל דאָ ביי אונז, אונטער די פרייַע אַמעריקאַנער הימלען, וואו אונזער פֿאַלק געניסט פון פרייהייט פון געוויסען, זיכערהייט און פרידען.

נאָך מער קוועלט דאָס האַרץ, ווען מיר גרייטען צו פֿאָר אונזערע אייניאוינער דאָ אין אונזער ביאַליסטאָקער הימ דעם שיינעם יום־טוב מיט דער פולער האַנט, מיט מצות, ווײַן, פיש, עיף און מיט אַלעם גוטען, לויט דעם עכט־אידישען שטייגער אין טראַדיציע נוסח ביאַליסטאָק, ווי אונזערע טאַטעס און מאַמעס האָבען זיך געפירט אין דער אלטער חרובער היים.

א האַרציגן דאַנק קומט אונזערע טייערע מיטגלידער אין טוּער, ווי אויך די מעות־חיטים קאַמפּיין־וואַלונטירען, וועלכע העלפֿן אונז פֿאַרשאַפֿען די נויטיגע מיטלען לכבוד יום־טוב מיט זייער אַרבעט און הילף פֿאַר דעם יערליכען מעות־חיטים פאַנד פון אונזער אינסטיטוציע.

מיר זײַנען גלייקליך, וואָס מיר פֿאַרמאָגען אַזעלכע טייערע האַרציגע פריינט, מענער און פרויער, וועלכע רופען זיך אָפֿ מיט א פולער האַנט, עס איז א שטאָלץ צו מעלדען, אַז אונזער „מעות־חיטים קאַמפּיין", איז אויך דעם יאָר געקרוינט מיט ערפאָלג. און ביי די סדרים, ווי אויך ביי די שיינ־געדעקטע טישען אין די דיינינג־רומס, וועלען אונזערע זקנים און זקנות בענטשען די אַלע וואויולטעטיגע פריינט, דאַנקען און לאָנדסלייט, וועלכע האָבען זיי פֿאַרשאַפֿען אזא גמיטליכען און זאַטען יום־טוב. באַזונדערס דאַנקען מיר אַלע אָרגאַניזאַציעס, סאָסייעטיס און די ברענשעס פון אַרבעטער־רינג, וועלכע האָבען זיך אָפֿגערופֿען אויי בריי־טהאַרציג אויף אונזער אפיל.

די קורצע ראַמען פון אַן עדיטאָריעל ערלויבען ניט אויסצורעכענען די אלע נעמען פון אונזערע מנדבים אין טוער, די אומערמידליכע קאַמפּיינערס פֿאַר דעם מעות־חיטים פאַנד, אָבער יעדער איינער איז אונז ליב, האַרציג און טייער.

עס איז אונזער האָפענונג, אַז אויך די יענגע, וועלכע האָבען זיך ביז איצט נאָך ניט אָפֿגערופֿען מיט זייער פסח־הילף, וועלען ניט בלייבען הינטערשטעליג און אונז באַלד דערפרייען מיט זייער שטיצע. זאָל עס אָבער ניט זיין צו ווייניג אָדער צו שפּעט. טוט שוין אייער פליכט!

אין אַ שטימונג פון פייערליכקייט און מיט אַ האָפֿערדיגען געמיט, באַגריסען מיר אַלע אונזערע מיטגלידער און פריינט, לייענער און אונטערשטיצער, ווי אויך דעם גאַנצען כלל־ישראל. אן מיר ווינטשען אַלעמען א פריילעכען פסח.

דער בילדינג־קאַמפּיין

צוהאָמען מיט דעם היינטיגן נומער גרייכט אונזערע לעזער אן מיטגלידער א בשורה טובה וועגען דעם באַדייטענדען פֿאָרשריט פון אונזער איבערבוי־אַרבעט און מאָדערניזאַציע־פּראָצעס.

עס זיינען געמאכט געוואָרען די נויטיגע אויסבעסערונגען אין אונזער בילדינג און די אינספּעקטאָרען פון די מאַכט־אַרגאַנען, וועלכע האָבען די אויפּזיכט איבער אונזער אינסטיטוציע, האָבען גוטגעהייסען די דורכגעפירטע רעמאָנטען.

גלייכצייטיג וועלען אויך וואַרשיינליך באַשטעטיגט ווערען דורך דעם סטייט וועלפֿעיר דעפּאַרטמענט די צוגעשטעלטע פלענער, וואָס אונזערע אַרכיטעקטען האָבען אויסגעאַרבעט. אזוי שנעל, ווי די פֿאַרמאַליטעטן ווערט ערלידיגט, וועט די בויַ־אַרבעט אין אונזער שפּיטאָל און איבער דעם גאַנצען בילדינג זיך אנהויבען מיט דעם פולען שוואונג און ברען.

ווי באַוואוסט, האָבען מיר שוין איינגעשאָפען נייע מאַדערנע מעבעל, וואָס פֿאַרכאַפט אַן אויג מיט זייער שיינקייט ווי אויך מיט דעם פראַקטישען נוצען. די אויסגעפֿאַרטיגטע פלאָרס וועלען באַלד מעבלירט ווערען און אונזער אינסטיטוציע וועט באַקומען א נייעם פרישען פנים.

אונזערע מיטגלידער און טוער, פריינט און אונטערשטיצער. האָבען אַרויסגעוויזען פֿאַרשטענדעניש אין עדות, אָבער „גע־וואָרט און ניט געגאַרט". מיר האָבען געמוזט אַדורך די אלע פֿר־עדדיגע שטופען, כדי צו קענען זיך נעמען צו דער ארבעט מיט דעם פולען אימפּעט. איצט וועט עס שוין געשען.

Digitized by Project Zikaron
Touro University-NY Libraries
www.zikaron.tourolib.org
2023

מיר דאַנקען אונזערע פריינט און אַלע אַנגעשלאָסענע אַר־גאַניזאַציעס פאַר דעם אויסדרוק פון גאַנצע צייט און מיר אַפּע־לירען, אַז זיי זאָלען ווייטער מיט אונז שטיין, ענג געשלאָסען און געטרייַ, אין העלפען דורכפירען אונזער געגאַרטען חלום און היסטאָרישע אויפגאַבע פון אַ נייעם, פרישען מושב זקנים און שפּיטאָל פאַר מער זקנים און זקנות אין באַקוועמערע באַדינגונגען.

וואויל איז דעם, וועלכער האָט אַ חלק אין דער וויכטיגער אַרבעט. אונזער פאָלק, אונזער לאַנדסמאַנשאַפט און די געשיכטע וועלען עס געדענקען און אָפּשאַצען מיט דאַנק און אַנערקענונג.

דער מאַרטירער־פּרעזידענט, דזשאַן פּ. קענעדי

דער 22־טער נאָוועמבער 1963 וועט פאַרבלייבען אַלס דער „שוואַרצער פרייטאָג" אין דער געשיכטע פון אַמעריקע און פון דער גאַנצער מענטשהייט, וועו די קויל פון אַ פאַרברעכער, גע־צילט פון אַ באַהעלטענעש, האָט געטראָפען אונזער אומפאַרגעס־ליכען פּרעזידענט דזשאן פ. קענעדי, אויף זיין טור אין דאַלאַס, טעקסעס, און איבערגעריסען דעם לעבענס־פּאָדעם פון דעם הויפּט און פירער פון דעם גרעסטען לאַנד אויף דער וועלט און איינעם פון די ליכטיגסטע הומאַניטאַריער פון אונזער צייט און דור.

דער מאַרטירער־פּרעזידענט האָט זיך אויסגעצייכנט מיט זיין טרייהייט און זאָרג פאַר דעם פאָלקסמענטש אָן אונטערשייד פון קאָליר, ראַסע, גלויבען און נאַציאָנאַליטעט דאָ אין לאַנד און איבער דעם גאַנצען ערדקוגעל. ער איז אויך געווען באַוואוסט מיט זיין אינטערעס און פריינטשאַפט צום אידישען פאָלק און צו מדינת ישׂראל.

פאַר דעם עלטערען דור איז קענעדי געווען דער פאָטער און פאַרזאָרגער, ספּעציעל דורך זיין קאַמף פאַר דעם „מעדיקער־ביל", צו ערמעגליכען דעם בירגער פרייַ מעדיצינישע באַהאַנד־לונג אויף דער עלטער אונטער דעם „סאָשעל סעקיוריטי" געזעץ. מיר אין דער ספּערע פון מושב־זקנים־אַרבעט, פילען זיך, דערי־בער, נאָך מער פאַריתומט, ווי יעדער איינער; פאַר אונז איז דער פאַרלוסט נאָך גרעסער און די וואונד נאָך טיפער.

עס איז בלויז אַ טרייסט, וואָס זיין נאָכפאָלגער, פרעזידענט לינדען ב. דזשאַנסאָן, אַ גרויסער ליבהאָבער, גייט אין די וועגען פון דזשאן פ. קענעדי און קעמפט מוטיג פאַר דעם זעלבען „מעדיקער־ביל". מיר האָפען, אַז ער וועט האָבען ערפאָלג אויף דעם געביט ווי אויך אין יעדער הינזיכט פון זיין קאַמפּעטענטער פירערשאַפט, אַלס הויפּט פון לאַנד.

אונזערע שווערע פאַרלוסטען

מיט ווייטאָג אין האַרצען וועט דער לעזער באַמערקען אין היינטיגען נומער די, ליידער, גרויסע צאָל פון אונזערע פאַר־לוסטען, די נעמען און די פּנימער פון אונזערע אומפאַרגעסליכע געזעלשאַפטליכע טוער, מיטגלידער און לאַנדסלייט, וועלכע זיינען פון אונז לעצטענס אַוועק אין דער אייביקייט, איבערלאָזענדיג אין אונז טיפע וואונדען.

פאַר אונזערע אויגען גייט אַוועק אַ דור טוער און בויער, וועלכע האָבען געלייגט די פונדאַמענטען פון אונזער אינסטיטוציע און פון אונזערע סאָסייעטיס דאָ אין לאַנד, ווי אויך פראָמינענטע פיגורען פון אונזער „גייסטיגער אידישער ביאַליסטאָק", וועלכע האָבען פאַרשאַפט כבוד אונזער היימשטאָט און אָפּשטאַם איבער דער גאָרער וועלט.

ליידער איז דאָס געזעץ פון לעבען „דור הולך ודור בא", אַן אייביגער פראָצעס, וועלכען מיר קענען ניט אָפּשטעלען. מיר קענען און מוזען אָבער יאָ וויטער שמידען דעם „המשך ביא־ליסטאָק".

איז דעריבער אין אַ געוויסער מאָס דאָ ביי אונז די טרייסט, וואָס דער יונגער דור שליסט זיך אָן אין אונזערע רייען און פאַרנעמט דעם פלאַץ פון די אַוועקגייענדיגע עלטערע טוער. קינ־דער פאַרטרעטען עלטערען; יונגע נעמען איבער די אַרבעט פון די אויסגעדינטע וועטעראַנען.

אַזוי איז דער פאַל מיט דער נייער יונגער ענערגישער פּרעזידענטין פון אונזער ביאַליסטאָקער ליידיס אָוקזילערי אין ניו־יאָרק, וועלכע וועט האָפענטליך אַריינברענגען פריש בלוט אוּן לעבען אין אונזערע רייען. דאָס זעלבע אויך די זין און טעכטער, ווי אויך די איניקלעך פון אונזערע ביאַליסטאָקער בויער און טוער, וועלכע שליסען זיך לעצטענס אָן אין אונזערע רייען.

מיר דאַרפען דעריבער זיין אָפּטימיסטיש און מיט דעם פליכטבאַוואוסטזיין און פאַראַנטוואָרטליכקייט פאַר דער ירושה פון דורות, וועלכע שטייען גרייט איבערצונעמען די אַרבעט.

דער נייַ־געגרינדעטער קולטור־געזעלשאַפטליכער קאָמיטעט

ביי אונזער „ביאַליסטאָקער צענטער" האָט זיך לעצטענס געגרינדעט אַ נייער זייער וויכטיגער צווייג, אַ קולטור־געזעל־שאַפטליכער קאָמיטעט, אין וועלכען עס זיינען פאַרטרעטען די „פּני" פון אונזער לאַנדסמאַנשאַפטליכער אינטעליגענץ.

אין שפּיץ פון קאָמיטעט שטייט חזן מרדכי ספּעקטאָר, אַלס פאָרזיצער. דער קאָמיטעט האָט שוין אָפּגעהאַלטען אייניגע וויכ־טיגע מיטינגען.

די אויפגאַבע פון קאָמיטעט איז אויפצופאַסען אויף אונזערע גייסטיגע אוצרות, באַזונדערס אויף אונזער רייכען אַרכיוו פון זעלטענע יקר־המציאות'ן, מאַטעריאַלען, דאָקומענטען, שריפטען, צייטונגען, ביכער און בילדער פון היסטאָרישען ווערט, וועלכע שפּיגלען אָפּ די אמאָליגע ביאַליסטאָק אין דער אַלטער היים און די איצטיגע ביאַליסטאָק אין אַמעריקע און איבער דער גאָרער וועלט. דער קאָמיטעט האָט זיך געשטעלט פאַר זיין ערשטער אויפגאַבע צו סיסטעמאַטיזירען און איינאָרדענען דעם אַרכיוו און צו געבען אים ענדליך דעם תיקון, וואָס ער האָט פאַרדינט. דערביי וועט זיך דער קאָמיטעט אויך אָפּגעבען מיט דער ביב־ליאָטעק ביים „צענטער" און זיך באַמיען איינצואָרדענען קולטור־געזעלשאַפטליכע אונטערנעמונגען פאַר דער דערהויבונג פון דעם ביאַליסטאָקער אידישען וואָרט, ליטעראַטור און קונסט.

באַגריסען מיר האַרציג די גרינדער און טוער פון דעם קאָמיטעט צו דער נאָבעלער איניציאַטיוו און מיר האָפען, אַז זייער אַרבעט וועט ברענגען דעם געוואונטשענעם ערפאָלג.

אַן אורח אויף פּסח

פון יעקב כהן

ווען אַברהם פיין איז אָנגעקומען קיין באַלטימאָר, איז זיין ערשטע מחשבה געווען דאָ שוין צו בלייבן, אָן מיט אַלע מיט־לען זיך אײנצוואָרדענען.

באַלטימאָר איז געווען זיין צווייטע שטאָט אין אַמעריקע, וואו ער האָט זיך באַזעצט. און עס האָט אים אָפּגעגליקט אויך. וויײל ווי נאָר ער האָט איבערגעטראָטען דעם באַלטימאָרער „אָפּ־טאָון", וואו זיינען אַ באַקאַנטער פון דער אַלטער היים האָט פּאָר אים צוגעגרייט אַ דירה, איז מען אים באַלד געקומען אָנשלאָגען אַ שטעלע אינם סאָמע געהויבענעם געשעפטס־טייל פון שטאָט, וואו מען האָט אים געגעבען אַרבעט אַלס אַ שניידער אין אַ גרויסען קליידער־מאַגאַזין.

פון דער ערשטער מינוט, ווי נאָר זיין באַלעבאָס „מיסטער" אייבראָמס האָט אים דערזען, איז ער געוואָרען צו אים צוגעזאָגטען און האָט אים שוין נישט אָפּגעלאָזט. ער אַליין, פיין, הויבט נישט אָן צו וויסען, מיט וואָס ער האָט עס אַזוי אויסגענומען בײַם באַבייכעלטען „מיסטער" אייבראָמס. ער איז שוין דאָן נישט געווען קיין יונגערמאַנטשיק, און קיין גאָר וואַשנער בעל־מלאכה איז ער אויך נישט געווען.

כאָטש אויפן אויסזען נאָך אַ גאַנץ שיינער, איז שוין אָבער פּאָרט נישט בײַ אים די ערשטע יוגנט. און דערצו איז אים שווער געווען מיט זיין „באָס" זיך צונויפצוריידען. וויײל ווי נאָר ער האָט גיפּראוואוט זיין באַלעבאָס ענטפערען מיט זיין גרינעם ענגליש, האָט ער זיך אַזוי פאַרפלאָנטערט, אַז אייבראָמס האָט זיך אַזוי צעלאַכט אַז זיין ציגאָר איז אים פון מויל אַרויסגעפאַלען.

און דאָך האָט אים מיסטער אייבראָמס, נאָכן באַהערשען זיך פון זיין פול־ברוסטיגען לאַכען, אַ קלאַפּ געטאָן אין פּלייצע און אַ זאָג געטאָן: „אַ־קעי, לאַנדסמאַן, איר בלייבט בײַ מיר אַרבעטען און פילט זיך ווי אַן אייגענער".

פון דאָן אָן איז שוין אַוועק אַ צייט. ער האָט אים שוין אַפילו געהאָלפּען די „וויידזשעס" און פיין האָט שוין אויך אוס־פּעיעט אויסצופּוצן זיין דירה מיט אַ „ליווינג־רום" און „פראָנט־רום", מיט ראַדיאָ, טעלעוויזיע, און גאַנצען מאָדערנעם קאָמפּאָרט.

אַוודאי האָט ער נישט קיין חרטה וואָס ער איז געקומען קיין אַמעריקע; און דער עיקר, וואָס ער האָט זיך איבערגעצויגען פון ניו־יאָרק קיין מערילענד. וויײל אַ חוץ דעם וואָס ער האָט דאָ געקראָגען אַ גוטע שטעלע מיט אַ נישקשה־דיגען געהאַלט, איז ער אויך צופרידען צו וואוינען אין אַ קלענערער שטאָט ווי אין ריזיקען ניו־יאָרק. כאָטש באַלטימאָר איז אויך נישט קיין מלופּים־קינד, איז זי פאָרט נישט אַזאַ כרך ווי ניו־יאָרק, וואָס איז אַ מדינה פאָר זיך.

אָבער דער עיקר איז פיינ׳ען געגאַנגען נישט אַזוי אין פּרנסה, ווי אין אינם אידישען לעבען — ער האָט קודם־כל געזוכט אַן ענגערע סביבה, ווי אינם לויתן־כרך, וואו מען איז אַזוי פאַרהאַוועט און פאַריאָגט, אַז מען האָט נישט קיין צייט זיך אַליין צו פילען. ער וועט שוין ראָטשילד׳ן נישט דעריאָגען. ער וויל נאָר אַן ערלעכע אויסקומעניש; צו קענען אויסלעבען דאָס ביסעל יאָרען, וואָס איז אים נאָך באַשערט צו לעבען, אויף אַ אידישליכען אופן.

און אין דער אמת׳ן: ער האָט דאָך גענוג אַדורכגעמאַכט אין זיין לעבען. אויסגעווען וואו די וועלט האָט אַן עק. פון זיין שטאָט אין פוילען, פונוואַנען די דייטשען האָבען אים גע־שיקט אין לאַגער, ביז זיין אַנטלויפען אין די סיבירער ווילדער־נישען, וואו ער האָט געשקלאַפּט פאַרן שטיקעל צער־לחם, איז פאָלג מיך אַ גאַנג.

און אַז ער איז שוין באַפרייט געוואָרען פונם נייעם שקלאַ־פּען־לאַגער, האָט ער זיך נאָך געמוזט שלעפּען אַזש קיין פּיע־טשאָרא, כדי פון דאָרטען צו באַקומען זיינע פּאַפּירען און מאַכען אויפסנייַ אַן „השיבנו נאַזאַד" ביז קיין פוילען און דייטשלאַנד, פונוואַנען ער איז געקומען קיין אַמעריקע.

איז אַ וואונדער, וואָס ער קרענקט אונטער פון צייט צו צייט? זיין באַלעבאָס וויסט נישט דערפון, ער באַהאַלט פון אים אויס. און ער אַליין, פיין, וויסט אַליין אויך נישט פונוואַנען עס נעמען זיך צו אים כוחות נאָך צו אַרבעטען איבער־שעה׳ן. אייבראָמס צווינגט אים נישט צו דעם, כאָטש ער האָלט אים אין איין מאַטערן צו דערציילען וואָס מער וועגען רוסלאַנד. אַזאַ שוואַכקייט ביי אים.

פיין אַליין האָט אויך אַ שוואַכקייט, אַ גאָר אַנדערע, אָבער זי לאָזט אים נישט צורו. די שוואַכקייט זיינע האָט ער נאָך געי׳ירש׳נט פון זיינע עלטערן, נאָר געשטאַרקט האָט זיך די דאָ־זיגע שוואַכקייט ביי אים, דווקא אין אַן אויסטערלישער פאָר אים צייט און אין אַן אויסטערליש לאַנד.

דווקא דאָן, ווען ער אַליין האָט דאָרט אין רוסלאַנד געהונ־גערט, ווען ער האָט אַלץ אַוועקגעגעבען פאַר אַ סקאָרינקע ברויט, ווען אַלץ אין אים, אַלע זיינע געדאַנקען און חושים האָבען זיך קאָנצענטרירט נאָר אויף איינס: ווי אַזוי צו שטילען דעם הונגער — דווקא דאָן, האָט זיך אין אים צעשפּילט די פאַנטאַזיע און אים געמאַלט בילדער נאָך בילדער; בילדער פון היימישער וואַ־רימקייט, יום־טוב־פרייד און זעט. און ער האָט זיך פלוצים דער־זען ווי אַמאָל אין דער היים זיצענדיג ביים סדר, וואו ער זאָגט מיט כוונה „כל דכפין ייתי ויכל", און וואו ביי זיין זייט זיצט אַן אורח אויף פּסח.

די בילדער האָבען אים שוין נישט אָפּגעלאָזט, האָבען זיך אין אים באַזעצט ווי אַ דיבוק, אים עררייצט און נאָך מער ביי אים געשטאַרקט דאָס פייניגענדיגע געפיל פון הונגער. דאָן האָט ער, ווי זיין אור־פאָטער יעקב, אַ נדר געטאָן:

אויב ער וועט באַפרייט ווערען פונם דאָזיגען גיהנום — און ער וועט בשלום קומען אין אַ פריי לאַנד, וועט זיין ערשטע זאָך זיין, צו באַשיינען זיין סדר־טיש מיט אַן אורח אויף פּסח, ער זאָל קענען זאָגען דעם „כל דכפין" מיט אַ פריידיג, דער־הויבען געמיט. דער דאָזיגער גדענק האָט זיך אין אים אַזוי איינגעגעסען, אַז ער האָט אים אינגאַנצען באַהערשט, איז גע־וואָרען אַ טייל פון אים.

***

פיין האָט זיך קוים דערוואָרט אויפן ערשטען פּסח אין זיין נייער היים־שטאָט, און מיט אַלע פיבערען פון זיין נשמה האָט ער געגלוסט צו זיין אָנקום.

דער באַלטימאָרער הימעל איז שוין לאַנג געווען אַן אויס־געלייטערטער. דעם ווינטער איז דער פרילינג פרי אָנגעקומען. נאָך איידער מען האָט זיך אַרומגעקוקט, זיינען פאַרשוואונדען די בלייענע וואָלקענס און פון ערגיץ זיינען אָנגעשוואומען אַזעלכע

דורכזיכטיגע וואָלקענדלעך, ווי וויסט באַראַנענע פעלכעלעך, וואָס האָבען זיך געכוואַליעט אויף אַ דורכזיכטיגן בלאָען ים און אינם דאָזיגען וויס־באָפלעקטען בלאָען ים איז געהאַנגען אַ פלאָם־פייערדיגע קויל, וואָס האָט אַלץ באַשפריצט מיט פלאַמיגען גאָלד.

די גראָסעריס פון „פאַרק־הייטס עוועניו", די הויפּט־גאַס פון אידישען גרינעם צענטער, זיינען געווען געפאַקט מיט פסח־פראָדוקטען. די פאָליצעס זיינען געווען פאַרלייגט מיט מצות, פסח־דיגע געבעקסען, קענדיס, ניס און וויינען פון אַלע אידישע פירמעס און סאָרטען. די באַדינער האָבען געשווויצט פון דער חמימה וואָס האָט זיך דעם יאָר צוגעאיילט אין מערילענד, און פון דער אַרבעט פון פאַקען און באַאָרגען אַהיים די פסח־באַשטעלונגען.

גרינשטיין, דער אַרויפגעאַרבעטער נאָך גרינער גראָסעריי־מאַן מיט זיין פרוי, וואָס האָבען דורך דער צייט שוין באַווייזען אַוועקצולייגען זייער שכר, דעם פריערדיגען גראָסעריי־מאַן, האָבען פריידיג אַרומגעשמאַיעט צווישען די קונדען און זיערע געשעפטס־אַגענטען, וואָס זיינען געקומען באַשטעלען פרישע סחורה פון זיי־ערע פירמעס.

עס איז נאָך געווען אַ וואָך צו פסח, נאָר אברהם פיין האָט שוין מיט זיין מאַשען, אַ הויכע, פולע און גוטמוטיגע פרוי, געהאַלטען אין אירן פלאַנעווען ווי אַזוי צוצוגרייטען דעם פסח.

— ווייסט, מאַשע, ווי איך וואָלט וועלען האָבען אַ גאַסט אויף פסח?! — האָט ער איר צערטליך יעדען אָוונט געזאָגט, ווי נאָר ער איז געקומען פון דער אַרבעט. — אוי, בענק איך און גאָר נאָך דער מינוט צו זיצען מיט אַן אורח ביים סדר, מיר האָט זיך נאָך קיינמאָל אַזוי נישט געגלוסט ווי היינט.

— וואָס־זשע איז די מניעה, אברהם. מיר קענען זיך דען דאָס נישט דערלויבען? איך פאַרזיכער דיר, אַז עס וועט אים חלילה אַ גאַנץ יום־טוב גאָרנישט פעלען. און פאַרוואָס טאָקע נישט? פאַרוואָס זאָלען מיר נישט מהנה זיין נאָך אַ איד, אַן אויסגעפיניגטען ווי מיר, וואָס האָט נאָך נישט קיין אייגענע היים מיט אַביסעל יום־טוב־פרייד און משפחה־וואַרימקייט? ער וועט אפילו נישט דאַרפען אַהיים גיין נעכטיגען. וויניק אָרט איז ביי אונז פאַראַן פאַר נאָך אַ מענטשען? און פליטים אין באַלטימאָר, דאַכט זיך, פעלען אויך נישט.

— אין דעם גייט עס טאָקע, מאַשע. איך וויס, אַז פון אונזער זייט וועט נישט זיין קיין מניעה. נאָר וואו נעמט מען טאָקע אַזעלכען?

— וווייסטו וואָס, אברהם, מיר איז איינגעפאַלען? בעט אונזער גראָסעריי־מאַן, גרינשטיינען, ער וועט שוין אַזעלכען אויסזוכען. צו אים קומען אַריין פיל גרינע, איינזאַמע מענטשען, און אַן איינצעלנער וועט נישט זיין פאַררייסען ביי זיך. אַ קלייניקייט, אָבט טעג פסח, ווי וועט זיך, נעבעך, אַזאַ איינער מיט אים אַליין ספּראָווען? און מיר וועלען אים געבען אונזער האָר־ציגסטע באַציאונג. ער וועט זיך פילען ביי אונז ווי ביי זיך אין דער היים.

— יאָ, מאַשע, ביזט גערעכט. מאָרגען פאָר איך צו צו גרינשטיינען און באַשטעל ביי אים דעם גאַנצען פסח, נאָר מיטן תנאי, ער זאָל מיר באַאָרגען מיט אַ גאַסט, און דאָס איבעריגע געהער שוין צו דיר.

אויפן צווייטען טאָג האָט שוין פיין אַוועקגעאיילט צום גראָסעריי־מאַן. גרינשטיין מיט דער פרוי זיינען געזעסען אין אונטערשטען טייל פון דער גראָסערי. זיי האָבען אָפרוענדיג זיך פון דער אַרבעט, איבערגעכאַפט דאָס האַרץ מיט אַ לייכטען בייס און פאַרטרונקען מיט אַ פלעשעל סאָדאַ.

— העלאָ, מיסטער פיין! — האָט אים די כיטרע קרעמערקע באַגריסט, גלייך ווי זי האָט אים ביים אַריינקומען דערזען מיט אירע פאַרזשמורעטע אויגעלעך.

— קומט אַהער, זעצט זיך. וואָס מאַכט מאַשע? איר ווילט אפשר אַ קאַלטען טרונק, אַ „סאַלאַמע", אַ קאָוו? — האָט זי אים נישט אָפגעלאָזט און געשאָטען מיט רייד.

— אַ דאַנק, אַ דאַנק, — האָט פיין געפּרואווט איר אָפּטרייבען פון זיך, ווי מען טרייבט אָפּ אַ פליג.

— איר וויסט נאָך וואָס איך בין געקומען? — האָט ער זיך שוין געווענדעט צו גרינשטיינען אַליין, ווי וועלענדיג מאַכען ערנסטער זיין וועגדונג.

— צו וואָס קומט אַ איד ערב־פסח צו אַ גראָסעריי־מאַן? — האָט די גראָסערקע אים אַריינגעקראָכען אין די רייד — נאָך אַ באַשטעלונג אויף פסח.

— דאָס, און נאָך עפּעס, — האָט איר פיין געענטפערט — און דאָס אַנדערע איז פאַר מיר אַזוי וויכטיג ווי דאָס ערשטע.

— דהיינו, מיסטער פיין, — האָט שוין גרינשטיין אַליין זיך אַריינגעמישט, זעענדיג, אַז ער וועט פון זיין אידענע נישט אַרויסקריכען.

— איך ווייל, מיסטער גרינשטיין, איר זאָלט מיר באַזאָרגען מיט אַ גאַסט אויף פסח. וואָס פאַר איד דאָס זאָל נישט זיין. ער וועט ביי מיר עסען און טרינקען און שלאָפען אַ גאַנץ פסח. ער וועט זיך פילען ווי ביי זיך אין דער היים.

— דאָס איז אַלץ, מיסטער פיין?

— יאָ, ביי מיר איז דאָס אַלץ. און אייער שכר וועט דער־פאַר זיין אַ פאַרגרעסערטע באַשטעלונג.

— איך האָב אַזעלכען — האָט זיך גרינשטיין אויפגעכאַפּט ווי פון שלאָף. מיר דאַכט זיך, אַז ער קומט פון זעלבען אָרט ווי איר. ער איז אַן אינטעליגענטער מענטש. איז אין דער היים געווען אַ לערער. ער איז פון אונזערע מענטשען, נאָר זייער איינזאַם, ווייל ער האָט פאַרלוירען זיין גאַנצע משפּחה. ער איז ערשט אַ פאָר חדשים אינם לאַנד. איך וועל אים שוין רופען און איר וועט זיך מיט אים באַקענען.

— איר זעט, וואָס אַ פריינט איר האָט, מיסטער פיין? — האָט זיך די גראָסערקע נישט געקענט איינהאַלטען צו רימען איר מאַן און גלייכצייטיג צוצובינדען פיינען צו איר גראָסערי.

— אַז דער „שידוך" וועט זיין געמאַכט, מרס. גרינשטיין, וועל איך אייך זיין זייער דאַנקבאַר. איר וויסט גאָרנישט מיט וואָס פאַר אַן אומגעדולד איך דערוואַרט שוין מיין ערשטען פסח אין באַלטימאָר, און אים צו פייערן אויף אונזער אַמאָליגען שטייגער. און איך בעט אייך, וואָס פאַר אַ טעם האָט אַ פסח, אַן אַן איינגעלאָדענעם גאַסט? ווי קען מען דאָס זאָגען „כל דכפין", ווען עס געפינען זיך נאָך אידען, וואָס לעכצען נאָך אַ היימישען פסח־דיגען טיש?...

— גלויבט מיר, אַז איך האָב דאָס אין מיינע אַמאָליגע וואָגלעניישען אויף זיך אַליין געפילט.

אויף מאָרגען, ווען פיין האָט געעפענט די טיר פון גרינ־שטיינ׳ס גראָסערי, האָט ער פונדערווייטענס דערזען אַ יונגעמאַן, וואָס האָט אים אויסגעזען באַקאַנט. ער האָט אָבער צוליבן מרחק צווישען זיי, אים נישט גוט דערקענט. ערשט ווען ער האָט זיך

ביאַליסטאָקער דאָקטוירים — סילועטען און נעשטאַלטען

(אין ערשטען פערטעל פון 20-טען יאָרהונדערט)

פון מ. סיראָטאַ (פראַנקרייך)

פון אייביג אַן האָט מען געהאַט אָפשיי פאַר מענטשען מיט דיפלאָמען. אַן אינזשינער, אַן אַדוואָקאַט האָבען זיך הויך געשאַצט אין די שדכנישע קרייזען און אַז איינער האָט געוואָלט איינהאַנדלען אַזאַ אַרטיקעל פאַר זיין טאָכטער, האָט ער באַצאָלט אַ טייערן פרייז.

אָבער ס׳איז קיין פאַרגלייך ניט געווען מיט אַ פאַרטיגען דאָקטאָר. פאַר אַזוינעם האָט מען אַראָפגענומען דאָס היטעל און מ׳האָט אים געזאָגט פאַר אַ שותף מיטן „רבונו של עולם" — פריער גאָט און נאָכדעם איר, הער דאָקטאָר... אַזוי פלעגען זיך אויסדריקען די שטוב-מענטשען פון אַ קראַנקען, אַ נוטה למות...

ביאַליסטאָק, האָט פון דעם מין געהאַט אַ היפשע צאָל, צווישען וועלכע, דאָקטוירים מיט אַ וועלט-נאָמען, וואָס האָבען פאַרשאַפט כבוד און באַשיינט אונזער שטאָט, אין ערשטען פערטעל פון לעצטען יאָרהונדערט.

אַ גרויסען טייל דאָקטוירים האָב איך געקענט, טאָקע דורך אונזער שטוב, וואו כמעט תמיד איז אימיצער געווען „ניט מיט אַלעמען" און מיין פאָטער האָט ניט געוואָלט וואַרטען ביז ס׳וועט ווערען גאָר שלעכט, אַז אַ דאָקטאָר וועט שוין אויך ניט קענען העלפען...

איינער פון די דאָקטוירים פון וועלכע מיין פאָטער האָט גאָר שטאַרק געהאַלטען, איז געווען ד״ר. פאַרשטעטער. ד״ר. פ. האָט טאָקע, אמת, געמומען אַ הויכען פרייז, אַ רובעל פאַר אַ וויזיט, בעת אַנדערע האָבען זיך באַגנוגענט מיט 50-60 קאָפיקעס, פלעגט ער זיך דערפאַר לענגער אָפגעבען מיט אַ קראַנקען; אים גוט אויספרעגען, אויסטאָפען פון אַלע זייטען, ביז ער האָט געשטעלט דעם דיאַגנאָז. מ׳דאַרף נעמען אין באַטראַכט, אַז די ראַדיאָלאָגיע האָט צו יענער צייט נאָך ניט עקזיסטירט, האָט צו אים דערנענטערט, האָט ער צו אַלעמענס דערשטוינונג אויפגעצאָפעלט אין פאַרוואונדערונג און פרייד. זיי זיינען זיך שוין געפאַלען אויף די העלזער און האָבען זיך ביידע פונאַנדערגעווויינט. ס׳איז געווען זיין לייבליכער קוזין, בערעלע שמיד, מיט וועמען ער איז געווען אינם דייטשען לאַגער.

פיין האָט דערווייל איבערגעלאָזט זיין קוזין אין דער גראָסערי, און אַ צעזונגענער, אַ צעפרייטער, מיט אונטערטאַנצענדיגע טריט, איז ער שוין אין איין אָטעם געלאָפען אַנזאָגען מאַשען די בשורה, אַז ער האָט אַזאַ אומגעריכטען גאָסט אויף פסח.

ער האָט געפעפענט די טיר פון זיין וואוינונג און ווי אַ באַנומענער גענומען שרייען: „מאַשקע, מאַשקע, מיר האָבען אַן אומגעריכטען טייערן גאָסט אויף יום-טוב! אונזער אייגענער קוזין בערעלע שמיד".

פון אייביג אַן האָט מען געהאַט אָפשיי פאַר מענטשען מיט דיפלאָמען. אַן אינזשינער, אַן אַדוואָקאַט האָבען זיך הויך געשאַצט אין די שדכנישע קרייזען און אַז אַ איינער האָט געוואָלט איינהאַנדלען אַזאַ אַרטיקעל פאַר זיין טאָכטער, האָט ער באַצאָלט אַ טייערן פרייז.

אָבער ס׳איז קיין פאַרגלייך ניט געווען מיט אַ פאַרטיגען דאָקטאָר. פאַר אַזוינעם האָט מען אַראָפגענומען דאָס היטעל און מ׳האָט אים געזאָגט פאַר אַ שותף מיטן „רבונו של עולם" — פריער גאָט און נאָכדעם איר, הער דאָקטאָר... אַזוי פלעגען זיך אויסדריקען די שטוב-מענטשען פון אַ קראַנקען, אַ נוטה למות...

ביאַליסטאָק, האָט פון דעם מין געהאַט אַ היפשע צאָל, צווישען וועלכע, דאָקטוירים מיט אַ וועלט-נאָמען, וואָס האָבען פאַרשאַפט כבוד און באַשיינט אונזער שטאָט, אין ערשטען פערטעל פון לעצטען יאָרהונדערט.

אַ גרויסען טייל דאָקטוירים האָב איך געקענט, טאָקע דורך אונזער שטוב, וואו כמעט תמיד איז אימיצער געווען „ניט מיט אַלעמען" און מיין פאָטער האָט ניט געוואָלט וואַרטען ביז ס׳וועט ווערען גאָר שלעכט, אַז אַ דאָקטאָר וועט שוין אויך ניט קענען העלפען...

איינער פון די דאָקטוירים פון וועלכע מיין פאָטער האָט גאָר שטאַרק געהאַלטען, איז געווען ד״ר. פאַרשטעטער. ד״ר. פ. האָט טאָקע, אמת, געמומען אַ הויכען פרייז, אַ רובעל פאַר אַ וויזיט, בעת אַנדערע האָבען זיך באַגנוגענט מיט 50-60 קאָפיקעס, פלעגט ער זיך דערפאַר לענגער אָפגעבען מיט אַ קראַנקען; אים גוט אויספרעגען, אויסטאָפען פון אַלע זייטען, ביז ער האָט געשטעלט דעם דיאַגנאָז. מ׳דאַרף נעמען אין באַטראַכט, אַז די ראַדיאָלאָגיע האָט צו יענער צייט נאָך ניט עקזיסטירט, האָט דער דאָקטאָר באַאַרפט טרעפען דורך אינטואיציע, באַזונדערס ווען דער פאַציענט איז געווען אַ קינד, אַ שטומע צונג, וואָס האָט אויסגעדריקט זיינע ליידען דורך ווייגען און קרעכצען. צו אַזוינע קראַנקע איז דר. פאַרשטעטער באַזונדער געווען עמפינדליך און פלעגט נאָך לענגער פאַרברענגען ביי די דאָזיגע אומבאַהאָלפענע.

איז ער טאָקע אין שטאָט געווען זייער פאָפולער, מ׳האָט אים שיר געהאַלטען פאַר אַ פראָפעסאָר. מ׳האָט זיך מיט אים אויך גערעכענט אין די אַדמיניסטראַטיוון קרייזען, דורך וועלכע ער איז באַשטימט געוואָרען אָלס עלטסטער דאָקטאָר פון אידישען שפּיטאָל. אין געוויסע פאַלען פלעגט מען אים אויך אייניקאַדען אין דער אַמבולאַטאָריע פון „רויטען קרייץ".

אין מיינע צייטען איז ער שוין געווען אַ מאַן אין די זעכציגער. ער פלעגט מאַכען אַן אייַנדרוק בלויז מיט זיין אַדעליגען אויסזען: אַ מיטל-וואוקסיגער, סימפּאַטישער פנים, מיט אַ פאָר דורכדרינגענדע, שמייכלענדיגע אויגען, דיקע ווייסע פריצישע וואָנצעס און מיט זיין אָנגענעמען ריידען. ער איז אויך געווען עלעגאַנט געקליידעט, אַן עסטעט, און תמיד מיט אַ וויסען שניפּס. געערעדט האָט ער בלויז רוסיש, וואָס האָט אים צוגעגעבען אַ באַזונדער חשיבות...

אויף קאָנסיליומס איז אוממעגליך געווען אים צונויפצופאָרען מיט דר. כאַזאַנאָוויטש'ן. ער פלעגט זיך פאַרענטפערן, אַז ס׳איז שווער זיך מיט דר. כ. צו פאַרשטענדיגען און ס׳איז אוממעגליך צו שטיין אין זיינע דלד אמות, ווייל ער קען דערטרינקען מיט זיין שפייעכץ...

מיין פאָטער האָט דווקא געהאַלטען אַן עולם ומלואו פון דר. כאַזאַנאָוויטש, הגם מיט זיין אויסטערלישען אויסזען און הלבשה, ווי מיט זיינע משונה׳דיגע העווּיות און זיין גיך ריידען האַלבע ווערטער, וואָס האָבען זיך וויניג געקלעפט איינס מיט דאָס אַנדערע, האָט ער לכתחילה געמאַכט אַן אָפשטויסענדיגען רושם, באַזונדער אויף אונז קינדער; אָבער אַז מ׳האָט זיך מיט אים צוגעוואוינט, איז ער געווען נאָענט און היימיש, און מ׳האָט אים פשוט ליב געהאַט, הגם ער פלעגט געבען רעכטע פאָרציעס די מענער, פאַרוואָס זיי שאָנעווען ניט זייערע ווייבער, און ווייבער — הלמאי זיי זיינען אַזוינע שלומפּערקעס...

ער האָט זיך פאַר קיינעם ניט זשענירט און געזאָגט אַלץ וואָס ער האָט געהאַט אויפן צונג, פאַרשטייט זיך, אויף זיין שפראַך, מיט „האַלבע ווערטער"...

זיין היציגער טעמפּעראַמענט האָט אים אָפט געקאָסט טייער, ער פלעגט פאַרלירען רייכע פאַציענטן, וועמען ער האָט פּוגע בכבוד געווען; דערפאַר פלעגען זיך צו אים קלעפען עמך, „שער און אייזען". ביי אָט דעם עלעמענט איז ער געווען אַן אייגענער, און פלעגט אַראָפשלינגען אַלע זיינע קאָפריזען און פאַרוואורפען...

צום ערגסטען האָט ער אָפגעשניטען פאַר זיין דרייסטקייט אַרויסצוטרעטען געגען דר. גראַנאָווסקי (אַ פאָליאַק), וועלכער

האָט געכאַפּט אַ אידישען אינגעל אין זיין גאָרטען רייסען פרוכטען און האָט אים דערפאַר אויסגעברענט אויפן שטערן „גנב".

דר. כאַזאַנאָוויטש איז פאַר זיין מוטיגער אינטערוועניץ געגען אָט דעם בעסטיאַלישען אַקט, דורך דער צאַרישער מאַכט אַרויס־געשיקט געווארן, אַדמיניסטראַטיוו, אויף אַ געוויסער צייט פון ביאַליסטאָק.

צום גליק האָט זיין „פּאַסעלעניע" לאַנג ניט געדויערט (דוכט מיר, קאַרגע צוויי יאָר) און די ביאַליסטאָקער אידען האָבען צוריק געהאַט זייער באַליבטען און מוטיגען דאָקטאָר.

ס׳איז מיר אויסגעקומען, אינגעלווייז נאָך, אים אַרויסרופען צו אימיצען פון אונזער שטוב, מיטאָג־צייט, פלעגט ער מיר הייסען צוואוואַרטען אין זיין קאַבינעט, וואו ער האָט געהאַלטען ביים פאַרענדיגען זיין „מיטאָג", וואָס איז באַשטאַנען פון אַ גלאָז מילך מיט אַ זעמעל... ער פלעגט גלייכצייטיג סאָרטירען ביכער און ספרים אויף אָפּצושיקען אין דער ביבליאָטעק אין ירושלים, אויף וועלכער ער האָט אָפּגעגעבען צייט, מי און געלט.

פאַר זיין וואוינונג, נעבען ווילבושעוויטשעס אָפּטייק, האָט שוין אויף אים געוואַרט זיין שטענדיגער דראָזשקאָזש.

זיצענדיג מיט מיר אין דראָזשקע, פלעגט ער פאַר מיר, אַ אינגעל פון 8־9 יאָר, זיך אויסריידען דאָס האַרץ:

— אי, אידעלעך, אידעלעך, פרעסען זיך אַן מיט אַ פעטען טשאָלענט און קישקע און איך, אַ זקן פון 72 יאָר, דאַרף אויפ־שטיין אין מיטען דער נאַכט און לויפען ערגיץ אין אַלדע שוואַרץ־יאָר, אויף כאַאַיקעס, אַדער הינטער די ווינט־מילען און גיי שטעל זיי אַריין נייע מאָגענס... שפּעטער רוקען זיי מיר אונ־טער אַן אויסגעריבענע „דידקע" (אַמאָליגע 3 קאָפּיקעס) און יוצא...

פאַרשטייט זיך, אַז דעם אינהאַלט האָב איך אויפגעכאַפּט פון אַ מבול ווערטער, וואָס ער האָט פאַר מיר אויסגעליידיגט...

דר. כאַזאַנאָוויטש האָט וויניג גענאָסען פון לעבען, איז געווען אַ טראַגישע פיגור און איז אויך געשטאָרבען אויף אַ טראַגישען אופן אין יעקאַטערינאָסלאָוו, אין אַ מושב־זקנים, וואו אַ פּענסיאָנער האָט געמאַכט אַ סוף צו זיין לעבען. צווישען די געציילטע פּערזאָנען, וואָס האָבען אים באַגלייט צו זיין אייביגער רו, איז געווען י. כאראשצאנסקי, אַ באַקאַנטער ביאַליסטאָקער תושב.

***

אַ בן־בית איז ביי אונז אויך געווען דר. איסערזאָן. אַ שטאַלטנער, אַ געלאָסענער, מיט אַן אינטעליגענטען אויסזען און פיינער באַנעמונג, האָט ער געוואונען דעם צוטרוי און סימפּאַטיע אין אַ סך אידישע הייזער, וואו ער האָט אויסגעאיבט זיין רייכע פראַקטיק.

אויך ער איז געווען הויפּט־דאָקטאָר פון אידישען שפּיטאָל, נאָכן טויט פון דר. פאַרשטעטער.

זיין אייניגער חסרון איז באַשטאַנען אין איבערכאַפען די מאָס, פון צייט צו צייט, מיט אַן איבעריגער כוסה... אַדאַנק דר. איסערזאָנ׳ס איבערכאַפען די מאָס מיטן ביטערן טראָפען, איז זיין שטימע געווען הייזעריקלעך.

כ׳געדענק, ער איז איינמאָל געקומען באַזוכען מיין פאָטער, וואָס האָט געכאַפּט אַ צוקילעכץ, האָט ער אים גוט בודק געווען פון אַלע זייטען און ער האָט אים פאַרשריבען רפואות.

מיין פאָטער האָט עס אָבער מורא געהאַט צו נעמען, באשר, ס׳האָט זיך פון דר. איסערזאָנ׳ס מויל געהערט אַ שטאַרקער ריח פון בראָנפען... האָט מען געמוזט רופען דר. פאָרשטעטער׳ן, וועלכער האָט פאַרשריבען די זעלבע רפואות וואָס דר. איסערזאָן.

פון דעמאָלט אָן האָט שוין מיין פאָטער געהאַט פולשטענדיגען צוטרוי צו דר. איסערזאָן, אפילו בעת ער איז געווען גוט פאַרשניאַשקעט...

הגם אַ פרייד־ענקער, האָט ער געהאַט אַ „שטאָט" אין זאָבלו־דאָווסיק׳ס כאָר־שול און אין די ימים־נוראים, אויב מ׳האָט זיך אין אים געוויטיגט, האָט מען אים געקענט געפינען אין כאָר־שול, איינגעהילט אין אַ טלית.

דר. איסערזאָן איז געשטאָרבען פון אַ האַרץ־אַטאַק אויפן וועג פאַרעגדיג, אין אַ שליטען, צו אַ קראַנקען אין אַ נאַענטען שטעטעל.

ביאַליסטאָק האָט אים איינגעאַרדענט אַן אימפּאָזאַנטע לויה, אויף וועלכער ס׳זיינען אויפגעטראָטען מיט רעדעס דר. רובינ־שטיין, דר. גורוויטש און אַנדערע, וועלכע האָבען באַזונדערס באַטאָנט זיין ערנסטע באַציאונג צו זיין מעדיציניש־ען בארוף און וועלכער איז געשטאָרבען אויף זיין פאָסטען, דערפילענדיג זיין נאָבעלע מיסיע.

ס׳האָבען זיך ביי אונז אין שטוב אויך אַדורכגעדרייט אַנדערע דאָקטוירים, ווי דער הינקענדיקער דר. באמאש, דר. זימאַן, וואָס איז אויך אַ צייט געווען עלטסטער דאָקטאָר אין אידישען שפּי־טאָל; דר. פּליאָטע, אַ קאַרפּוליאַנטע פיגור, און ועל כולם דר. לעאָן פּינעס, דער באַרימטער אָקוליסט. ס׳איז זייער שווער גע־ווען צו באַשטעלען אויף אַ וויזיט צו אַ פּריוואָטען קראַנקען אין שטוב, אַזאַ זעלט־באַרימטהייט ווי דר. פּינעס. קודם האָט ער געהאַט וויניג פּרייַ צייט; שוין באַלד פון באַגינען זיינען ביי אים אין וואַרט־זאַל ניט געווען קיין זיץ־פּלעצער פאַר די אַלע וואָס האָבען געדאַרפט אָנגענומען ווערען פון אים. דערצו האָט ער געהאַט אַ קליניק און האָט אויך געפירט אַ קאָלאָסאַלע קאָרעספּאָנדענץ.

אויב מיר האָבען געהאַט די זכיה, ער זאָל קומען צו אונז אין שטוב, איז עס געווען אַ דאַנק „זכות אבות". מיין באָבע ע״ה, איז געווען אַ געבוירענע פון ראַזשינאַי, די געבורט־שטאָט פון דר. פּינעס, וועמען זי האָט נאָך געקענט אַלס קינד און דורך איר שתדלנות האָט ער באַוויליגט צו קומען אין אונזער הויז.

ער האָט זיך בכלל וואַרים באַצויגען צו זיינע אַמאָליגע בני־עיר, וואָס זיינען געקומען היילען זייערע קראַנקע אויגען אין זיין קליניק. ער האָט ביי זיי געגומען נישטיגע סומעס און ביי גאַנץ אַרימע האָט ער געמאַכט בחינם.

איינמאָל האָט זיך אים פאַרגלוסט צו מאַכען אַ שפּאַס מיטן ראָזשינאַיער ראש־ישיבה, וועלכער איז געקומען צו אים זיך אָפּערירען אויף אַ „קאַטאַראַקט".

דר. פּינעס האָט זיך געמאַכט ווי ער קען אים נישט און ער האָט אים געשטעלט אַ פרייז פאַר דער אָפּעראַציע, אַז דער ראש־ישיבה האָט זיך אַזש געכאַפּט פאַרן קאָפּ...

— לייבקע — זאָגט ער צו דר. פּינעס — דו דערקענסט מיך ניט, דו ביזט דאָך געווען מיין תלמיד אין דער ישיבה; ביי מיר פאַרלאַנגסטו אַזאַ געשוואָלענעם פרייז? דו ווייסט דאָך מיין לאָגע...

— ס׳איז טאַקע אַלץ ריכטיג, אָבער זאָגט מיר, רבי, דעם דאָקטאָר־דיפּלאָם האָב איך באַקומען פון אייער ישיבה? און אַגב וועט דאָך די שטאָט פאַר אייך צאָלען און איר זייט דאָך

ווערט. אז זי זאל צאלען פאר אייך אן „ארענטליכקן" פרייז...

ווען דר. פינעס האט אבער געזען, ווי ביי זיין אמאליגן רבי'ן בייטען זיך די קאלירען אויפן פנים, און ס'באוויזט זיך אזש א שווייס אויף זיין הויכען צערונצעלטען שטערן, האט ער אים גלייך באראיגט:

— פונדעסטוועגען דארפט איר זיך ניט אפעסען דאס הארץ, וועלכע איז ביי אייך אויך ניט קיין גאנץ געזונטע. אמת טאקע, קיין דאקטאר בין איך פון אייער ישיבה ניט ארויס, אבער הלכות מענטשליכקייט האב איך דאך ביי אייך יע געלערנט, וועלען מיר שוין דעריבער מיטן פרייז דורכקומען...

ער האט ביי אים אים קיין געלט אינגאנצען ניט גענומען פאר א לענגערער קוראציע.

ניט בלויז ביי זיינע בני־עיר, נאר אפילו ביי גלאט אריבער קראנקע, פלעגט ער אויך נעמען א שיבוש, שענקעניג זיי נאך די נויטיגע מכשירים, ווי וואטע, באנדאזשען א. ד. גל.

ע ר האט אויך געטיילט אומצאליגע אומזיסטע ווייזטען פאר אזוינע וואס זיינען געקומען מיט א צעטעל פון „לינת צדק".

צו אים אין קליניק פלעגען קומען קראנקע אפילו פון ווארשע און אויך פון אויסלאנד. מ'פלעגט זיך אנדערציילען נסים ונפלאות פון זיינע געלונגענע שוועריע אפעראציעס, ווי ער האט בלינדע פשוט זעענדיג געמאכט.

ביאליסטאקער אידען האבען געווואוסט ווי אפצושאצען אזא פערזענליכקייט און האבען אים מיט א גרויסער מערהייט אויסגעלייבען פאר א „וויבארשטשיק" צו דער צווייטער גאסודארסטוועגער דומע.

ווען דר. פינעס האט געזען, אז זיין זון, אויך אן אויגען־דאקטאר, האט שוין די נויטיגע קוואליפיקאציעס, האט ער אים איבערגעגעבען זיין קליניק און רייכע פראקטיק און אליין איבער־געפארען קיין ווארשע.

א וויכטיגע פערזענליכקייט איז אויך געווען דר. אלעקסאנדער רייגראדסקי, א הויכער ברונעט מיט א סימפאטיש פנים און פול מיט ענערגיע. ער איז א צייט לאנג געווען דער איינציגער ספעציאליסט אויף האלז־נאז־און־אויערן. שפעטער זיינען צוגע־קומען יונגע דאקטוירים אויפן זעלבען געביט, ווי דר. גאווזע און לוקאטשעווסקי, אבער פארשטייט זיך, אז די גרעסטע פראק־טיק האט ער געהאט, ווייל מ'האט געהאלטען אים פאר א גרעסערן מומחה און במילא האט ער געהאט זייער ווייניג פרייע צייט.

דאס האט אים פונדעסטוועגען ניט געשטערט צו באטייליגען זיך אין כלל־ארבעט. אזוי האט מען אים געזען, אין דער ערשטער וועלט־מלחמה, בראש פון הילפס־קאמיטעט פאר די מלחמה־געלי־טענע, ער באטייליגט זיך אין דער געזעלשאפט „אזע" און א דאנק אים האט פרוי פאניע טרילינג איבערגעגעבען אירס א הויז אויף אן אנשטאלט פאר טובערקולאזע קינדער. שפעטער וועלט ער פרעזעס פון דער „אזע"־געזעלשאפט.

אבער באזונדער האט ביאליסטאק קיינמאל ניט פארגעסען זיין, ממש־העראישן, טאט בעת דעם פאגראם, וען די גאסן זיינען פול געווען מיט כוליגאנעס און באזונדער אויף וואשלי־קאווער גאס, וואו ער האט געוואוינט. אידען זיינען געלעגען באהאלטען אין קעלערן, בוידימס און אפילו... קלאזעטען. דע־מאלט האט דר. רייגראדסקי זיך אנגעטאן אין זיין פארדנעם מונדיר אלס געוועזענער מיליטערישער דאקטאר מיטן „טשין" קאפיטאן, האט ממש איינגעשטעלט דאס לעבען, ווייל אלע האבען אים געקענט, איז ער אוועק אויף דער פאסט און פון דארטען טעלעפאנירט אין דער „גאסודארסטוועגער דומע" וועגען פאגראם, וואס בושעווען אין שטאט.

א דאנק זיין מסירת־נפש האט מען אין פעטערבורג זיך דערוואוסט פון די שחיטות איבער אידען און ס'איז גלייך ארויס־געשיקט געווארן א דעלעגאציע פון די דעפוטאטען שצעפקין, ארקאנצעוו און יאקאבסאן אויסצופארשען די געשעענישען. ביים אנקום פון די דעפוטאטען איז שוין דער פאגראם געווען לא־קאליזירט.

אלס אויסדרוק פון דאנקבארקייט און אנערקענונג, האבען אים די ביאליסטאקער אידען אויסגעקליבען אלס וויבארשטשיק צו אלע דריי „גאסודארסטוועגע דומעס", און שפעטער, וען ביאליסטאק איז געווארען א פוילישע שטאט, איז ער אין 1927 אויסגעקליבען געווארען אלס וויצע־שטאט־פרעזידענט.

**
*

אן אריגינעלער טיפ איז געווען דר. י. וואלף.

געקומען קיין ביאליסטאק פון א קליין שטעטל טשעכא־נאוצע אין יאר 1907, האט ער געדונגען א וואוינונג ניט אין די הויפט־גאסען, וואו ס'רוב דאקטוירים האבען געהאט זייערע קאבינעטען, נאר אין דער רוישיגער „קופיעטשעסקי" (גומיענער גאס). ער האט זיך אפישירט אלס דאקטאר פון נערוועז־קראנק־הייטען.

די דאזיגע ספעציאליטעט איז צו יענער צייט געווען פרעמד אין שטאט, אבער היות זיין קומען איז אויסגעפאלען א יאר נאכן ביאליסטאקער פאגראם, ווען ביי א גרויסען טייל איינוואוינער זיינען די נערוועז געווען גוט צעשרויפט, האט ער געפונען א גוטען באדען פאר זיין פראקטיק. מ'האט אין אים געזען אן „עוזר ומושיע" צו זייערע נערוועז, אדער לכל־הפחות ער זאל זיי „פארסטריגעווען"...

געווען איז ער פון מיטל־וואוקס, קארע אויגען, א קליין פנים מיט קורצע יואנצעלעך.

ווען ער איז צום ערשטען מאל געקומען באזוכען מיין קראנקער מוטער, האט ער, קודם, אלע שטוב־מענטשען געדריקט די הענט, ארריינגערעכענט אויך די קלייניוואג און דער הויז־פרוי. דאס האט אונז אלעמען אויסגעזען אביסעל משונה'דיג, אבער דער זשעסט איז אונז גראד געפעלען געווארן. ער האט מיין קראנקער מוטער אויסגעפרעגט איר לעבן פון די אינגסטע יארן, ביזן מאמענט ווען זי איז פארשלאפט געווארן. ער האט ניט געקוקט אויפן זייגער, וואס האט אויסגעשלאגען א פרישע האלבע שעה פון זיין קומען. ער איז געווען ליבליך, געדולדיג און באריידעוודיג.

האט ער זיך גאנץ גיך אנגענומען אין שטאט, הגם ס'האט זיך אין דאקטוירים קיין דוחק ניט געפילט.

ביסלעכווייז איז זיין פאפולאריטעט געוואקסען, אזוי אז ער איז דורך א קאנקורס אויסגעוויילט געווארן אלס הויפט־דאקטאר פון אידישען שפיטאל.

זעט אויס, אז האבענדיג צו טאן מייסטענס מיט נערוועז־קראנקע און האלבע משוגעים (אין אידישען שפיטאל איז אויך געווען א באראק פאר גייסטיג־קראנקע), זיינען ביי אים אליין די נערוועז צעשרויפט געווארען און דער זעלבער גוטמוטיגער און געלאסענער דר. וואלף, האט ביסלעכווייז פארלארען זיין עלאסטישקייט און פלעגט זיך פון א קליניגקייט צע'כעס'ן זיך

און זיך צעבייזערן אויפן שטייגער פון דר. כאַזאַנאָוויטש; ס׳האָט בלויז געפעלט דר. כ.׳ס פאָטערליכקייט...

מיר איז אַ סך מאָל אויסגעקומען צו באַזוכען דעם אידישען שפּיטאָל אין אויפטראָג פון „דאָס נייע לעבן" און שפּעטער אַלס רעדאַקטאָר פון „ביאַליסטאָקער קוריער" און איך האָב באַמערקט ווי די קראַנקע ווערען פאַרציטערט מיטן באַווייזען זיך פון דר. וואָלף. זיי האָבען מורא געהאַט אַ שטאַרקען הוסט צו טאָן און געזונט צו ווערען וואָס „קלענער"...

עס דערמאָנט זיך מיר אַזאַ פאַל: אין ביאַליסטאָק איז אַראָפגעקומען אַ געוויסער פאַקיר „בן אלי", וועלכער האָט געגעבען אַ סעאַנס אין טעאַטער „פאַלאַס". ער האָט דעמאָנסטרירט פאַרשידענע מינים פון אַקולטיזם: ער האָט איינגעשלעפּערט זיין מעדיום, ביי וועמען דער גאַנצער קערפּער איז געווארען ווי פאַרשטיינערט און ער האָט איר שפּעטער אויפגעוועקט פון שלאָף; ער האָט אַרויפגעבעטען אויף דער סצענע איינעם פון זאַל, האָט אים דורכגעשטאָכען מיט אַ גרויסער נאָדעל ביידע ליפּען און אים אַזוי אַרום פאַרשלאָסען דעם מויל; שפּעטער האָט ער אַרויס־געצויגען די נאָדעל און דער יונגערמאַן אויף וועמען ס׳איז דורכ־געפירט געווארען דער עקספּערימענט האָט עפּענטליך דער־קלערט, אַז ער האָט ניט געפילט קיין שום וויי־טאָג. ס׳דאַרף באַטאָנט ווערען, אַז דער פאַקיר האָט ניט אָנגעוועדעט קיין שום אָפּטויט־שטאָף אויפן אָרט וואו ער האָט אויסגעפירט דעם עקספּערימענט.

בין איך געגאַנגען ספּעציעל אין אידישען שפּיטאָל אינ־טערוויואירען דעם דר. וואָלף, וועלכער האָט בייגעוואוינט דעם סעאַנס, וואָס איז זיין מיינונג וועגען בן־אלי׳ס עקספּערימענטען. דערויף האָט מיר דר. ו. דערקלערט: מ׳קען ברענגען צו אַ שלאָף אַ מענטשען מיט אַ שוואַכען כאַראַקטער. דער מענטש פילט, זעט און טוט אַלץ, וואָס דער היפּנאָטיזירער הייסט אים טאָן. דערביי האָט ער מיר עפּעס אַ זאָג געטאָן אַ לאַטיינישע פראַזע, וועלכע איך האָב ניט פאַרשטאַנען און האָב זיך געשעמט אים צו פרעגען דעם באַדייט... — וואָס שייך דורכשטעכען די ליפּען מיט אַ נאָדעל און מ׳זאָל ניט שפּירען קיין ווייטאָג, קען איך אייך דאָס אויך באַווייזען — זאָגט מיר דר. וואָלף, און ער פירט מיר אַריין אין אַ פאַלאַטע, וואו ס׳זיינען געלעגען פיר קראַנקע, וועלכע דערזעענדיג דעם דאָקטאָר, ניט אין דער געווייניליכער צייט, זיינען זיי געבליבען ווי פאַרשטאַרטע.

דר. וואָלף איז צוגעגאַנגען צו איינעם פון זיי און ווי נאָר ער האָט מיט דער נאָדעל אָנגערירט דעם קראַנקענס ליפּען, האָט יענער געמאַכט אַזאַ געוואַלד, אַז ס׳האָט ביים דר. וואָלף, אָפּגענומען דער חשק פאַרצוזעצען זיין עקספּערימענט... ער האָט אויפן קראַנקען גוט אָנגעשריען און אים אָנגערופען מ׳שו־געגער...

מיר האָט שוין באַגג געטאָן מיין גאַנצער אינטערוויו. איך האָב וואָס גיכער פאַרלאָזען די פאַלאַטע.

גאַנץ אָנדערש האָט מיט זיך פאַרגעשטעלט דר. וואָלף, וועלכן ער איז געווען פריי פון קראַנקע. ער האָט צוריק באַקומען גוטען הומאָר און ס׳איז געווען אָנגענעם מיט אים צו שמועסען. ער האָט מיר דערציילט עפּיזאָדען פון זיין אַרבעט אין זעמסקען פאַרבאַנד פאַר אינפעקציע־קראַנקהייטען, ווי אויך פון זיינע ערשטע יאָרען פון זיין מעדיצינישער טעטיגקייט, ווי ער האָט געטאָפּט אַ וואָנט און ער פלעגט קיין נעכט ניט שלאָפען, ניט זיינדיג זיכער צי זיין דיאַגנאָסטיק איז געווען די ריכטיגע.

דערביי פלעגט ער אָפט באַטאָנען: ס׳זיינען דאָ צוויי מינים דאָקטוירים — „אַבשצעסטוועניקי", געזעלשאַפטליכע, וואָס האָ־בען פאַר אַ מיסיע צו לינדערן די ליידען פון קראַנקע; און „שקורניקי", הויט־שינדערס, ביי וועמען די דאָקטאָריע איז בלויז אַ מיטל אָנצושטאָפּען די קעשענעס...

ביי דער זייט פון דר. וואָלפ״ן איז אין אידישען שפּיטאָל געווען טעטיג אַלס אָרדינאַטאָר, דר. ס. ראָזענטאָל, אַ ברונעט מיט אַ בלייכען סימפּאַטישען פּנים, באַראַמט מיט אַ פיין שוואַר־צער בערדעל און אַ פאַר לעבעדיגע שוואַרצאַפּלען. שפּעטער, וועו ס׳האָבען זיך אָנגעהויבען באַווייזען גרויע האָר אין זיין בערדעל, האָט ער זי אַרונטערגענומען.

אין ביאַליסטאָק איז ער אַריינגעפאָרען מיט אַ באַזונדער פאַמפּע: אין אַן אייגענער „קאַליאַסקע" (קאָטש), געשפּאַנט אין צוויי פאַרפוצטע, שוואַרצע פערד. ער איז געווען דער איינציגער דאָקטאָר אין ביאַליסטאָק, וואָס האָט פאַרמאָגט אַזאַ געשפּאַן. ער זאָל האָבען געקומען פון וואַרשע, פון אַ אידיש־אַרטאָדאָקסיש הויז.

אַז אידען האָבען געזען אַזאַ בריייטקייט פון אַ דאָקטאָר, האָט מען געדרונגען, אַז מן־הסתם איז ער ניט קיין געווייניליכער רופא, איז ער בהדרגה׳דיג געווארען מפורסם אין שטאָט, בפרט אַז ער איז ניט געווען קיין לחוט נאָכן האָנאָראָר; ער האָט ביי אומפאַרמעגליכע געלומען וויפיל מ׳האָט אים געגעבען.

גלייכצייטיג איז ער געווארען טעטיג געזעלשאַפטליך און האָט אַ סך בייגעשטייערט פאַרן אידישען שפּיטאָל, וואו ער האָט געשענקט באַדייטענדיגע סומעס אויף צו פאַרגרעסערן און פאַר־שענערן דעם אָפּעראַציע־זאָל און אויף איינצושאַפען די נייסטע און מאָדערנסטע מכשירים.

אָנקוקענדיג דעם דר. ראָזענטאָל, אויף וועמעס פּנים ס׳איז געלעגען ווייכקייט און גוטסקייט, וואָלט מען בשום־אופן נישט געקענט גלויבען, אַז ער באַנוצט זיך מיט אַ מעסער... אויף אַדורכפירען פאַרשיידענאַרטיגע אָפּעראַציעס: שניידען בייכער, פיס און אָנדערע איברים.

— ס׳איז מיר זייער שווער אָנגעקומען מיין ערשטער אויפ־טריט אַלס כירורג, אָבער כ׳האָב אַלעמאָל געהאַט אין זינען, אַז דאָס איז לטובת דעם קראַנקען און מ׳מוז אָפּטאָל דורכפירען זאַכען, וואָס זיינען אין סתירה צום כאַראַקטער, — האָט ער מיר איינמאָל דערקלערט מיט זיין גיכער אויסשפּראָך...

***

וועו מ׳האָט צום ערשטען מאָל אָנגעקוקט דעם צאַרטען דורכזיכטיגען פּנים פון דר. נאַטאַנזאָן (פּרויען־קראַנקהייטען), האָט שוין זיין קליינע וואוקס, און אָפּילו דער הויקערל וואָס ער האָט באַזעסען, פאַרלאָרען דעם מינדערוועדיגקייטס־קאָמ־פלעקס... דער פּנים, דער שפּיגעל פון מענטשען, האָט שוין מכפּר געווען די דעפעקטען. דערצו האָט ער געהאַט צוויי לויטער־בלויע אויגען, לאַנגע האָר, וואָס האָבען דערגרייכט ביז די אַקסלען, ווי ביי אַ באַהעם, און אַ שיין־צוגעקעמטע בלאָנדע באָרד.

הגם ער איז ניט געווען דער איינציגער אין זיין ספּעציא־ליטעט; ס׳זיינען, אַ חוץ אים, געווען דר. רובינשטיין, דר. סאָקאָלאָווסקי און דר. קנאפינסקי, פונדעסטוועגען האָט ער גיך דערוואָרבען אַ קליענטעל און האָט געהאַט גאַנץ פיין פרנסה. אים האָט אָבער מער געצויגען געזעלשאַפטליכע אַרבעט, ווי זיין פראַקטיק.

האָט ער צוזאַמען מיט דר. אָסטראָמענצקי (אַ כירורג) געשאַפען אין ביאַליסטאָק אַ „געזעלשאַפטליכע ביבליאָטעק".

שווער צו פאַרשטיין, וואָס האָט אַזוי פאַרבונדען מיט אַזאַ נאַענטער פריינטשאַפט, אַזוינע צוויי עקסטרעמיסטען ווי דר. נאַטאַנזאָן, אַ לינק־געשטימטער (אַ סאָציאַליסט) און דר. אָסטראָמענצקי, אַ פּוילישער פאַטריאָט פון רעכטען לאַגער (נאַראַדאָוע דעמאָקראַטען). ווי קומט עס, וואָס זיי האָבען זיך אַזוי געקלעפּט איינער צום אַנדערן? שווער צו געבען אַ תשובה.

ווי עס זאָל ניט זיין, אַ דאַנק זייער געמיינזאַמער טיכטיגער אַרבעט און איניציאַטיוו, איז די ביבליאָטעק פאַרגרעסערט געוואָרען מיט אַ ספּעציעלען לייען־זאַל און באַרייכערט געוואָרען מיט נייע ביכער אויף פיר שפּראַכען: רוסיש, פּויליש, אידיש און העברעאיש.

די פאַרוואַלטונג איז געווען אַ געמישטע, פון פאָליאָקען און אידן. פאָרזיצער איז געווען דר. נאַטאַנזאָן, וויצע־פאָרזיצער — דר. אָסטראָמענצקי.

אַ דאַנק דר. נאַטאַנזאָן, זיינען צוגעצויגען געוואָרען אין דער אידישער קאָמיסיע אַ רייַ קולטור־עסקנים, צווישען אַנדערע: די אַרבעטער־טוער בן־ציון לעווין און מיירים פראַנקפורט, וועלכע האָבען אָפּגעגעבען אַ סך צייט פאַר דער אַנטוויקלונג פון דער ביבליאָטעק און האָבען מיטגעווירקט, אַז די אידישע אָפּטיילונג איז געווען צווישען די רייכסטע.

די ביבליאָטעק און דער לייען־זאַל האָבען זיך געפונען אין דעם הויז פון פאלק קעמפּנער וואַרשעווער (שפּעטער קילינסקי) דער ערשטער ביבליאָטעקאָר איז געווען דער חובב־ציון דר. גוטמאַן.

מ׳קען דרייסט זאָגען, אַז די „געזעלשאַפטליכע ביבליאָטעק" איז געווען דער „ילד שעשועים" פון דר. נאַטאַנזאָן. ווען נאָר ער האָט געהאַט פּרייַ צייט, פלעגט ער אַרויפקומען, אָפּטמאָל צוזאַמען מיט דר. אָסטראָמענצקי, זען וואָס עס הערט זיך און וואָס עס איז דאָ וויטער צו טאָן אויפן געביט פון צוציען נייע מיטגלידער און פרישע לייענער.

מיטן פאַרלאָזען ביאַליסטאָק פון דר. נאַטאַנזאָן, האָט די געזעלשאַפטליכע ביבליאָטעק פאַרלאָרען דעם עמוד התיכון און זי האָט אויסגעהויכט איר לעצטען אָטעם־צוג... אַ קולטור־אינסטיטוציע איז אונטערגעגאַנגען.

II

אויף דער מזרח־וואַנט, צווישען די פאַרדינסטפולע דאָקטוירים, האָט פאַרנומען אַ חשובֿן פּלאַץ — פּרופ. דר. מ. האַלפּערין.

כדאי צו באַטאָנען, אַז ביזן סוף פון דער ערשטער וועלטמלחמה, האָט מען אין ביאַליסטאָק קיין פּרויען־מעדיצינערינס ניט געזען. ערשט מיטן אויפקום פון מלכות פּוילען האָבען זיך אָנגעהויבען באַווייזען פרויען־דאָקטוירים אויף פאַרשידענע ספּעציאַליטעטען.

דר. מ. האַלפּערין, אַ קלוגע, באַוואָפענט מיט אַ סך וויסען און באַשאָנקען מיט אַרגאַניזאַציאָנעלע פעאיקייטען, ווערט גוט אָנגעמערקט אין די מעדיצינישׂ־געזעלשאַפטליכע קרייזען און ווען אין יאָר 1921 אָנטשטייט די געזעלשאַפט „אָזע" (געזעלשאַפט אָפּצוהיטען דעם געזונט פון דער אידישער באַפעלקערונג) ווערט זי ביי דער זייט פון דר. רייגראָדסקי, פּרעזידענט, אויסדערוויילט אַלס לייטערין פון דער דאָזיגער וויכטיגער אינסטיטוציע.

דאָ אָנטפּלעקט זי זיך מיטן גאַנצען פאַרנעם פון אַרגאַניזאַציאָנעלען טאַלאַנט. אַזוי ווערען צוריק לעבעדיג די געזונטסינסטיטוציעס, וועלכע די דעמאָקראַטישע אידישע קהילה איז געווען געצוואונגען אויפצוגעבען צוליב פינאַנס־שוועריגקייטען, ווי קינדער־מעדיצין, קינדער־קאָלאָניע א. ד. גל.

וואָס וויטער ווערט די מעדיצינישע טעטיגקייט מער פאַרצווייגט און פאַרברייטערט. עס ווערען געעפענט שפּיל־פּלעצער פאַר קלייַנע קינדער און אַ האַלב־קאָלאָניע, וואו קינדער גענפינען זיך אַ גאַנצען טאָג אונטער אַ מעדיצינישׂ־פּעדאַגאָגישׂער השגחה און באַקומען די נויטיגע פּאָרציעס דערנערונג.

דר. מ. האַלפּערין, מיט דער הילף פון אַ גאַנצען שטאַב דאָקטערשעס און דאָקטוירים, אַרגאַניזירען קאָנסולטאַציעס פאַר פאַרשיידענע קינדער־קרענק און הויבען אויף אַ בריייטע פּראָפאָגאַנדע פאַר היגיענישע לעבענס־באַדינגונגען און ווי אַזוי צו שיצען דעם אידישען געזונט.

גלייכצייטיג גיט זי זיך אָפּ מיט אויפקלערן די אידישע מוטערס, ווי אַזוי זיך צו באַגיין מיט קלייַנע עופה׳לעך. זי גיט זיי צו פאַרשטיין, אַז האַלטען קינדער אין וויקעלעך ברענגט מער שאָדען ווי נוצען — אַ קינד איז ניט קיין אתרוג, וואָס מ׳דאַרף האַלטען אין וואַטע... אַז זויגען דאָס קינד מיט דער ברוסט איז לאוו דווקא; מ׳קען אויסהאָדעווען שיינע און געזונטע קינדער מיט אַ מילך־פּלעשעלע...

אָבער באַזונדער נעמט זי אונטער אַן אַקציע צו באַקעמפען די אַזוי פאַרשפּרייטע אין יענער צייט: ראַכיטיק פאַרך, קרעץ און אַנדערע שלעק, וואָס גיט זיך איין אויף הונדערט פּראָצענט. עס ווערען ביסלעכווייז פולשטענדיג אויסגעראָטען די דאָזיגע קרענק. עס ווערט אויך פאַרקלענערט די קינדער־שטערבליכקייט פון טובערקולאָז.

אַ סך כוחות און צייט האָט די דאָזיגע קלאָר־זעעוודיגע דאָקטאָרין אָפּגעגעבען אויפן געביט פון קינדער־מעדיצין און מוטער־דערציאונג, און אַ דאַנק איר שפּרודעלדיגער ענערגיע האָט די ביאַליסטאָקער „אָזע"־געזעלשאַפט געדינט פאַר אַ מוסטער פאַר אַ סך גרעסערע שטעט.

***

בעת׳ן פאַרענדיגען מיינעם אַ באַזוך אין ישראל, אין יאָר 1957, האָט מען מיר איבערגעגעבען, אַז דר. האַלפּערין געפינט זיך אין ירושלים. כ׳האָב ליידער ניט געהאַט קיין מעגליכקייט צו באַזוכען דער דאָזיגער וואונדערליכער פרוי, וואָס כ׳האָב זייער באַדויערט.

***

דר. א. קאָפּעלמאַן, איז, בעת מיין יונגען עלטער, שוין געווען אַן עלטערער מאַן מיט אַ וויסען קאָפּ און וויסע וואָנצעלעך. געווען איז ער אַ שטילער, באַשיידענער, מיט אַ בצימצום׳דיגער פּראַקטיק. אין געזעלשאַפטליכען לעבען איז ער געווען ווייניג באַקאַנט. אויב איך גיב אים אָפּ פּלאַץ צווישען די פאָפולערע מעדיצינער, איז עס צוליב אַ מעשה שהיה.

דר. קאָפּעלמאַן, הגם ניט קיין גרויסער גביר, האָט ער געמוזט „האַלטען פאַסאַן" לגבי זיינע קאָלעגען, רייכערע פון אים. האָט ער זיך געקליידט גאַנץ עלעגאַנט, ביי אַ גוטער שניידער.

ווינטער האָט ער געטראָגן, ווי אַ סך אַנדערע נגידישע דאָקטוי־רים, אַ טכוירענעם פוטער מיט וויזאָן קראָגן, וואָס האָט אַריינ־געטריבן אין עטליכע הונדערט רובעל (אַ שטיק קאַפּיטאַל פאַר יענער צייט).

כדי אויסצומיידן דר. כאַזאַנאָוויטשעס דורכפאַלן, וועמען מ׳האָט אַריינגעשטעקט אַ קופּערנע מטבע פאַר אַרויסרופן אין אַ שפּעטער שעה, האָט ער איינגעשטעלט אַ פּרייז: צוויי רובעל פאַר אַ נאַכט־וויזיט, וואָס האָט זיך אָנגעהויבן פון 9 אין אָוונט.

איינמאָל, שוין גאַנץ שפּעט אין אַ ווינטער־אָוונט, איז מען אים געקומען רופן צו אַ קראַנקן אויף פּיאַסקעס.

דר. קאָפּעלמאַן, וועלכער האָט זיך שוין געקליבן אין בעט, האָט דערקלערט דעם מענטשן וואָס איז אים געקומען רופן, אַז דער פּרייז פאַר אַ נאַכט־וויזיט איז צווי רובעל; אַנדערש, זאָל מען זיך וועגדן צו אַן אַנדער דאָקטאָר, וואָס וועט אפשר מאַכן ביליגער...

— איר וועט עס באַקומען, — איז געווען דער ענטפער.

דר. קאָפּעלמאַן האָט אַרויפגעצויגן אויף זיך זיין טכוירע־נעם פוטער און איז אָפּגעפאָרן צום קראַנקן.

אַריינקומענדיג אין אַ פּיצעל שטיבעל, האָט ער אַראָפּגע־וואָרפן פון זיך דעם פוטער און איז צוגעגאַנגען צום קראַנקנס בעט.

די קראַנקע איז געווען אַ פרוי אין די מיטעלע יאָרן, אָבער פאַרעלטערט פאַר דער צייט, קוים וואָס זי האָט געזשיפּעט.

דר. קאָפּעלמאַן האָט איר גוט באַטראַכט און אויסגעפונען אַן אָנהויב פון שווינדזוכט. ער האָט איר פאַרשריבן פאַרשיידענע רפואות און ער האָט גע׳עצה׳ט די בני־בית, אַז ס׳וואָלט גלייך געווען איר אָפּצופירן אין שפּיטאָל.

דער מאַן האָט אַ טיפען זיפץ געטאָן און באַצאָלט דעם דאָקטאָר די צווי רובעל פאַרן וויזיט.

וען דר. קאָפּעלמאַן האָט זיך שוין געקליבן אַוועקצוגיין, האָט ער ערשט דערזען, אַז זיין טכוירענער פוטער איז נעלם געוואָרן...

דר. קאָפּעלמאַן האָט זיך אָנגעהויבן צו בייזערן און ער האָט געוואָרענט דעם מאַן פון דער קראַנקער, אַז ער וועט עס מעלדען אין פּאָליציי.

נאָר אַ לענגערער שקלא וטריא, האָט זיך דער מאַן מודה געווען, אַז ער האָט דעם פוטער פאַרזעצט בייַ אַ שכן פאַר דריי רובעל: צוויי רובעל צו דעקן זיין האָנאָראַר און אַ רובעל צו־שטייער אויף מעדיקאַמענטן. איך בין אַ ברוקירער — האָט דער מאַן דערקלערט — ווינטער איז ניטאָ קיין ארבעט און כ׳מוז דאָך ראַטעווען אַ מאַמען פון קינדער...

דר. קאָפּעלמאַן איז אַריין אין דער לאַגע פון די בני־בית, האָט צוריקגעגעבן דעם מאַן די צווי רובעל, ווי אויך אָנגע־שריבן אַ צעטעל צום לינת־חולים, מ׳זאָל אויסטיילן הילף דער אָרימער פאַמיליע.

ערשט דאַן האָט ער צוריקבאַקומען זיין פוטער. ער האָט נאָך געמוזט באַצאָלן, פון זיין קעשענע, 50 קאָפּיקעס פאַרן איזוואָשטשיק.

אַ כאַראַקטעריסטישער שטריך פון ניט־וויייטען עבר, וועז קיין סאַציאַלע פאַרזיכערונג האָט ניט עקזיסטירט און אַ דאָקטאָר איז געווען אויסגעשטעלט אויף פאַרשיידענע סורפריזען...

***

דר. פּראָגע איז ניט געווען קיין איד, אָבער מ׳האָט אים געקענט אַריינרעכענען צווישען די חסידי אומות העולם.

פון מיין פּריסטער יוגענט געדענק איך אים שוין אַלס זקן פון אַריבער די אַכציגער. געווען איז ער אַן אויסגעדינטער מיליטעריסיער דאָקטאָר מיטן „טשין" פון גענעראַל־מאַיאָר.

ער איז באַרימט געווען אַלס גרויסער מומחה, אָבער צוליב זיין טיפען עלטער איז ער זעלטען אַרויסגעפאָרן אויף וויזיטען.

אויב ס׳איז געלונגען וועמען ס׳איז אַראָפּצוברענגען אים אויף אַ באַזוך צו אַ קראַנקען, האָט ער קיינמאָל ניט געריידט וועגען האָנאָראַר. וויפיל מ׳האָט אים געגעבן, האָט ער גענומען און אַז מ׳האָט ניט געהאָט וואָס צו געבן, איז אויך געווען רעכט. ער פלעגט נאָך אָפּטמאָל אָפּשטעלען ביי אַן אָרימען קראַנקען עטליכע גילדען אויף נויטיגע מעדיקאַמענטן.

כ׳גדענק אַ פאַל מיט אונזער אַ שכן, ביי וועמען אַ פוס איז גענאָרען געשוואָלען און דר. קאַטאָוויטש (אויך אַ פּאָליאַק) האָט ניט געפונען קיין אַנדער עצה ווי צו אָפּעריערן.

איז מיין באָבען, ע״ה, איינגעפאַלען צו גיין רופען דעם דר. פּראָגע, וועלכער האָט נאָך לאַנגע געבעטען מסכים געווען צו פאָרן זען דעם חולה.

נאָכן גוט בודק זיין דעם קראַנקענס פוס, האָט ער פאַרשריבען אַ מאַשטש, אויסצושמירען צווישן מאָל אַ טאָג און אין משך פון צווי טעג איז די פוס געווען אויסגעהיילט.

דר. פּראָגע האָט געוואויזנט אין דער נאָווע, וואו ער האָט געהאָט אַ גרויסען פרוכט־גאָרטען. האָט ער דערלויבט קינדער, אויך אידישע, קומען דאָרט שפּילן זיך און גענייסען פון די געשמאַקע פרוכטען.

אויב מ׳נעמט אין באַטראַכט, אַז אַן אַנדער דאָקטאָר, גראָ־נאָווסקי, האָט פאַר רייסען עטליכע באַרנעס אין זיין גאָרטען אויסגעקריצט אויף אַ אידישען אינגעלס שטערן דעם קין־צייכען „גנב", לוינט צו פאַרצייכענען די פיינקייט און איידעלקייט פון דר. פּראָגע.

ערשט נאָכן טויט פון דאָזיגען נאָבעלען דאָקטאָר, איז דער צוטריט צום פאַרק, פאַר זייטיגע פערזאָנען, געוואָרען געשלאָסען.

***

לאָמיר פאַרענדיגען מיטן דערמאָנען די נעמען פון אַ ריי געזעלשאַפטלעכע דאָקטוירים, וואָס האָבען ערליך געדינט זייער פאַראַנטוואָרטליכען בארוף, אין ערשטען פערטעל פון 20טען יאָרהונדערט, ווי זי דאָקטוירים: רובינשטיין, קאַצענעלסאָן, עדעלשטיין און זאוואדיע זאַדוואָריאַנסקי; די ציין־דאָקטוירים, וואָס זיינען געווען טעטיג אויפן געזעלשאַפטליכען און קולטו־רעלען געביט, ווי: דר. יאָסעם, ראָזשאַנסקי, ציטראָן א. אַנד.

מיר קענען זיין שטאָלץ מיט די ביאַליסטאָקער מעדיצינער פון יענער צייט, וואָס צווישען זיי זיינען כמעט ניט געווען קיין „שקורניקי" (הויט־שינדערס) לויט דר. וואַלפ׳ס באַצייכענונג. טאָקע איצט, וועז די דאָקטוירים־פאַך האָט אַראָפּגעוואָרפען פון זיך די קדושה און איז געוואָרען ריין־מאַטעריאַליסטיש, שיינען אַרויס די דאָקטוירים פון אונזער אַמאָליגער ביאַליסטאָק, נאָך לויטערער און העלער.

ביאַליסטאָק: זוניקע בילדער פון מיין יוגנט...

(דריטער טייל — ביאַליסטאָק אונטער דער פּוילישער הערשאַפט)

פון יעקב יערוואַלימסקי

די קראָמען אין די ברעמלאָך, און דער ביאַליסטאָקער שטאָט־זייגער

שרייבענדיג כראָנאָלאָגיש מיינע זכרונות, און אַריינגייענדיג אין יאָר 1919, איז געקומען די צייט אָפּצוגיבען אַ גרויסען פּלאַץ פּאַר אַרטיקעל וועגען די ביאַליסטאָקער ברעמלאָך מיטן שטאָט־זייגער. פון די קראָמען אין די ברעמלאָך האָבען געוצויגען זייער פרנסה צענדליגער אידישע משפחות, און אויך איך בין דאָן געוואָרען שטאַרק פאַרבונדען מיט די ברעמלאָך, דורך מיין מוטער, וואָס האָט דאָרט געהאַט אַ קראָם, און שפּעטער האָב איך זי איבערגענומען; דאָרט האָט אויך געהאַט אַ הערינג־קראָם מיין מאַמעס שוועסטער, די באַרימטע אין ביאַליסטאָק: רוטשקע צפת, וואָס איז געווען באַקאַנט מיט איר פרומקייט, אָבער נאָכמער מיט איר אויסערגעווייניליכער גוטסקייט, וואו צענדליגער אָרימעלייט האָבען יעדען טאָג באַקומען אומזיסט הערינג, מיט אַ שמייכעל פול מיט האַרציגער ליבשאַפט.

מיין אינטואיטיווער פאַרלאַנג צו באַשרייבען די ברעמלאָך, פּאַלט צוזאַמען מיט אַ היסטאָרישער דאַטע פון פונקט צוויי הונדערט יאָר זינט די ברעמלאָך און דער שטאָט־זייגער זיינען אויפגעבויט געוואָרן דורך דעם פּוילישען פירשט יאַן קלעמענס בראניצקי דעם צווייטען, וואָס האָט אין יאָר 1763 אויסגעבויט די ברעמלאָך און דעם שטאָט־זייגער. זיין פּאָטער, יאַן בראניצקי דער ערשטער, האָט אין יאָר 1703 אויסגעבויט פון האַלץ דעם פּאַלאַץ פון די בראניצקיס; אָבער אין דער גרויסער שריפה אין ביאַליסטאָק, אין יאָר 1750, ווען עס איז פאַרברענט גע־וואָרען כמעט גאַנץ ביאַליסטאָק, און שפּעטער צוריק אויפגע־בויט געוואָרען מיט שטיינערנע און ציגעלנע הייזער, איז וואָר־שיינליך אויך דער פּאַלאַץ פון די בראניצקיס איבערגעבויט געוואָרען, אויף דער מאַיעסטעטישער געבוידע, צווישען דער אינסטיטוטסקע גאַס און שטאָט־גאַרטען, באַקאַנט שפּעטער אַלס דער „אינסטיטוט פאַר אַדעליגע מיידלעך", וואו עס האָבען באַקומען זייער דערציאונג טעכטער פון גרויסע רוסישע פּריצים און גרויסע סוחרים.

אין ביאַליסטאָק האָבען אין יאָר 1763 געוואוינט בסך־הכל 761 אידען, וועלכע זיינען געווען אונטערגעוואָרפען דער פירער־שאַפט פון דער אידישער קהילה אין טיקטין. ערשט אין יאָר 1777 ווערט ביאַליסטאָק זעלבסטשטענדיג און אומאָפּהענגיק פון דער קהילה אין טיקטין.

מיין מאַמע איז ווי מיט צוואַנציג יאָר אינגער געוואָרען. זייענדיג פונקט פופציג יאָר אַלט, האָט די מאַמע אָפּגעכאַפּט דעם אָטעם פון דאגות פרנסה, עפּענענדיג אַ קרעמל אין די „ברעמלאָך" בשותפות מיט מיין מומע רוטשקעס טאָכטער, גיטעל.

די מאַמע האָט זיך אָנגעהויבען קלייַדען זגראַבנע און מאָדערן, מיט אַ שיין, זויבער צום־קערפּער־געפּאַסט קליידעל, אין אַ ווייסער מאַרקיזעטענער בלוזקע, מיט הויכע פּאַרשנורע־וועטע שיך וואָס האָבען פּאַרנומען אַ האַלבע פּוס, און הויכע, עלעגאַנטע קנאַפּל, און מיט אַ לאַכעדיג פּנים אַרומגעשפּרונגען נעבען איר קרעמעל... דעם ערשטען מאָל נאָך אַזוי פיל יאָרען, האָט די מאַמע, זייענדיג אַן אלמנה מער ווי 9 יאָר, דערשפּירט דעם טעם פון האָבען אַ געזיכערטע פרנסה, ניט דאַרפען זאָרגען וועגען מאָרגען און האָבען נחת פון די קינדער.

אין איר קרעמל, גרויס ווי אַ גענים, מיט אָפּענע טירלעך אַפּילו אין די גרעסטע פרעסט, האָט די מאַמע פאַרקויפט: שפּא־גאָט פאַר שוסטערס צו נייען טוכענע שיך (פאַפוטשעס), שפּאַגאָט צו נייען באַלען מיט ביאַליסטאָקער סחורה, וואָס איז געגאַנגען איבער גאַנץ רוסלאַנד און פוילען, קלעצעלעך פאַדעם צום נייען, בייטש־שטעקעלעך אימפּאַרטירטע פון דער פרומער פּויליש־חסידישער שטעטל גאַרוואָלין, און אַפּילו פאַרשידענע סאָרטען ברילען, פון וועלכע די פּויערים האָבען אָנגעקוואָלען און זיך געשוואָרען, אַז קוקענדיג דורך די ברילען זעען זיי ניט ערגער ווי אַן די ברילען, וואָס דאָס איז שוין געווען אַ מעלה...

מיין מאַמעס שותפֿ־טע, גיטעל דער מומע רוטשקעס טאָכ־טער, האָט געקרימט מיט דער נאָז אויף דעם קרעמל, זייענדיג אַ ראַמאַנטיש מיידל וואָס האָט געלייענט רוסישע און דייטשע ראַמאַנען און אַפּילו זיך געלערנט פראַנצויזיש ביי אונזער קרוב, דעם לערער בריקער. איר אינערליכער שטאָלץ האָט פּראָטעסטירט געגען האָבען אַ קליין קרעמל אין די ברעמלאָך און האָנדלען מיט פּראָסטע פּויערים. אָבער אַז די מומע רוטשקע האָט גע־הייסען, האָט די טאָכטער אַפּילו אַן אָנגעדרודעלטע, ניט געוואָגט זיך געגענצושטעלען. איך האָב שטאַרק חושד געווען, אַז די גוטע מומע רוטשקע איז ניט אויסען געווען איר טאָכטערס טובה, נאָר מיין מאַמעס...

די מומע רוטשקע, אַ מיטעלוואוקסיגע פרוי אין די פופצי־גער, מיט אַ פּאָר רויטע, צעפּלאַמטע בעקעלעך, און נאָך מער צעפּלאַמטע אויגען, מיט אַ שטענדיגען גליקליכען שמייכעל, איז יעדע פּאָר יאָר געלעגען אין קימפּעט — און געהאָט זיבען קינדער... איך האָב קיינמאָל ניט געזען דער מומע רוטשקע שוואַנגערן, שטענדיג אין קרעמל, איבערן פעסל הערינג, אַפּילו אין די גרויסע וווינטערדיגע פרעסט, וועו אירע צעפרוירענע פינ־גער האָבען אויסגעזען ווי רויטע סאָסיסקעס. די מומע רוטשקע איז געווען שטאַרק באַליבט, און וועו אַ קונה האָט אַריינגעשטעקט דעם קאָפּ אין קראָם, איז די ערשטע פראַגע געווען: רוטשקע איז ניטאָ? דעם פּעטער שייע פלעגט דאָס פאַרדריסען; וואָסי, ער שטייט דאָך אויך אין קראָם... אָבער ער פלעגט פאַרשווייגען. ער האָט געוואוסט, אַז מיט רוטשקעס באַרימטקייט קען ער ניט קאָנקורירען.

נעבען דער מומע רוטשקעס הערינג־קראָם האָט געהאַט אַ קראָם, אַ איד אַ למדן, אַ מופלג מיט סמיכות אויף רבנות, ר' גדליה טיקאצינסקי (זיין זון, עמערי, וואוינט היינט אין אויסטרא־ליע). ר' גדליה איז געווען אַ איד, וואָס האָט מער אַריינגעקוקט

אין ספרים, ווי אַרויסגעקוקט צו די קונים... און וואו אַ דין־תורה, וואו אַ שאלה, האָט מען געדרייט אַ קאָפּ ר׳ גדליה׳ן, וועלכער האָט מיט רואיגען קלוגען שמייכעל אַלעמען אויסגעהערט און קיינמאָל ניט אין כעס געווארען, כאָטש עס האָט אים שטאַרק געשטערט אין זיין פֿרנסה. ער איז געווען באַרימט מיט זיין למדנות און באַשיידענקייט.

נעבען מיין מאַמעס קרעמל, פון דער רעכטער זייט, האָט געהאָט אַ גאַלאַנטעריי־קראָם פייגעלע קרינסקי, אַ טייערע, וואויל אידענע פון אַלטען שניט, וואָס האָט געטיילט צדקה, כאָטש זי איז אַליין ניט געווען קיין גבירטע. שטענדיג אַ צופרי־דענע מיט גאָט׳ס נאָמען אויף די ליפּען. זי האָט פֿאַרמאָגט דריי אייניקלעך — אינטעליגענטע, מאָדערנע און געלערנטע, וואָס האָבען שוין באָקומען בילדונג אין די גימנאַזיעס, איבערהויפּט די צוויי מיידלעך: פריידעל און זלאָטקע. דער בחור, מוליע, איז געווען הויכגעוואַקסען, אָבער אַ שוואָכער, ניט קיין גרויסער גבור. האָט מען אים דערפֿאַר מוחל געווען וואָס ער האָט ניט געהאָט קיין צו גרויסען חשק צום לערנען. זייער פֿאָטער האָט געהייסען סמאגלער, אַן איידים פון משה און פייגעלע קרינסקי. פייגעלע קרינסקים מאַן, משה, אַ הויכגעוויקסיגער פרומער איד, האָט געלאָזען דעם אָנדעל מיט מענטשען צו זיין ווייב, און אַליין האָט ער געהאָנדעלט מיטן רבונו של עולם... וואו אַ מצווה, וואו אַ מנין, וואו קלייבען נדבות, איז ער געווען דאָרט. ער האָט אָפּילו צייט געהאָט צו זיין אַ מיטגליד אין דער חברה־קדישא. שטענדיג איז ר׳ משה אַרומגעלאָפּען אַ פֿאַרשמייעטער, און פייגע־לען, די צדקנית און אשה צנועה, איז אָפּילו ניט איינגעפֿאַלען אַז עס דאַרף זיין אָנדערש... וואָס דען? צוליב וואָס איז אַ מאָנס־פֿאַרשוין באַשאָפען געווארען, אַז נישט צו דינען דעם באַשעפער, דעם רבונו של עולם? וואָס אַ האָר פון מענטשליכען קאָפּ פאַלט ניט אַראָפּ אָן זיין וויסען?

פייגעלע׳ס צוויי ציוויליזירטע טעכטער, פריידעל און זלאָט־קע, וואָס האָבען שוין געגאַשט אין די גימנאַזיעס דעם זיסען גיפט פון דער רוסישער פּאָעזיע, פון די רוסישע שרייבער: טאָלסטאָי, דאָסטאָיעווסקי, קופּרין, אָנדרעיעוו, גאָרקי, פּושקין און לערמאָנטאָוו, און פֿאַרקערט אין אַן אינטעליגענטער געזעל־שאפט, האָבען זיך שוין אַ קאָפּיטשקע צוגעשעמט מיט דער טאַטע־מאַמעס אַלטמאָדישקייט; אָבער דאָך געווען גוטע, געטרייע אידי־שע טעכטער לויטן ביאַליסטאָקער שטייגער.

געגענאיבער מיין מאַמעס קרעמל, אין ראָג, האָט געהאָט אַ שוך־געשעפט אַ בכבוד׳יקער איד פון מיין משפּחה, ישראל יערו־זאַלימסקי; אַ איד וואָס האָט געקענט לערנען, געווען אַ גוטער בעל־תפילה, געווען פֿאַרליבט אין חזנות און אַן אמת׳דיגער גאָטספֿאָרכטיגער איד. אין שוך־געשעפט האָט אים אַרויסגע־האָלפען זיין געטרייע ווייב, אסתר, אַ כוואָסטקע אידענע, אַ סוחרטע מיט אַ קלוגען מאָנסבילישען קאָפּ אויף די פּליציעס. ישראל איז געווען באַקאַנט מיט זיין גלייכען שכל און ערלעכקייט, אָבער קיין לעבען פון זיין שיך־קרעמל האָט ער ניט געקענט מאַכען; און דריי קינדער אויסהאַלטען איז ניט קיין קליניגקייט. האָט אים אסתר געפּוקט אין קאָפּ אַריין: ישראל! מיר וועלען חלילה אונטערגיין ביים פּאָליאַק חזיר, דעם שונא ישראל... הויב זיך אויף און פאָר נאָך אַמעריקע. דאָרט איז אויך דאָ אַ גאָט, און דאָרט איז אַ פּריי מדינה... וואָס פאָר אַ תכלית וועט דאָ זיין פאָר אונז און איבערהויפּט פאָר די קינדער? דו ביזט שוין אַמאָל געווען אין אַמעריקע, וועט דיר לייכטער זיין צו באַקומען די וויזע... און ישראל האָט זיך געלאָזט איינריידען, און אין אַ שיינעם פרימאָרגען איז דער ברעמל געווארען אויפ־גערודערט פון דער נייס, אַז ישראל איז אַוועקגעפֿאָרען קיין אַמעריקע און איבערגעלאָזט חובות. אָבער אָפילו די בעלי־חובות האָבען גע׳טענה׳ט, אַז ישראל איז זייער אַן ערליכער מאַן, און עס קען ניט זיין אַז ער זאָל ניט לאָזען פון זיך הערען... און זיין ווייב אסתר האָט רואיג, געלאָסען איבערגעטראָגען דעם שטורעם און זיי פֿאַרזיכערט אַז ישראל וועט אָפּצאָלען ביז אַ גראָשען. און אַזוי איז טאַקע געווען. פון די ער׳שטע פֿאַרדינטע דאָלאָרען אין אַמעריקע, האָט ישראל אָפּגעצאָלט אַלע זיינע חובות ביז אַ גראָשען. אסתר מיט אירע דריי קינדער זיינען שפּעטער געקומען אין אַמעריקע, און צוויי זין זיינען פּראָמינענטע וויסענשאַפטלער אין אַמעריקע. דער עלטסטער זון, מאיר יערו־זאַלימסקי, איז היינט פּראָפעסאָר פון מאַטעמאַטיק אין פורדי־אוניווערזיטעט, אין שטאָט לאָפאייעט, אינדיאַנא־סטייט; און דער אינגערער, הערי, איז פּראָפעסאָר פון פסיכאָלאָגיע אין אנטיאק קאָלעדזש, אין יעלאָוספרינגס, אָהייאָ, ווי אויך דער דירעקטאָר פון עקספּערימענטאַלער לאַבאָראַטאָריע. די טאָכטער, דזשין, איז אַ טאַלאַנטפולע בינע־קינסטלערין, וואָס האָט שוין פיל אויפגע־טראָטען אין טעאַטער־שטיקער פאַר די רעקרעאיישאַן־צענטערס אין לאָס־אַנדזשעלעס, מיט גרויס דערפֿאָלג, און איר מאַן איז אַ גוט־באַקאַנטער סוחר, מיט קאָלעדזש־בילדונג. אַזוי האָט דער גורל אַרויסגעראַטעוועט אַ ביאַליסטאָקער משפּחה פון פאַרניכ־טונג און אויפגעהאָדעוועט אין דער פרייער אַמעריקע צוויי קינדער פון אידישען פאָלק, אָלס פּראָמינענטע וויסענשאַפּטס־לייט, און אַ פּרוי אַ קינסטלערין.

געגענאיבער דער מאַמעס קרעמל, איז געווען די גאָלאַנ־טעריי־קראָם פון וועלוועל און שרה גאָלדשטיין. וועלוועל, אַ הויכער מיט ענערגישע שנעלע באַוועגונגען, איז געווען אַנגע־שטעלט אין אַ גרויסער ביאַליסטאָקער פירמע; ער האָט אָבער צוגעהאָלפען זיין ווייב אין קראָם, ווייל זי איז געווען אַן איידעלע שוואָכע פרוי, און נישט איבעריג געזונט. וועלוועל איז געווען אַ פיינע קאָמבינאַציע, פון אַ אידען מיט אידיש טראַדיציעס, אָבער גלייכצייטיג וועלטליך מאָדערן, און אויך פאַרשטאַנען וועלט־פּראָבלעמען, מיט אַ געזונטען לאָגישען שכל. זיין ווייב, שרה, איז געווען אַ שטילע האַרציגע פרוי, שטאַרק באַליבט ביי אַלעמען. זיי האָבען געהאָט דריי קינדער: צוויי טעכטער, גיטעל און סטירע, און אַ זון משה. די טעכטער זיינען שוין געווען היינט־וועלטיגע. ביידע האָבען באַזוכט רוסישע שולעס, זיך גוט גע־לערנט און געווען גוט באַלעזען אין דער רוסישער ליטעראַטור, און גערעדט אַ פיינעם רוסיש, זייענדיג אינטעליגענט און באַ־האָוונט אין וועלטליכע געשעענישען.

די עלטערע, גיטעל, האָט שפּעטער חתונה געהאָט מיט אַ שיינעם, עלעגאַנטען יונגערמאַן פון וואַרשע, פון אַ שיינער, אַנ־שטענדיגער משפּחה. (שפּעטער, ווען איך האָב געדינט אין וואַרשע, אין דער פּוילישער אַרמיי, בין איך געווען אַ אָפּטער באַזוכער ביי זיינע האַרציגע טייערע טאַטע־מאַמע. לעאָן דרייזין איז זיין נאָמען, און ער וואוינט היינט אין פּאַריז, וואו ער מיט זיין ווייב, גיטעל, זיינען טרייע איבערגעבענע טוער פון דער ביאַליסטאָקער לאַנדסמאַנשאפט).

לעאָן דרייזין האָט שפּעטער אַרויסגעוויזען גרויסע פּאַיג־קייטען פון אַ געזעלשאַפטליכען טוער, און איז טאַקע שפּעטער געוואָרען איינער פון די פירענדע מיטגלידער פון דער גאָלאַנ־

צו תל־אביב

פון **אליעזר ניודאָוו־ניעוואַדאָווסקי**

אין פּסח זוניגען פרימאָרגען —
פאַרגעסען האָב איך אַלע זאָרגען;
אַז איך, ניט שטערן, נאָר אַ זאַמד —
באַטרעט, פון גאָט פאַרשפּראָכען לאַנד,
וואָס משה האָט געזען פאַרצייטען
פון באַרג נבו, נאָר פונווייטען;
אוּן איך בין זוכה אַז שעה
אוּן אין טריט פון די אָבות טרעט איך דאָ.
תל־אָביב.
די טאָכטער די אינגסטע פון אונזער מדינה,
אין חן פון איר שלייער — די פּאַלמען, די גרינע,
אין מאַרגען זון שיינט מיט פרעכטיגע בנינים;
פאַרהאַוועט, פאַרטאָן אין וואָכיגע ענינים.
גרויסשטאָטיש, באַשיידען; געשעפטלעך, טראָטוּאַרען;
אויטאָבוסען געפּאָקטע איבער אירע בולוואַרען —
דעם עם עובד צעפירט צו אַרבעט, מלאכה;
וויי אַ געטרייע מאַמע — שיקט יעדען איר ברכה.
דער מאַרגען איז פרעכטיג, ליכטיג,
וויסע הייזער, גאָסען ציכטיג;
דיינע אויגען קענסט ניט זעטען,
וויי דיין געליבטע זאָל דיך גלעטען.
וויי אין חלום — דו וואַנדערסט פון איין גאַס צום צווייטען,
באַוואונדערסט די סקווערען, פון בלומען — די בייטען;
דאָס האַרץ אין הרחבה — דורשטיג פאַר פרייד;
פון שמחה דיין אויג... אַ טרער וואו פאַרזייט...
בת ציון, די אינגסטע, טראָגט זיך אויף פליגעל,
טונקט זיך אין תכלת, וויי אַ כלה אין שפּיגעל;
די גאַסען פון שטאָט, מיט אירע פערציג רבבות —
דערמאָנען נביאים, דעם חובת הלבבות.
אויף שילדלעך פון גאַסען, פון געסלעך געדיכטע —
לערנען דו קענסט דיין אייגען געשיכטע:
די נעמען — דו לייענסט, ווי פון אַן אוראַלטען בוך,
צום עבר — דיין אייגען, דו קומסט מיט באַזוך.
אונטער שאָטען פון פּאַלמען — פאַרמאָטערט, אַ מידער,
ביים ברעג פון ים־התיכון — דו זעצסט זיך אַנידער.
דו הויבסט דיין בליק צום האָריזאָנט,
דו טראָכטסט פון ווייט... אוּן זעסט פון נאָנט!
אין מחשבה — דו יאָגסט, צוואַנציג יאָרהונדערט,
אין דמיון — דו זעסט, דיין רעיון — ער וואונדערט:
די בלויקייט פון ים, דער תכלת פון הימעל —
איז ניט קיין מיראָזש, קיין חלום, קיין דרימעל;
דורך ימ'ען פון בלוט, דורך שייטער פון פייער —
וואָכט אויף ישראל צו אַ צוקונפט, אַנייער.
פּורענויות צו זעט — האָט פאַרטיילט אונז השגחה,
אָבער דאָך זיך דערמאָנט אין אייגען הבטחה:
דאָס פּאָלק, דאָס צעשפּרייטע, פון עקען פון וועלט —
אויף פליגעל ער ברענגט צו יעקב'ס געצעלט.
תל־אביב, בת ציון — ביזט ליב מיך אוּן טייער,
האָסט פון זאָמד זיך דערהויבען, ווי די פעניקס פון פייער!
מיט וואונטשען אוּן ציטער, ווי מיין מאַמע — אין תחינה,
מיין ברכה איך שיק דיר, ישראל המדינה!

דושאַן פיטצושעראלד קענעדי ז"ל

פון **ראָזא ניעוואַדאָווסקאַ**

געווען איז דער טיש מיט בלומען אוּן ווייסע געגרייט,
פון אַ פינסטערען פענסטער האָט געלויערט דער טויט,
געווארט האָט אַ בלוטיגע, מערדערישע האַנט —
געצילט אין דעם ליכטיגסטען קאָפּ פון אונזער לאַנד.

מיין תפילה

דער חשך
אוּן דער תהו
זיינען ווידער אויפגעשטאַנען,
אוייפגעטויכט —
פון צייטען אוּן פון טיפען,
אוּן זיי ווילען די ליכטיגקייט פאַרשלינגען,
דורכדרינגען, אויספּרעסען.

אַ, ג־ט,
באַוויליג אונז אַ נייעם בראשית,
טייל־אַפּ ווידער די תהומען,
די טומאה, פון אונזער ערד.
אוּן זאָל שוין אויפטויכען
אוּן אויפלויכטען
פון די טיפען
די ריינקייט

טעריי־סעקציע פון ביאַליסטאָקער סוחרים־פאַראיין, אוּן צוזאַמען מיט מיר, אין די שפּעטערדיגע יאָרען, נאָך פיל אויפקלערונג אוּן אַגיטאַציע אוּן נאָך אַ גרויסער שטורמישער פאַרזאַמלונג פון איבער פינף הונדערט סוחרים, געשפּאָלטען דעם סוחרים־פאַראיין, אָפּטיילענדיג די קלענערע קרעמער אין דעם ערשטען געגרינדעטען קליינהענדלער־פאַראיין, אוּן העלפענדיג אין אַ גרויסער מאָס צו פאַרקלענערן זייערע שווערע שטייערן ביי דער פּוילישער מאַכט. לעאָן דרייזין איז געווען מיין שטאַרקסטער מיטהעלפער, ביים גרינדען דעם קליינהענדלער־פאַראיין, וואו ער איז געווען דער סעקרעטאַר, אוּן איך דער פאָרזיצער. אין דער פאַרוואַלטונג זיינען אויך געווען: ישראל יערוזאַלימסקי ע"ה (די פרוי פון ישראל יערוזאַלימסקי וואוינט היינט אין לאָס־אַנדזשעלעס), בערל גרינשטיין, אַ שוך־קרעמער, אוּן אברהם וואודקע (אומגעקומען ביי די נאַציס).

אין מיינע שפּעטערדיגע זכרונות וועט אויך פיגורירען מיין קולטורעלע אוּן געזעלשאַפטליכע טעטיגקייט, וואָס האָט געהאַט אַ גרויסע שייכות מיט דער גרויסער פאַרצווייגטער, אינטענסיווער, שטאַרק־פולסירענדער געזעלשאַפטליכער עקזיסטענץ פון ביאַליסטאָק, אין איר רעכטען אויפבלי, פאַר דעם שפּעטערדיגען מורא'דיגען חורבן אוּן בלוטיגען אונטערגאַנג פון אונזער באַליבטער ביאַליסטאָק..

(אין נעקסטען אַרטיקעל, פאַרזעצונג פון די קראַמען אין די ברעמלאַך אוּן דער ביאַליסטאָקער שטאַט־זייגער)

מיינע רייזעס אין פוילן — אמאל און היינט

פון דר. חיים שאשקעס

גראד איצט, אין 1964, איז געווארען פונקט פערציג יאר, ווי איך האב אנגעהויבען דרוקען מיינע רייזע־אייגדרוקען אויף אידיש.

איך דארף אבער מאכען א באמערקונג: מיינע רייזע־אייגדרוקען אויף רוסיש, באשרייבענדיג בעלגיע, דייטשלאנד, פראנק־רייך און האלאנד, האב איך אנגעהויבען פובליקירען אין די לא־קאלע צייטונגען, „גאלאס ביעלאסטאקא" און „זאפאדנאיא אוק־ראאינא", אויך פונקט מיט פערציג יאר צוריק. און אויב איך זאל נאכגעבען מיין ביאגראפישען „יצר־הרע", מעג איך דער־מאנען, אז ריזיז'ס ליטעראריישער לעקסיקאן ברענגט דעם פאקט, אז אידיש האב איך אנגעהויבען שרייבען אין נ. סאקאלאוו'ס „טע־לעגראף" אין ווארשע, אין יוני, 1906 (וועגען ביאליסטאקער פאגראם), ד. ה. מיט 58 יאר צוריק, אלס 14־יאריגער אינגעל.

אבער א סיסטעמאטישער באשרייבער פון לעבען אין פאר־שידענע אידישע ישובים אויף אידיש בין איך געווארען מיט 40 יאר צוריק, וועלכע מיין דעמאלטיגע פראפעסיע — אן אינספעקטאר פון די פאלקס־בענק — פלעגט מיך טראגען איבער די הונדער־טער שטעט און שטעטלאך פון פוילען און די אומפארגעסליכע גרויסע צייטונג „היינט" האט מיינע אייגדרוקען געדרוקט יעדען ערב־שבת.

עס האט לאנג ניט געדויערט און מיינע „רייזע־אפעטיטען" האבען זיך צעווארפען אויף די בריטיע וועלט־שליאכען, פון דער האלב־גע׳פגר׳טער קליאטשע ארויס אין אינטערנאציאנאלע באנען און שיפען; פון די שיפען, מיט פינף יאר שפעטער, אין יאר 1929, זיך ארייגעזעצט אין צוויי־מאטארדיגען עראפלאן, וואס האט מיך אלס ערשטען פאסאזשיר אין פויליישען לופט־וועזען דער־טראגען ביז סאלאניקי, און אין 1934 בין איך שוין געווען צווי־שען דער ערשטער גרופע, וואס האט א „שפרייז געטאן" דורך דעם לופט־וועג ווארשע־תל־אביב.

און אזוי האט זיך דאס, ברוך השם און מיט מזל, „געקיי־קעלט", הלוואי נאך איצט אויף לאנגע יארען.

איצט, וועו איך זיץ און פלאניר עפעס א פאנטאסטישען פלי מיט דעם נייעסטען סופער־דזשעט, וואס וועט שפאנען דעם וועג ניו־יארק־אייראפע אין בלויז פיר שעה, אנשטאט די זעקס שעה, וואס מען פליט היינט, קוק איך מיט א געוויסער נאסטאלגיע צו־ריק צו יענער צייט אין לובלינער געגענט — די רייזע אין ווינ־טער פון 1924 — אין בלאטעס און מיט אידישע פורמאנעס, וועל־כע איך האב צום ערשטען מאל באשריבען.

יא, מיר זיינען טאקע געפארען אין געדיכטען ליים — קוים דריי מייל א שעה — אנשטאט די 600 מייל איצט, און 800 מייל מארגען, אבער יונג איז מען געווען און געקוקט דער וועלט אפען אין די אויגען און צווישען א קערענדיגען, כאטש ארימען אי־דישען פאלק, איז מען געזעסען און אלץ איז געווען אין האפע־נונגספולער צוקונפט.

ווי פלעגט מען זינגען אין א פאלקס־ליד:

„וואו נעמט מען פערד־און־וואגען,
די יוגענט צו דעריאגען?"

* * *

אין אונזער צענטראלע פון קאאפעראטיוון פארבאנד אין ווארשע (רימארסקע 6) האבען מיר באקומען די ידיעה, אז אין דריי שטעט פון דער לובלינער געגענט: באראנאוו, לענטשנע און פארטשעוו דריי אידישע פאלקס־בענק. דארף מען דארט צו־פארען און זען, צי מען קען זיי אנשליסען אין דער אלגעמיינער נעץ פון בענק? צי זיינען די גרינדער סאלידע מענטשען און צי קען מען זיי אנטרויען קרעדיטען?

מיט אן ערפאלאן אדער העליקאפטער וואלט אזא רייזע פון ארום הונדערט אדער צוויי הונדערט מייל געדויערט מינוטען, זיכער ניט קיין גאנצע שעה. אבער אזעלכע קאמוניקאציע־מיט־לען זיינען דאן אין יענער געגענט ניט געווען. האב איך זיך אין אלע פאלען באנוצט מיטן פערד־און־וואגען, נאכדעם ווי די באן האט מיך צוגעפירט צו די סטאנציעס דעמבלין, לובלין אדער שעדלעץ.

ווי אזוי האט אויסגעזען די רייזע און די שטעטלאך דאן, וועל איך דערציילען לויט די דעמאלטיגע פארצייכענונגען.

אויף דער סטאנציע דעמבלין, ניט ווייט פון פלאץ, וואו דאס מאדזשיצער חסידות (און ניגונים) זיינען געבוירען געווארען, שטייט אן איינזאמע פור אן א צודעק — א „דראגאווע" פור אן רעסארען; נעבען איר, דער אנגעפעלצטער אין וואטאווע שמא־טעס גענל־באדיגער בעל־עגלה אין צעריסענעם פוטערנעם הי־טעל מיט דער בייטש אין דער האנט.

ער קוקט מיט זשעדנע, דוכט זיך, הונגעריגע אויגען אויפן פאסאזשיר, וואס שטייגט אויס פון צוג: אפשר וועט פון אים קומען די ישועה און דער פורמאן וועט האבען מיט וואס צו מא־כען שבת? און די „ישועה" איז געקומען: דער „פארשוין", דאס הייסט איך, — באצאל א פעטען פרייז און דינג זיך ניט, וועו ער הערט, אז אינגאנצען אין א דריי שעה וועט דער דאזיגער אזוי־טרויעריג־אויסזעענדער, האלב־גע׳פגר׳טער סוס, אים ברענגען אין שטעטעל באראנאוו.

אויסגעלאזען האט זיך, אז דער בלאטיגער, ליימענער וועג האט די רעדער ניט געלאזט זיך דריייען. מען האט זיך געשלעפט גאנצע זעקס שעה ביז מען האט דערלעבט צו דערזען די קליינע, חושכ׳דיגע הייזלעך פון שטעטעלע באראנאוו.

איך האב שנעל אפגע׳פטר׳ט מיינע אפיציעלע פונקציעס אלס באנק־אינספעקטאר, זיך איבערצייגט אז די בעל־הבתיש׳קייט אין קאאפעראטיוו וועלט געפירט לויט די פארשריפטען, און צוגעזאגט זיי דעם געגארטען קרעדיט.

ווי שטענדיג בעת מיינעם א באזוך האב איך זיך פארעינ־

טערעסירט מיט דעם מצב אין שטעטעל גופא און זיך דערוואוסט אט־וואס:

עס וואוינען דאָ אַרום דריי הונדערט אידישע משפחות. די גאַנצע פֿראַדוקציע פון שטעטעל דריקט זיך אויס אין אַזאַ עכט־פֿראָזאַאישען אַרטיקעל ווי מאַכען ליימענע טעפּ.

און טראָץ דעם איז שטאַרק דער דורשט נאָך אַביסעלע ביל־דונג, נאָך אידישער קולטור. עס ווילט זיך אויך הערען גרוסען פון דער גרויסער, שיינער וועלט, פון וועלכער מען איז אַזוי גרויזאַם אָפּגעטיילט דורך דער „כינעזישער וואַנט" פון אַ גרוי־זאַמער בלאָטע, אין וועלכער עס ווערען דערטרונקען די האָפּע־נונגען זיך מאַסענווייז אַרויסצובאַקומען פון שטעטעל.

און אַז עס קומט איינמאָל אַ וואָך די פּאָסט און מען ברענגט פון וואַרשע אַ פּאָר צייטונגען, אַן אינטערעסאַנט ביכעל, קלייבט זיך צונויף די יוגענט אין אָרימען ביבליאָטעק־צימער (אויב ער איז געהייצט), אָדער ביי אַ חבר אין שטוב, אַרום דעם נאָפּט־לעמפּל, און מען זיפט די ידיעות פון דער גרויסער וועלט, וואָס געפינט זיך אויף יענער זייט בלאָטע. מען דיסקוטירט אי־בער יעדען אַרטיקל פון אַ פּאָפולערען שרייבער. מען פאָר־טיפט זיך אפילו אין בוך וועגען דער „געשיכטע פון פילאָזאָפּיע", וואָס איז נאָר־וואָס אָנגעקומען. אַן אומזיכטבאַרער קולטור־פּא־דעם ציט זיך איבער דער בלאָטע און באַלייכט און צעווארימט יונגע הערצער און מוחות, געפינענדיג אַ דאַנקבאַרען באָדען דווקא ביי דעם צאַנקענדיגען נאָפּט־לעמפּל.

דאָס שטעטעל איז אָרים און קיין לערער איז ניטאָ — נאָר דריי אַלטמאָדישע חדרים.

געווען אַ לערער, האָט ער געמוזט זיך ראַטעווען פון הונגער און אַוועקפּאָרען.

ניט לייכט איז אָנגעקומען דער יוגענט צו גרינדען אָט־די אָרימע ביבליאָטעק, אין וועלכער זיי האָבען מיך אויפּגענומען. ווי נאָר מען האָט אָנגעהויבען קלייבען ביכער, אָנגעגעבען וועגען אַ דערלויבעניש און זוכען אַ פּאַסענדען צימער, איז אין שוהל אויסגערופען געוואָרען דורכן רב אַ חרם אויף די פּושעים: „זיי ברעכען די אַלטע טראַדיציעס; זיינען מבטל די צייט פון לער־נען דורך לייענען די ספרים חיצונים".

און ניט גלאַט אַ חרם איז דאָס געווען, נאָר אַ שרעקליכע מעשה'לע, וואָס פּאַסט פּאַר עדגאַר פּאָו: עס איז גראָד אין שטע־טעל געשטאַרבען אַ נייצײַג־יאָריגער איד, אַ געוועזענער „ני־קאָלאַיעווסקער סאָלדאַט". האָט מען דעם מת אַריינגענומען אין שוהל, געגאַנגען מיט אים „הקפות" און ביי דער געלעגענהייט געבלאָזען שופר און מחרים געווען די אָרימע היינטמאָדישע משכילים.

מילא, עס האָט טאַקע געהאָלפען, ווי אַ טויטען באַנקעס: קיינער פון די יונגע האָט זיך ניט דערשראָקען; דער מת איז געקומען צו קבר־ישראל, און די יונגע — צו זייער נייעם ביבליא־טעק־לאָקאַל, מיט אַן אָפּיציעלער דערלויבעניש, וועלכע עס האָט, נעביך, געמוזט איבערגעבען דער זעלבער שמש (און שטעטעל־שער „פּאָטשטאַליאָן"), וואָס האָט געבלאָזען שופר בעת דער חרם־דערקלערונג.

* * *

פון די באַראַנאָווער בלאָטעס בין איך געפּאָרען צו דעם גרויסן, צענדליגער מיללען בריטען זומפּ, וועלכער רינגלט אַרום, ווי אַ שוואַרץ־גלעזער ים, די אַלטע שטאָט לענטשנע.

אַרויס בין איך פון מיין לובלינער האָטעל אויף קראַקאָווער פּאָרשטאָט און פֿרובירט זוכען אַן אויטאָמאָביל, וואָס זאָל מיך פירען קיין לענטשנע.

אָבער די שאָפערען האָבען מיך פּשוט אויסגעלאַכט:

„די רעדער פון קיין שום אויטאָמאָביל — זאָגען זיי — זיינען ניט צוגעפּאַסט צו שווימען אין בלאָטע".

איך האָב אָבער געוואָלט פּאָרען באַקוועמער, ווי אויף אַ טרייסלענדער „דראַנגאָווער" פּור; האָב איך, פּאַר גרויס געלט, געדונגען אַ לובלינער עלעגאַנטע „דראַזשקע" אויף גומענע רע־דער. דער גייציגער בעל־עגלה האָט זיך מסתם קיין רעכענונג ניט אָפּגעגעבען, דורך וואָס פּאַר אַ גיהנום־וועג ער וועט דאַרפען פּאָרען... און אַז ער האָט זיך אינמיטען וועג אַרומגעזעגן, איז שוין געווען צו־שפּעט: צוריק האָט מען ניט געקענט פּאָרען.

יעדע צען מינוט איז דאָס אָרימע פערדעל געלעגען אויסגע־גליטשט צוויישען ליימענע לוזשעס, און דער „איזוואָסטשיק", צו־זאַמען מיטן פּאַסאַזשיר, האָבן אים געמוזט העלפען אויפהויבען זיך פון „כורעים".

נאָך פיר שעה מאַטערניש און שלעפּעניש, זיינען מיר דער־פּאָרען ביזן טייך וויעפּזש. דער טייך איז ניט געווען פּאָרפּרוי־רען און מיין בעל־עגלה האָט געהאַט בדעה דורכצופּאָרען דאָס וואַסער מיט פערד־און־וואָגען, וויייל דער שמאָלער בריקעל אי־בערן טייך איז נאָר פּאַר פּוסגייער.

אַראָפּגעלאָזען זיך פון משופּע'דיגען באַרג און אַריינגע־פּאָרען אין טייך, דערפילען מיר אָבער פלוצים, אַז די זאַך איז ניט אַזוי איינפאַך; נאָר אָפּגעפּאָרען אַביסעלע פון ברעג, זיינען שוין די רעדער אינגאַנצען באַדעקט געוואָרען מיט וואַסער, און דאָס פערדעל הויבט־אָן מאַכען קונצען און „זשאָנגלירען" מיט דער דראָזשקע און אירע פּאַסאַזשירען. בקיצור, דער טייך וויעפּזש האָט אונז ניט דורכגעלאָזט, און נאָך אַ האַרציגער גע־זעגענונג מיט מיין בעל־עגלה, קלעטער איך צוריק באַרג־אַרויף, צום בריקעל, און בין דורכגעגאַנגען אויף יענער זייט. מיט ניסים קלעטער איך ווידער אויף אַ באַרג מיט בלאָטע באַלייגט. ענדליך, ענדליך עפענט זיך פאַר מיינע אויגען די הערליכע פאַנאָראַמע פון לענטשנער מאַרק.

אידען אין אונטערגעבויגענע חסידישע קאַפּאָטעס און אי־דענעס אין הויכע שטיוועל שפּרינגען פון קלאָץ אויף קלאָץ, ווייל נאָר אויף אַזאַ אופן קען מען זיך באַוועגען אין דער דאָזיגער שטאָט דורך בלאָטע פּאַרטרונקען. צווישען איין קלאָץ און דעם צווייטען קען מען פּשוט דערטרונקען וועלן אויבער די אויערן. מיט שווערי־קייט ברענגען מיך אידען בני־רחמנים צו מיין אכסניא און צו מיין קאָפּאָפּעראַטיוועך באַנק.

* * *

נאכהער פאַר איך קיין פּאַרטשעוו, אַ שטעטעל אין שעדלע־צער געגענט. פון דער באַן־סטאַנציע איז אַ היפּשער מהלך מיט דער פור צו מיין ציל.

זי טרייסלט אומברחמנות'דיג און איך וואַרט שוין מיט אומגעדולד, ווען דאָס מאַטערניש וועט זיך ענדיגען.

דער פורמאַן אָבער איז אומעטיג, ער וויל הערען אַ לעבע־דיג וואָרט פון אַן אורח און ער מאַטערט מיך מיט פראַגען:

ער: „צי זענט איר ניט צופּעליג דער אַקושער (גינעקאָלאָג), וואָס פּאָרט צום אַפּטייקערס וויייב?"

די איצטיגע פוילישע ביאַליסטאָק

(קאָרעספאָנדענץ)

פון **אַלטער טרוס** (שוועדן)

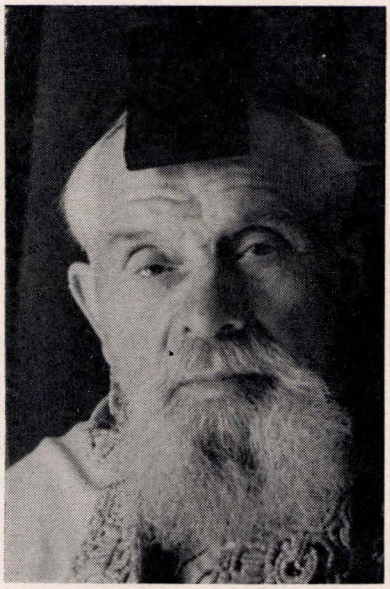
דער גרוס פון היינטיגער ביאַליסטאָק און אומגעגנט איז מיר איבערגעגעבען געוואָרען דורך מיין שנור, וועלכע איז דאָרט לעצטענס געווען צו באַזוך, אויף קבר אבות.

די היינטיקע ביאַליסטאָק שוידערט אויף דעם באַזוכער מיט איר אבלות׳דיגער פוסטקייט. די אַמאָליגע טומעלדיגע, צאַפעלדיגע ביאַליסטאָק, וואָס האָט געשווימעלט און געגריבעלט מיט אידיש לעבען, איז היינט „אידען־ריין". בסך־הכל זיינען דאָרט פאַראַן 40 אידישע נפשות, צווישען זיי אַ צאָל ניט קיין ביאַליסטאָקער, איינזאַמע, אָפּגעזונדערטע רעשטלאַך פון גרויסען חורבן. זיי בענקען נאָך אַ צובונד צו די ביאַליסטאָקער לאַנדסלייט איבער דעם ערד־קוגעל און צו דעם וועלט־אידענטום.

דער איינציגער בית־המדרש, וואָס איז געבליבען שטיין אויפן פלאַץ נאָך דעם גרויסען אומגליק, איז ציטראָנ׳ס בית־המדר״ש. עס היט אים אָפּ, ווי אַן אויג אין קאָפּ דער איינציגער לעבען־געבליבענער שמש, ר׳ אברהם גרינבערג.

דער אַמאָליגער בית־המדרש אויף פּיענקא גאַס איז פאַרוואַנדעלט געוואָרען אין אַ „קלוב". עס איז ניט באַוואוסט, אויב אידען קומען זיך דאָרט ווען צונויף.

דער אַמאָליגער הקדש אויף מינסקא 1, וואָס איז נאָך דער קאַטאַסטראָפע געבליבען דער איינציגער געזעלשאַפטליכער זאַמעל־פונקט און הויפט־קוואַרטיר פון די לעבען־געבליבענע ביאַליסטאָקער אידען, איז פאַנאַנדערגעוואָרפען געוואָרען. מען האָט אָפּגעליידיגט דעם פלאַץ, צוליב דער ענדערונג פון די ביאַליסטאָקער גאַסען אויף די פּיאַסקעס און צוליב בוי־פּראָיעקטען פאַר מאָדערנע בנינים. דער איינציגער געוועזענער אידישער פריזירער, וואָס האָט געהאַט זיין פריזיר־פּלאַץ אויף מינסקא 1, האָט געמוזט זיך אַריבערציען אויף אַן אַנדער אָרט.

אברהם גרינבערג

דער זשאַביער בית־עולם וועלט אָפּגיהיט. דאָרט איז טאַקע פאָרגעקומען די טרויער־פאַרזאַמלונג און הזכרה צום 20־טען יאָרצייט פון חורבן ביאַליסטאָק. פון צייט צו צייט קומען אַהין טוריסטען, אידען און ניט־אידען, פון אומעטום, וועלכע באַזוכען די קברים און לייגען דאָרט בלומענקרענץ. אויף דעם בית־עולם גענפינט זיך דער דענקמאָל איבער דעם מאַסען־קבר פון די ביאַליסטאָקער קדושים.

(אגב, ביי זיין לעצטען באַזוך אין ביאַליסטאָק, צום 20־טען יאָרצייט פון וואָרשעוער און ביאַליסטאָקער געטאָ, האָט אונזער „ביאַליסטאָקער וועלט־אַמבאַסאַדאָר", דר. חיים שאָשקעס, אין נאָמען פון אונזער ביאַליסטאָקער צענטער פון ניו־יאָרק, באַזאָרגט אַ בלומענקרענץ ביי דעם דענקמאָל פון די קדושים. — רעד).

די אידען אין ביאַליסטאָק זיינען מערסטענס עלטערע מענטשען, קראַנק און צערבראָכען. זיי לעבען פון רעגירונגס־פענסיע. דער אינגערער עלעמענט איז באַשעפטיגט ביי דער רעגירונג, אַלס אַרבעטער אָדער אָנגעשטעלטע.

די פאַרווייסטעטע אומגעגענט

דער גאַסט האָט אויך באַזוכט די אַרומיגע פּראָווינץ, ווי ביעלסק, ברויינסק, א. א. וו. אומעטום „אידען־ריין", בלויז שאָטענס פון די אַמאָליגע שיינע אידישע שטעטלאַך. אַ צאָל פון די אידישע איינוואוינער האָבען חתונה געהאַט מיט קריסטליכע פרויען. אַזעלכע געמישטע הייראָטען זיינען אויך פאַראַן אין ביאַליסטאָק.

פּוילישע פאַמיליעס וואוינען אין די אַמאָליגע אידישע הייזער. אַזוי איז אויך דער פאַל מיט דעם הויז פון דעם שרייבער פון די שורות.

ברויינסק זעט אויס ווי אַ פאַרלאָזענער דאָרף. די חורבות פון דער מלחמה שטאַרצען נאָך אין די אויגען.

* * *

דער אויספיר: מען זעט פאַר זיך אַ לעבעדיגען בית־עולם. עס וויינט דאָס האַרץ. וואָס איז געווען, איז געווען, איז ניטאָ...

איך: „זי גייט דען צו־קינד?"

ער „יאָ, יאָ!"

איך „ניין, איך בין ניט קיין אַקושאָר!"

ער: „צי זענט איר אפשר דער אַגענט פון זינגער׳ס נייַ־מאַשינען, וועלכען מען האָט אַנגעזעצט דאָס געלט?"

איך: „ניין, אַזוי שלעכט האַלט עס מיט מיר נישט".

ער: „הא, איך פאַרשטיי שוין! איר זענט דאָך משה־גרונמ׳ס טאָכטער׳ס חתן פון וואָרשע! אַ שיין מיידל, פשוט אייך מקנא צו זיין!"

איך: „איז זי טאַקע אַזוי שיין? — אַ שאַד! איך בין אַ באַווייבטער"...

דער פורמאַן דרייט זיך אויס אַ ברוגז׳ער און שמייסט שטאַרקער זיין פאַרמוטשעטע קליאַטשע.

* * *

אָט אַזוי האָבען אויסגעזען מיינע ערשטע רייזע־איינדרוקען פאַרן אידישען לייענער.

מיט צוויי יאָר צוריק בין איך איבער דער זעלבער לובלינער געגענט געפאָרען אין אַן אַמעריקאַנער לוקסוס־אויטאָמאָביל. אָ, די וועגען זיינען שוין אַספאַלטירט, אָבער וואָס איז די פּעולה, די אידען זיינען פאַרשוואונדען, מערדערליך אָפּגעראַמט.

איך וואָלט מוחל געווען אַלע דזשעטס מיט זייער בליציגער שנעלקייט, גיט מיר צוריק דאָס שטעטעל מיט אירע אידען.

זיד־אַפריקע, אידען און ביאַליסטאָק

פון פסח בורשטיין (ישראל)

דרום־אַפריקע איז איצט אין דער מאָדע. זייער אַ סך ווערט וועגן איר געשריבען און געזאָגט. די פאַראינטערעסירונג קומט פון פאַרשיידענע אַספעקטען און עס איז זעלבסטפאַר־שטענדליך, אַז נישט אַלע פון זיי וועל איך קענען אַריינגעמען אין מיין איצטיגען אַרטיקעל. עס וועט פשוט קיין פלאַץ נישט זיין און איך וועל עס זיכער טאָן ביי דער ערשטער בעסטער געלע־גענהייט. עס קען אויך זיין, אַז איך לאָז איצט דורך גראָד דעם טייל, וועלכער קען אַממערסטען אינטערעסירען דעם לייענער. איך ווייס, אַז איר דערוואַרט צו הערען פון מיר עפּעס נייעס וועגען אָט דער עקזאָטישער לאַנד און ספּעציעל וועגען אונזערע אידען וועלכע לעבען דאָרט.

איך וועל זיך באַמיען אַביסעל צו דערציילען וועגען מיינע איינדרוקען און איך וועל אייך זאָגען פון פאַראויס, אַז עס קען גראָד זיין, אַז איך וועל אין אַ סך פון מיינע אויספירען נישט זיין געראָטן. אינגאַנצען צוויי וואָכען מיט צוויי טעג בין איך דאָרט געווען און איך מיין, אַז אין אַזאַ קורצער צייט איז אום־מעגליך צו דערלערנען און זיך צו דערגרונטעווען צו די וואָרצ־לען פון אַלע דערשיינונגען און פראַבלעמען פון דאָרטיגען לעבען.

אמת, עס איז פאַראַן דאָס באַרימטע אידישע ווערטל: „אַז אַ גאַסט אויף אַ ווייל — זעט אויף אַ מייל". איז טאַקע נאָר נעמענדיק אין באַטראַכט אָט דאָס ווערטל, נעם איך זיך איבער־הויפּט דאָס רעכט צו שרייבען וועגען דרום־אַפריקע. פון דער צווייטער זייט — קען דאָס ווערטל אויך אָפּנארען. איך דער־מאָן זיך, וועג איך בין נאָך אַ קינד געווען, האָב איך זייער ליב געהאַט פילומען, אָבער נאָר אַזעלכע, וואָס זיינען איצט געבראַכט געוואָרען פון סאָד און זיי זיינען נאָך געווען אייגעהילט אין אַאַז מין זילבערנעם טוי. זייער טונקעל־בלויע פאַרב האָט ווי שעמעריד מיט דעם באַדעקטען טוי און זיי פאַרוואַנדעלט ווי עפּעס אין אַנדער פרוכט. איך האָב געוואוסט, אַז דער טוי איז נישט מער ווי אַן אילוזיע — אַז אונטער אים ליגט אָט די זעלבע פראַזאַאישע פלוים. אָבער איך האָב זיך נישט געקענט העלפען: איך האָב ליב געהאַט אָט די זילבערנע טוי־אילוזיע. קען זיין, אַז מיינע איינדרוקען פון דרום־אַפריקע זיינען אויך באַדעקט מיט אָט דעם זילבערנעם טוי און דאָס גיט מיר דאָס רעכט צו זיין נישט־גערעכט און אפשר נישט ווי געהעריג אָפּ־שאַצען דאָס, וואָס איך האָב דאָרט געזען.

אייגענטלעך האָב איך געוואָלט שרייבען וועגען דרום־אַפרי־קאַנער אידען בכלל און וועגען אונזערע ביאַליסטאָקער אידען בפרט. עס איז אָבער אוממעגליך צו דערציילען וועגען מיינע באַגעגענישען מיט אונזערע אידען און נישט דערציילען אייך פריער, כאטש עפּעס, וועגען דאָס לאַנד, זיינע מנהגים, לעבענס־שטייגער א. א. וו. איך מיין, אַז דער דאָזיגער אַריינפיר איז פשוט נויטיג כדי בעסער צו פאַרשטיין די אַלע דערשיינונגען אין דאָרטיגען אידישען לעבען.

איז ליגט זיך עפּעס אַ לאַנד אין עק פון דער וועלט! וועג איר נעמט די מאַפּע זעט איר, אַז ערגיץ ווייט אונטען — פאַר־ענדיגט מיט אַ שפּיץ אין ים אַריין — ליגט זי זיך אָפּגעזונדערט און אָפּגעווייטערט פון אַלעמען. פון איראָפּע — שרעקליך ווייט, פון אַמעריקע, פון אויסטראַליע און אַפילו פון ישראל. גאַנצע זיבעצען שעה פליט מען, אין איין זייט, מיט אַ דזשעט־אַעראָפלאַן פון ישראל קיין יאָהאַנעסבורג.

איך ווייס, אַז איר האָט שוין געהערט און מיר דאָ אין ישראל האָבען אַליין גרויסע טענות צו משה רבינו, פאַרוואָס האָט ער אונז געבראַכט גראָד אַהער: אין אַזאַ שווערען קלימאַט, אַן גרויסע נאַטור־אוצרות, אין אַזאַ ענגשאַפט און צווישען אַזעלכע שכנים, וועלכע ווילען אונז פאַרניכטען. מען האָט טענות, פאַר־וואָס האָט ער אונז נישט געפירט אין דער שווייץ? פאַרוואָס נישט אין קאַנאַדע? און איר וייסט דאָך ווייזט אויס דעם תירוץ, אַז דאָס איז דערפאַר, ווייל משה איז געווען אַ שטאַמלער און ווי יעדער בעל־מום איז ער געווען זייער צוריקגעהאַלטען און שע־מעווידיג. דערציילט מען, אַז וען גאָט האָט פאַרטיילט די אַלע לענדער צווישען די פעלקער — איז זיך משה געשטאַנען פון דער וויטען, זיך נישט געשטופט און געבליבען פון די לעצטע. גאָט איז שוין געווען אַביסעל אומגעדולדיג: אַזוי פיל לענדער פאַרטיילט און מיט יעדערן זיך געדונגען! רופט ער צו משה'ן און פרעגט אים: נו, און וואָס איז מיט דיר, משה? וואָס פאַרא לאַנד ווילסטו? און משה אָנגעהויבען שטאַמלען: קאַ... קאַ... געוואָלט האָט ער זאָגען גראָד קאַנאַדע — און גאָט אין זיין אומגעדולד האָט געפרעגט: דו ווילסט כנען? זאָל זיין כנען! דער באַשיידענער משה האָט שוין נישט פראָטעסטירט און אַזוי אַרום זיינען מיר געבליבען ביי כנען און נישט ביי קאַנאַדע.

אָבער אויב מיר דאַרפען שוין יאָ באַדויערן — איז נישט שווייץ און נישט קאַנאַדע. עס איז אַ גרויסער שאָד, וואָס מען האָט אונז נישט צוגעטיילט דרום־אַפריקע. אָט דאָס ריזיגע לאַנד, וועלכע איז גרויס ווי דריי גרויסע אייראָפּעאישע לענדער צוזאַ־מענגענומען און פאַרמאָגט אַזאַ קליינע באַפעלקערונג. אָט־די ריזיגע ליידיגע, נישט־באַזעצטע שטחים — און מיר וואָלטען זיך אינגאַנצען נישט געדאַרפט שטיקען פאַר יעדען פּאָס ערד. מיר וואָלטען נישט געהאַט צו טאָן מיט אונזערע ליב־האַרציגע שכנים. דאָרטען זיינען כמעט איבערהויפט קיין שכנים נישטאָ. און דערצו די וואונדערבאַרע שיינקייט פון די ברייטע פליינען, דער וואונדערבאַרער קלימאַט. יאָהאַנעסבורג פאַרמאָגט אַ פולשטענ־דיג אייראָפּעאישען קלימאַט — נאָר אַן שניי. געווען בין איך דאָרט איצט אין פרילינג און זיי האָבען מיט יאָרען צוריק געבראַכט און איבערגעפלאַנצט ביי זיי אַ וואונדערבאַרען בוים פון בראַזיל — בליט ער איצט אין פרילינג און ער בליט אין בלוי. זיינען די גאַסטן און אַלייען פון יאָהאַנעסבורג און פרע־טאָריאַ אינגאַנצען באַצירט מיט בלוי און וועג דו פאַרסט דורך זיי און דער הימעל איז בלוי און זיי זיינען אַזוי בלוי און דו זעסט נישט וואו עס ענדיגט זיך די אַלייע און וואו עס הויבט זיך אָן דער הימעל. בלוי וויקעלט זיך און פאַרבינדט זיך מיט בלוי און דו פאַרסט ווי צום הימעל.

גרויס איז אַפריקע און פאַרשיידען זיינען אירע קלימאַטען. מען האָט מיר דערציילט, אַז אין אַנדערע טיילען פון לאַנד איז

שרעקליך הייס — דער אמת׳ער טראָפיש־אַפריקאַנער קלימאַט. אָבער פאַר אונז וואָלט געווען געגוג דער טייל פון אַפריקע, ווועלכער האָט אָט דעם גוטען און גאָר מילדען קלימאַט.

עס קען אָבער זיין, אַז משה רבינו האָט אונז נישט געגומען אַהין דערפאַר, ווייל אַלץ איז דאָרטען פאַרקערט: מען פאָרט אויף דער לינקער זייט און זיכער זיינען דאָך די איזלען, קעמלען און פערד פון משה׳ס צייטען געווואוינט צו פאָרען אין דער רעכטער זייט — ווי דאָס גייט צו אין לענדער פון דער וועלט. די עלעקטריע צינדט מען אָן פאַרקערט און די וואַסער־קראַנען דרייען זיך פאַרקערט. רעגענען, רעגענט נאָר אין זומער, און ווינטער איז דער הימעל בלוי און לויטער. אָבער דער עיקר — איר האָט שוין געהערט, אַז חנוכה זאָל אויספאַלען אין זומער און שבועות אין ווינטער? און וואָס פאַראַ טעם קענען שוין האָבען חנוכה־לאַטקעס אין אַ זומערדיגער היץ? עס איז אינגאַנצען נישט אידישלעך — און דערפאַר, וויזט אויס, האָט ער אונז דאָרטען נישט געפירט.

פאַרמאָגען מיר נישט דעם לוקסוס און דעם רייכטום פון דאָס לאַנד. האָבען מיר נישט דאָס גאָלד און די בריליאַנטען, וועלכע ליגען אין איר באָדען און פון וועלכע מען גראָבט שוין זייט דורות און מען וועט נאָך דורות גראָבען. מיר האָבען אָבער אויך נישט די געוואָלטיגע קאָנטראַסטען, וועלכע זיינען כאַראַק־טעריסטיש פאַר דאָס לאַנד: פון איין זייט די הויכע קולטור פון די בורען און ענגלענדער, זייער לוקסוס, עלעגאַנץ און דיסציפלין, און פון דער צווייטער זייט — מיליאָנען שוואַרצע — די אייגענט־ליכע באַפעלקערונג פון דרום־אַפריקע — וועלכע געפינען זיך אויפן נידעריגען שטאַפעל פון פרימיטיוויטעט. אָבער, איך האָב אייך פריער געזאָגט, אַז דאָס איז נישט די טעמע פון מיין היינטיגען אַרטיקעל און וועגען דעם וועל איך שרייבען אַ צווייטען מאָל. דאָך וועל איך אויך מוזען, כאָטש אין אַנדערע געלעגענהייטען, דערציילען אַביסעל וועגען דעם אויך.

די בורען — פאַקטיש אָפשטאַמיגע פון האָלאַנד און זייערע שפּעטערדיגע קאָנקורענטען און קעמפער איינער קעגען צווייטען, די ענגלענדער — האָבען פאַרוואַנדעלט און אויפגעבויט יאָהאַ־נעסבורג, פרעטאָריאַ און אַלע אַנדערע שטעט פון לאַנד אין העכסט־מאָדערנע, לוקסוס־אַרטיגע קליינע מעטראָפּאָליעס. זיי קענען זיך פאַרגלייכען אויף אַלע געביטען מיט יעדער מאָדער־נער שטאָט אין איראָפּע אָדער אַמעריקע פון דער זעלבער גרויס און אָפּילו אויף אַנדערע געביטען זיי איבערשטייגען. די רייכ־קייט און עלעגאַנץ איז נאָך אפשר גרעסער. עס איז אויך פאַראַן אַן אויסערגעווינליכע העפליכקייט און קולטורעלקייט, וועלכע מען באַגעגענט נישט אין אַלע שטעט פון דער וועלט.

אַפריקע איז איינע פון די טייערסטע לענדער אויף דער וועלט, ווייל זייער אַ סך די בעסערע אויסאַרבעטונגען וועלען געבראַכט פון אויסלאַנד — דאָך זיינען די מענטשען זייער שיין און עלעגאַנט אָנגעטאָן. עס איז אויך איינגעוואָרצעלט דער ענג־לישער מנהג פון שטילען האַלטען זיך אין דער עפענטליכקייט. אין דעם גרעסטען רעסטאָראַן־זאַל, וואו עס עסען גלייכצייטיג הונדערטער מענטשען, איז זייער רואיג, די געשפּרעכען וועלען געפירט מיט אַ האַלבען געפליסטער.

די רייכע און עלעגאַנטע היימען, זיינען אין די אָוועניוען נישט העל באַלויכטען און דאָס גיט צו זייער אַ סך אינטימקייט און שטילע עלעגאַנץ. עס איז אויך דאָרט פאַראַן דער קולט און געפיל פאַר קונסט. אין די היימען, וועלכע איך האָב באַזוכט, האָב איך אומעטום געזען פרעכטיגע בילדער, סקולפטורען און קונסט־ווערק פון דער גאַנצער וועלט. אויך אין עפענטליכען לעבען איז צו זען דעם חוש און קולט פאַר קונסט. איינער פון די פרעכטיגסטע באַווייזען אויף דעם געביט איז דער ריזיגער מאָנומענט, וועלכער שטייט אויפן וועג צווישען יאָהאַנעסבורג און פרעטאָריאַ. ער איז אויפגעשטעלט צום אָנדענק און ערע פון די דערשאָבערער פון דרום־אַפריקע. געביט איז ער אין דער פאָרם פון אַ מזבח און ווי מען האָט מיר דערקלערט, זאָל ער זיין געביט לויט דעם ווי עס איז באַשריבען דער מזבח פון בית־המקדש. און אינטערעסאַנט: ריזיג גרויס און אימפּאָ־זאַנט איז דער מאָנומענט, געביט פון שווערען גראַניט און קיין איין און איינציגער קרייץ איז אין אים נישט פאַראַן. די בורען זיינען קאַלווויניסטען און זיי האַלטען מער פון דעם אַלטען טעס־טאַמענט, ווי פון דעם נייעם. זיי האָבען איבערהויפט — ווי די ענגלענדער — אַ געוואָלטיגען קולט און גלויבען אין דער בייבעל. אין אָט דעם גראַניטענעם קאלאס, וועלכער איז אויסגערעכענט — ווי מען האָט מיר געזאָגט — אויף טויזענט יאָר עקזיסטענץ, אינעווייניג, אויף אַלע זיינע ריזיגע וועגט, זיינען אויסגעפאָרמט אין וווייסען איטאַליענישען מאַרמאָר די געשיכטע פון די פּיאָ־נערן, וועלכע האָבען באַזיגט און באַזעצט דרום־אַפריקע. וואונ־דערבאַרע רעליעפע סקולפטורען דערציילען כראָנאָלאָגיש וועגען די בלוטיגע קאַמפען מיט די זולוס און אַנדערע ווילדע שבטים פון דער גרויסער דרום־אַפריקאַנער טעריטאָריע, וועלכע האָבען זיך געגענגעשטעלט געגען די וווייסע הערשער און געפיהט מיט זיי לאַנגע מלחמות. די גרויסע שוווערע וועגענער, וועלכע זיינען נאָך אויך איצט דער סימבאָל און עמבלעם פון דרום־אַפריקע, זיינען געווען סיי די וואוין־הייזער און סיי די שוץ־וועגן אין די קאַמפען מיט די שוואַרצע. די וועגענער פלעגען בילדען אַ פיר־עק, אין וועמען מיטען עס פלעגען געפינען שוץ די פרויען און קינדער, און די מענער פלעגען דורך די רעדער און דורך די שפּאָרעס פון די וועגענער פירען דעם קאַמף מיט די קריגערישע שבטים. דערציילען די סקולפטורען פון וווייסען מארמאָר און שילדערען וויי פרויען לאָדען די ביקסען מיט דעם דעמאָלטיגען דינאַמיט־פּראָשעק, ווי זיי קאָכען הייסען בליי צו באַגיסען די אָנפאַלער, באַנדאַזשירען די וואונדען פון די קריגער און באַווייזען די געפאַלענע. עס דערציילען די רעליעפען וועגען פאַרראַט פון די שוואַרצע און זייער „טשיף", וועלכע האָבען איינגעלאַדען די וווייסע פירער צום אונטערשרייבען דעם שלום־אָפּמאַך און וועז זיי זיינען געקומען אין זייערע געצעלטען, זיינען זיי דאָרט אויס־געמאָרדעט געוואָרען; און די זעלבע רעליעפען דערציילען וויי־טער וויי דער „טשיף", וועלכער האָט זיי דערמאָרדעט, וועלט אַליין אומגעבראַכט דורך זיינע אייגענע אונטערטאַנען.

פון קינסטלערישען שטאַנדפונקט איז דער מאָנומענט אַ ריזען־ווערק.

שיין זיינען די גערטנער פון דער רעגירונגס־גבעיידע אין פרעטאָריאַ. זיי דערמאָנען דעם פראַכט און גלאַנץ פון די גערט־נער פון פאַלאַץ אין וווּרסעי; נאָך בריטער צעלייגט און וואונ־דערבאַר פּלאַנירט. מיט קינסטליכע אָזיערעס באַצירטע מיט וואַסער־ליליעס. אויסערגעווינליכע האַרמאָניע אין אַלע זייערע ליניעס. שוווערע בראַנזענע פיגורען זיינען וווי איינגעפלאָכטען אין דער האַרמאָנישער צעשפּרייטקייט און דערגענצען איר שיינקייט.

גאָר באַשיידען איז דער קרוגער־מוזעאום אין פרעטאָריאַ.

אַ קליינע הויז אין וועלכער עס האָט געלעבט דער בולט׳סטער און שטאַרקסטער מענטש אין דער ווייסער געשיכטע פון דרום־אַפריקע: פּרעזידענט קרוגער. דאָס הויז איז געבליבען שטיין ווי עס איז געווען ביי זיין לעבען. זייער קליינע און באַשיידענע צימערעלע, נאָר מער באַשיידענע מעבלירונג און אויסשטאַטונג און אין יעדען צימער אַן עקזעמפּלאַר פון דער בייבל, וועלכע איז געווען — ווי עס צו זען — דאָס לעבענס־בוך פון פּרעזידענט קרוגער. זיינע פּאַרטרעטען און פּאָטאָגראַפיעס באַווייזען אַ קאָפּ פון אַ שטאַרקען מאַן, מיט אַן אייזערנעם כאַראַקטער. ווי אויסגעקאָטערט האָקט פון איין שטיק גראַניט איז דער גרויסער און בולט׳ער נאָז און די שאַרפּע פיר־עקיגע קינבאַקען, ווי אַ סימבאָל פון ווילען און עקשנות.

גרויס און רייך איז דער באַטאַניש־זאָאָלאָגישער מוזעאום פון פּרעטאָריאַ. אַלע מעגליכע און אוממעגליכע חיות האָב איך דאָרט געזען און צום ערשטען מאָל אין מיין לעבען אויך באַקומען אַ שטאַרקען מינדערווערטיגקייטס־קאָמפּלעקס, ווען איך האָב געדאַרפט אַרויפקוקען צו דער זשיראַפע. אַזא הויך האָב איך נאָך אין מיין לעבען נישט געזען. מיינע גאַנצע 6 פוס הויך, האָבען אָפילו ניט דערלאַנגט צו איר איין פוס. זי האָט מיר דערמאָנט דעם עמפּייר־סטייט־בילדינג אין ניו־יאָרק. כ׳האָב שוין געזען זשיראַפעס אין מיין לעבען — נאָר אַזוינס האָב איך נאָך נישט געזען. עס ווערען טאַקע איצט געמאַכט אין דרום־אַפריקע מעדיצינישע אונטערזוכונגען איבער די זשיראַפעס און מען זוכט דעם ענטפער אויף דער פראַגע: ווי אַזוי איז דאָס מעגליך, אַז דאָס האַרץ פון דער זשיראַפע, וועלכע געפינט זיך נאָרמאַל אין ברוסט־קאַסטן, זאָל קענען אַרויפפּאָמפּען דאָס בלוט אויף אַזאַ געוואַלטיגער הייך, ביז צו איר קאָפּ און דאָרט מוז דאָך דאָס בלוט דערגיין מיט אַ געוואַלדיגן דרוק, כדי צוצוקומען צו אַלע דינע בלוט־געפעסען פון מוח.

אין דעם מוזעאום האָב איך זיך דערמאָנט אין די קינדער־מעשה׳לעך וועגען פּיפּערנאָטערס און נאָך מינים חיות, וועלכע פלעגען שרעקען אונזער קינדערישע פאַנטאַזיע און עס האָט זיך אַרויסגעוויזען, אַז זיי געפינן זיך אַלע אין אָט דעם וועלט־טייל.

אין דעם מוזעאום האָב איך אויך געזען בענק אויף וועלכע עס איז געווען דער אויפשריפט: „נאָר פאַר אייראָפּייער", ד. ה. אַז שוואַרצע קענען אויך באַזוכען דעם מוזעאום, אָבער זעצען זיך דאָרט — טאָרען זיי נישט. אין דעם מוזעאום האָט אויך געזאָלט געפעפענט ווערען אַן אויסשטעלונג, וועלכע האָט געדאַרפט באַשטעטיגען, מיט פאַרשיידענע עקספּאַנאַטען, די ריכטיגקייט פון דאַרווינ׳ס טעאָריע וועגען דער אָפּשטאַמונג פון מענטש. ווייזט אויס אָבער, אַז די דאָזיגע טעאָריע פּאָרט זיך נישט מיט דער אָנשויאונג פון געווייסע פאַקטאָרען און די אויסשטעלונג איז נישט דערלויבט געווארן. מיר האָבען נאָך באַוויזען צו זען אייניגע עקספּאַנאַטען, איידער זיי זיינען באַזייטיגט געווארן פון אויסשטעלונגס־זאָל.

איך ווייס, חשובע לייענער, אַז איך אינטערעסירט זייער דאָס פּראַבלעם פון „אָפּאַרטייד" און איר ווילט, אַז איך זאָל אייך עפּעס דערציילען וועגען דעם. איך וואָלט אייך געקענט זאָגען גאָר אַ סך און וועל זיך באַנוגענען נאָר מיט איינס: פון ווייטען זעט דער ענין אויס אינגאַנצען אַנדערש, ווי ווען מען טרעפט זיך מיט אים אין דער ווירקליכקייט. ער נעמט דאָן אַן אינגאַנצען אַנדערע פּאָרמען און פּאַרנעמען. איך ווייל, אַז איר זאָלט ווייסען, אַז איך בין זייער ווייט פון באַרעכטיגען וועלכע עס איז דיסקרימינאַציע און יעדע רעכט־באַרויבונג פון יעדער פּאַרם און געגען וועמען עס זאָל נישט זיין. צופיל קרבנות און צופיל בלוט און פּיין האָבען מיר באַצאָלט, אַז עמיצער פון אונז זאָל נאָך קענען באַרעכטיגען וועלכע עס איז דערשיינונג פון דעם אַרט. איך זאָג נאָר, אַז פון ווייטען זעט עס אויס אַנדערש.

און זיכער נישט נאָר פאַר אונז. די גאַנצע וועלט, וועלכע נעמט אָן אַזעלכע שאַרפּע און פייערליכע באַשלוסען געגען דרום־אַפריקע פאַר איר אַפּאַרטייד־פּאָליטיק, פירט גאַנץ פיינע גע־שעפטען מיט איר. עס איז אַ פאַקט, אַז שוין זינט לאַנגע יאָרען איז דאָרט נישט געווען אַזא פּראָספּעריטי ווי עס איז איצטער. אינוועסטיציעס קומען פון דער גאַנצער וועלט. וואָס און וואו איז די לאָגיק? ווי פּאָרט זיך דאָס מיט די באַשלאָסענע באָיקאָטען און ווי פּאָרט זיך דאָס מיט דער מורא פאַר דעם מאָרגען און פאַר די עוועניטועלע געשעענישען דאָרטען? — ווייסט איין גאָט! עס איז אָבער אַ פאַקט און וויפיל איך האָב נישט געפרעגט און געבעטען אַן אויפקלערונג — האָט אים קיינער נישט געקענט געבען.

איך האָב שוין פריער דערמאָנט וועגען דער געוואַלטיגער פּרימיטיווקייט פון די שוואַרצע איינוואוינער פון דרום־אַפריקע. איך וועל נישט ריידען וועגען די מיליאָנען פון זיי, וועלכע לעבען אין דזשונגלען און אין די ווייטע געגענטען פון לאַנד. זיי קומען בכלל נישט אין באַרירונג מיט ווייסע און מיט דער ציוויליזאַציע. איך וועל ריידען נאָר וועגען די, וועלכע לעבען אין דער נאָענט און אין די שטעט. זיי אַרבעטען און זיינען אויך אין כסדר׳דיגער באַרירונג מיט דעם ווייסען. אויך זיי זיינען געוואַלטיג פּרימיטיוו. די צעטיילונג און שנאה צווישען זיי איז נאָך אפשר גרעסער און טיפער ווי זייער האָס צום ווייסען. געוואַלטיג זיינען אויך די קאָנטראַסטען צווישען זיי אַליין. אָט זיינען די מיוחס׳דיגע זולוס. הויך און שלאַנק מיט זייער אַריס־טאָקראַטישען גאַנג און אויסזען: דאָס זיינען די שלאַכט־ און יאַגד־שבטים. און אָט זיינען שוואַרצע, וועלכע טראָגען גרויסע הילצערנע רעדלעך אין די אויערען. די אויערען וועלכע זיי זיי אויפגעשניטען בעת זייער געבורט און מען שטעלט אין זיי אַריין קליינע האָלץ־רעדלעך, וועלכע ווערען שפּעטער פאַרביטען אויף אַלץ גרעסערע און גרעסערע, ביז זיי וואָקסען אויס און מיט זיי די רעדער און איצט הענגען זיי אַראָפּ ביז צו זייערע אַקסלען און אַזוי פאַראַדירען זיי מיט זייער טראַכט איבער די גאַסען פון יאָהאַנעסבורג. און אָט זיינען די בושמענער: פון קליינעם וואוקס, מיט ריזיק גרויסע הינטער־טיילען. עס איז אויך פאַראן אַזא ראַסע פון שפּאָסען, וועלכע טראָגען אַ שוועלען און גרויסען הינטער־חלק מיט פעטס.

זייער מאָדערן און זייער רעגולירט איז די מאָטאָריזירטע באַוועגונג אין יאָהאַנעסבורג. אויף יעדען וויכקעל גאַס געפינען זיך די אויטאָמאַטישע ליכט־סיגנאַלען. די דיסציפּלין איז אויסער־געווייניליך; איך האָב קיין איין מאָל נישט געזען, אַז אַ פוס־גייער זאָל אַראָפּגיין פון דעם טראָטואַר און דורכקרייצען די גאַס, ווען עס ברענט דאָס רויטע ליכט. און אָט אין דער גרויסער באַוועגונג פון די מאָדערנסטע און נייסטע מאַשינען — לויפט אַ שוואַרצער אייגעשפּאַנט אין אַ ריקשע, אין וועלכער עס זיצט אַ צווייטער שוואַרצער. עס איז פאַראָדאָקסאַל צו זען וויי אָט דער טראַנספּאָרט־מיטל שטעלט זיך אָפּ ביי דער רויטער ליכט און הויבט ווייטער אָן זיין לויף בייס וועקסאַל אויף גרינער ליכט. עס פעלען נישט קיין טראַנספּאָרט־מיטלען אין יאָהאַנעסבורג

און איך קען נישט פאַרשטיין צו וואָס מען דאַרף האָבען גראָד אַ ריקשע? אָבער, עס איז וואונדערבאַר צו זען מיט וואָס פאַראַ גראָציע און ספּעציפישען לויף עס באַוועגט זיך דער שוואַרצער ריקשע־מאַן. ער מאַכט נאָך אין זיין לויף דעם שטרויס־פויגעל און מען האָט מיר געזאָגט, אַז ער קען אַזוי לויפען שעה׳ן־לאַנג און נישט ווערען מיד.

איך האָב פריער געשריבען וועגען דער שנאה פון איין שבט צום צווייטען. איך וועל אייך ברענגען נאָך צווי כאַראַקטעריסטישע ביישפילען, פון די אַלע, וועלכע איך האָב געהערט און געזען אין דרום־אַפריקע:

עס האָט מיר דערציילט אַ אידישער אינזשינער, וועלכער בויט טונעלען פאַר דער שטאָט־פאַרוואַלטונג פון יאָהאַנעסבורג. דאָס איז אַ מענטש, וועלכען מען קען אין קיין פאַל נישט חושד זיין אין אומטאַלעראַנץ לגבי די שוואַרצע. פונקט דאָס פאַרקערטע. ער האָט מיר דערציילט ווי מיט אַ קורצער צייט צוריק איז אין איינעם פון די טונעלען, וועלכע ער בויט, געשען אַ צופאַל: אַ שטיק פעלז האָט זיך אָפּגעטיילט פון דער וואַנט און צוגעדריקט אַ שוואַרצען אַרבעטער. ער איז געווען דערביי מיט נאָך איין ווייסען אַרבעטער בעת דעם פאַרפאַל און זיי ביידע האָבען נישט געקענט מיט די אייגענע כוחות באַזייטיגען דעם אַראָפגעפאַלענעם פעלז און באַפרייען דעם צוגעדריקטען שוואַרצען אַרבעטער. זיי האָבען צוגערופען אַנדערע שוואַרצע אַרבעטער, וועלכע האָבען געאַרבעט אין דער נאָענט. זיי זיינען צוגעגאַנגען, אַ קוק געטאָן און צוריק אַוועק צו זייער אַרבעט: ער איז ניט געווען פון זייער שבט און זיין גורל אינטערעסירט זיי נישט! מיט דער הילף פון אַנדערע ווייסע אַרבעטער, האָט מען באַפרייט דעם שוואַרצען פון אונטערען פעלז.

נאָך דער צווייטער וועלט־מלחמה איז קיין יאָהאַנעסבורג געקומען אַ אידישע טאַכטער, וועלכע האָט זיך געראַטעוועט פון היטלער׳ס טויטען־לאַגערען. זי האָט געהאַט צוויי ברידער אין דרום־אַפריקע, וועלכע האָבען דאָרט געלעבט נאָך פון פאַר דער מלחמה און זיי האָבען דאָס געבראַכט זייער מיט ניסים־גערא־טעוועט שוועסטער צו זיך. אַנושקאַ פרימאַן איז איר נאָמען און זי איז איצט די פאָרזיצערין פון פאַרבאַנד פון דער שארית־הפּליטה אין דרום־אַפריקע. אַ וואונדערבאַרע געשטאַלט איז דאָס, וועגען וועלכער מען האָט געקענט זייער אַ סך דערציילען און איך וועל עס זיכער טאָן בייַ אַ צווייטער געלעגענהייט. עטליכע יאָר נאָך דער צווייטער וועלט־מלחמה האָט אַנושקאַ חתונה געהאַט מיט דעם אינזשינער, וועגען וועלכען איך האָב אייך פריער דער־ציילט. נאָך זייער חתונה איז זי אַמאָל געפאָרען מיט איר מאַן זען די טונעלען, וועלכע ער בויט און דאָרט האָט זי געזען, ווי די שוואַרצע אַרבעטער זעצען זיך אַוועק צו זייער האַלב־שעה׳־דיגען איבערייס. זיי נעמען אַרויס זייערע בלעכלעך מיט קאַל־טער פאַרגליווערטער קאַשע און דאָס איז געווען זייער מיטאָג.

— אברהם־לייזער — האָט זי געזאָגט צו איר מאַן — דיינע אַרבעטער וועלען קיין קאַלטע קאַשע נישט עסען! דאָס דערמאָנט מיר דעם עסען פון די טויטען־לאַגערען! מיר וועלען זיי געבען וואַרימע עסען!

איר מאַן האָט איר נישט געשטערט. פאַרקערט. מיט איר גאַנצען ברען האָט זי זיך געמומען צו פאַרזאָרגען די שוואַרצע אַרבעטער מיט הייסע מיטאָגען. זי האָט געקויפט אַ ריזיגען קופּערנעם קעסעל און אַ גרויסען דרייעק, אויף וועלכען דער גרויסער קעסעל איז אויפגעהאַנגען געווארען. אַ לאַסט־אויטאָ פלעגט יעדען טאָג ברענגען פרישע גרינס, קאַשע און פלייש. קליינע קעסלען האָבען געדאַרפט אויף קליינע וואַגאָנעטקעס צעפירען דאָס עסען אין גאַנצען לענג פון טונעל און עס פאַר־טיילען צווישען אַלע אַרבעטער. עס איז אָבער נישט געווען ווער עס זאָל דאָס עסען פירען. קיינער האָט נישט געוואָלט „באַדינען" דעם אַנדערען. דאָס איז געווען אונטער זייער כבוד צו פירען עסען פאַר אַ צווייטען. אַזוי איז צערונען געוואָרען דער גוטער ווילען פון אַ טייערער אידישער טאַכטער, כאָטש אין קליי־נעם פּרט צו פאַרלייכטערען דעם גורל פון די שוואַרצע אַרבעטער. די קעסלען ליגען פאַרשאַוועדטע און קאַלטע און זיי עסען ווי שטענדיג זייער קאַלטע קאַשע — נאָר דערפאַר, וויל אָפילו צווישען זיי אַליין איז נישטאָ קיין פאַרשטענדעניש.

עס איז נאָך איבערהויפּט זייער אינטערעסאַנט, ווער איז איבערהויפּט אַ וויסער אין דרום־אַפריקע. אָבער וועגען דעם וועל איך שוין דאָס מאָל נישט ריידען.

און איצט, כאָטש אַביסעל וועגען אידען אין דרום־אַפריקע. איך בין שוין אויסגעוועוען אַ וועלט און זיך אומעטום באַגעגענט מיט אידען. גוטע אידען, טייערע אידען, האַרציגע אידען. איך מוז אָבער צוגעבען, אַז אין ערגיץ האָב איך נישט געטראָפען אַזאַ באַוואוסטזיניג־שטאָלצען אידענטום. מען שעמט זיך נישט מיט אידישקייט! פאַרקערט, מען איז שטאָלץ מיט דעם. געמיינט האָב איך, אַז איך וועל טרעפען אַ פונקט־פאַרקערטע דערשיינונג: אַזאַ קליינער אידישער ישוב פון אומגעפער 150 טויזענט און דאָס נאָך צעשפרייט איבער די גרויסע שטרעקעס פון דעם לאַנד; פון יאָהאַנעסבורג קיין קייפּ־טאָון איז 1,000 מייל — נאָך וויטער ווי פון תל־אָביב ביז חיפה! איך האָב געמיינט, אַז די רייכע און פאַרכאַפערישע ענגלישע קולטור און שפּראַך וועט אינגאַנצען ליקווידירען דאָס ביסל אידישקייט אין דער פאַרוואָרפענקייט און אָפּגעריסענקייט פון דער גאַנצער וועלט.

ניין און ניין! — זיי זיינען געבליבען גוטע, טייערע און איבערגעגעבענע אידען. איך וויל, אַז איר זאָלט וויסען, אַז איבער 90 פּראָצענט פון דרום־אַפריקאַנער אידענטום שטאַמען פון ליטע. דאָס הייסט, אַז איך רעכען אַריין אין דעם אונזער היימשטאָט ביאַליסטאָק. וויל כאָטש געאָגראָפיש האָבען מיר געהערט צו פּוילן, אָבער אונזער נוסח, אונזער שפּראַך און אַלץ מיט אַלעמען איז געווען ליטווישׁ און מיר הייסען טאָקע ליטוואָקעס ביז היינט.

איר געדענקט, וויזט אויס, אַז ביי אונז אין ביאַליסטאָק פלעגט מען אַמאָל פרעגען די פראָגע: דער ליטווישער מלוכה־הערב האָט מיט זיך פאָרגעשטעלט אַזאַ שוץ־פאַנצער און אויף דעם איז געשטאַנען אַ פערד אויף די הינטערשטע פיס און די פאַדערשטע האָט ער געהאַלטען אין דער לופטען. פאַרוואָס? האָט מען דאָס פאַרענטפערט מיט דעם, אַז די ליטווישע מדינה איז אַזוי קליין, אַז אויב דער פערד וועט אַראָפלאָזען די פאַדערשטע פיס — וועט ער שוין זיין מיט זיי אין אויסלאַנד. נו, איז נאָמען זיך איצט די ליטווישע אידען אָפּ פאַר דעם, וואָס זייער פערד האָט נישט געהאַט וואו צו שטעלען די פיס. אין דרום־אַפריקע איז שוין דאָ גענוג פּלאַץ און אין די גערטנער פון זייערע ווילעס קענען שוין אפילו 20 פערד אויף אַוועקשטעלען אַלע פיר פיס.

אָבער זיי אַליין שטייען אויך פעסט אויף זייערע אייגענע פיס... נישט נאָר עקאָנאָמיש, נאָר דער עיקר — מענטשליך און נאַציאָנאַל. אין אַלע לענדער וויל מען כאָטש פאַרשטעקען

אָדער פֿאַרענדערן אַביסעל דעם נאָמען, ער זאָל נישט קלינגען אַזוי אידיש. דאָרטען נישט! פונקט קעגענאיבער דעם אָטעל אין וועלכען איך בין איינגעשטאַנען איז געווען זייער אַ שיינער און גאָר טייערער ווינקעל, מיט געשעפטען פון גאָלד און בריליאַנטען און נאָך אַזעלכע טייערע ענינים — דער נאָמען: כ״ץ און לאָריץ! כ׳וואָלט געשווויירען, אַז עס קלינגט אַביסעל אידיש־לעך אין דעם גרויסען אַריינגאַנגס־זאַל פון דעם עלעגאַנטען קאָרלטאָן־האָטעל הענגט אַ ריזיגע רעקלאַמע מיט גרויסע הילצערנע קוילען, וועלכע דערציילען וועגען דעם גרויסען וואוקס פון אינווועסטיציעס און בוי־פלענער פון אונטערנעמונגען און הייזער און איבער און אונטער דעם אַלעמען, מיט גרויסע קידוש־לבנה אותיות איז אויפגעשריבען דער נאָמען פון דעם אייגענטימער פון דעם אַלעמען: חיימוביטש!

ביי די אידען, האָב איך אויך געפונען דעם אידעאַליזם פון דער אַלטער קאַטעגאָריע, ווי מיר זיינען עס געווען געוואוינט אין דער אַלטער היים. אין דער היינטיגער מאָדערנער וועלט איז שוין נישטאָ יענער אידעאַליזם, מען איז שוין ווייט דערפון, עס בינדט זיך שוין היינט מיט עסקנות, מיט פֿאַרטיי־דזשאַבס און אינטערעסען. דעם ריינעם און איבערגעגעבענעם אידעאַליזם — האָב איך ביי זיי געפונען. עס האָט זיך מיר דערמאָנט אונזערע פֿאַרשניטענע שטעט און שטעטלעך, וואו יונג און אַלט האָבען געוואָלט איבערבויען די וועלט אויף נייע און בעסערע יסודות, יעדער אויף זיין שטייגער און יעדער לויט זיין רעצעפט — אָבער מיט דער הייסער און הערליכער איבערגעגעבענקייט און וויללען. איז יעדער זאָך, וואָס עס טוען די דאָזיקע־אַפֿריקאַנער אידען, טוען זיי מיטן גאַנצען האַרצען און ברען. מען לעבט זיך אויס געזעלשאַפֿטליך, מען אַרדענט איין און מען גייט צו פֿאַר־זאַמלונגען און רעפֿעראַטען, מען דיסקוטירט מיטן גאַנצען ברען און מען לייגט אַכט און מען גיט אָפּ כבוד פֿאַר דער אַרויסגעזאַגטער מיינונג און וואָרט! אויף אונז אַלע געזאָגט.

און מען רעדט גאָר אויך העברעאיש! אויף מיינעם אַ רעפֿעראַט איז העברעאיש איז געווען אַ פּולער זאָל. אמת, נישט קיין גרויסער זאָל, אָבער פֿאַרגעסט נישט, אַז דאָס איז פֿאַרט העברעאיש און נישט אידיש און נאָך דערצו אַזוי ווייט. אוך דיסקוטירט האָט מען פֿאַר פייער און פֿאַר וואַסער! ערשטענס וועגען ציוניזם. איך האָב זיי געזאָגט, אַז לויט מיין מיינונג — און אין דעם בין איך מסכים מיט בן־גוריון׳ען, אין אַנדערע זאַכען, גראָד זייער נישט — איז היינט נישטאָ קיין ציוניזם. דער וואָס לעבט אין ישראל — איז אַ ישראל־בירגער און קען זיין אַ ישראל־פאַטריאָט און דאַרף נישט הייסען: ציוניסט. דער וואָס זיצט אויסער ישראל — קען זיין אַ פריינט, אַן אונטערשטיצער אָדער אַנהענגער פון דער אידישער מדינה. ציוניזם איז געווען דער אידעאַל פון קאַמף פֿאַר דעם אַנטשטיאונג פון דער מדינה — אָבער אין דעם מאָמענט וועלן זי איז אַנטשטאַנען און וועלן יעהאָר קען אַן קיין שום שוועריגקייטען פֿאַרען אָהער און ער טוט עס נישט — איז ער דאָך זיכער נישט קיין ציוניסט. פֿאַרשטייט זיך, אַז איך האָב זיי אויך גזאָגט, אַז איך בין נישט געקומען צו אַגיטירען זיי אַז זיי זאָלען פֿאַרען אָדער נישט פֿאַרען.

מיט ציין און נעגעל האָבען זיי געקעמפט מיט מיר און מיר געוואָלט באַווייזען, אַז זיי זיינען יאָ ציוניסטען. זיי האָבען גע־האַלטען, אַז איך וויל זיי פּשוט באַראָבוען און איך האָב נישט געהאַט קיין ברירה און זיי איבערגעלאָזען זייער ציוניזם.

נאָך ערגער איז געווען ביי דעם העברעאישען רעפֿעראַט, מיט דעם באַגריף: גלות. גלות האָט זיך ביי מיר שטענדיג געפֿאַרט מיט רדיפות, מיט ליידען, מיט נויט. „וואָס זאָל מען טאָן — מען איז אין גלות״ — אַזוי איז דאָך געווען דאָס באַרימטע אידישע קלאָג־ווערטעל וואָס האָט געדאַרפט פֿאַרענטפֿערן אַלע אונזערע צרות. איז, אַז איך בין געקומען דאָרטען און געזען זייער שיינעם לעבען, זייערע ווילעס און זייער עשירות און פרייהייט — איז ווי האָב איך געקענט אין אַזעלכע באַדינגונגען ריידען וועגען גלות? האָב איך געזאָגט, אַז דאָס זיינען תפוצות. איך מיין, אַז דאָס איז אויך ריכטיג, ווייל צי מיר ווילען דאָס יאָ, אַזעלכע נישט — וועלען דאָך ביי 80 פּראָצענט פון אידישען פֿאָלק בלייבען צעשפּרייט איבער דער וועלט און מיר זיינען במילא פֿאַראורטיילט צו בלייבען אַ וועלט־פֿאָלק מיט זיין צענטער אין ישראל.

איר האָט געדאַרפט זען וויי זיי האָבען מיר געוואָלט איבער־צייגען, אַז זיי זיינען גראָד טאָקע אין גלות! מילא, אַזאָ גלות קען מען אויסהאַלטען!

אינגאַנצען אַנדערש זיינען געווען מיינע רעפֿעראַטען אין אידיש. קען זיין, אַז דאָס איז דערפֿאַר, ווייל די טעמעס זיינען געווען אינגאַנצען אַנדערע.

איינע פון די שענסטע און גרעסטע דערגרייכונגען פון דרום־אַפֿריקאַנער אידענטום איז די דערציאונג, וועלכע זיי גיבען דעם יונגען דור. איך בין געווען אין איינעם פון די שענסטע לערען־אַנשטאַלטען: די קינג־דוד סקול אין יאָהאַנעסבורג. פֿאַרקען, גרינס, טעניס־קאָרטען, שווימ־באַסיינען — אַלץ שטייט צו דער דיספּאָזיציע פון דעם פּיזיש — און לויט מיין מיינונג, אויך גייסטיג — געזונטען יונגען דור, וועלכער וועט דאָרט דערצויגען.

כ׳בין געווען געלאָדען צו ריידען פֿאַר די העכערע קלאַסען פון אָט דער שול. עטליכע הונדערט בחורים און מיידלעך זיינען געווען פֿאַרזאַמלט אין דעם זאָל פון דער שול. פרוי אַנושקא פרימאָן האָט מיר פֿאַרגעשטעלט פֿאַר דער יוגענט און פֿאַר זייערע דערציער און לערער און איך האָב צו זיי געריידט אין אַ לאַנג־זאַמען און לייכטען העברעאיש. איך האָב זיי געפרופען צו זיין געטרייע זין פון אידישען פֿאָלק, זיך צו פילען ווי אַ טייל פון אים און דער עיקר: ווען זיי וועלען אויסוואַקסען און אַריינגיין אין לעבען און זיי וועלען אפשר דאָן הערען, אַז דאָרט אין אירַאפּע — פון וואָנען עס שטאַמען זייערע עלטערען, אָדער זיידעס — זיינען אידען געגאַנגען ווי שאָף צו דער שחיטה, זאָלען זיי דאָס נישט גלויבען! זאָלען זיי וויסען, אַז אידישע יוגענט אין זייער עלטער האָט מיט אַלע מעגליכקייטען, מיט וואָס זיי האָבען נאָר געקענט — מיט העק און מיט מעסערס, מיט שטעקענס און מיט די הוילע האַנט — געשטעלט אַ ווידערשטאַנד דעם דייטשען מערדער און זיי קענען זיין שטאָלץ מיט זייער אַנגעהעריגקייט צום אַזוי־גענאַנטען אידישען פֿאָלק.

און אין דעם זעלבען טאָג, נאָך מיטאָג, האָב איך באַזוכט די אידישע פֿאָלקס־שול. דאָס איז געווען מיין גרעסטע איבער־ראַשונג: צו געפינען אידישע קינדערלעך, וועלכע גייען צווישן אָדער דריי מאָל אַ וואָך לערנען אידיש, אַ אידיש ליד, אַ אידישע דערציילונג, אַ אידיש וואָרט — נאָך זייערע נאָרמאַלע לעקציעס אין די טאָג־שולען! ריריגנד איז געווען מיין באַגעגעניש מיט די קינדער, זייערע לערערס און די טוער אַרום דער שול. וויפיל כוח, גלויבען און ווילען דאַרף מען אַרייַנלייגען אין אויסהאַלטען

און פלעגען אַזאַ אידישע שול. קומט טאָקע דאַנק און אָנערקענונג די אַלע, וועלכע לייגען צו אַ האַנט דערצו און ספּעציעל דעם לעבעדיגען גייסט פון דער שולע: פריינט יוסף ליפשיץ.

טרערען זיינען מיר געשטאַנען אין האַלז וועז אַ אידיש מיידעלע פון דרום־אַפריקע האָט דעקלאָמירט דאָס באָקאַנטע ליד פון „אַ קינד פון 7 יאָר, מיט אַ קעפּעל גרויע האָר". ווי סע בינדט און פלעכט זיך די קייט פון אידישען המשך פון דער פאַר־שניטענער אידישקייט אין מזרח־אייראָפּע צו דער וויייטער דרום־אַפריקע! צענדליגער קינדערלעך פון דער שול האָבען געזונגען אידישע לידער און צום סוף האָבען מיר אַלע געזונגען דאָס אַלטע אידישע קינדער־לידעלע:

וועלדער גרינען, וועלדער רוישען,
גייען מיר מיט פולע קוישען
בלומען אַן אַ צאָל,
גייען מיר אַרומגענומען
און באַצירט מיט פרישע בלומען... א. אַ. וו.

און איך האָב זיך דערמאָנט מיט צענדליגער יאָרען צוריק, וועז איך בין אַליין אַ קינד געווען און אַליין געזונגען אָט דאָס לידעלע. זיינען יאָרען אַריבער און אין אָט דעם פאַרוואָרפענעם קאָנטינענט איז זי ווידער אויפגעשוואומען אין מויל פון אידישע קינדערלעך. נאָך לעבט אידיש. ווי פונקען לייכטען זיי נאָך אין אַש און וועלען אפשר פאַרוואַנדעלט ווערען אין אַ העלען פלאַם פון המשך און קיום.

די 7־יאָריגע זיווה'לע, דאָס טעכטערל פון דער גערעטע־וועטער פון קאַלך־אויוונס — אַנושקאַ און דעם אין דרום־אַפריקע געבוירענעם אברהם־לייזער, וועלכער איז ווי אַ פריי־ווילליגער קעמפער געגען די נאַציס אין איראָפּע — זייער טעכטערל, האָט שפּעטער מיט מיר אידישע לידער געזונגען און אידיש געלערנט.

איך וויל צום ענדע פון מיין אַרטיקעל נאָך באַרירען אייז פראָבלעם, וועלכען איך האָב פאַקטיש געדאַרפט ווידמען אַ סך און גאָר אַ סך פלאַץ און אויפמערקזאַמקייט.

כ'בין געווען דער גאַסט פון פאַרבאַנד פון דער שארית־הפּליטה פון דרום־אַפריקע. וואָלט איר אפשר געמיינט, אַז דאָס איז אַ גרויסע אַרגאַניזאַציע? אַ טעות. אינגאַנצען זיינען זיי דאָרט פאַראַן נישט מער ווי 250 געראַטעוועטע פון היטלער'ס טויטען־לאַגערען. צעוואָרפען זיינען זיי איבערן לאַנד און דאָס שוואַכט במילא אפ זייער אַקטיוויטעט, אָבער די וועלכע זיינען אַקטיוו האָבען אויפגעטאָן גרויסע זאַכען. זיי האָבען באַוויזען צו פאַרוואַנדלען אונזער נאַציאָנאַלע טראַגעדיע, אַלס אייגענטום פון גאַנצען דרום־אַפריקאַנער אידענטום, אויף פון די וועלכע זיינען צו זייער גליק דאָרטען נישט געווען. אַנושקאַ פרימאַן, משה קראָס, נטר, וואָלפע און אַנדערע, זיינען נעמען פון מענטשען, וועלכע האָבען צו דער וויייטער אפריקע אַריבערגעבראַכט דעם גסיסה־כאַרכעל פון אידישען פאָלק און אים איבערגעגעבען בירושה צו דעם דאָרטיגען אידענטום.

בײַ דעם קבלת־פּנים, וועלכער איז אינגעאָרדענט געווארען פאַר מיר, האָט צווישען אַנדערע באַגריסט דער פאָרשטייער פון די פרייוויליגע קעמפער געגען נאַציזם און איך האָב געזען און געהערט מיט וואָס פאַרא יראת־הכבוד און מיט וואָס פאַרא צוגעבונדענקייט ער האָט געערעדט וועגען די, וועלכע זיינען געווען פאַראורטיילט צום ליידען און פיין און וועלכע האָבען נישט געקענט און נישט געהאַט די מעגליכקייט צו קעמפען מיט געווער אין דער האַנט געגען דעם שונא. ווי ברידער אין איין קאַמף האָט ער זיי גערופען. ווי גוט וואָלט געווען, וען אַלע ביי אונז וואָלטען אַזוי פאַרשטאַנען און אַזוי אָפּגעשאַצט.

ביי דעם בית־עלמין אין יאָהאַנעסבורג שטייט אַ מאָנומענט. 6 פאַרביילטע הענט, וועלכע דריקען אויס אין זייער פאַרקראַמפּט־קייט אַזוי פיל גבורה. 6 פאַרקלעמטע פויסטען האָלטען זעקס שופרות, וועלכע רייסען זיך מיט זייער געשריי צום הימעל און אין מיטען, פון שוועבען מעטאַל, דער אויפשריפט: „לא תרצח". און יאָר ביי יאָר קומען טויזענטער און טויזענטער דרום־אַפרי־קאַנער אידען צו דעם דאָזיגען דענקמאָל צו פאַראייניגען זיך מיט דעם אָנדענק פון זייערע 6 מיליאָן קדושים.

זיי האָלטען אויך אין זייער נאַציאָנאַלען און מענטשליכען שטאָלץ אויף אַלע געביטען: צום אינזשינער פרימאָן איז געקומען אַ האָנדעלס־אַגענט פון אַ דייטשער פירמע און אים פאָרגעלייגט צו פאַרקויפען גראָב־מאַשינען מיט 40 פּראָצענט ביליגער ווי די ענגלישע, וועלכע ער האָט געזאָלט קויפען. פרימאָן האָט אים דערקלערט: „איך וועל ביי דיר די מאַשינען ניט קויפען, ווייל זיי זיינען דייטשע". דער דייטש איז געווען פאַרוואונדערט: דו ווייסט דאָך, אַז איך בין דאָרט איבערהויפט נישט געווען; אַז איך בין דאָ געבוירען און אַלע יאָרען דאָ געלעבט! און אברהם פרימאָן האָט אים געענטפערט: יאָ, דו ביסט דאָרטען נישט געווען, אָבער די פאַבריק, וועלכע לייגט איצט פאָר אָט די מאַשינען, האָט אפשר אין דער צייט פון דעם קריג פאַבריצירט גאַז־קאַמערן אָדער קרעמאַטאָריעס פאַר מיין פאָלק. פאַר מיר איז אַלץ וואָס דייטש — טריף!... זייער אַ סך פון אונז אין אַ סך טיילען פון דער וועלט, וואָלטען זיך געדאַרפט לערנען פון אָט־דעם אידען.

און אַ צווייטער פאַל: אַ אידיש קינד פון זייער רייכע עלטערן איז זייער שווער קראַנק געוואָרען. נאָך חדשים ליגען אין האָספּיטאַל, האָט מען אים געבראַכט אַהיים און גרויס איז געווען די פרייד, וען ער איז צום ערשטען מאָל אַראָפּ פון בעט און זיך געקענט שפּילען אויף דעם גרויסען טעפּיך אין דעם ריזיגען סאַלאָן פון זייער היים. האָבען אים די עלטערן געפרעגט: וואָס וואָלסטו געווואָלט פאַר אַ נייע שפּילצייג צו דיין געזונט ווערען? און דאָס אינגעל האָט זיי געזאָגט: איך האָב זייער אַ סך שפּילצייג, אָבער זינט לאַנג חלום איך וועגען אַן אויטאָמאָטישער באַן, וועלכע איך פלעג זען יעדען טאָג, וען איך פלעג גיין פון דער שול. זי איז געווען אויסגעשטעלט אין דעם פענסטער פון אפטייקער. איך וויים, אַז זי קאָסט אַ סך געלט, אָבער דאָס איז מיין חלום זייט לאַנגע חדשים. — מען האָט אים באַלד די באַן געבראַכט און גרויס איז געווען זיין פרייד מיט דער נייער שיינער שפּילצייג. אין אַ שעה אַרום איז די מוטער אַריין־געקומען אין סאַלאָן און געטראָפען איר זון אין אומעטיגען און פאַרווייזענטען און די באַן איז געשטאַנען אַ פאַרלאָזענע אין אַ זייט.

— וואָס איז געשען? — האָט זי אים געפרעגט.

דו וויייסט, מאַמאַ! איך האָב זיך געשפּילט מיט דער באַן און וועז איך האָב איר אונטען געזען, האָב איך דערזען, אַז דאָרט איז אַנגעשריבען: „מייד אין דזשערמאַני". איך וויל נישט קיין דייטשע שפּילצייג.

אָט אַזוי וועלען דערציגען קינדער פון שטאָלצע אידען אין דרום־אַפריקע. אַ סך פון אונז דאָרפען זיך לערנען פון זיי.

אין דעם וואונדערבאַרען דרום־אַפריקאַנער אידענטום פאַר־

נעמען אַ וואָגיגען אָרט אונזערע ביאַליסטאָקער לאַנדסלייט. ס׳איז אויך נישט קיין וואונדער. זיי האָבן אויך אין דעם וויטען, פֿאַר־וואָרפענעם קאָנטינענט איבערגעפלאַנצט די פֿרעכטיגע טראַדי־ציעס, מיט וועלכע עס האָט געלעבט און געאָטעמט אונזער פֿאַר־שניטענע היים־שטאָט אין משך פון צענדליגער דורות. אַלץ וואָס זיי האָבן איינגעזאַפּט אין זייער יוגנט, אין זייערע היימען, איז נישט געגאַנגען לאיבוד און געפונען אויסדרוק אין זייער טעטי־קייט אין דעם נייעם לאַנד, וואו דער גורל און די פון דער וועלט־קאַטאַקליזם צעטרייסלטע ווירקליכקייט האָט זיי געבראַכט.

זיי האַלטען איין דעם ספּעציפישען נוסח אין וואָרט און טאַט. דער זאָפּטיגער ביאַליסטאָקער אידיש מיט אַלע זיינע אַמאַליגע רוסיציזמען איז די הערשענדע שפּראַך ביי אונזערע ביאַליסטא־קער און אַפילו דאָס מיוחס׳דיגע ענגליש האָט נישט באַוויזען צו פֿאַרנעמען איר אָרט.

די צום גליק גאָר קליינע צאָל נויטבאַדערפֿטיגע אידען אין דרום־אַפֿריקע געניסט פון גמילת־חסדים און צדקה גדולה און פון מתן־בסתר, לויט דעם אַלטען ביאַליסטאָקער שטייגער און סטיל, און יעדען פרייטאָג זיצען די טויער פון די אינסטיטוציעס אין יאָהאַנעסבורג און אַנדערע שטעט פון לאַנד און העלפען די, וועלכע נויטיגען זיך אין דעם. צווישען די העלפער און טויער געפינט זיך, צווישן אַנדערע ביאַליסטאָקער, אויף גאָר אַן אָנגע־זעענעם פּלאַץ פרייַנט גרינהאוז, וועלכער איז שוין געווארען דער מוסטער אויף דעם און אַנדערע געביטען פון טעטיקייט צווישען די יאָהאַנעסבורגער אידען. ער איז אויך פֿאַרזיצער פון דעם פֿרעכטיגען און וואונדערבאַר־אויסגעשטאַטען מושב־זקנים, אַן אָנשטאַלט, וואָס קען זיין אַ שיינדעל און אַ מוסטער פֿאַר יעדער געזעלשאַפֿטליכער טעטיקייט אויף דעם געביט פֿאַר דער גאַנ־צער וועלט: מאַדערן, לוקסוסדיג, מיט אַלע נייעסטע דערגרייי־כונגען. דאָרט האָט געפונען און איז געקומען צום ריכטיגען אויסדרוק דער רוף און די לאָזונג „אל תשליכנו לעת זקנה״. קיין בעסערע און שענערע פֿאַרווירקליכונג קען מען זיך גאָר־נישטווינטשען.

און אַז גרינהאוז איז נאָך געהאַלפען געווארען דערצו מיט דער פינאַנציעלער מעגליכקייט צו העלפען, און אַ אידיש־ביאַליס־טאָקער האַרץ וואָס איז גרייט און נאָך מער ווי גרייט דאָס צו טאָן, און זיין פרוי איז נאָך די אמת׳ע עוזרת כנגדו אין אַלע זיינע אויפטוען — האָט עס טאַקע געבראַכט שיינע פרוכטען, און מיר אַלע, געבליבענע רעשטלעך פון אומגעקומענעם ביאַליסטאָקער אידענטום, קענען זיין שטאָלץ מיט זיי.

אינגאַנצען 15 אַוועניוען האָב איך פֿאַרבראַכט אין דרום־אַפֿריקע, זיינען פון דעם 7 געווען פֿאַרנומען מיט מיינע רעפע־ראַטען און דריי פון זיי האָב איך פֿאַרבראַכט מיט אונזערע ביאַליסטאָקער. אויסער דעם וואָס זיי זיינען געקומען מיר הערן — און איך האָב אַ סך דערציילט אין מיינע רעפעראַטן וועגען אונזער היימשטאָט. ביים ערשטען קבלת־פנים־אַוועניוע האָט מיר אויך, צווישען אַנדערע, באַגריסט אין נאָמען פון דער ביאַליס־טאָקער לאַנדסמאַנשאַפט: פריינט גרינהאוז.

אין דער וואַרעמער, האַרציקער און היימישער אַטמאָספער, אין די פֿרעכטיגע היימען פון גרינהאוז, מאַוושאַווסקי און נאטאס, האָבן מיר דערמאָנט און אויפגעלעבט זכרונות פון אונזער יוגענט. ווי נעכטען וואָלט דאָס געווען, זיינען פֿאַר אונזערע אויגען און זכרון אויפגעשוואומען די ביאַליסטאָקער גאַסען און געסלאַך, מענטשען, טיפען און געשטאַלטען. איינער האָט דעם צווייטען דערגענצט, דערמאָנט און וויטער געשפּונען דעם פאָדעם פון אי־בערגעשניטענע און פֿאַרגעסענע צייטען און געשעענישען.

ביי די גרינהאוזעס זיינען זיך צונויפגעקומען, אויסער די בעלי־בתים: די שמוש׳עס, די ליפשיצ׳עס (רפאלי) און אונזער בן־עיר, דער ישראל־קאָנסול אין דרום־אַפֿריקע: דב סיני. כאָטש שוין אַ סך יאָרען אין ישראל, האָט דב סיני אויפגעהאַלטען דעם גאַנצען ביאַליסטאָקער חן און שארם. זיינע וויצען, גלייכווערט־לאַך און ביאַליסטאָקער ברכות אָטעמען מיט שארפזין און פקחות. קיין בעסערען ישראל־קאָנסול פֿאַר דרום־אַפֿריקע האָט זיך קיי־נער אפילו נישט געקענט אויס׳חלומ׳ען. מיר האָבען נישט גע־פילט ווי דער אַוועניו איז אַוועק אין אָט דער ליבער אטמאָספער און אין טיף־שפּעטער נאַכט זיך צוריקגעקערט צו דער ווירק־ליכקייט, וועלכע ליגט אַזוי פיל טויזענטער מיילען דערווייטערט פון אונזער היימשטאָט.

אַ סך ביאַליסטאָקער זיינען זיך צונויפגעקומען דעם צווייטען אַוועניו, וועלכען מיר האָבען פֿאַרבראַכט ביי חיה און חיים מאַוו־שאַווסקי. דער פאָטער פון די מאַוושאַווסקי׳ס ז״ל, וועלכער איז געווען אַן אַלטער דרום־אַפֿריקאַנער תושב, האָט באַלד נאָכן קריג זיך געשטעלט אין פֿאַרבינדונג מיט דער שארית־הפּליטה, וואָס האָט זיך דאָן געפונען אין ביאַליסטאָק, און ער האָט גע־שיקט הילף, זאָכען און שפּייז־פּאָקעטען פאַר די וועלכע זיינען צוריקגעקומען פון די טויטען־לאָגערן, וועלדער און באַהעלטע־נישען. ער איז וויטער אַנגעגאַנגען מיט זיין הילף־אַרבעט אין ישראל, וואו ער האָט געלעבט זיינע לעצטע יאָרען און וואו ער איז מיט עטלעכע יאָר צוריק געשטאָרבען. חיים ,זיין פרוי און זייערע קינדער גייען אין די דרכים פון זייער פאָטער און זיידען. אַ אידישע שטוב, וואו מען רעדט נישט נאָר אידיש, נאָר אויך העברעאיש, מיט היימישער גאַסטפריינטליכקייט און האַרציקייט, מיט אָפענע הענט און ווילען צו העלפען וואו און ווען מען דאַרף.

די שוועסטער פון חיים מאַוושאַווסקי האָט שוין אָבער חתונה געהאַט מיט נישט קיין ביאַליסטאָקער. אָבער וויזיט אויס, אַז מיר האָבען נישט קיין מאַגאָפּאָל אַוועקצונעמען אַלע גוטע מידות. וויזיט זיך אַרויס, אַז איר מאַן, עליק נאטאס, כאָטש נישט קיין לאַנדסמאַן, קענען מיר אים אָבער רואיג אַרייננעמען אין אונזער משפּחה. און נישט נאָר אין זכות פון זיין פרוי, נאָר אין זיין אייגענעם זכות. ער רעדט אַ גוטען און ריינעם אידיש, פול מיט פֿאָלקלאָר און שפּרודעלדיגען הומאָר, אַ גלענצענדער אַרגאַניזא־טאָר מיט אַ סך איניציאַטיוו. איצט איז ער גאָר געוואָרען אַ פילם־פֿראָדוצענט און דרייט פילמען אין גריכענלאַנד און אַנדערע לענדער. אָבער ביים גאַנצען רייכטום און גרויסען פֿאַרנעם איז ער פֿאַרבליבען אַ גוטער און האַרציגער איד. אין זייער הויז האָבען מיר פֿאַרבראַכט דעם דריטען אַוועניו און מיט אונז איז בייגעווען די אַלטיטשקע, בלינדע, 90־יאָריגע מוטער פון עליק נאטאס. זי האָט איר ספּעציעלע וואוינונג צוזאַמען מיט זיי און ווערט געהאַלטען מיט אַזאַ כבוד און ליבשאַפט — אויף אַלע מאַמעס און טאַטעס געזאָגט געווארען.

פֿינטעלע ביאַליסטאָק וועלכע אויך אויפגעהאַלטען אין דער וויטער דרום־אַפֿריקע. די קערנער פון גייסטיגער דערהויבענ־קייט, וועלכע זיינען פֿאַרזייט געווארען אין אונזער היימשטאָט, טראָגען פרוכטען אפילו אויף אזאַ דערווייטערונג.

צוריקגעפונען די יונעמט

(שטימונגען און געדאַנקען)

פון מ. באַביטש

כמעט יעדען זומער פאָרבאַרעכנען מיר, מיין פרוי און איך, אונזער וואַקאַציע אין די „וויסע" בערג פון ניו־העמפשייר. די „וויסע" בערג זיינען מאַיסטענטיש צעשפרייט, מיט ריזיגע און הויכע שפיצען. איך ווער קיינמאָל ניט אָנגעזעטיגט מיטן אָנקוקען די קאָנטורען פון די בערג. מיט יעדער ענדערונג פון וועטער איז דער איינדרוק פאַרשיידען. איך האָב דאָרטען מיין וויקעלע פון וואָגען כ׳האָב ליב צו באַטראַכטען די „וויסע" בערג. אַ שאָסיי פירט באַרג אַרויף. דאָרטען בעפינט זיך אַ קאָסינאָ מיט אַ וועראַנדע. עס שטייען אויסגעשטעלט ויג־שטולען. מ׳קען זיך מחיה זיין מיט קאָלטע בעטראַנקען און הערען פיינע סימפאָניש מוזיק פון אַ גרעסאַפאָן. האָרט ביי דער רעכטער זייט בעפינט זיך דער באַרג „אָגאַסיז", ווו מ׳קען זיך אַרויפקלייבען מיט אַ ספּעציעלען אויטאָמאָביל און פון דאָרטען זען אַלע בערג אַרום מיט „מאָונט וואַשינגטאָן" אין דער שפּיץ. מ׳קען זען אַזוי ווייט ביז די בערג פון קאַנאַדע.

איינמאָל, ווען כ׳בין געמיטליך געזעסען אויף דער וועראַנדע און זאַרגלאָז זיך געשאָקלט אויפן ויג־שטול, שעפּענדיג אָנטציקונג פון די קאָנטורען פון די בערג — איז צוגעקומען אַן עלטערער מאַן און זיך אַוועקגעזעצט אויף דער נעקסטער ויג־שטול נעבען מיר. ער איז געווען אַ שטאַרק־געבויטער, פון סקאַנדינאַווישען אויסזען. ער האָט זיך פאַרקוקט אויף די אַרומיגע בערג. אַ קורצע ווייל האָט ער שווייגענדיג זיך געוויגט אויף דער שטול און עגדליך, אויסדרייענדיג זיך צו מיר, געזאָגט:

— עס איז גוט זיך אומקערען צום ויגקעלע פון די קינדערישע יאָרען ... עס איז גוט ווידער צו זיין אין דער „היים" ...

איך האָב אים נייגעריג באַטראַכט. ער איז געווארען מוטיגער און נאָך אַ קורצען שמועס מיר אַנטפלעקט זיין געמיט:

ער איז געבוירען אין די מקומות ... ער קען דאָ יעדען באַרג און טאָל ... ער איז איבערפולט מיט קינדערישע דערינערונגען ... אַלס יונגערמאַן האָט ער געוואַנדערט קיין וועסט; געבליבען שטעקען אין קענזעס סיטי ... דאָרטען זיך אַרויפגעאַרבעט אויף אַ גרויסער פאַרם, האָט אַ פרוי, קינדער און אייניקלעך. ער איז גאָנץ פאַרמעגליך, אָבער עס ציט אים שטענדיג צו זיינע זאַרגלאָזע קינדער־אָרען פון ניו־העמפשייר ... ספּעציעל אויף די עלטערע יאָרען, ווען דער קערפער בויגט זיך מער ארונטער, ווילט זיך זיין נאָענט פון ויגעלע ... באַזוכען די אַלטע הויז און זאַרגלאָז שלאָפען אַ נאַכט אין דער קינדערישער בעט. ער געדענקט נאָך ווי אַלץ איז דאָן געווען פרימיטיוו. אָט דער שאָסיי איז נאָך ניט געווען. ווינטער־צייט פלעגען בערען און וועלף זיך דערנענטערען נעבען הויז. ער אַליין האָט געשאָסען עטליכע בערען און אַ וואָלף. אַי, האָט ער ליב געהאַט צו גיין אויף יאַכט צוזאַמען מיט זיין פאָטער. דער זיידע זיינער האָט אים אפט דערציילט מעשׂיות, ווי אַזוי די אינדיאַנער פון שבט סאַקאַקי האָבען שטענדיג מלחמה געהאַלטען מיט די אינדיאַנער פון שבט אַבאַנאַקי. זיי האָבען פאַרניכטעט אייגע די אַנדערע אין שטענדיגע מלחמות, און צום סוף האָבען די סעטלערס מיטן זיידען צוזאַמען אָפּגעווישט אַדער פאַרטריבען די אינדיאַנער. עס איז געווען אַ שווער פּיאָנערען־לעבען, אָבער אַזוי פיל ראָמאַנטישקייט ...

ער איז נאָך געזעסען מיט מיר פאַר אַ וויל און אַלץ דערציילט פון זיינע חלומות און בענקניש נאָכן „ויגעלע". ענדליך האָט ער זיך אויפּגעשטעלט און דערקלערט, אַז ער וועט זיך איצט ארויפקלייבען אויפן שפּיץ פון „מאָונט אַגאַסיז", כדי פון דאָרטען געבען אַ בליק איבער די ארומיגע בערג ...

איך בין געבליבען זיצען אויף מיין ויג־שטול. איך האָב זיך דערפילט עלענד ... כ׳האָב מקנא געווען דעם סקאַנדינאַווער וואָס קען צוריקקומען צו זיין יוגענט־ויגעלע און שפּעפּן אַזוי פיל דעראינערונגען ... פון בערען און וועלף ... פון הויכע בערג און טאָלען ... פון אינדיאַנער „סאַקאַקי" און „אַבאַנאַקי".

וואו קען איך געפינען מיינע קינדערישע חלומות? און דעראינערונגען זיינען פאַראַן אזוי פיל!... מיין היימשטאָט ביאַליסטאָק איז פאַרניכטעט און אירע תושבים, צוזאַמען מיט אַלע אידען אין מזרח־אייראָפּע, זיינען אומגעקומען פון די דייטשען ... אין מיין אומעט האָב איך זיך געוויגט אויף דער ויג־שטול. דער גראַמאַפאָן האָט געשפּילט סימפאָנישע מוזיק. און די אַרומיגע בערג האָבען אויסגעזען אַזוי פראַכטפול־שיין. כ׳האָב דערפילט אַז כ׳זינק, אַז אַ זיסער שלאָף באַפאַלט מיר. כ׳האָב זיך געווארט. אָבער כ׳האָב געהאַט בעפאָר אַ שלאָפאַזע נאָכט. אַ מידקייט האָט מיך באַהערשט און כ׳בין געזונקען צום שלאָף.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

איך געפין זיך איבער די וואָלקענס ... דער דזשעט־עראָפלאַן שוועבט אין די ווייטע מרחקים ... פון די מאַטאָרען טראָגט זיך אַ געוויס פון סימפאָניישער מוזיק. וואו פליען מיר — פרעג איך. עמיצער ענטפערט מר: קיין ביאַליסטאָק. מיין היים ... מיין ויגעל ... מיין ביאַליסטאָק! איך קען דאָרטען יעדען ווינקעלע; יעדען גאַס און געסעל ... איך וועל אין די עלטערע תושבים דערקענען פילע פון מיינע יוגענט־פריינט; איך וועל שפּאַצירען איבערן שטאָטישען גאָרטען און באַוואונדערען דעם נייעם דור יוגענט; איך וועל בלאָנדזשען אין שטאָטישען וואַלד, וואו כ׳האָב אזוי פיל יוגענט־חלומות איבערגעלאָזט ... איך וועל שפּאַצירען איבער ליפאָווע גאַס, דער מאַרק־פלאַץ ... וועל זיך אָפּשטעלען אויפן ראָג וואַשלי־קאָווער גאַס, וואו מעטע קאָפּעי געפינט זיך און אָפּגעבען שלום־עליכם אזוי פיל יוגענט־פריינט ... איך וועל צוגיין צום ראַנד פון שטאָט, וואו די באַן גייט פון וואַרשע קיין ווילנע ... דאָרטען וועל איך זיך אַנידערזעצען און דערמאָנען זיך, וויי כ׳האָב געטרוימט פון פאַרען אין דער ווייטער וועלט ... און דאַן וועל איך צוגיין צו אונזער הויז, צום ויגעלע פון מיינע קינדערישע יאָרען ...

דער דזשעט־עראָפלאַן לאָזט זיך אַרונטער ... אָט דאָס איז ביאַליסטאָק? איך דערקען ניט ... מיר פאָרען אין אַ טאַקסי פאַרבי חורבות, פאַרניכטעטע הייזער ... אַלץ איז צעשטערט און פאַרוויסטעט ... דאָ און דאָרטען זענען זיך וועניג פון חורב׳ע מויערען. קיין סימן פון גאַסען ... זייער ווייניג מענטשען באַוועגען זיך איבערן ברוק ... אַלע אַזעלכע נידערשלאָ־גענע, אַזעלכע אויסגעהונגערטע — ווי נאָך אַ שרעקליכער ערד־ציטערניש, וואו אַלץ און אַלעס איז פאַרניכטעט. איך זוך אידישע פנימ׳ער, אָבער איך זע ניט אַזעלכע ...

שטעל איך אָפּ אַ פאַרבייגייער און פרעג: וואָו איז דער צענטער שטאָט? ענטפערט ער מיר: אָט דאָרטען איז אַמאָל געווען דער צענטער שטאָט ... איך קום צו אַן אָפּענעם פלאַץ פון וואַנען מ׳זעט דעם שטאָטישען וואַלד. איך פּרואוו אויסרעכענען וואו זיינען אַמאָל געווען די יאַטקע גאַס, גומיענע גאַס, ליפאָווע גאַס, סוראַזער גאַס ... כ׳פּיל זיך פאַרלאָרען און צעכליפּע זיך אויפן קול ...

איך דערפיל אויף מיין אַקסעל אַ צאַרטע האַנט און אַ נעבעכדיגע שטימע פרעגט מיר: וואָס ווייניט איר, אַמעריקאַנער?

ענטפער איך: אויפן חורבן פון מיין היימשטאָט, אויפן אידישען אום־קום ...

רופט מיר דער איד: קומט מיט מיר ... איך בין אייגער פון די געראַטעוועטע דורך אַ נס. איך וועל אייך פירען צו די ווייניג־גערעטעוועטע ביאַליסטאָקער אידען ...

דורך אַ צעשטערטער גאַס קומען מיר צום הקדש. בלאָסע פנימ׳ער און צעשראָקענע אויגען באַגריסען: איר קומט פון אַמעריקע? הלמאי האָבען עס די קריסטליכע דייטשען געטאָן צו אונז, ווי וויל־דע חיות? ווי בערען און וועלף זיינען די וואַנדאַלען אונז באַפאַלען ... איך פּרואוו טרייסטען ...

אַ הילפלאָזער לאָז איך מיר איבער די חרוב׳ע גאַסען.

איך בלאָנדזשע אויפן וועג, וואָס האָט געדאַרפט זיין ליפאָווע גאַס ... חורבות און הויפענס ציגעל און שטיינער ... נאָר פון דער לינקער זייט שטייט דער רוסישער קלויסטער, ניט באַרירט, ווי מיט 40 יאָר צוריק. כ׳טו אַ שוידער. איך דערמאָן זיך פון די איינגלשע יאָרען, וועו כ׳פלעג אָפּדרייען דעם קאָפּ פון קלויסטער, ווי פון אַ שולדיגען פון אידישע

צרות און פיין. איך מאַרשיר גלייך, ווי די ליפּען־ביימער שטייען אויס־געשטעלט. אינגעלווייז בין איך שטענדיג אַנטציקט געווען פון די לאַנגע שורות ביימער... איצט זיינען אויך די ביימער פאַרלאָזען און כאָטש ס׳איז פולער זומער, וועלקען די בלעטער און פאַלען... דער וועג איז פאַרשאָטען מיט בלעטער, ווי אַ בית־עולם.

אָט קום איך צו צום פלאָץ, וואו די שאָסיי־גאַס פאַנגט זיך אָן. דער קלויסטער מיטן אַלטען בית־עולם ווי געווען. אָבער ביידע שאָסיי־גאַסען זיינען חרוב. אָט דאָ זע איך פון וויטען אונזער הויז. פאַרבליבען די איינציגע אויף שאָסיי־גאַס... איך גיי שנעלער, איך לויף, מיינע פיס טרייסלען זיך...

ביים טויער פון הויז באַגעגענט מיר דער אַלטער סטרוזש, אַנטאָן:

— פאַני אַמעריקאַנעץ, כ׳האָב אייערע הייזער אָפּגעראַטעוועט פון די דייטשען... כ׳האָב זיך מיטן לעבען אינגעשטעלט... כ׳האָב די דייטשען געזאָגט, אַז די הייזער זיינען קריסטליכע.

— אָבער וואו זיינען מיינע טאַטע־מאַמע, פיר שוועסטערס מיט זייערע משפּחות?

איך שפּרייז דורכן טויער אין הויף אַריין. אָט דער זעלבער טויער וואָס האָט אונז אַלע מאָל אָפּגעראַטעוועט פון מערדער און פאַגראָמשטשיקעס, פון דעם פאַגראָם און שבת נחמו.

אָט איז לינקס דער אַריינגאַנג צום בעקער, וואָס האָט אַזוי געטרייַ צוגעשטעלט געבעקס אין טעג פון הונגער, ווען אַ רעקאָמענדאַציע צו אַ בעקער איז געווען וויכטיג.

אָט שטייען די זעלבע צוויי הייזער, פון לינקס. איך דערמאָן זיך אין די שכנים... רעכטס איז דער מויער. דער אונטערשטער עטאַזש איז געווען אונזער דירה.

איך גיי צו צום ערשטען פענסטער. איך קוק אַריין. איך דערקען: דאָס איז געווען דער שלאָפצימער פאַר מיר און מיין ברודער וואָלף. מערקווירדיג, גאָרניט האָט זיך געענדערט. בלויז בילדער פון אינדיאַנער און בערען באַצירען די וועגט. אין די צוויי בעטען שלאָפען מענטשען... איך זע בלויז די בלאָנדע קעפ... אַך! ווי איך וואָלט געוואָלט ווידער שלאָפען אין דער בעט פון מיין קינדהייט... אָבער ס׳איז פאַרפאַלען.

איך גיי איבער צום פענסטער פון דעם צימער פון מיינע שוועסטערס. פון פיר האָב איך אַזוי מער ניט געהערט... ס׳איז פוסט; אין די בעטען שלאָפען פרעמדע. ס׳פאַרקלעמט מיר...

איך שטעל מיך אָפּ לעבען די פענסטער פון אונזער זאַל. דער זעלבער גרינער דיוואַן, די בילדער פון טאַטען און מאַמען, דער גרויסער טיש מיט שטולען אַרום; די זעלבע פּיאַנאָ וואו וואָלף און די שוועסטערס האָבען געשפּילט; דער זעלבער הויכער שפּיגל... ווי געמיטלעך זיינען דאָ געווען די קינדערישע יאָרען! ווי גוט ס׳איז צו זיין צוריק אין דער היים... אָבער ס׳איז ניט מיינע; פרעמדע בלאָנדע מענטשען האָבען פאַרנומען...

אָט זע איך דורכן פענסטער דעם עס־צימער. דאָרטען האָבען מיר דאָס רוב צייט פאַרברענגט. אַלץ שטייט ווי מיט 40 יאָר צוריק. דער זעלבער קאַכליאָוועך אויוועז, דער טיש מיט שטולען אַרום, דער בופעט, די שאָפע, דער וואַנט־זייגער — דורות אַלט; דער זעלבער לאָמפּ, פריער אויף נאַפט און דערנאָך עלעקטריק. אָך, ווען איך קען אַריינטרעטען אין מיין היים... מיינע פיס זיינען געליימט, איך וויל און קען זיי ניט רירען.

אימיצער האָט מיר אַ טורקע געטאָן: וואָס זוכט איר דאָ אַרום, פרעמדער?

איך האָב דערזען פאַר זיך אַ מאַן מיטן אויסזען פון טאַראַס בולבא. כ׳האָב אים געענטפערט:

— איך זוך דאָס וויקעלע פון מיינע קינדערישע יאָרען. כ׳בין דאָ אין הויז געבוירען געווארען; כ׳האָב דאָ מיינע קינדערישע חלומות געוועבט... כ׳האָב אלעמען פאַרלוירען. פרעמדע האָבען עס פאַרכאַפּט... אַלץ איז אין מיר פוסט...

כ׳האָב זיך צעיאַמערט: גאָטספאַרכטיגע קאַטאַליקען, וואָס האָט איר געטאָן, בשעת די פראָטעסטאַנטישע דייטשען האָבען זיך צעווילדעוועט, ווי זייערע זיידעס, די באַרבארען אין מיטעלאַלטער?

טאַראַס בולבא האָט אַ גלעט געטאָן זיינע גאָר לאַנגע וואָנצעס און מיר געפּרוואוט באַרואיגען:

— מיר סימפּאַטיזירען מיט אייער אומגליק. מיר, פּאָליאַקען, וועלען אַ נייע ביאַליסטאָק צוריקבויען... אַ שטאָט מיט נייע הייזער און בולוואַרען.

ניין, די שטאָט ביאַליסטאָק וועט קיינמאָל ניט זיין וואָס ס׳איז געווען... די דייטשען זיינען צו נאָענט...

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

כ׳וואַנדער אין דער פינסטער אין אומבאַקאַנטע וויסטענישן... כ׳האָב מיין היים פאַרלוירען, מיין קינדער־וויגעלע איז פאַרגיכטעט... וואו קען איך געפינען רו און גליקזעליגקייט? איך פאַרליר דעם באַדען און שוועב ערגעץ אין מרחקים... איך פיל אַז איך זינק אין אַ ווייכען און באַקוועמען שטול... כ׳הער מוזיק שפּילען אויסגעמישט אין רויש פון אַ דושעט־ערשאָפלאַן. וואו בין איך? וואו באַווועג איך זיך?

איך פיל אַ צאָרטע פרויען־האַנט אויף מיין פנים און אַ צערטליכע שטימע רוימט מיר אין אויער:

— מיין נאָמען איז שושנה, די האָסטעס פון ישראל־ערשאָפלאַן, און איך פיר דיר קיין ארץ־ישראל... די וויגעלע פון דיין יוגענט... די וויגעלע פון דיינע צענדליגער און הונדערטער זיידעס און באָבעס בעפאָר דיר... אַלע פאַרלוירענע אין לאַנגען גלות... איך פיר דיר דעם לאַנגען וועג אויף צוריק אין דער געשיכטע. איך וועל דיר ווייזען אַלע געטאָס פון אייראָפּע וואו דיינע דורות האָבען געליטען אין וואַנדערען... מיט ביסטו און וויסט איז דיין קאָפּ... האָסט אין דעם רייכען לאַנד אַ לאַנג לעבען אָפּגעלעבט, אַ דור אויפּגעבראַכט און האָסט פרייד פון קינדער און אייניקלעך... אָבער דעם אידישען וויסאָג טראָגסטו מיט זיך... איך וועל דיר פירען צו די בערג פון יהודה. דאָרטען וועסטו דיין אידישע יוגענט געפינען...

— שושנה, וואָס קומט פאַר אַרום מיר? איבער אונז אַזאַ טיפער און בלויער הימל... פון הינטען שוועבט כמאַרעס פאַרדעקען אַלץ...

— מיר פליען איצט איבער דייטשישע שטעט — באַראויגט שושנה — דאָרטען זיינען עס אונזערע אומבאַרעגענע... דאָרטען זיינען עס געווען די שוועסטע אידישע געטאָס... דו פרעגסט: די שוואַרצע כמאַרעס? — אַן אָנזאָג אַז גאָטס שטראָף איז נאָך ניט געקומען פאַר זיי...

— וואו זיינען מיר איצט, שושנה? — מיר פליען איצט איבער דער שיינער פראַנקרייך. קיין גרויסע גליקען האָבען דיינע זיידעס אויך דאָרטען ניט געהאַט; פאַר דריי הונדערט יאָר פאַרטריבען פון דעם לאַנד.

— שושנה, איך דאַנק דיר פאַר אַלץ... וואָס פאַראַ שיינע מוזיק עס הערט זיך פון די דזשעס־מאָטאָרען, ווי פראַכטפול זענען אויס די אַלפען־בערג, ווי מאַיאָסטעטיש זעט אויס דער מאָונט־בלאַנק!

איך הער שושנה מעלדעט: מיר זיינען אָנגעקומען אין דער שיינער וועגעציע... מיר בלייבען שטיין אַ קורצע צייט. דאָ אין וועגעציע האָבען די אידען אין זייער וואַנדערען אויסגעבויט אייגע פון די פיינסטע געטאָס...

איך פאַר מיט אַ גאנדאלע איבערן גראַנד־קאַנאַל... איך באַוואונדער די פאַלאַצען און שיינע געביידעס, וואָס וואַשען זייערע פונדאַמענטען אָן אויפהער אין די כוואַליעס... די גאנדאלע קומט צו צום סעינט־מאַרקס פּלאַץ. וואָס פאַראַ רייכטום און פראַכט! טויבען אין די טויזנטער רינגלען אַרום, זעצען זיך אויפן קאָפּ, הענט און פלייצע. באַלד וועלען זיי אַוועק־פליען מיט מיר צוזאַמען...

וואו איז די פּראַכטפולע אידישע געטאָ? מורמל איך צו פאַרבייגייער.

איך בלאָנדזשע איבער שמאַלינקע געסלעך, דורות אַלט. ס׳איז פינסטער פון שמאַלקייט. איך וואַנדער דורך געדרייטע געסלעך. איך שפּריי איבער בריקען און בריקלעך. ענדליך קום איך אין דער געטאָ.

איך זע פאַר זיך אַ קליינעם סקווער מיט אַן אַלטען, אָפּגעלאָזטען פאַנטאַן. אַנטקעגען איז דאָס הויפּט־געסל: לאַנג און שמאָל, מיט הויכע אַלטע געביידעס, אָנגעשפּאַרט אייגע אויף די אַנדערע, ווי צעשראָקענע אידען.

אין דער רעכטער זייט שטייט די אַלטע שול. איך פּראוו עפענען די טיר. ס׳איז פאַרשלאָסען. איך קוק אַריין אין שול דורכן פענסטער, שפּאַר אָן מיין פנים און באַטראַכט.

איך זע פאַר זיך אַקליינעם צימער מיט עטליכע לאַנגע בענק. דער אַרון־קודש איבערגעדעקט מיט אַן אַלטען פרוכת. עס פילט זיך די אַלט־קייט אויף יעדען שריט. איך מורמל: איך פאַר פון אַמעריקע... כ׳האָב זיך אָפּגעשטעלט אין ביאַליסטאָק, פּוילען... אומגעקומען זיינען זעקס מ׳ליאָן אידישע נפשות, אַ דריטל פון אידישען פאָלק איז פאַרלוירען געווארען דורך די דייטשען. די צרות פון אייער מיטעלאַלטער איז אַ קינדערשפּיל געגען די ליידען פון אידישען פאָלק אין די דייטשע געטאָס פון צוואַנציגסטען יאָרהונדערט.

איך טראַכט: אַז אין דער שול האָט מתפלל געווען יוסף הנשיא, איידער ער איז אַוועק קיין טערקיי און געוואָרען הויפּט־מיניסטער ביים סולטאַן. אַז אין דער שול פלעגט קומען ר׳ יצחק אַבאַרבאַנעל, וואָס איז אין גרוש פון שפּאַניע אַנגעקומען אַהער און געשאַפען זייער ווערק. רבי לעאָן מאדינא, דער גרויסער סקעפּטיקער, האָט זיכער אין דעם קליינעם שול באַווייזט די אידישע צרות און ליידען. דוד הראובני, דער פּאַלשער שליח, האָט דאָ אין שול דערציילט וועגן זייער פּאַרלוירענע צען שבטים און געטרייסט מיט פּאַלשע האָפענונגען. שלמה מולכו, אַז דער משיח־פּרעדיגער, האָט אין דעם בית־המדרש געמונטערט און געטרייסט די געטאָ־אידן.

איך קוק אין פענסטער און טראַכט וועגן אַז די אַלע גדולים, וואָס האָבען געקעמפט פאַרן אידישען קיום, פאַר אַ אידישער צוקונפט, דאָ אין דער וועניציג־גטאָ, וואָס איז געווען דער מיטעל־פונקט פון אידישען מיטעלאַלטער. צי האָט זיך געלוינט אַזוי פיל ליידען אויפן אידישען לאַנגען וואַנדער־וועג? איז עס ווערט געווען דער שרעקליכער פרייז, וואָס אונזער דור האָט באַצאָלט?

— —

— שושנה, וואָס איז עס פאַר אַ פלאַץ אויסגעלייגט אויף עטליכע בערג?

— דאָס איז די אַלט־נייע רוים! אַט דאָרטען איז דער אַרק דורך וועלכען טיטוס האָט געפירט די אידישע געפאַנגענע און יובילירט דעם זיג פון רויב איבער ירושלים... דאָרטען וווייטער, פון דער רעכטער זייט פון טייך „טיבער", געפינט זיך אייניע פון די ערשטע אידישע געטאָס...

— און וואָס איז דאָרטען אַרויפצו, דער באַרג מיטן אָפענעם מויל, וואָס רויכערט אַן אויפהער? און וואָס איז עס פאַר אַ חורבה־שטאָט האָרט צופוסענס פון דעם באַרג?

— דאָס איז דער באַרג „וועזוויי" און די חורבה־שטאָט איז די באַוואוסטע פאָמפּיי...

— שושנה, מערקווירדיג, די רויכענדיגע וועזוויי דערמאָנט שטאַרק די קוימענס פון אָשוויענצים... די חרוב׳ע שטאָט פאָמפּיי — אַזוי ענליך צו ביאַליסטאָק...

— שושנה, דאָרטען פון ווייטען זעען זיך קליינע אינזלען. וואו זיינען מיר איצט?

— דאָס זיינען די גריכישע אינזלען... דאָרטען האָבען געלעבט די גרעסטע חכמים מיט אַריסטאָטעל׳ן בראש... אויך זייער לאַנד האָבען די רוימער פאַרניכטעט...

— שושנה, די גוי־אישע וועלט, די רוימער און שפּעטער די דייטשען, האָבען וויניג פאַרשטאַנען די אידישע און גריכישע חכמים...

— שושנה, וויי בלוי־בלוי איז דער טיפער הימעל... וויי בלוי־בלוי איז דער ים צעשפּרייט פון אונטען... אַט זעען מיר קאָנטורען פון לאַנד. און דאָס האָרץ טיאַקעט אַזוי שטאַרק... וואו זיינען מיר, וואוהין קומען מיר אָן?

— מיר קומען אָן אין ישראל —רוימט אַריין שושנה — ביסט צוריק אין פּלאַץ פון דיין געבורט און דיין יוגענט...

שושנה, וויי אָנציענד ביסטו! כ׳האָב ניט גוט באַמערקט דיין אידישען חן... כ׳האָב פאַרקוקט דיינע טיפע שוואַרצע אויגען... כ׳האָב פאַרנאַכלעסיגט צו שפּיגלען זיך אין דיינע שוואַרצע לאָקען... אין דיין יוגי־פאַרם שיינט אַרויס די יוגענט, די אידישע יוגענט... איך דאַנק דיר, דו האָסט מיר אַהיים געבראַכט...

— —

ירושלים! אויסגעלייגט אויף די בערג פון יהודה. פּוסט און וויסט זיינען די בערג אַרום. טיף זיינען די טאָלען אַרום און פול מיט סודות פון טויזענטער יאָר. דאָ האָבען געוואָנדערט און מלחמה געהאַלטען מיט יהודה די פּלישתים, אדומים, מצרים, באַבילאָנער, אַסיריער, גריכען, רוימער און צענדליגער פעלקער בלויז מיטן ציל צו פאַרניכטען. קיינער איז פון זיי ניט פאַרבליבען. קיין שפּור פון די לייבען און שאַקאַלען.

איך שפּרייז אויף די טרעפ צום שפּיץ פון הר ציון. וואָס אַזוי פיל טרעפ? עס נעמט ניט קיין סוף! ענדליך קום איך אָן צום צימער וואו דער קבר פון דוד המלך געפינט זיך. עס איז שטאַרק פינסטער, קוים וואָס איך זע די קאָנטורען פון אָרון. אַ איד מיט אַ לאָנגער באָרד שטעלט מיר אונטער אַ צדקה־פושקע:

— עס איז פאַר ליכט פאַר די אומגעקומענע דורך די דייטשישע מערדערישע הענט.

איך גיי אַרונטער אין אַ גרויסען אָפּגעלאָזענעם פלאַץ. איך מוז גיין אינגעבויגען, דער סופיט איז ממש ביים קאָפּ. די לופט איז פול מיט חלב פון ברענענדע ליכט...

— גיט מיר 6 מיליאָן ליכט — מורמלט איך. מ׳דערלאַנגט מיר אַ קליינעם פּעקעל ליכט. איך צינד אָן איינעם נאָכן צווייטען. איך בויג מיין קאָפּ. די לופט איז שטיקענד.

מיט שמאַלע טרעפ גיי איך אַרויף אויפן דאַך פון דער געביידע. אַ קיל ווינטעל בלאָזט אין פנים אַריין. איך זע דייטליך צו דער לינקער זייט די אַלטע שטאָט ירושלים מיט די דעכער פון קלויסטערס און מעטשעטען. ווייט רעכטס איז דער אָנהויב פון טויטען־ים. פון יענער זייט זיינען עס די צוועלף שבטים אָנגעקומען קיין ישראל פון מצרים, האָבען באַזיגט די וויילדע שבטים און קאָלאָניזירט דעם לאַנד. אַנטקעגען איז דער „מאָונט אָליוו" און ניט ווייט דער פּלאַץ „קאלוואריע". אַט די צווייי פלעצער זיינען אונז אַזוי נאָענט צוליב די דורות ליידען און אידישע צרות. גאָר לינקס ליגט „מאָונט סקאפּיוס". פון דאָרטען האָבען עס די באַבילאָנער דערנאָך די רוימער אַטאַקירט ירושלים און פאַרניכטעט. איך קוק און זאָג איין זיך יעדען איינדרוק. פלוצלונג בלאָזט אַראָפּ דער ווינט מיין היטעל. עס פאַרפליט איבער דער נאָענטער גרענץ אין אויסלאַנד צו די אַראַבער. איך בלייב שטיין מיט אַ הוילען קאָפּ. איך פאַרדעק מיט אַ קעשענע־טיכעל.

איך דריי אויס מיין קאָפּ לינקס אַרויפצו, צו דער זייט פון נייע־ירושלים. די געביידעס פון ראַבינאַט און אַנדערע בנינים זעען זיך אָן אַזוי מאַיעסטעטיש איבער די שטיינערנע וויסע הייזער פון די אַרומיקע גאַסען. פון וויטען זעט זיך דער ירושלימער אוניווערזיטעט. די זון שיינט אַזוי ליכטיג... דער הימעל איז אַזוי טיף בלוי. כ׳זע אַ גרופּע קינדער, פריילעכע און לאַכעדיגע, וואָס שפּילען זיך זאָרגלאָז. אַט דאָרטען וווייטער מאַרשירען פאַרברוינטע זעלנער און זינגען... גאָר אַרויפצו באַ־מערק איך תימנער אידען אַרבעטען אין בויען אַ נייעם פּאַרק... מיר נעמט אַרום אַ וואונטש צו מאַרשירען מיט אַלעמען אין מיטזינגען — איך בין אין דער היים, ביי מיין וויבעלע... אָבער וואָס טרובעט עס אַזוי שטאַרק גלייך אין מיינע אויערן אַריין?... פלוצלונג פיל איך וווי איך זינק פון די בערג פון ירושלים אין די טיפע טאָלען...

— —

איך האָב אויפגעעפענט מיינע אויגען, ווי פון אַ שטאַרקען טרייסעל. אויס חלום...

דאָס וועקט מיר מיטן טרובען פון זיין אויטאָמאָביל דער קענזאָסער קריסט, וואָס איז געקומען באַזוכען זיין יוגענט־פלאַץ פון קינדערישע יאָרען.

ווי אַ געפלעפטער האָב איך זיך אויסגעשטוכעט. איך בין צוגענאַנגען צו זיין אויטאָמאָביל. ער האָט האַלב סאַרקאַסטיש באַמערקט:

— איר האָט געכאַפט אַ דרימעל? געהאַט כאַטש זיסע חלומות? איך בין שוין געווען אויפן שפּיץ בארג „אַגאַסיז". איך האָב זיך אויסגעלעבט די לעצטע שטונדע. כ׳האָב נאָך אַמאָל איבערגעלעבט מיין יוגענט פאַר די בעסטע 15־10 יאָר. גוד־בייַ!

כ׳האָב אים געוואונטשען אַ גליקליכע רייזע און געשמייכעלט — נאָריש־שער סקאַנדינאַווער, האָסט אין איין שטונדע זיך צוריקגעקערט צו דער יוגענט פון בלויז אַ צענדליג יאָרען; פון גליטשען זיך וויינטער און שיסען בערגן און וועלף, פון דערמאָנען געשיכטעס וועגען מלחמות מיט סאַקאַבי און אַבאַנאַקי, וועגען ליבע צו יונגער מיידעל און אַנטציקונג פאַר דער היימישער לאַנדשאַפט.

נאָרישער, וואויל־ער מענטש! כ׳האָב פיל מער איבערגעלעבט אין דער האַלבער שעה. כ׳האָב באַזוכט מיין חרובע ביאַליסטאָק... כ׳האָב דורכ־געלעבט דעם צוויי־טויזענט־יאָריגען חורבן פון אידישען פאָלק. כ׳האָב געמאַכט אַ רייזע פון טויזענטער מייל אין דער וווייטער פאַרגאַנגענהייט... כ׳בין צוריקגעקומען צו דער אידישער יוגענט...

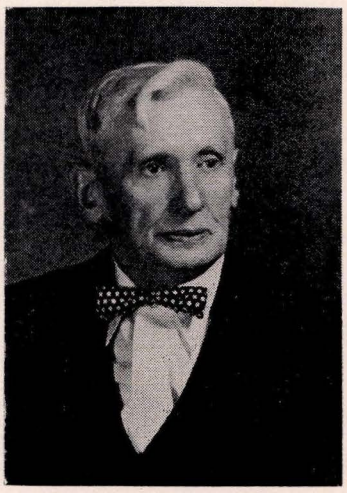
כ׳האָב זיך צוריקגעקערט צו דער וועלט, זיך אַנידערגעזעצט אויף דער וויג־שטול. די מוזיק האָט איצט געשפּילט אַזוי טרויעריש־אומעטיק...

כ׳האָב זיך געפילט באַפרייט פון אַ שווערער לאַסט. לייכטער אומעט האָט מיר באַהערשט. כ׳האָב זיך זאָרגלאָז געוויגט אויף דער וויג־שטול און זיך פאַרקוקט צו די קאָנטורען פון די נאָענטע און וווייטע בערג, וואָס האָבען אַזוי מאַיעסטעטיש באַהערשט דעם האָריזאָנט.

וויסנשאַפט, ליטעראַטור, קונסט

„מיינע קינדער-יאָרן אויף די „פּיאַסקעס", ניי בוך איז איצט דערשינען פון ל. הינדעס

עס איז איצט אַרויס פון דרוק אַ בוך מעמואַרען פון דעם באַגאַבטען שרייבער און מעמואַריסט, ל. הינדעס, פון באָסטאָן, מאַס.

ל. הינדעס

דאָס בוך וויקעלט פאַנאַנדער פאַר דעם לעזער אַ טשיקאַווע פאַנאָראַמע פון היימישע טיפּען און עפּיזאָדען, מענטשען און געשעענישען אויף די „ביאַליסטאָקער פּיאַסקעס", אַ געגענט אין אונזער אַמאָליגער אַלטער היים. איר דערוויסט זיך וועגען דעם פּריוואַטען לעבען און וועגען ביאַליסטאָקער קהל, וועגען שבתים און ימים-טובים אין אונזער אַלטער היים, חסידים און מתנגדים, פּריידענקער און פּרומאַקעס, איינגעפּונדעוועטע בעלי-בתים און פאַרביסענע רעוואָלוציאָנערן, אַרבעט און אַרבעטער-פּירער, סכאַדקעס, סטאַטשקעס און סטרייקען, פּאָליטישע באַוועגונגען קעגען דעם קיסר „סאַמאָדזשעדזשאַוויץ-מערזאָווץ" א. א. וו. עס וועט אויך געשילדערט דער דראַנג פון דער יוגענט אין דרויסען אַריין און דער פּיבער פון אימיגראַציע קיין אַמעריקע. מען באַקענט זיך אויך מיט שטאָטישע אינסטיטוציעס און אייניריכטונגען, דער טעלעפאָן, וואָדאָפּראָוואָד, „קאָנקע" א. א. וו. דאָס בוך לייענט זיך מיט אינטערעס און מען פילט, אַז מען וועט אַריבערגעטראָגען אין דער אַמאָליגער אַלטער היים.

ל. הינדעס איז אויך דער מחבר פון אַ פריערדיגען בוך „פּאָל ריוועד — אַמאָל און היינט", וואו ער שילדערט זיין לעבען אין אַמעריקע.

אונזער יונגער מוזיקער, כאָזעי קאַהאַן, פון מעקסיקאָ, אויף אַ ריסייטעל אין ניו-יאָרק

כאָזעי קאַהאַן, אַ קינסטלער-פּיאַניסט, דער זון פון אונזער חשובען און באַרימטען לאַנדסמאַן, געלערענטען און שרייבער, פּראָפּ. סאָלאָמאָן קאַהאַן פון מעקסיקאָ, איז אויפגעטראָטען דעם 20-טען דעצעמבער, 1963 אויף אַ ריסייטעל אין דעם גרעיס רעיני אוידיטאָריום פון דעם קונסט-מוזעום אום אין ניו-יאָרק. דער אויפטריט איז געקרוינט געוואָרען מיט גרויס דערפאָלג.

דער יונגער מוזיקער האָט זיך שוין דערוואָרבען אַ וועלט-נאָמען מיט זיין טאַלאַנט. ער איז שוין אויך געהערט און געזען געוואָרען אויף ראַדיאָ און טעלעוויזיע אין מעקסיקע און אין אַנדערע לענדער. בכלל איז די פאָמיליע קאַהאַן מוזיקאַליש און זיינע ברידער שפּילען אויך אַנדערע אינסטרומענטען.

פּראָפּ. קאַהאַן גופא, אַ וועלט-באַרימטע פּערזענלעכקייט, מחבר פון אַ צאָל ספּרים אין אידיש און שפּאַניש און אייגער פון די גרעסטע אינטעלעקטואַלען אין מעקסיקע, איז באַוואוסט צו אונזערע לעזער פון זיינע אַרטיקלען און אָפּהאַנדלונגען אין דער „ביאַליסטאָקער שטימע".

אונזער לאַנדספּרוי, שרה פּאַט, פון שיקאַגאָ געווינט פּריז פּאַר בעסטער סקולפּטור-אַרבעט

די רייען פון אונזערע ביאַליסטאָקער קינסטלער זיינען אויך באַדייטענד באַריי-כערט געוואָרען דורך דער פּערזאָן פון שרה פּאַט פון שיקאַגאָ, די שוועגערין פון אונזער חשובען לאַנדסמאַן און קולטור-טוער, יעקב פּאַט.

שרה פּאַט וויידמעט איר גאַנץ לייב און לעבען צו סקולפּטור. זי האָט געמאַכט די ביוסטען פון די באַרימטסטע אַמעריקאַנער פיגורען, ווי אויך פון פּירענדע פּערזענליכקייטען אין אידישען לעבען און ליטעראַטור. אַזעלכע פּראָמינענטע מענטשען, ווי פּראָפּ. אַלבערט איינשטיין, פּאָעט וואַלט וווהיטמאַן, פּרעמיער דוד בן-גוריון, אַנסקי, שלום עליכם, מאַרק טווין א. א. וו.

מרס. פּאַט האָט ביי אַן אויסשטעלונג פון אירע קונסט-ווערק באַקומען אַ פּרייז פּאַר איר מייסטער-ווערק אין סקולפּטור: „מוטער און קינד". די רעצענזיעס אין דער פּרעסע באַמערקען, אַז זי ברענגט אַריין חיות און לעבען אין אַ שטיין".

מרדכי וו. בערשטיין, נייער רעדאַקטאָר פון „וועקער" און סעקרעטאַר פון איד. סאָציאַליסטישען פאַרבאַנד

אונזער ליבער פריינט און אַנגעזעענער קולטור-טוער, מרדכי וו. בערנשטיין, איז לעצטענס דערהויבען געוואָרען צו דעם בכבוד'יגען אַמט פון נייעם רעדאַקטאָר פון „וועקער" און סעקרעטאַר פון אידישען סאָציאַליסטישען פאַרבאַנד.

פריינט בערנשטיין איז איינער פון די אַנגעזעענסטע און פרוכטבאַרסטע קולטור-היסטאָרישע פּאָרשער, ביבליאָגראַפּען, שרייבער און לעקטאָרען פון אונזער דור. באַזונדערס איז ער אַ גרויסער עקספּערט אין דער געשיכטע פון לעצטען חורבן און אין דער סטאָטיסטיק פון דעם פּאַרשנישטענעם אייראָפּעאישען אידענטום. ער האָט צו זיין קרעדיט די אויסגאַבע פון יזכור-ביכער פון 14 פאַרטיליגטע שטעט. ער האָט אויך געהאָלפּען צוגרייטען דעם טאָג-

אונזער ביאַליסטאָקער לאַנדסמאַן, דר. חיים שאַשקעס צוריק פון אַ סענסאַציאָנעלער רייזע

מיט פרייד און שטאָלץ באַריכטען מיר, אַז אונזער ליבער לאַנדסמאַן, דער „ביאַליסטאָקער וועלט־אַמבאַסאַדאָר", רייזענדער, זשורנאַליסט און רעדנער, דר. חיים שאַשקעס, האָט זיך לעצטענס אומגעקערט פון אַ רייזקאַליישער רייזע איבער די צפון־אַפּריקאַנער לענדער, וואו ער האָט באַזוכט און געבראַכט מוט צו די אידשע ישובים אין גלות פון דער „האַלבער לבנה". ער האָט אויך בייגעוואוינט דעם היסטאָרישען פּראָצעס פון די 22 נאַצי־העקער, די מאַסען־מערדער פון פאַרטיליגטען אייראָפּעאישן אידענטום, וואָס קומט פאָר אין פראַנקפורט, מערב־דייטשלאַנד.

דר. שאַשקעס איז געווען אַ גאַנצען מעת לעת אונטער אַ שטרענגען ארעסט און פאַרהער בייַ די אַראַבישע מאַכט־אָרגאַנען אין טריפּאָלי, ליביע, אַלס פאַרדעכטיגטער אין פּראָפּאַגאַנדע פאַר מדינת ישראל, און ער איז אַרויסגעשיקט געוואָרען פון לאַנד.

עס איז אַ נס, וואָס מיר האָבן אים מיט אונז דאָ צוריק אַ גאַנצען און געזונטען פון צווישען די אַראַבישע נעגעל. וועגען זיינע איבערלעבענישען אונטערוועגענס האָט ער באַריכטעט בייַ אונזער לעצטער פּורים־פייערונג דעם 1־טען מערץ אין אונזער בילדינג, וואו דער עולם האָט אים געגעבען אַ האַרציגען ברוך־הבא.

אויף אַן אַנדער פּלאַץ פון היינטיגען בוך פון ווילנער געטאָ בייַ דעם ניו־יאָרקער „איווא", און איז דער מחבר פון 3 ביכער איבער 1000 יאָר אשכנז.

אַ תלמיד־חכם, וועלכער האָט אַנגעזאַפּט זיין לומדות אין גרויסע אייראָפּעאישע ישיבות ווי אויך אין ווילנער העברעאישען לערער־סעמינאַר, אַ משכיל, אַ סאָציאַליסטישער טוער, זשורנאַליסט מיט אַ רייכען סטאַזש אין אַ סך אידישע צייטונגען אין דער וועלט, איינשליסענדיג די ניו־יאָרקער טעגליכע און וועכענטליכע אידישע פּרעסע, איז פריינט בערנשטיין אויך אַן אָפטער מיטאַרבעטער אין אונזער „ביאַליסטאָקער שטימע", און דערצו נאָך מיט־רעדאַקטאָר פון אונזער פּעריאָדישער אויסגאַבע פון „ספר ביאַליסטאָק".

נומער איז דר. שאַשקעס פאַרטראָטען מיט אַן אינטערעסאַנטען אַרטיקעל א. ד. נ.: „מיינע רייזעס אין פוילען אַמאָל און היינט".

די אינטערעסאַנטע רייזע־איינדרוקען פון דר. שאַשקעס וועלען געדרוקט אין

דר. חיים שאַשקעס

ניו־יאָרקער „טאָג־מאָרגען זשורנאַל" און איבערגעדרוקט אין דער גאַנצער אידישער וועלט־פּרעסע.

אַלס רייזע־עקספּערט און גרויסער קענער פון דער גאָרער וועלט, איז דר. שאַשקעס היינט־צו־טאָג דער הויפּט־פּירער פון אַ טור, וואָס וועלט איינגעאָרדענט דורך דער „עולי רגל" רייזע געזעלשאַפט איבער אייראָפּע און ישראל.

מיר האָפען, אַז דר. שאַשקעס וועט נאָך מיט אונז זיין אַ סך יאָרען און פאַרשאַפען כבוד דעם ביאַליסטאָקער נאָמען און דעם אידישען פּאָלק.

שוין דערשינען דאָס נייע בוך „די משפחה ערליך" פון יעקב כהן

אין פאַרלאַג „ניי לעבען", אין תל־אביב, ישראל, איז נאָר וואָס דערשינען אַ ניי בוך פון דעם באַוואוסטען דיכטער און שרייבער י. כהן, א. נ. „די משפחה ערליך". דאָס איז אַ ראָמאַן אין וועלכען עס ווערט געשילדערט אויף אַ ברייטער קאַנווע דאָס אידישע לעבען פון דער נאָענטער פאַרגאַנגענהייט.

דער מחבר ברענגט אַרויס צוזאַמען מיט דער משפחה ערליך, וואָס איז די הויפּט־פיגור פון דעם ראָמאַן, אַ רייכע גאַלעריע פון טיפען און געשטאַלטען פון דער אידישער שטעטל־אידישער סביבה. אין דעם ראָמאַן ווערט אָפּגעשפיגעלט דאָס סאָציאַלע עקאָנאָמישע און גייסטיגע לעבען פון דעם פרייערדיגען פוילישען אידענטום. די האַנדלונג, וואָס הויבט זיך אָן נאָך אין דער צייט פון צאַר, ווערט דערפירט ביזן אויפקום פון פוילען, אין די לעצטע צוואַנציגער יאָרען.

יעקב כהן איז דער מחבר פון אַ רייַ בי־כער: לידער, דערציילונגען, ראָמאַנען און עסייען. זיינע עסייען־ביכער „אויף די ווענען פון אידישען קיום", „פאַלק, גייסט און לאַנד", „לעבען און טראַכטען", און דאָס לעצטע: „אונטער די סאָוועטישע הימלען" האָבען אויפן לייענער געמאַכט אַ שטאַרקען אייַנדרוק. „די משפחה ערליך", דאָס דריטע בוך וואָס דערשיינט אין ישראל־דיגען פאַרלאַג, איז אַרויסגענגען בען אויף פיינעם, ליכטיגען פאַפּיר מיט פראַכט־אייַנבאַנד. צו באַקומען פאַרן פרייז פון 5 דאָלאַר בייַ:

J. KAHAN, 1517 Jessup Ave., Bronx 52

ווי אויך אין „ציקאָ" ביכער־פאַרלאַג.

מיר ווינטשען פריינט בערנשטיין גרויס ערפאָלג אויף זיין נייעם פּאָסטען.

פריינט בערנשטיין האָט לעצטענס דורכגעמאַכט אַן אָפּעראַציע, און ווען די שורות ווערען גדרוקט, געפינט ער זיך נאָך אין שפּיטאָל אונטער מעדיצינישער באַהאַנדלונג.

מיר ווינטשען מרדכי וו. בערנשטיין אַ רפואה שלמה.

רפואה שלמה וואונטשען צו אונזערע טוער

מיר ווינטשען אַ שנעלע און פולשטענדיגע דערהאָלונג צו אונזערע חשובע דיר־עקטאָרען און טוער: לואיס דיוויס, סיל־ווין שרינפעלד, ווילטאָר טראָפּ, אייב קוסטין, סאָל מינעס, מרס. טילי וואָלינסקי, און אַנדערע, וועלכע דערהאָלטן זיך נאָך אַ לענגערער קראַנקהייט.

מאַטעריאַלען צו דער געשיכטע פון די ביאַליסטאָקער אידן אין נייע פּוילישע פּובליקאַציעס

פון מרדכי וו. בערנשטיין

אין פּריוורדיגען נומער פון „ביאַליסטאָקער שטימע" איז מיר אויסגע־קומען צו ברענגען אַ ריי פּאַקטען און מאַטעריאַלען וועגען ביאַליסטאָק און דער סביבה, וואָס מיר געפינען אין אַ נייעם בוך, וואָס איז לעצטענס דערשינען אין פּוילען (זע „ביאַליסטאָקער שטימע" פון סעפּטעמבער 1963). אינצט האָב איך פּאַר מיר צוויי וווייטערדיגע זאַמלביכער, וואָס אויך אין זיי זיינען פּאַראַן אַנדערע אינטערעסאַנטע און וויכטיגע מאַטעריאַלען צו דער געשיכטע פון אידישען ביאַליסטאָק, איך האָב דאָ אין זינען דעם „ראָשטשניק ביאַליסטאָצקי" (ביאַליסטאָקער יאָרבוך), נומער 2 פון יאָר 1961 און נומער 3 פון יאָר 1963 [1]). לייַדער האָב איך נישט געקענט זיך באַקאָמען מיטן אינהאַלט פון ערשטען יאָרבוך, וואָס איז משמעות דערשינען אין יאָר 1960. בייַדע „יאָרביכער" גיפינען זיך אין דער ביבליאָטעק פון אייוואָ אין ניו־יאָרק.

די „יאָרביכער" וועלן אַרויסגעגעבן פון דעם מוזעאום אין ביאַליס־טאָק און רעדאַקטירט פון אַ קאָלעגיום. מאַטעריעל וועלן זיי אויסגעהאַלטען פון דער אַרטיגער שטאָט־פּאַרוואַלטונג. עס וועלן אין די זאַמלביכער געבראַכט שטודיעס צו דער געשיכטע פון דער שטאָט; היסטאָרישע אָפּ־האַנדלונגען; סטאַטיסטיש־דעמאָגראַפישע מאַטעריאַלען; אַרכיאָלאָגישע גע־פינסען אין דער סביבה; וועגען פּאַרשיידענע פּאָליטיש־געזעלשאַפטליכע געשעעניסען און אַזוי וויייטער. אין די ביידע בענדער גיפינען מיר זייער אינטערעסאַנטע פּאַקטען, דאַטעס, ציפערן און דאָקומענטען וועגען אידען אין ביאַליסטאָק און דער סביבה. וויי מיר וועלען באַלד זען, זיינען טייל אַרבעטען פּאַרנעמען אידען אַ גאָר אָנגעזעוודיגען פּלאַץ.

גלייך פון אָנהויב וויל איך מיך באַוואָרענען, אַז איך האָב ניט בדעה צו אָנאַליזירען די געבראַכטע מאַטעריאַלען און נעמען שטעלונג צו די אויספירן פון די מחברים. זיכער איז פּאַראַן וואָס צו זאָגען וועגען דעם ווי אַזוי דער אידישער מאַטעריאַל איז דאָרט „סערווירט". אָבער דאָס איז ניט דער פּלאַץ פּאַר אַזאַ אָפּהאַנדלונג. דאָ וועלען מיר זיך באַנוגענען נאָר מיט רעזיסטירען די מאַטעריאַלען, פּאַרצייכענען זיי און זיכער וועט נאָך קומען די געלעגענהייט פּאַר דער קריטישער אָפּהאַנדלונג.

וועלן מיר גיין כסדר.

אין ערשטען באַנד געפינט זיך (זייטען 143—197) אַ שטודיע פון סטאָניסלאַוו קאָלאָבינסקי וועגען דעם בראשית פון דער אַרבעטער־באַוועגונג אין ביאַליסטאָקער אינדוסטריעלען ראַיאָן אין די יאָרען 1870—1887 [2]). הגם די אַרבעט באַהאַנדלט די אַלגעמיינע אַרבעטער־באַוועגונג, האָבען מיר אין דער שטודיע גאָר געניוע פּרטים פון דעם אָנטייל פון אידען אין דער אינדוסטריע און אין דער אַרבעטער־באַוועגונג. דער מחבר האָט אויסגענוצט אַלע באַקאַנטע אידישע פּובליקאַציעס וועגען דער רעוואָלוציאָנערער באַוועגונג און אויך עהאָט אין זיין רשות די געוועזענע פּאָליציייאישע אַרכיוון, פון וואָנען ער האָט גענומען גאָר וויכטיגע און צאָלמעסיג היפּשע אינ־פאָרמאַציעס.

רעדענדיג וועגען דער טעקסטיל־אינדוסטריע, ברענגט דער מחבר די פּאַקטען פון דעם גאָר אָנזעעוודיגען אָנטייל פון די אידען אין דער דאָזיגער אינדוסטריע. שוין אין מיטען פון 19טען יאָרהונדערט זיינען אין ביאַליס־טאָק און נאָענטער סביבה פּאַראַן 2,500 אידיש טעקסטיל־אַרבעטער. עס ווערען דערביי אָנגענומען די וווייטערדיגע ציפערן: האַראַדאָק — 200; קנישין — 400; מיכאַלאָווקע — 200; וואָשיליאָווקע — 130; זאָבלודעווע — 100 און אין ביאַליסטאָק גופא — 380.

עס ווערען געבראַכט, אויפן סמך פון ראָפּאָרטען פון דער געהיים־פּאָליצי, אינפאָרמאַציעס וועגען דער אידישער אַרבעטער־באַוועגונג, וועגען געהיימע פּאַראַזיטאָלונגען, וועגען שטרייקען. מיר דערווייסען זיך וועגען די ערשטע אָרגאַניזאַטאָרען פון די קאַמפּען אין די אונטערנעמונגען. וועגען איין פּאַל דערציילען די דאָקומענטען, אַז אין דער ערשטער העלפט פון 1883 האָבען צוויי אידיש וועבער — אברהם לובניצקי און אַלטער — אָרגאַניזירט אַ קרייז, וואָס האָט געפירט אַ רעוואָלוציאָנערע פּראָפּאַגאַנדע צווישען די אַרבעטער אין כאַשטש. לובניצקי איז פּאַרשיקט געוואָרען קיין סיביר. מיר האָבען גאָר גענויע באַריכטען וועגען די אומלעגאַל אויפגעבויטע שטרייק־קאַסעס. עס דערציילען וועגען דעם די ראָפּאָרטען פון דער פּאָליציי פון ביאַליסטאָקער קרייזען פון יאָר 1884. אָט איז צווישען אַנדערע אַ ראָפּאָרט פון אַרבעטס־אינספּעקטאָר פון יאָר 1887 וועגען אַ שטרייק אין סופּראַסל אין יענעם יאָר. אין ראָפּאָרט וועלט געזאָגט, אַז געשטרייקט האָבען דאָרט: 32 פּאַליאָקען, 26 דייטשען און 62 אידען... גאָר אינטערעסאַנט איז אַ פּאָליציייאישער פּראָטאָקאָל, פון וועלכען עס קומט אַרויס, אַז בעת דעם גרויסען טעקסטיל־שטרייק אין יאָר 1887 איז פּאַר־געקומען אַ געהיימע פּאַראַזאַמלונג אין דער אידישער קלויז אויף שפּיטאָלנע, וואו אונטער דעם אויסרייד פון דאָונען האָט מען גאָר דאָרט דורכגעפירט אַ זיצונג פון שטרייק־קאָמיטעט... אַ צווייטער פּאָליציייאישער פּראָטאָקאָל דערציילט וועגען גרויסער הילף פּאַר די שטרייקענדיגע, וואָס עס האָבען געשיקט די אידישע אַרבעטער פון: וואַשילקאָוו, קנישין, האַראָדאָק, זאָבלודעווע און אַנדערע ערטער.

אַ המשך פון דער דאָזיגער אַרבעט פון זעלביגען מחבר איז פּאַראַן אין דרייטען יאָרבוך פון 1962 (זייטען 97—148) [3]). דאָ באַשעפטיגט זיך שוין דער מחבר מיט דער צייט פון 1894 ביז 1896. דאָס זיינען די שטורעמדיגסטע דריי יאָר אין דער געשיכטע פון ביאַליסטאָקער פּראָלע־טאַריאַט, וועו עס זיינען געלייגט געוואָרען די אַרגאַניזאַציע־יסודות פון דער שפּעטערדיגער אידישער אַרבעטער־באַוועגונג, וואָס האָט אַריינגעשריבען וואונדערליכע העלדען־געשיכטעס אין דער געשיכטע פון דער שטאָט. דאָ האָבען מיר שוין דאָקומענטען, מאַטעריאַלען, פּאַקטען אויף נעמען, וואָס מיט זיי איז פּאַרבונדען די נייסטע, די אַקטועלסטע געשיכטע פון אידישען ביאַליסטאָק אין סוף פון 19טען און אָנהויב 20סטען יאָרהונדערט.

זיכער איז דאָ פּאַראַן צו מאַכען אַן אַ שיעור אויסבעסערונגען. עס גייט אונז איצט אָבער ניט אויפצואוויזיזען אויף די פּאַרקריפּלונגען, טייל פון זיי אָפּילו פעלשונגען; דער פּאַקט איז אָבער, אַז עס איז אַרויס־געבראַכט געוואָרען דער אידישער טייל פון דער באַוועגונג און מיר האָבען טאַקע אַ גאָר היפּש צאָל נייע, ביז איצט וויניג באַוואוסטע פּרטים.

אין זעלביגען באַנד 3 פון יאָרבוך פון 1962 איז פּאַראַן אַ צווייטע אַרבעט, וואָס איז שוין דירעקט אַ אידישע. דאָס איז די שטודיע פון פּאָוועל קאָזשעץ וועגען דעם ביאַליסטאָקער פּאָגראָם פון יאָר 1906 און די פּאָליטישע נאָכווירקונגען זייטען 149—182) [4]). אויך אין דעם פּאַל האָט דער מחבר אויסגענוצט סיי די שוין בשעתו פּאַרעפענטליכטע מאַטעריאַלען (אידישע בתוכם) און אויך נייע מאַטעריאַלען. ער האָט צו זיין דיספּאָזיציע אַ ריי אַרכיוון — פון מאָסקווע, די אַרכיוון פון דער צאַריסישער אָכראַנע און אַנדערע היסטאָרישע אַרכיוון. ער האָט זיך באַנוצט מיט די סטענא־גראַפישע פּראָטאָקאָלען פון דער צאַריסישער דומע. אגב ציטירט דער מחבר די קאָרעספּאָנדענציעס, וואָס זיינען דערשינען אין דעם „צייט־גייסט" וואָס איז דערשינען אין ניו־יאָרק, אַרויסגעגעבען פון „פּאָרווערטס" — נומער 48 פון 27סטען יולי 1906 און אַנדערע נומערן.

אויסער די דערמאָנטע דריי גרעסערע שטודיעס, וועלן אידען דער־מאָנט אין אַ ריי אַנדערע אַרבעטען. אַזוי וועלט געבראַכט אין דער פּאַר־עפענטליכטער פּריוויילעגיע פּאַרן שטעטעל לובטש, אַרויסגעגעבען פון ראַד־זיווילן אין יאָר 1647, אויך די פונקטען וועגען די דאָרטיגע אידען. עס זיינען אויך געבראַכט מאַטעריאַלען און פּאַקטען וועגען די אידען אין טיקטין אין 16טען יאָרהונדערט. אין איין באַנד איז אויך פּאַראַן די טיקטינער אַלטע שול, געמאַלען פון אַ פּוילישען קינסטלער.

* * *

וויי געזאָגט, האָבען מיר נאָר רעגיסטרירט די מאַטעריאַלען; נאָר אָנגע־וויזען אויף די פּאַראַנענע אין זיי דאָטעס צו דער געשיכטע פון אידען אין ביאַליסטאָק און אין דער סביבה. די וואָס שטודירען די געשיכטע פון דער געגענט וועלען אָן ספק זיך דאָרפען געוויינען באַקאָנענן מיט די געבראַכטע אין די אַרבעטן פּאַקטען און דאָטעס. פּאַרשטייט זיך, אַז דער גענויטער פּאַרשער וועט זיכער וויסען וי אָפּצוטיילען דעם פּאַקט פון דער „אויס־טייטשונג", וואָס די מחברים פון די אַרטיקלען האָבען צוגעגעבען.

וויי עס זאָל ניט זיין — די היסטאָרישע מקורים צו דער אידישער געשיכטע פון ביאַליסטאָק און אומגעגענט זיינען באַרייכערט געוואָרען מיט וויכטיגע ביבליאָגראַפישע פּאָזיציעס.

מעדיצין אין מדינת ישראל

פון ח. ליפשיץ

עס איז נאָר וואָס דערשינען דער צווייטער באַנד, 1963, פון „הרופא העברי", העברעאישׂ־ענגליש מעדיצינישער זשורנאַל, רעדאַגירט פון דר. מאַזעס איינהאָרן פון ניו־יאָרק. מיט דעם איצטיגען באַנד פאַרענדיגט דער זשורנאַל דעם 36־טען יובילי פון זיין עקזיסטענץ. דער זשורנאַל איז געווידמעט דער פֿאַרשונג פון אידישער מעדיצינישער וויסנשאַפֿט אויף אַלע געביטען און אין אַלע צייטן, אַנפאַנגענדיג פון די תנ"ך־צייטען ביז אויפן היינטיגן טאָג. דער „הרופא העברי" דערשיינט צוויי מאָל אַ יאָר און יעדע איינע פון זיינע אויסגאַבען אַנטהאַלט אַ רייכען און באַלערנדען מאַטעריאַל וואָס איז אינטערעסאַנט סיי פאַרן פֿראָפעסיאָנעלען און סיי פאַרן איינפאַכען לעזער.

דער הויפּט־ארטיקעל פון איצטיגען באַנד איז אַ גרינטליכע אָפּהאַנדלונג פון דר. מאַזעס איינהאָרן, רעדאַקטאָר פון זשורנאַל, וועלכער מעדיצינישען צושטאַנד אין מדינת ישראל. דער אַרטיקעל שטיצט זיך אויף אָפּיציעלע קוועלען און אַנטהאַלט אַ צאָל טאַבעלען וואָס אילוסטרירען די פאַקטען מיט ציפערן.

איינע פון די אינטערעסאַנטסטע דערשיינונגען אין דעם געזונט־צושטאַנד פון לאַנד איז דער פאַקט וואָס ישראל האָט 1 דאָקטאָר פאַר יעדע 400 איינוואוינער, וועלט פאַרצייכענט אין דעם ארטיקעל. די דאָזיגע פֿראָפאָרציע שטעלט אַוועק מדינת ישראל אויף דעם ערשטען פלאַץ אין פאַרגלייך מיט אַנדערע לענדער. סאָוועט־רוסלאַנד האָט 1 דאָקטאָר פאַר 550 איינוואוינער; די פאַראייניגטע שטאַטען — 1 דאָקטאָר פאַר 790 איינוואוינער. די אַראַבישע לענדער דאַגעגען האָבען אַ פיל קלענערע פֿראָפאָרציע פון דאָקטוירים: לבנון 1 דאָקטאָר פאַר 1,300; מצרים 1 דאָקטאָר פאַר 2,800; סיריע 1 דאָקטאָר פאַר 4,600; ירדן 1 דאָקטאָר פאַר 6,200. די קלענסטע פֿראָפאָרציע פון דאָקטוירים איז פאַראַן אין פאַקיסטאַן — 1 דאָקטאָר פאַר 15,000, און אין סאָודי־אַראַביע 1 דאָקטאָר פאַר 24,000 איינוואוינער.

אין 1962 זיינען געווען אין לאַנד 5,755 דאָקטוירים. די גרעסטע צאָל פון זיי זיינען געקומען מיט דער גרויסער מאַסען־איינואַנדערונג און זיינען היינט איבער 50 יאָר אַלט. די מעדיצינישע שולע אין ירושלים גראַדואירט אומגעפער 70 מעדיקער יערלעך, און דעריבער קען מען האָפען, אַז ישראל וועט אויך אין דער צוקונפט האָבען די זעלבע הויכע פֿראָפאָרציע פון מעדיקער אין באַצוג צו דער אַלגעמיינער באַפעלקערונג און וועט פאַרנעמען אַן אָנגעזעענעם פלאַץ אין דער מעדיצינישער וועלט. 25 פראָצענט פון די ישראל־דאָקטוירים זיינען פרויען.

אומגעפער 200 ישראל־סטודענטען זיינען מיט אַ צייט צוריק דעלעגירט געווארען פון דער הדסה מעדיצינישער שולע אין ירושלים אויף ספעציאַליזאַציע אין פאַרשיידענע לענדער. בלויז 2 פון זיי האָבען זיך נישט צוריק־געקערט. צו דער זעלבער צייט האָבען אומגעפער 100 סטודענטען זעלבסט־שטענדיג פאַרלאָזען דאָס לאַנד מיטן צווק זיך צו ספעציאַליזירען אין אַנדערע לענדער. פון די האָבען זיך בלויז 50 צוריקגעקערט קיין ישראל.

ישראל האָט איבער 1200 דענטיסטען, און אויך אויף דעם געביט פאַרנעמט די אידישע מדינה דעם ערשטען פלאַץ אין דער וועלט. אומגעפער 750 דענטיסטען זיינען איבער 60 יאָר אַלט, און בלויז 420 זיינען אונטער 38 יאָר אַלט. לויט דעם בולעטין פון דער וועלט געזונטהייט־אַרגאַניזאַציע, האָט ישראל 1 דענטיסט פאַר יעדע 1,400 איינוואוינער; די פאַראייניגטע שטאַטען 1 דענטיסט פאַר 1,700; ענגלאַנד 1 דענטיסט פאַר 2,900; סאָוועט־רוסלאַנד 1 דענטיסט פאַר 5,100; אינדיע 1 דענטיסט פאַר 108,000; אינדאַנעזיע 1 דענטיסט פאַר 284,090.

די אַלגעמיינע צאָל קראַנקענשוועסטער אין 1962 איז געווען 6,732. דאָס איז אַ וויַיט נישט־גענוגענדע צאָל אין באַצוג צו דער אַלגעמיינער באַפעלקערונג. אָבער אין דער הינזיכט איז ישראל אין דער זעלבער לאַגע וויַ פילע אַנדערע לענדער.

דער אַרטיקעל אַנטהאַלט אויך אַן איבערבליק פון די שפּיטעלער אין מדינת ישראל. די אַלגעמיינע צאָל פון שפּיטאָל־בעטען אין 1962 איז געווען 16,116. עס ווערט אָבער פאַרצייכענט, אַז אין לעצטען יאָר איז געמאַכט געווארען גרויס פאַרשריט אויף דעם געביט. די עקזיסטירענדע באַקוועמ־ליכקייטען זיינען אויסגעבריייטערט געווארען און נייע היילונגס־אַנשטאַלטען זיינען געגרינדעט געווארען. עס ווערט געהאָפט, אַז דערמיט וועט ישראל אימשטאַנד זיין צו פאַרזיכערען איר הויכען מעדיצינישען ניוואָ מיט וועל־כען זי האָט זיך באַרימט געמאַכט אין פאַרלויף פון די 15 יאָר פון איר עקזיסטענץ.

דער דורכשניטליכער לעבענס־שפּאַן אין ישראל, באַצייכענט דר. איינ־האָרן, איז אין 1962 געווען 70.5 יאָר פאַר מענער, אין פאַרגלייך מיט 65.2 אין 1949; און 73.6 יאָר פאַר פרויען, אין פאַרגלייך מיט 67.9 יאָר אין 1949. אין די פאַראייניגטע שטאַטען איז דער דורכשניטליכער לעבענס־שפּאַן פאַר מענער 67.3 יאָר און 73.9 יאָר פאַר פרויען.

די צאָל אידישע געבורטען אין ישראל איז נאָך אַלץ פיל קלענער ווי די נישט־אידישע אין באַצוג צו דער אַלגעמיינער באַפעלקערונג. קינדער־שטערב־ליכקייט אין געבורט איז נידעריק, און אין דער הינזיכט פאַרנעמט ישראל דעם ערשטען פלאַץ אין דער וועלט.

פונקט ווי אין אַנדערע ציוויליזירטע לענדער, זיינען אויך אין ישראל קענסער און הארץ־קראַנקהייט פאַראַנטוואָרטליך פאַר דער גרעסטער צאָל טויטען, וואָס איז שטאַרק געשטיגען אין דעם פֿעריאָד צווישען 1950—1960. אַ שטודיום וואָס איז דורכגעפירט געווארן אויף 2,680 אַרטעריאַסקלעראָסיס קראַנקע האָט באַווייזען, אַז די קלענסטע מאָס כאלעסטעראל האָבען געהאַט די יענינג וועלכע זיינען נאָר־וואָס אָנגעקומען פון תימן און וועמעס דיעטע באַשטייט פון אַ זייער נידעריגען פּעט־אינהאַלט. אַ פיל העכערען פּראָצענט פון כאלעסטעראל האָט מען געפונען ביי די עולים פון די איראָפּעאישע לענדער, און אָפילו צווישען די תימנער אידען, וועלכע לעבען שוין אין לאַנד פילע יאָרען.

ספּעציעלע אויפמערקזאַמקייט ווערט געלייגט אויף דאָס ערנסטע פּראָב־לעם פון גייסטיג־קראַנקע אין ישראל. כמעט אַ דריטל פון ישראל'ס קראַנקען־בעטען אין די שפּיטעלער איז רעזערווירט פאַר גייסטיג־קראַנקע. דער פּראָצענט פון גייסטיג־קראַנקע צווישען די איראָפּעאישע און אַפּרי־קאַנישע אידען איז פיל גרעסער ווי צווישען די וואָס שטאַמען פון זיד־אפריקע און נאָרד־אַמעריקע. אַ צאָל פאַקטאָרען וועלען פאַרצייכענט — די ראַסען־פאַראָפאַלגונגען אין די איראָפּאישע און אַראַבישע לענדער, די שוועריגקייטען פון איבערוואַנדערונג און אקלימאַטיזירונג, דאָס צופאַסען זיך צו נייע באַדינגונגען אין אַ נייַ לאַנד, א. אַ. ו.

דער איצטיגער גומער פון „הרופא העברי" אַנטהאַלט אויך אַן אינטערע־סאַנטען אַרטיקעל וועלכן יצחק בן שלמה ישראלי, אידישען מעדיקער און פילאָזאָף פון 9־טען יאָרהונדערט. דער מחבר, פּראָפ. זיסמן מונטנער פון דער העברעאישער אוניווערזיטעט אין ירושלים, באַהאַנדעלט די מעדיצינישע און פילאָזאָפישע ווערק פון יצחק בן שלמה ישראלי, וואָס די מערסטע פון זיי זיינען אויבערזעצט געווארען אין אַ צאָל איראָפּעאישע שפּראַכען און זיינען שטודירט געווארען פאַר פילע יאָרהונדערטער אין די איראָפּעאישע אוניווערזיטעטען.

די אָפּטיילונג „היסטאָרישע מעדיצין" אַנטהאַלט אויך אַן אָריגינעלע אָפּהאַנדלונג פון ווילהעם אַראַן וועגען פרויד און שפּינאָזא. דער מחבר, אַ באַקאַנטער שפּינאָזא־פאָרשער, באַמיט זיך פעסטצושטעלען, אַז ברוך שפּי־נאָזא, דער גרויסער אידישער דענקער פון 17־טען יאָרהונדערט, איז געווען דער ערשטער וועלכער האָט פאַראויסגעזאָגט די הויפּט־פּרינציפּען פון פרויד'ס פסיכאָאַנאַליז.

די ראָלע פון דאָבערט קאָך אין דער מעדיצינישער וויסנשאַפֿט און זיינע באַציאונגען מיט פירענדע אידישע וויסנשאַפֿטלער פון זיין צייט, ווערט באַהאַנדעלט אין אַן אינטערעסאַנטען אַרטיקעל פון פראָפ. לאוואַסלאוו זעלינגער פון יוגאָסלאַוויע. דער מחבר באַצייכענט, אַז צווישן באַרימטע אידישע וויסנשאַפֿטלער — פערדינאַנד י. כהן און יוליוס פרידריך כהנהיים, זיינען געווען די יענינג וועלכע האָבען דערמעגליכט קאָכ'ן זיין גרויסען דערפאָלג אין דער מעדיצינישער וויסנשאַפֿט און אין דער דערפינדונג פון באַצילוס פון שווינדזוכט.

דער „הרופא העברי" איז אַ צוויי־שפּראַכיגער מעדיצינישער זשורנאַל. אויסער די צוויי האַלב־יאָריגע אויסגאַבען אין די פאַראייניגטע שטאַטען, ווערט אויך אַרויסגעגעבען אַ יערליכע אויסגאַבע פאַר מדינת ישראל, וואָס אַנטהאַלט דעם גאַנצען אינהאַלט פון ביידע אַמעריקאַנער אויסגאַבען. אין די 36 יאָר פון זיין עקזיסטענץ, האָט זיך דער „הרופא העברי" קונה שם געווען מיט זיין אייגענאַרטיגען אינהאַלט. צווישען זיינע אָפּטיילונגען וועלען געדרוקט אַזעלכע טעמעס ווי — ישראל'ס געזונטהייט־פּראָבלעמען, מעדיצין אין די צייטען פון תנ"ך און תלמוד, ווערטפולע העברעאיש־מעדיצינישע מאַנוסקריפּטען, היסטאָרישע מעדיצין, מעדיצינישע פערזונ־לכקייטען, א. אַ. ו.

דער אַדרעס פון „הרופא העברי" איז — 983 פּאַרק עוועניו, ניו־יאָרק

ביי אונזערע ביאַליסטאָקער אין מדינת ישראל

(קאָרעספאָנדענץ)

פון אברהם שייקעוויטש

דער וועג פון אַ ביאַליסטאָקער אַרטיסט

(זיעגען קינסטלער שמעון אַסאָוויצקי)

אין די גאַסען פון די אַפֿישען אויף די קיאַסקען אין תל־אָביב, ירושלים, חיפה, ווי אויך אין די גרעסערע און קלענערע ישובים, שיינט אַראָפּ פון גרויסע אַנאָנסען צוזאַמען מיט דעם נאָמען פון באַרימטען בינע־קינסטלער, יוסף בולאָוו, אין „דער מאַן פון פֿאַקיסטאַן", אויך אונזערער אַ היימישען נאָמען פון דעם ביאַליסטאָקער אַרטיסט, שמעון אַסאָוויצקי, וועלכער איז איינער פון זיינע מיט־שפּילער אין דער פּיעסע.

שמעון אַסאָוויצקי

שמעון אַסאָוויצקי וועט פאַרעכענט אין ישׂ־ראל, אַלס פּיאָנער פון אידיש טעאַטער און ליד, זינט די מדינה איז אַנטשטאַנען, אויף די בינעס פון לאַנד, אין אַלע שטעט, מושבים און קבוצים. זיין רעפּערטואַר איז שטענדיג און הויפּטזעכליך אין דער אידישער שפּראַך, מיט אַ צוגאָב פון עבֿרית, רוסיש, און אַנדערע שפּראַכען. טעאַטער האָט ער געשפּילט צוזאַמען מיט באַרימטע גאַסט־אַרטיסטען פון אויסלאַנד, ווי אויך מיט אַרטיגע קינסטלער, וועלכע האָבען זיך געגרויטיגט אין זיין שטימע, אַלס זינגער, ווי אויך אין זיין אַנטייל אין דראַמאַטישע ראָלען.

געבאָרען און ערצויגען אין ביאַליסטאָק, איז שמעון אַסאָוויצקי דער זון פון ר׳ יעקב אַסאַ־ווּיצקי, אַ פיינעם ביאַליסטאָקער בעל־הבית, אַ לוינקעטניק, וועלכער האָט געוועבט סחורה פאַר די באַוואוסטע ביאַליסטאָקער פאַבריקאַנטען, טרי־לינג און גובינסקי. ער האָט געהאַט זיין וועב־שטול פֿלאַץ אויף סטאַראַ־באַזאַרסקע.

שמעון האָט געלערנט אין „תחכמוני"־שול בייַ אונזער לאַנדסמאַן, לייבעל פּאַיאַנס. שוין אַלס קינד האָט ער זיך אויסגעצייכנט מיט זיין זיסער שטימע, און די עלטערען האָבען אים אַריינגענעבען אין אַ מוזיק־שול. ער האָט אויך געזונגען אין כאָר פון דער ביאַליסטאָקער כאָ־רישול אונטער דער אָנפּירונג פון דיריגענט יעקב בערמאַן, מיט אַזעלכע עמוד־קינסטלער, ווי חזן הערשמאַן, ווילקאָמירסקי א. אַ. ו.

זיין טעאַטער־קאַריערע האָט שמעון אָנגעהויבען אויך אין ביאַליסטאָק אין דעם „פּאַלאַס"־טעאַטער, און קורץ פאַר דעם אויסברוך פון צווייטען וועלט־קריג האָט ער געשפּילט טעאַטער מיט דער ווילנער טרופּע, צוזאַמען מיט אַזעלכע באַרימטהייטען, ווי וויסליץ, קאַמין, אַרלעסקאָ א. אַ. ו.

אין דער צייט פון דער מלחמה, האָט ער זיך געראַטעוועט קיין רוסלאַנד, וואו ער האָט געשפּילט טעאַטער מיט די גרויסע קינסטלער, דזשיגאַן און שומאַכער, און אין טאַשקענט האָט ער געזונגען אידיש לידער איבער דער ראַדיאָ, וואָס דאָס איז געווען אַ זעלטענהייט אין סאָוועטן־פֿאַרבאַנד. ער האָט אויך אונטערהאַלטען מיט זיין שטימע די פֿאַבינענטען און פֿאַרוואונדעטע אין די רוסישע שפּיטאָלען.

נאָך דער מלחמה איז ער צוריקגעקומען קיין פוילען, וואו ער האָט אָנטיילגענומען אין דעם מלוכה־טעאַטער צוזאַמען מיט דער באַרימטער אַר־טיסטין, אידאַ קאַמינסקאַ. ער האָט אויך באַזוכט ביאַליסטאָק, און געגעבען דאָרט אַ קאָנצערט פאַר דער שארית הפּליטה אין דעם אייניג־פֿאַרבלי־בענעם ציטראָנ׳ס בית־המדרש. ער האָט טאַקע דאָן צום ערשטען מאָל דאָרט געזונגען אברהם שבחס ליד „ביאַליסטאָק מיין היים". דורך דער מיטהילף פון צענטראַלען אידישען קאָמיטעט אין פוילען האָט ער אויך גאַסטראַלירט מיט קאָנצער־טען איבער גאַנץ פוילען. ,

אין יאָר 1950 האָט זיך שמעון אַסאָוויצקי באַזעצט אין מדינת ישראל. אים איז אויסגע־קומען דורכצומאַכען דעם דערנער־וועג פון יעדען נייעם עולה, צו וואוינען אין אַ געצעלט, „צריף", צוזאַמען מיט זיין משפּחה, אָן עלעמענטאַרע באַקוועמליכקייטען, דאָך האָט ער דעם מוט ניט פאַרלאָרען ; גראָד פאַרקערט, ער האָט גאָר גע־וועקט מוט בייַ די נייַע עולים דורך אידיש געזאַנג און טעאַטער. ער האָט דורכגעבראַכען אַ וועג פאַר מאַמע־לשון, כאָטש דאָס לאַנד איז העברעאיזירט.

היינט־צו־טאָג זיינען שוין פאַראַן גראַמאַפאָן־פּליטען פון אַסאָוויצקי׳ס אידישען רעפּערטואַר מיט געטאָ־לידער און אַנדערע. ער טרעט אויף בייַ די אַלע הזכרה־אָוונטען, איינגעאַרדענט פון „יד ושם" איבערן לאַנד, ווי אויך בייַ די יערליכע טרויער־פאַרזאַמלונגען צום יאָרצייט פון חורבן ביאַליסטאָק. זיין ביאַליסטאָקער רעפּערטואַר שליסט איין דאָס ליד פון פּסח קאַפּלאַן „רבקה די שבת־דיגע" און אַנדערע היימישע מאָטיוון.

מיט אַ קורצער צייט צוריק האָט ער גאַסט־ראָלירט אין לאַנדאַן מיט קאָנצערטען, געזאַנג און שפּיל, און אויף דער איינלאַדונג פון אידישען וועלט־קאָנגרעס. ער האָט באַזוכט דייטשלאַנד אין די אינטערעסען פון די פאַרגיטיגונגס־מאַנונגען, וואָס דייטשלאַנד איז געבליבען שולדיג צום אידי־שען פּאָלק פאַר דעם אָנגעריבטען אידישען פאַר־מעגען פון דער טרויעריגער נאַצי־עפּאָכע. אונזער לאַנדסמאַן האָט די מאָנונגען פאַרעכערט פאַר דעם דייטשען פאַרלאַמענט, דעם „רייכסטאָג". אַדוו. קלעמענטינאָווסקי איז זייער געלויבט געוואָ־רען פון דר. גאָלדמאַן, דעם גרויסען אידישען מנ־היג, פאַר דער ערפאָלגרייך־דורכגעפירטער שליחות.

מע און זיין דראַמאַטישער טאַלאַנט האָבען אים געפירט פון אַמאָליגער ביאַליסטאָק איבער דעם וויטען רוסלאַנד, דאָן קיין ישראל און וויידער איבער די אייראָפּאישע לענדער, וואו ער פאָר־שאָפט אומעטום כבוד און שטאָלץ דעם ביאַליס־טאָקער נאָמען. דאָס איז דער דערנער־וועג פון אַ אידישען אַרטיסט איבער די שטרויכלונגען פון אונזער צייט צו דעם ענד־ציל פון פאַרדינטער אָנערקענונג און ערפאָלג.

פּסח בורשטיין אויף וועלט־שליחות

אונזער ליבער לאַנדסמאַן, פאַרדינגסטפּולער טוער, פּסח בורשטיין, פאָרזיצער פון די געראַ־טעוועטע קאָאָפּעראַטיוון אין ישראל, אַליין פון די „נסים־אידען" און „אַמבאַסאַדאָר פון תחיית־המתים־דיגער שארית הפּליטה", האָט לעצטענס באַזוכט דרום־אַפריקע, בעלגיע און פאַרנקרייך. אין אַ היסטאָרישער וועלט־שליחות פאָר די לע־בענס־געבליבענע קרבנות פון נאַצי־גיהנום.

פּסח בורשטיין, וועלכער איז געווען דער פאָר־זיצער פון וואַיוואָדישען אידישען קאָמיטעט אין דער חרובער ביאַליסטאָק באַלד נאָך דער לעצטער וועלט־מלחמה, און איז איצט אויך זייער אָנגעזעהן אין די געזעלשאַפטליכע קרייזען אין ישראל, האָט אויף זיין רייזע אומעטום געבראַכט דעם וואָרי־מען אָטעם פון אידישער אייניקייט, דעם גרוס פון ישראל צו די תפוצות און געוועקט עהרפורכט און כבוד פאַר דעם אָנדענק פון די ביאַליסטאָקער קדושים און די זעקס מיליאָן אידישע קרבנות אין דער גרויזאַמער קאָטאַסטראָפע. זייער אויפ־טריטען זיינען געקרוינט געוואָרען מיט קאָלאָ־סאַלען ערפאָלג.

פריינט בורשטיין האָט אויף זיין רייזע זיך אומעטום געשטעלט אין פאַרבינדונג מיט די ביאַליסטאָקער, געבראַכט זיי אַ גרוס פון די לאָנדסלייט אין דער וועלט און אויך פון זיי מיטגענומען צוריק אַ גרוס צו אונזערע ברידער און שוועסטער איבעראַל.

פון זיין רייזע האָט בורשטיין אָפּגעגעבען אָן אינטערעסאַנטען באַריכט בייַ אַ ספּעציעלען אָוונט אין זיין ערע, איינגעאָרדענט פון דעם אידישען שרייבער־פאַראיין אין ישראל אונטער דעם פאָר־זיץ פון מ. צאַנזין, רעדאַקטאָר פון דער טעגליכער צייטונג „לעצטע נייעס". ער האָט זיך אויך גע־טיילט מיט די איינדרוקען פון זיין רייזע בייַ אַן ערען־אָוונט אין אַרבעטער־רינג קלוב־זאַל אויפן נאָמען פון מאַרטירער, אַרטור זיגעלבוים, ע״ה.

אַדוו. צבי קלעמענטינאָווסקי אויף אַ ספּעציעלער מיסיע

אונזער אומערמידליכער לאַנדסמאַן, ענערגישער כלל־טוער און באַרימטער יוריסט און שטאַטסמאַן, אַדוו. צבי קלעמענטינאָווסקי, האָט לעצטענס דורכ־געפירט אַ ספּעציעלע שליחות אויף דעם אויפ־טראָג פון דער ישראל־רעגירונג און אידישען וועלט־קאָנגרעס. ער האָט באַזוכט דייטשלאַנד אין די אינטערעסען פון די פאַרגיטיגונגס־מאַנונגען, וואָס דייטשלאַנד איז געבליבען שולדיג צום אידי־שען פּאָלק פאַר דעם אָנגעריבטען אידישען פאַר־מעגען פון דער טרויעריגער נאַצי־עפּאָכע. אונזער לאַנדסמאַן האָט די מאָנונגען פאַרעכערט פאַר דעם דייטשען פאַרלאַמענט, דעם „רייכסטאָג". אַדוו. קלעמענטינאָווסקי איז זייער געלויבט געוואָ־רען פון דר. גאָלדמאַן, דעם גרויסען אידישען מנ־היג, פאַר דער ערפאָלגרייך־דורכגעפירטער שליחות.

זלמן ירושלמי און פרוי אויף באַזוך אין סאָוויעט־רוסלאַנד

אונזער באַוואוסטער ביאַליסטאָקער אינדוסטריאַליסט און אַגגעזעענער כלל־טוער, זלמן ירושלמי, פאָרזיצער פון „ארגון יוצאי ביאַליסטאָק" אין תל־אָביב, און זיין פרוי, מאַדאַם יודקאָווסקי־ירושלמי, זיינען לעצטענס געווען פאַר אַ באַזוך צו זייערע פאַמיליעס אין סאָוויעטען־פאַרבאַנד, מיט וועלכע זיי האָבען זיך שוין 40 יאָר ניט געזען. די ירושלמיס האָבען אויך באַזוכט אַ צאָל שטעט איבער רוסלאַנד, געראַטן מיט אידען און אויסגעפאָרשט זייער לאַגע, באַזוכט אום תשעה־באב די שוהל אין קיעוו, וואו עס האָבען זיך געפילט ביידע חורבנות, דער אַלטער חורבן בית־המקדש און דער נייער חורבן פון סאָוויעטישען אידענטום. זיי זיינען אויך געווען אין מאָסקווע, וועלכע גלאַנצט מיט אויבערפלעכליכען לוקסוס, כאָטש אינווייניג פילט זיך די נויט. זיי זיינען צוריקגעקומען דערשיטערט פון דער אידישער טראַגעדיע, וויייל דאָס אידיש לעבען איז אויסגעלאָשען און דער יונגער דור איז שוין אינגאַנצען אַוועק פון זיין אידישען וואָרצעל.

אַ באַריכט פון זיין באַזוך האָט פריינט ירושלמי אָפגעגעבען ביי אַ ספּעציעל־איינגעאָרדענטען אָוונט פון דעם „ארגון יוצאי ביאַליסטאָק".

לאַנדסמאַנשאַפטליכע געמט אין ישראל

מיר האָבען דאָ געהאַט צו־גאַסט אַ צאָל אָנגעזעענע באַזוכער: די מאָוושאָוסקיס פון דרום־אַפריקע, וועלכע זיינען ביי אונז אָפגעשטיגען אויפן וועג צוריק אַהיים פון אַ לוסט־רייזע איבער דער וועלט; יונאָוויטש און סלאָנימסקי פון אויסטראַליע, און דוד זאַבלודאָווסקי פון מעקסיקע; מלכה מירמאַן פון קאַנאַדע, שוועסטער פון דעם שרייבער פון די שורות, וועלכע איז געקומען צו דער חתונה פון איר פּלימעניצע, מרים, טאָכטער פון די שייקעוויטשעס.

מזל־טוב צו די לודמירס

דער שרייבער פון די שורות און פרוי שייקע־ויטש באַגריסען הארציג זייער שוועסטער און איר מאַן, מר. און מרס. בעני לודמיר, צו דער חתונה פון זייער טאָכטער, מינדעל לודמיר, מיט מר. זוסמאַן, וואָס איז פאַרגעקומען אין דעצעמבער 1963 אין מאָנטרעאָל, קאַנאַדע, ווי אויך די מוטער, כינקע שייקעוויטש, צו דעם נחת, וואָס זי האָט דערלעבט ביי די חתונות פון אירע קינדער אין קאַנאַדע און אייניקעל אין ישראל. זאָלען זיי דערלעבען נאָך אַ סך שמחות אין דער פאַמיליע!

ספר תורה אין „קרית ביאַליסטאָק" אין אָנדענק פון ר' שמואל אלכא (אולחא) ז"ל

אַ שיינע היימישע אייגענאַרטיגע שמחה איז געווען דאָס אַרײַנגעמען אַ ספר־תורה אין דער נייער שוהל פון „קרית ביאַליסטאָק".

די נײַ־אויפגעבויטע שוהל, וועלכע טראָגט דעם נאָמען „בית הכנסת הגדול", איז אַ ווירדיגער

משה און אליהו אלכא מיט אברהם שייקעוויטש אין מיטען אונטער דער חופּה מיט דער ספר־תורה.

לעבעדיגער דענקמאָל נאָך דער חרובער גרויסער שוהל אין דער אַלטער היים, וואו עס זיינען דעם 21סטען יוני 1941 פאַרברענט געוואָרען לעבעדיגערהייט 2000 אידען. זי איז דאָ אויפגעשטעלט געוואָרען 20 יאָר נאָך יענער טראַגישער געשעניש אין דער אַלטער היים. דער אַרכיטעקט איז געווען אינזשינער מאָהליווער, אַן אוראייניקעל פון אונזער אומפאַרגעסליכען ביאַליסטאָקער רב און מנהיג, ר' שמואל מאָהליווער ע"ה, זצ"ל.

די פייערליכקייט פון אַרײַנגעבען די ספר־תורה איז פאָרגעקומען מאָנטאָג, דעם 16טען דעצעמבער 1963. די ספר־תורה איז געשענקט געוואָרען צו דער שוהל דורך דער פאַמיליע אלכא (אולחא), אין אָנדענק פון זייער גאָטזעליגען מאַן און פאָטער, ר' שמואל אלכא ע"ה. זי איז געגעבען געוואָרען דורך דער פרוי, סאָניאַ, און אירע זין, שלמה, אליהו און משה אלכא.

די צערעמאָניע האָט זיך אָנגעהויבען 4 נאָכמיטאָג מיט דער באַטייליגונג פון הונדערטער ביאַליסטאָקער.

אין דער פייערונג האָט אויך אָנטייל־גענומען דער „ועד" פון „ארגון יוצאי ביאַליסטאָק" אין תל־אָביב, וועלכער איז געווען פאַרטרעטען דורך די חשובע טוער: זלמן ירושלמי, זלמן נאָוואָסעלסקי און אָנד.

עס האָבען באַגריסט: הרב נ. טורצין, הרב אליעזר הלוי, הרב שטיינבערג, און די עסקנים פון ועד המקומי פון קרית ביאַליסטאָק: פאָרזיצער בצלאל לוריה, סעקרעטאַר משה גאָלדבערג, צינאָוויטש און קאָגאַן. די רעדנער האָבען געלויבט די פאַמיליע אלכא פאַר דעם שיינעם זשעסט. אין נאָמען פון דער פאַמיליע האָט געדאַנקט דער זון אליהו אלכא. עס איז ביי דער פייערונג אויך געהייליגט געוואָרען דער אָנדענק פון אפרים אלכא, אַ זון פון נפטר, וועלכער איז אומגעקומען אין ביאַליסטאָקער געטאָ אין 1943.

די פייערונג האָט זיך געשלאָסען מיט באַגייסטערטע טענץ און געזאַנג.

(וועגען דעם חשובען נפטר, כלל־טוער און בעל־צדקה, ר' שמואל אלכא ע"ה, איז געדרוקט געוואָרען אַ לענגערע נאָטיץ און אָפּשאָצונג, צוזאַמען מיט זיין בילד, אין לעצטען ראש־השנה נומער 1963 פון אונזער „ביאַליסטאָקער שטימע", רעד.)

די קינדער־שולע אין „קרית ביאַליסטאָק"

אונזער רעדאַקציע האָט באַקומען אַ בריוו פון נעכטע סידראַנסקי, דירעקטאָר פון „בית ספר ע"ש דוד רמז" אין „קרית ביאַליסטאָק" צוזאַמען מיט אַ קינסטלערישער לשנה טובה וואונטש־קאָרט, צוגעשיקט פון די שילער.

פון דער קאָרעספאָנדענץ האָבען מיר זיך דערוואוסט, אַז די שולע האָט 15 קלאַסען. צוויי־דריטעל פון די קינדער זיינען פון „קרית ביאַליסטאָק". אויסער בילדונג און ערציאונג, לערנען די קינדער אויך אַ פאַך; די מיידלעך לערנט מען נייען און די אינגלעך — שלאָסעריי. עס ווערט געגעבען אונטערריכט אין אַלע געגענשטאַנדען, ווי אין יעדער שולע.

מצבה אויפן קבר פון לעאָן ציבולקין ע"ה

דעם 2־טען פעברואַר איז געשטעלט געוואָרען די מצבה אויפן קבר פון אונזער פאַרשטאָרבענעם באַוואוסטען כלל־טוער, לעאָן ציבולקין ע"ה, אויפן בית־הקברות אין פתח־תקוה. אַ גרויסער עולם איז געקומען אים אָפּגעבען דעם פאַרדינטן כבוד (זעט בילד אויף זייט 66).

דריטער סדר פון „קלוב ביאַליסטאָקער פריינט"

שבת אָוונט, דעם 4־טען אַפּריל, וועט דער „קלוב ביאַליסטאָקער פריינט" דורכפירען זיין טראַדיציאָנעלען „דריטען סדר" אין ביאַליסטאָקער צענטער.

עס וועט סערווירט ווערען אַ יום־טוב־דיגער מאָלצייט און עס וועט אויך דורכגעפירט ווערען אַ פאַסיגער רייכער פּראָגראַם. איינצעלהייטען אין בריוו און דורך דער פרעסע.

ביי אונזערע לאַנדסלייט איבער אַמעריקע

שיקאַגאָ

דער פאַרגאַנגענער סעזאָן ביי אונזערע לאַנדסלייט אין שיקאָגאָ האָט זיך אויסגעצייכענט מיט וויכטיגע טעטיגקייטן. טראָץ דעם וואָס אונזערע רייען וועלן שיטערער מיט דעם פאַרלוסט פון אַ צאָל מיטגלידער, שוועסטער און טוער, גייען מיר אָן ענערגיש מיט דער אַרבעט.

אונזער פּייערליכע אינסטאַליישאָן

מיר האָבען לעצטענס דורכגעפירט די אינסטאַליישאָן פון אונזערע באַאַמטע אין דער ביאַליסטאָקער ליידיס אָוקזילערי. די אַלע ביז־איצטיגע באַאַמטע זיינען פאַרבליבען אויף זייערע אַמטען.

אונזער פּורים־פּאַרטי

שבת אָוונט, דעם 7טען מערץ, איז פאָרגעקומען אונזער יערליכע פּורים־פּאַרטי. טראָץ דעם וואָס פיל מיטגלידער און טוער זיינען אַוועקגעפאָרען פון שטאָט פאַר דעםווינטער, איז דאָך געקומען אַ פיינער עולם און מיר האָבען געשאָפען פאָנדען פאַר אונזער אַרבעט.

אונזער חילף צום ביאַליסטאָקער מושב־זקנים

אין פאַרלויף פון די לעצטע עטליכע מאָנאַטען האָבען מיר בייגעטראָגען 200 דאָלאָר פון אונזער ביאַליסטאָקער ליידיס אָוקזילערי צו דעם בילדינג־פאָנד פון דעם ביאַליסטאָקער מושב זקנים אין ניו־יאָרק, ווי אויך 50 דאָלאָר פאַר אונזער באַגרי־סונג אין ראש השנה נומער „ביאַליסטאָקער שטימע".

לאַנדסמאַנשאַפטליכע פאַרלוסטען

ווי שוין דערמאָנט, האָבען מיר ליידער געהאַט אַ צאָל פאַרלוסטען. פאַרדינסטפּוליע און געטרייע טוערס זיינען פון אונזאָוק אין דער אייביקייט, און גראָד זיינען עס פון די בויער פון דער אַרגאַניזירטער ביאַליסטאָקער לאַנדסמאַנשאַפט אין שיקאָגאָ, די „קאַרפּען־קעפּ", וועלכע האָבען מיט לייב און לעבען געהאָלפּען לייגען און אויפהאַלטען די פונדאַמענטען פון אונזער „ביאַליסטאָקער סאָשעל קלוב" און „ליידיס אָוקזילערי" אין שטאָט.

מיט טיפען טרויער פאַרצייכענען מיר די פאָלגענדע פאַרלוסטען:

מינע מילער ע"ה

מאָנטאָג, דעם 14טען אָקט., 1963, איז אין עלטער פון 77 יאָר געשטאָרבען אין מיאַמי ביעטש, פלאָ., נאָך א לענגערער קראַנקהייט, אונזער חשובע לאַנדספּרוי און פאַרדינסטפּוליע געזעלשאַפטלעכע טוערין, מרם. מינע מילער.

זי איז געווען פון די גרינדערינס און א לעבנסלאַנגע צייט פּרעזידענט פון אונזער ליידיס אָוקזילערי.

מינע מילער, ע"ה

די פאַרשטאָרבענע, וועלכע איז געווען אַן אָנגעזעענע סאָציאַליסטישע טוערין, באַוואוסט אין דער בונדיסטישער באַוועגונג אַלס „חבר'טע מינע", איז געווען די געטרייע פרוי פון אונזער לאַנדסמאַן און באַוואוסטען אַרבעטער־טוער און קולטור־טרעגער, נייטען מילער פון שיקאָגאָ, וועלכער איז נאָך אין דער היים געווען באַקאַנט אין דער באַוועגונג אַלס „נאָטקע האַראַסקער".

מרם. מילער, א באַשיידענע, ליבליכע און האַרציגע פרוי, איז געווען די „שטילע שותפ'טע" אין איר מאַן'ס פאַרצווייגטער געזעלשאַפטליכער אַרבעט, אָבער אויך זי איז געווען אַקטיוו אין דער אַרבעטער־באַוועגונג, ספּעציעל אין אַרבעטער־רינג און אין אונזער לאַנדסמאַנשאַפט אין שיקאָגאָ, וואו זי האָט זיך געהאַלטען ווי אַ גרינדערין פון פירערינס פון דער דאָרטיגער ביאַליסטאָקער ליידיס אָוקזילערי.

מינע מ׳לער לאָזט איבער איר מאַן, נייטען, און צוויי פאַרהיראָטע טעכטער: מרם. רוטה סיניאָר אין ניו־יאָרק (וועמענס מאַן, פּראָפ. קלאַרענס סיניאָר, איז באַוואוסט אַלס עקספּערט איבער לאַטיין־אַמעריקאַנער אָנגעלעגנהייטען. ער האָט פיל געטאָן פאַר די פּאַרטאַריקאַנער אימיגראַנטען דאָ אין לאַנד, און איז א באַוואוסטער סאָציאָלאָג און עקאָנאָמיסט, און מרם. עוועלין סטאָל פון פילאַדעלפיע.

מרם. מילער׳ס טויט האָט אַרויסגערופען גרויס צער און וויייאָג ביי דער ביאַליסטאָקער קאָלאָניע אין מיאַמי ביעטש, וואו די מילער׳ס פלעגען זיך אויפהאַלטען די מערסטע צייט פון יאָר, ווי אויך אין שיקאָגאָ, זייער שטענדיגע היים, און ביי די לאַנדסלייט אין ניו־יאָרק.

דער מאַן און די טעכטער האָבען דאָ־נייטעד אין איר לויכטיגען אָנדענק 400 דאָלאָר צו די פאָלגענדע אינסטיטוציעס, וואו די פאַרשטאָרבענע איז געווען פאַר־אינטערעסירט: די ביאַליסטאָקער ליידיס אָוקזילערי, שיקאָגאָ — 100 דאָלאָר; ביאַליסטאָקער מושב זקנים אין ניו־יאָרק — 100 דאָלאָר; „סיטי אָף האָפּ", לאָס אַנדזשעלעס — 100 דאָלאָר; און פאַרן קעמפּ „קינדערלאַנד" פאָנד — 100 דאָלאָר.

אסתר פּערעלמאַן ע"ה

פרייטאָג, דעם 4טען אָקטאָבער, 1963, איז אין שיקאָגאָ געשטאָרבען אין טיפען עלטער אונזער חשוב'ע לאַנדספּרוי און געטרייע טוערין, מרם. אסתר פּערעלמאַן.

מרם. פּערעלמאַן, אלמנה פון אונזער אָנגעזעענעם לאַנדסמאַן און טוער, איזיאַר, וועמעס נאָמען עס איז פאַראייביגט אין דער שוהל פון אונזער האָום, איז געווען א טיכטיגע געזעלשאַפטליכע טוערין. זי איז געווען די אָרגאַנייזערין און טרעזשורער פון דער ביאַליסטאָקער ליידיס אָוקיזילערי אין שיקאָגאָ, פון דעם דור פיאָנערן פרויען, וועלכע האָבען געהאָלפען פאַרוואָרצלען אידיש ביאַליסטאָק אויף דער אַמעריקאַנער פראָווינץ. זי איז

אונטער אַ קליינינקען בוימעלע

(פּאַראָדיע)

פון **נייטען מילער** (שיקאָגאָ)

אונטער אַ קליינינקען בוימעלע,
זיצען זיך אַלטיטשקע צוויי;
שמועסען זיך פון דער יוגענט,
קיין זאַך קימערט ניט זיי.

אונטער אַ קליינינקען בוימעלע...
געשפּונען אַמאָל שיינע טרוימען,
וועגען אַ גוט־זיסער עלטער;
ליידער איז אָבער דאָס לעבען,
געוואָרען איצט ביטערער, קעלטער.

אונטער אַ קליינינקען בוימעלע...
אָפּגעלאָפּען די יאָרען,
געווען פּאַרהאַווען, פּאַרנומען;
ווי אַ קאַצענשפּרונג איז די עלטער
אָט אַזוי פלוצלינג געקומען.

אונטער אַ קליינינקען בוימעלע...
און זיי דערציילען, וואָס האָט מיט זיי,
אויף דער עלטער געטראָפּען,
ווי פויגעלעך זיינען די קינדער
זיך אַלע צעפלויגען, צעלאָפּען.

אונטער אַ קליינינקען בוימעלע...
זיינען זיי אויף דער עלטער,
געבליבען איינזאָם, אַליין;
אָפּגעזונדערט, פאַרגעסען,
עלענט ווי אַ שטיין.

אונטער אַ קליינינקען בוימעלע...
אין דער קאַלאָניע געקומען,
די אַלטינקע מיט דעם אַלטען,
אונטערן בוים זכרונות צו וועבען,
אין יוגענט זיך נאָך אָנצוהאַלטען.

אונטער אַ קליינינקען בוימעלע...
איינער דעם צווייטען צו טרייסטען,
און דעם מוט ניט פאַרלירען;
די יוגענט נאָך אַלץ צו געדענקען,
און דאָס לעבען צוזאַמען אויספירען.
אונטער אַ קליינינקען בוימעלע...

לכבוד פּסח

(גאולה־מאָטיוון)

פון **אהרן חייט**

אַ יאָר פאַרביי,
און אויפדאָסניי
הילכט פראַנק און פריי
דאָס גאולה־ליד.

אַזוי באַשערט,
אַז פון אַ קנעכט
אַ מלך וועלט
אַ יעדער איד.

ישועות־כוס,
אין פולער מאָס,
מיט גרויס פּאַטאָס,
הויב, ווער ניט מיד!

און זינג־זשע, זינג,
דיין שטים צעקלינג,
שמיד רינג נאָך רינג
אין קייט פון צייט.

פון יאָר צו יאָר,
פון דור צו דור,
אַזוי שוין גאָר —
ביז אייביקייט!

אויך נעוועזן אקטיוו אין א צאל אנדערע ארגאניזאציעס.

די פארשטארבענע לאזט איבער א פיינעם דור קינדער. זין: סעמועל, אל און מעקס; טעכטער: מיני זאלעי, דזשולי זאלעי, בערטא סילווערמאן; 8 אייניקלאך און 13 אור־אייניקלעך, ווי אויך בריידער, אונזער טויער, דאניעל אלעקסאנדראוויטש אין תל־אביב, און א שוועסטער, ליבע טיקאצקי, אין שיקאגא.

באשע בליט ע"ה, געשט. דעם 20טען סעפטעמבער, 1963, אין שיקאגא.

די פארשטארבענע, א האַרציקע פרוי, איז געווען די שוועסטער פון אונזערע טוערינס, מרם. לאפינסקי, מרם. קוליש און פון דער פארשטארבענער קיילע גאלדע מינעס ע"ה, און די שוועגערין פון אונזער חשוב'ן לאנדסמאן און טויער, פרעז. פון דעם „ביאליסטאקער סאשעל קלוב" אין שיקאגא, פריינט איזראעל מינעס.

סאלאמאן סארקין, ע"ה, געשטארבען אין יאנואר 1964.

דער פארשטארבענער איז אויך נעווען איינער פון אונזערע עלטסטע מיטגלידער.

מרם. פּערי טער, ע"ה, געשטארבען אין פעברואר, 1964.

מרם. טער איז אויך געווען איינע פון אונזערע סאמע ערשטע גרינדערינס, אקטיוו דורך די אלע יארען, אבער לעצטענס איז זי שוין נעווען קראנק און ניט געקענט אנגיין מיט דער ארבעט.

צו די אין טרויער פארבליבענע פאמיליעס פון די נפטרים דריקען מיר אויס אונזער טיפסטען מיטגעפיל און טרייסט; זיי זאלען שוין מער פון קיין צער ניט ווייסן און אין דער פארגעזעצטער ארבעט פאר אונזער לאנדסמאנשאפט זאלען זיי א פארגיטיגונג געפינען.

חנה טוירקעל, ע"ה, געשטארבען דאָ־נערשטאָג, דעם 7טען נאוועמבער, 1963.

די פארשטארבענע איז נעווען איינע פון אונזערע עלטסטע מעמבערס.

איזידאָר שוואַרץ, ע"ה, געשטארבען דעם 15טען נאוועמבער, 1963.

דער נפטר, א וואויל'ער, האַרציקער מענטש, איז נעווען דער מאן פון אונזער חשוב'ער טוערין, און גלייכצייטיג אויך א שוואגער פון אונזערע חשוב'ע לאנדסלייט, לואים און דזשעסי גערבער און פון מרם. טשארלס שיינמאן.

מילוואָקי, וויסק.

פון בען טראָש

אין אונזער „ביאַליסטאָקער בענעוואָלענט סאָסייעטי" איז דער פאַרגאַנגענער סעזאָן געווען רייך אין אַרבעט און דערגרייכונגען. טראָץ דעם פאַקט, וואָס אַ סך פון אונזערע לאַנדסלייט און טוער זיינען דורך דעם ווינטער געווען פאַררייזט אין פלאָרידע, האָבען מיר דאָך אָפגעהאַלטען גוט־באַזוכטע מיטינגען און דורכגעפירט דערפאָלגרייכע אונטערנעמונגען.

אונזער יערליכער באַנקעט

זונטאָג, דעם 29־טען דעצעמבער, 1963 האָבען מיר מיט גרויס דערפאָלג דורכגעפירט אונזער יערליכן באַנקעט. טראָץ דעם גרויסען פראָסט, אונטער נול גראַד, איז געקומען אַ גרויסער עולם לאַנדסלייט און פריינט.

ביי דער אונטערנעמונג זיינען געווען באַזונדערס אָקטיוו: אונזער פרעזידענט, אַלעקס דאַרען, מרס. בעסי באַקסענבוים, מרס. איידע שומאַכער, מרס. ראָשע דאַרען, מרס. העלער, מרס. ראָזע שומאַכער, מעקס שומאַכער א. א. וו. דער מאָלצייט איז געווען זייער אַ גוטער און מיר האָבען אויך געהאַט פיינע אונטערהאַלטונג. דער באַנקעט האָט אַריינגעבראַכט אַ היפּשע סומע געלט פאַר אונזער ארגאַניזאַציע. ווי אַלע מאָל, האָט פריינט מעקס שומאַכער דורכגעפירט אַ דערפאָלגרייכען אוקשאַן.

אינסטאַלירונג פון אונזערע באַאמטע פאַר דעם נייעם יאָר

ווי אַלע יאָר, האָבען מיר אויך דאָס מאָל ביים באַנקעט איינגעשוואָרען, אין אַ פייערלעכער צערעמאָניע, די באַאַמטע פון אונזער סאָסייעטי פאַר דעם יאָר 1964. עס זיינען אינסטאַלירט געוואָרען די פאָלגענדע אָפיסערס:

אַלעקס דאַרען, פרעזידענט; מעקס שומאַכער, וויס־פרעזידענט; מרס. דאַרע טורעק, רעק. סעקרעטאַרין; בען טראָש, פין. סעקרעטאַר; מרס איידע שומאַכער, טרעזשורער; מרס. מאַריס, טשערלייד אף סיק; דזשאָו רובין, טשערמאַן אף סיק; מרס. לינאַ העלער, סארדזשענט עט אַרמס; מרס. בעסי באַקסענבוים, טשערמאַן פון סאָנשיין־פאַנד; מרס. ראשע ליבע דאַרען, טשערלייד, רעפרעשמענטס־קאָמיטע; ר. מאַריס, מעקס בארקין און לואיס זייבעל, טראָסטיס.

דערמוטיגענדער רעפאָרט פון אונזער אַרבעט

ווי מיר פירען זיך שטענדיג, איז אויך דאָס יאָר ביים באַנקעט אויסגעהערט געוואָרען אַ דערמוטיגענדער באַריכט פון אונזער אַרבעט, וועלכער איז פאָרגעבראַכט געוואָרען פון דעם שרייבער פון די שורות. עס זיינען אויסגערעכענט געוואָרען אַלע אינסטיטוציעס און יחידים, איינשליסענדיג די ביאַליסטאָקער האָום אין ניו־יאָרק, וועמען מיר שטיצען פון אונזערע פאָנדען, ווי אויך די „קער" שפּייז־פאַקעטען, וואָס מיר שיקען צו נויטבאַדערפטיגע לאַנדסלייט.

שטיצע צו דער ביאַליסטאָקער האָום און אַנדערע לאַנדסמאַנשאַפטליכע אָרגאַניזאַציעס

אונזער „סאָסייעטי" האָט זיך לעצטענס באַטייליגט מיט אַ דאָניישאַן פון 300 דאָלאָר צו דעם מאָדערניזאַציע־און בילדינג־פאָנד פון דעם ביאַליסטאָקער מושב זקנים אין ניו־יאָרק, און מיר האָבען אויך אַוועק־געשיקט אַ טשעק פון 200 דאָלאָר צו דער ביאַליסטאָקער גמילות־חסדים קאַסע אין תל־אביב. די הילף צו דער ליי־קאַסע איז געגעבען געוואָרען אין אָנדענק פון אונזערע 2 פאַרשטאָרבענע מיטגלידער, סאל קאָרען און יונה סוויט ע"ה.

אונזערע שווערע פאַרלוסטען

דעם 17־טען דעצעמבער, 1963, איז פון אונז אַוועק אין דער אייביקייט אין עלטער פון 63 יאָר אונזער טיכטיקער לאַנגיאָריגער מיטגליד און טוער, סאל (זלמן) קאָרען ע"ה. מר. קאָרען האָט געשטאַמט פון ביאַליסטאָק. זיין פאָטער, ר' שמואל קאָראָ, איז געווען דער בוכהאַלטער פון דאָליצקי'ס ביר אויפן אַלטען שאָסעי.

דער נפטר איז געווען אַ פאַרדינסטפולער כלל־טוער. כאָטש זייער דערפאָלגרייך אין ביזנעס, אַלס דזשענעראַל מענעדזשער פון אַ גרויסער עלעקטרישער פירמע אין שטאָט, האָט ער געפונען צייט און געלעגנהייט אין דעם אידישען לעבען אין מילוואָקי, און ספּעציעל אין אונזער „ביאַליסטאָקער בענעוו. סאָסייעטי".

מר. קאָרען לאָזט איבער אַ פרוי, פעני, וועלכע איז זייער אַקטיוו אין אונזער אָרגאַניזאַציע, ווי אויך 2 זין: סעמועל און אוירווינג, אַ טאָכטער, מרס. איוואַן דזשאָפע, און אַ ברודער, לואיס.

פרייטיק, דעם 16טען מאַרטש, 1964, איז אין עלטער פון 79 יאָר געשטאָרבען אין מילוואָקי, מרס. טילי פוקס ע"ה, מוטער פון מרס. בען טראָש און שוויגער פון דעם שרייבער פון די שורות.

אַ נאָבעלע פרוי, פון די אידישע פיאָנערען־סעטלערס אין מילוואָקי, האָט די פאַרשטאָרבענע, אויסער מרס. טראָש, אויך איבערגעלאָזען אַ זון, הערווין פוקס, און 3 אייניקלאַך.

אַ האַרציגען דאַנק צו אונזער פאַרדינסטפולען טוער איידעהעם ביימאַן

מיר דריקען אויס אַ האַרציגען דאַנק צו אונזער ליבען פריינט, דירעקטאָר און טוער, מר. אייבערהעם ביימאַן פון לאָנג ביעטש, נ. י., וועלכער האָט זיך, ווי אַלע יאָר, אויך דאָס מאָל אויסגעצייכענט מיט זיין הילף און זאַמלונג פאַר אונזער מעות חיטים פאַנד צווישען זיינע צאָדלרייכע פריינט.

מר. ביימאַן איז איינער פון די וואונדערבאַרע ברידער ביימאַן, וועלכע העלפען אונז אין דער אַרבעט פאַר אונזער אינסטיטוציע. ער געניסט פון דער קאָאָפּעראַציע פון זיינע ברידער, סעם און מאָריס, צו וועמען מיר דריקען אויך אויס אונזער וואַרעמען יישר־כח.

אַ ספּעציעלער דאַנק צו די לאַמזער יאָנג מענס, וועלכע העלפען אונז דורך פריינט ביימאַן מיט אַ יערליכער בכבודיגער ביישטייערונג.

אַ באַזונדער דאַנק צו אונזערע מעות חיטים וואָלונטירען

מיר דאַנקען די פאָלגענדע טוער פאַר גרעסערע זאַמלונגען צו אונזער מעות־חיטים פאַנד: ווילי‌אַם קאזענץ, סעם שאַפּירא, היימאַן אוגוסט, מאַריס עסטאַן, דאָרע בייקאָפסקי - מייערסאָן, אייבערהעם קוסטין, רובין בענקס, מאָרי דייוויס, דייוויד סאָמערפעלד, סילוויאַ גיטלין, פאָלין סיגעל און פאַמיליע, הילדע סלאָיער, דאַרע ווייסבערג, לילי שאַבאַצקי, אסתר סאַכאַר, ראיע זאק, לעאָן דאָלידסקי, הערי און רעי סיידערמאַן, חזן חיים שעהנוואַלד, סילוויאַ שאונפעלד, פּאָולין מאָס, רובין און פעני פישער.

מיר האָפן, אַז זיי וועלן נאָך אַ סך יאָרן קענען טאָן די גוטע אַרבעט, געזונטערהייט און מיט פרייליכע הערצער.

פּעטערסאָן

פון וויליאַם וויינער

די „ביאַליסטאָקער רעליף סאָסייעטי" אין פּעטערסאָן האָט פֿאַרצייכענט אַ סעזאָן פון לעבהאַפטע טעטיגקייטן. טראָץ דעם פאַקט, וואָס אַ באַדייטענדע צאָל לאַנדס־לייט און טוער זיינען געווען פֿאַררייזט אויף זייערע ווינטער־וואַקאַציעס אין מיאַמי ביעטש, פלאָ., זיינען דאָך אָפּגעהאַלטען געוואָרען אַ צאָל גוט־באַזוכטע מיטינגען. כאָטש דער עולם ווערט עלטער און די רייען ווערען שיטער, ווייל פיל טוער האָבען זיך אָפּגעשיידט פון אונז אין דער אייביגער וועלט, דאָך אַרבעטען די פֿאַר־בליבענע וועטעראַנען ענערגיש און מוטיג און פֿאַרשאַפען כבוד דעם ביאַליסטאָקער נאָמען אין שטאָט, ווי אויך אין דער וועלט.

אונזער טשערלייִדי, ראָזע רובין, אַ 75־גערין, מיט מזל

אַ האַרציגער מזל־טוב קומט אונזער אומדערמידליכער טשערלייִדי, מרס. ראָזע רובין, וועלכע איז דעם פֿורים געוואָרען

מרס. ראָזע רובין

75 יאָר „יונג". גלייכצייטיג האָט זי פֿאַר־צייכענט איר 40־יאָריגען יובילעאום פון טשערמאַנשיפּ אין אונזער אָרגאַניזאַציע. דאָס איז אַ דאָפּעלטער יום־טוב, וואָס פילט אָן אונז אַלעמען מיט שטאָלץ, מוט און פרייד.

מרס. ראָזע רובין, אונזער אייגענע ביאַ־ליסטאָקער „אסתר המלכה", איז אַ פֿאַר־דינסטפולע טוערין און שטעקט אונז אָן מיט איר שפֿרודעלדיגער יוגענט, צאַפּעל און ענערגיע, די „גרויע האָר" אויף צו־להכעיס. זי איז אַזוי פֿריש אויפן „טשער" פון דער אָרגאַניזאַציע היינט־צו־טאָג, ווי מיט 40 יאָר צוריק. איר הילכיגע שטים און פייערליכער טאָן קלינגט אַזוי שטאַרק און קרעפּטיג ביי אונזערע אייגענע מיטינ־גען, ווי אויך ביי די באַאַרד־מיטינגען פון ביאַליסטאָקער צענטער און מושב זקנים אין ניו־יאָרק, ווי אַמאָל אין ביאַליסטאָק ביי די בונדישע „סכאַדקעס" אין די וועל־דער, וואו ראָזע איז געווען די הויפּ־רעדנערין. זי באַצויבערט אונז מיט איר לאָגיק, אַנטשלאָסענהייט און ברען.

מיר ווינטשען אונזער ליבער ראָזען נאָך אַ סך יאָרען פון לאַנדסמאַנשאַפּטליכער אַרבעט, אין שפּיץ פון אונזער אָרגאַני־זאַציע, מיט געזונט און נחת פון אירע ליבסטע. דערביי ווייסען מיר, אַז אונזערע וואונטשען שליסען אויך אין די ברכות פון די ביאַליסטאָקער אין ניו־יאָרק, איבערן לאַנד און איבער דער גאָרער וועלט.

אונזער פֿאַרטרעטערשאַפט ביי די ניו־יאָרקער מיטינגען

די ביאַליסטאָקער פון פּעטערסאָן זיינען צאָלרייך פֿאַרטראָטען ביי די באַאַרד־מיטינגען פון דעם ביאַליסטאָקער צענטער און מושב זקנים אין ניו־יאָרק. טראָץ די פראָסטיגע וועטערן קומען מיר אַרויס, און מיר לאָזען אויך הערען אונזער שטימע ביי די פֿאַרשיידענע פֿאַרהאַנדלונגען. אונ־זער מיינונג איז וואָגיג און מען רעכענט זיך מיט אונזער שטעלונג. מיר זיינען פֿאַרטראָטען צווישען די באַאַמטע פון דער אינסטיטוציע. דער שרייבער פון די שורות איז איינער פון די ווייס־פֿרעזידענטען; אונזער טרעזשורער, פּאָול פֿאַרסאָן, איז צווישען די טראָסטיס; אונזער טוער, סאל גאָלד, איז טשערמאַן פון פינאַנס־קאָמיטע, און דייוויד פּינקוס — טשערמאַן פון טאַב־לעט און מעמאָריאַל קאָמיטע.

פּריינט דייוויד זאָקים דערהויבען צום אַמט פון טראָסטי

מיר גראַטולירען אונזער חשובען טוער, פּריינט דייוויד זאָקים, וועלכער איז דאָס יאָר דערהויבען געוואָרען צום אַמט פון טראָסטי ביי דעם ביאַליסטאָקער צענטער און מושב זקנים אין ניו־יאָרק. מר. זאָקים איז ביז איצט געווען טשערמאַן פון מעמ־בערשיפּ־קאָמיטע ביי דער אינסטיטוציע. מיר האָפֿען, אַז מר. און מרס. זאָקים וועלען זיין טעטיג ביי אונז נאָך אַ סך יאָרען געזונטערהייט און מיט פּריי־ע געמיטער.

אונזער לינען־קאָמיטע

ווי שטענדיג האָבען מיר אויך דעם יאָר בייגעטראָגען אונזער יערליכע קוואָטע צו דעם לינען־פֿאָנד פון ביאַליסטאָקער מושב זקנים. אין שפּיץ פון אונזער לינען־קאָמי־טע שטייען די צוויי טיכטיגע טשערלייִדיס: חייקע בערגמאַן און ראָזע שטיינבערג־סענדערס, וועלכע טוען וואונדערבאַרע אַר־בעט. מיר האָפֿען, אַז זיי וועלען פֿאַרזעצען די גוטע אַרבעט נאָך אַ סך יאָרען, אין נחת און פריידען.

פֿאַרדינסטפולע טוער

צוויישען אונזערע טוער, וועלכע זיינען לעצטענס געוואָרען זייער אַקטיוו, פֿאַר־דינען דערמאָנט צו ווערען די פּריינט: פיליפּ בערמאַן און בערנאַרד מאַרגוליס. גרויס קרעדיט קומט אויך אונזער עד־בוק מענעדזשער, פּריינט דזשעיקאָב קעטץ, וועמענס אַרבעט איז פֿאַראַנטוואָרטליך פאַר דעם דערפאָלג פון אונזער יערליכען זשורנאַל.

רפואה שלמה צו פּריינט דייוויד פּינקוס

אונזער ליבער טוער, דייוויד פּינקוס, איז לעצטענס געוואָרן קראַנק און געמוזט זיין אין שפּיטאָל אונטער מעדיצינישער באַהאַנדלונג. ער קומט שוין צו זיך, און מיר ווינטשען אים אַ פולשטענדיגע ער־הוילונג. זיין אַרבעט פאַר אונזער סאָסייע־טי איז פון גרויס וויכטיגקייט און באַ־דייטונג.

אונזערע פֿאַרלוסטען

מיר האָבען לעצטענס פֿאַרלאָרען צוויי וויכטיגע לאַנדסלייט: דזשאָזעף ראָזענ־בערג און נייטען דאָבלין. זייער טויט איז אַ גרויסער ווייטאָג ניט בלויז פאַר די באַטרעפענדע פאַמיליעס, נאָר אויך פאַר אונז אַלעמען, ווייל זיי זיינען געווען פון די וועטעראַנען פון אונזער ביאַליסטאָקער געזינדעל אין שטאָט און פיל געלייסטעט פאַר אונזער לאַנדסמאַנשאַפט דורך די אַלע יאָרען.

אונזער וואַרימסטער טרייסט־וואָרט צו די שווער־געטראָפענע פאַמיליעס. ערע זייער אָנדענק!

מיר ווינטשען די ביאַליסטאָקער אין פּעטערסאָן, אין ניו־יאָרק, איבער אַמעריי־קע, אין מדינת ישראל און אין דער גאָרער וועלט אַ פריילעכען פּסח!

אונזער ביאַליסטאָקער היים

(אַ הימנע־ליד געווידמעט אונזער אינסטיטוציע)

פון **הערי גראַף**

אונדזער ביאליסטאקער היים

ווערטער און מוזיק
פון
הערי גראף

מיר זיינען צוזאמען אין דער ביאליסטאקער היים
א לאנדסמאנשאפט פאראייניגט, מיט פריינטשאפט.
ביאליסטאק פון א מאל -
ווי א היליגער סימבאל:
פארבינדט אונדז דא אלע מיט געטריישאפט!

מיר זיינען צוזאמען אין דער ביאליסטאקער היים
אין ביאליסטאקער צענטער, מושב זקנים.
אזוי מוטיק און דרייסט -
אזוי רייך אין גייסט:
מיר ארבעטן הארמאניש דא, אין איינעם!

מיר זיינען צוזאמען אין דער ביאליסטאקער היים
א משפחה, וואס זארגט פאר יעדן איינעם.
מיט סימפאטיש געפיל -
שטרעבן מיר צו א ציל:
צ העלפן דעם צענטער, מושב זקנים!

די איצטיקע „גרינע" אין לאַנד פון די נייע

פון **בת שבע (לילי) בענדער**

עס לעבט דאָ יעדער איינער — אַן איינער אין אַ סך.
דער פּנים, אַ פּאַרשלאָסענס, טוט זעלטען ווען אַ לאַך.
מען איז אין גרויס־שטאָט — ווי אין מדבר דער ווינט:
אָן טאַטע, אָן מאַמע, אָן פרוי און אָן קינד.

אין מוח עס זשומעט זיין שטים פון אַמאָל;
אָט הערט ווער — ווי דייטליך — דער מאַמעשיס קול;
און האָט מען געלאָנדעט שוין ביים רואיגען ברעג, —
פעלט דאָ די פרייד פון די זוניגע טעג.

פון עלענט, פאַר׳יתומ׳ט — עס קלערט זיך כסדר,
יעטווידער טרויערט זיין אייגענעם „לייַדער";
יעדער מין „גרינער" איז אין זיך רק פאַרבאָרגען:
קיינער פאַרשטייט ניט, באַנעמט ניט זיין זאָרגן.

די ערד איז נאָך פריש פון די מאַסען־קברים,
אָט זעט ווער די געטאָ, און ווער — דעם קאַצעט;
דאָס קענען ניט שפּירען די גרעסטע חכמים,
דאָס קאָן גאָר ניט אַנען דער צאַרטסטער פּאָעט.

וויסט דאָך דער נייער — אין לאַנד פון די נייע, —
אַז געבויט און געשאַפען האָט דאָ האַנט פון די פרייע;
און כאָטש ס׳לעבט זיך דאָ וואויל, און וועמען — גאַנץ גוט —
פעלט דאָ דער חיות פון אייגענע בלוט.

Harry Graff

UNDZER BIALISTOKER HEIM

Mir zainen tzuzamen in der Bialistoker Heim
A landzmanshaft fareinigt mit fraintshaft,

Bialistoker fun a mol,
An heiliger simbol.

Farbindt undz do ale mit getraishaft.

Mir zainen, tzuzamen in der Bialistoker Heim
In der Bialistoker tzenter moishev zkenim
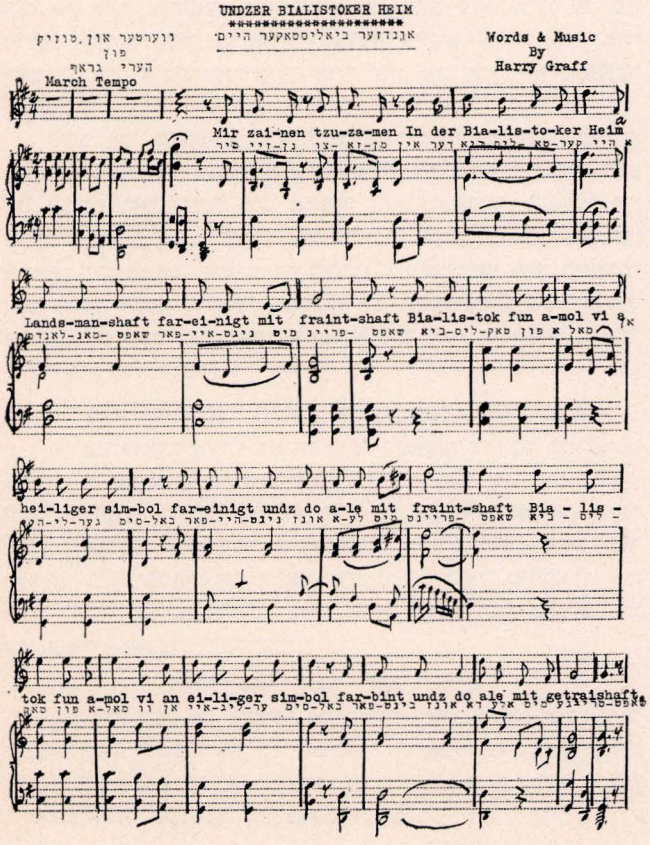
Mutik un dreist,
Un raich in gaist.

Mir arbeten harmonish do in einem.

Mir zainen, tzuzamen in der Bialistoker Heim,
A Mishpoche, vos zorgt far yedn einem.

Mit simpatishn gefil,
Shtrebn mir tzum tzil.

Tzu helfn, undzer tzenter moishev zkenim.

זאַלץ און פעפער

(פעליעטאָניסטישע נאָטיצן)

פון הערשל זלאָטעם

אויף דעם צודרינגליכקן פאַרלאַנג פון אונזערע לאַנדסלייט און לייענער, וועלכער איז געקומען צום עפענטליכקן אויסדרוק ביי איינעם פון אונזערע לעצטע באַארד־מיטינגען, האָבן מיר באַשלאָסן אונזער ליבן פריינט און לאַנג־יאָריגען מיטאַרבעטער, הערי גראַף, צו באַגיין, נאָך אַ לענגערן איבערריס, זיין זייער באַליבטע אונ פאָפולערע „פיטשור" "זאַלץ און פעפער", און צו באַווירצן אונזער „ביאַליסטאָקער שטימע" מיט דעם טעם און ריח פון זיין פעליעטאָניסטישן קיבעץ, ווי זיין שטייגער איז, „אין סאָמע פינטעל אַריין".

היינטיגער פעליעטאָן איז דער ערשטער פון אַ סעריע וואָס פריינט הערי גראַף, באַקאַנט אונטערן פסעודאָנים „הערשל זלאָטעם", וועט שרייבן פאַר אונזער זשורנאַל. מיט זיין שאַרף אויג און פלייסיגער פעדער וועט ער, ווי אַמאָל, באַלויכטן אין לייכטן הומאָר די געשעענישן אין און אַרום אונזער ביאַליסטאָקער געזינדעל און אַלץ, וואָס וועט אויסגעקאָכט אין אונזער קהל'שען ביאַליסטאָקער טאָפּ".

רעד.

ווער איז אַ ביאַליסטאָקער?

די פראַגע איז היינט אין דער מאָדע. אָנגעהויבן האָט זי זיך, אין איר ערשטער אויפלאָגע, פון דעם עקס־פּרעמיער פון מדינת ישראל, דוד בן־גוריון: „ווער איז אַ איד?", און אַזוי האָט זי זיך איבערגעטראָגן אויך אין אונזער ביאַליסטאָקער וועלטל.

ווער איז טאַקע אַ ביאַליסטאָקער? דער ענטפער איז: אַ ביאַליסטאָקער איז דער מאָן אָדער פרוי, וועלכע זיינען מיט לייב און לעבן פאַרבונדן מיט אונזער ביאַליסטאָקער צענטער און מושב־זקנים אין ניו־יאָרק. עס איז ניט גענוג צו שטאַמען פון אונזער היימשטאָט, מען דאַרף לעבן און אָטעמען מיט ביאַליס־טאָק, מען דאַרף וויייטער שפּינען די אַמאָליגע ביאַליסטאָקער ירושה, און דאָס קען נאָר געטאָן ווערן אין און דורך אונזער ליבלינג־אינסטיטוציע.

די ביאַליסטאָקער הימנע אין ווערטער און נאָטן

אַן אָנווינק דערויף איז די ביאַליסטאָקער הימנע, פאַרפאַסט טאַקע פון בעסטן פריינט פון דעם שרייבער פון די שורות, וואָס די לעזער וועלן געפינען אויף אַן אָנדער פלאַץ אין היינ־טיגן זשורנאַל, ווערטער מיט נאָטן. דאָרט איז פאַראַן דער פערז: „ביאַליסטאָק פון אַמאָל, איז אַ הייליגער סימבאָל", און דאָס רעדט שוין פאַר זיך אַליין, דאָס ווייזט וואָס אַזוינס איז די „ביאַליסטאָקער מעטריקע".

פּעטערסאָן האָט דאָס וואָרט

און וויל מען זען, הערען און פילען, וואָס אַזוינס איז „ביא־ליסטאָק פון היינט", און ווי שפּיגעלט זי אָפּ דעם „אַמאָל", איז געגוג צו קומען צו אַ באַארד אָף דירעקטאָרען מיטינג פון ביאַליסטאָקער צענטער און מושב זקנים.

אָט זיצען מיר ביי אַ מיטינג. עס פילט זיך אַזאָ היימישע געמיטליכקייט. מען שמועסט פון האַרץ צו האַרץ, טאַקע „נוסח ביאַליסטאָק".

נעמט דאָס וואָרט אונזער ליבער וועטעראַן, וויס־פּרעזידענט פון דער אינסטיטוציע און טויער פון „ביאַל. רעליף סאָסייעטי" אין פּעטערסאָן, וויליאָם ווינער, וועלכער איז עקשנות'דיג יונג, טראָץ זיינע גרויע האָר. ער רעדט קרעפּטיג, קלוג און שאַרף:

„ביאַליסטאָק איז אַן אייביגקייט. האָט אונז דער נאָכוישער מערדער געוואָלט דערטרינקען אין דער אַלטער חרובער היים אין אונזער אייגען בלוט, לעבען מיר אָבער דאָ, אין דעם פרייען לאַנד, און אין אַנדערע וועלט־טיילן, אונזערע שונאים אויף צו להכעיס. דאָ, אין ביאַליסטאָקער צענטער און מושב זקנים איז אונזער אַלטמענס היים, ווי יונג אָדער אַלט מיר זאָלען ניט זיין".

און עס צעהילכט זיך שטאַרק די שטים פון שוועסטער ראָזע רובין, טשערלייד פון דער „ביאַלי. רעליף סאָסייעטי" אין פּעטערסאָן:

„מיר וועלען אָט די היים אונזערע מאָדערניזירען און פאַר־אינגערען. אונזערע לאַנדסלייט אין פּעטערסאָן וואַרטען בלויז אויף דעם סיגנאַל. קוים וועט מען דאָ נאָר הערען דעם קלאַפּ פון דעם האַמער ביי דער איבערבוי־אַרבעט, קומען מיר גלייך אַנטקעגען מיט אונזער הילף, ווי פּעטערסאָן האָט עס אַלע מאָל געטאָן. מיר זיינען געווען און מיר פאַרבלייבען שטענדיג טרייי צו אייך, האַרציגע ביאַליסטאָקער ברידער און שוועסטער אין ניו־יאָרק".

נו, וואָס זאָגט איר עפּעס מבינות אויף אַזאָ מענה־לשון? אָט דאָס זיינען דיבורים. עס ווערט דערפון וואָרים אויפן האַרצען.

שוועסטער רובין רעדט מיט איבערצייגונג און ברען, ווי זי האָט עס געטאָן אַמאָל מיט צענדליגער יאָרן צוריק ביי די „בונדישע ביאַליסטאָקער סכאָדקעס". דער זעלבער פלאַם־פייער.

די נאָמינאַציע־קאָמיטעט פאַר דעם נייעם יאָר

דער מיטינג איז געהויבענער. מען גרייט צו דעם „רייסטער" פון באַאַמטע פאַר 1964, און דאָס איז ניט קיין לייכטע שטיקעל אַרבעט. מען זיפּט, נישטערט, וועגט און מעסט די אַרבעט און פאַרדינסטען פון יעדען קאַנדידאַט.

דער „דזשאַב" איז געפאַלען אויף דעם שיקזאַל פון דער נאָמינייישאָן־קאָמיטע אין די פערזאָנען פון אונזערע דירעקטאָרען: מאָריס עסטאָן, דזשאָו סלאָון און לעאָן דאָלידסקי, וועלכע זיינען באַשטימט געוואָרען פאַר דעם צוועק. זיי קענען דעם עולם, און זיינען אַליין געטרייע און פאַרלעסליכע טוער. באַציען זיי זיך טאַקע מיט גרויס ערנסט און פאַראַנטוואָרטליכקייט.

האָבען זיי טאַקע שווער געאַרבעט, געשוויצט, אָפּגעהאַלטען מיטינגען און זיינען געקומען מיט זייער צעטעל. זיי האָבען פֿאַרגעשלאָגען אַלטע, אויסגעפֿרואוועטע, פֿאַרדינסטפֿולע טוער, מיט אַ שטאָלצען רעקאָרד, ווי אויך נייע, אַמביציעזע, מיט ברען און אימפּעט, פֿריש, יונג בלוט. די ליסטע איז אָנגענומען געוואָרען, די נאָמינירישאַן־קאָמיטע האָט „געמאַכט אַ גוטען דזשאָב".

זיי בונטעוועזען זיך קעגען די „גרויע האָר"

„זאָג קיינמאָל ניט, דו גייסט דעם לעצטען וועג" — איז אַ פערז פון באַוואוסטען פֿאַרטיזאַנען־ליד. ביאַליסטאָקער האָבען דערין אַריינגעלייגט זייער געדאַנק, הארץ און נשמה. ביאַליסטאָקער דירעקטאָרען און באַאַמטע זינגען עס אָנדערש: „זאָג קיינמאָל ניט, אַז ביסט געוואָרען אַלט...".

אָנטקעגען וואָס שרייבען מיר עס? אָט הערט אַ מעשה. האָט זיך עמיצער אויפגעהויבען, אַז אונזערע טוער און מיטגלידער זיינען געוואָרען אַלט אוֹן מען קען שוין פון זיי ניט דערוואַרטען, וואָס זיי האָבען געטאָן אמאָל.

איז געוואָרען אַ גערודער: ס'טייטש, ווער זאָגט עס, אַז מיר זיינען אַלט? מיר ביאַליסטאָקער פֿאַרבלייבען שטענדיג יונג. אַ ביישפּיל האָט איר פון דעם 40־יאָריגען יובילעאום באַנקעט פון דער „ביאַליסטאָקער ליידיס אָוקזילערי".

יום־טוב אין דער ביאַליסטאָקער פֿרויען־וועלט

געוועכט זיינען טאַקע די, וועלכע זאָגען, אַז ביאַליסטאָקער פילען שטענדיג „יונג". געקענט האָט מען עס טאַקע זען ביים באַנקעט פון די ביאַליסטאָקער פֿרויען־פֿיאָנערען און וועטעראַנען פון דער ליידיס אָוקזילערי, וועלכע האָט געפּייערט דעם פֿאַרגאַנגענעם יאָר איר 40־יאָריגע עקזיסטענץ.

וועָן מיר זיינען אַריין אין דער לאַבי פון האָטעל, וואו דער באַנקעט איז דורכגעפֿירט געוואָרען, האָבען אונז באַגעגענט די פֿרעזידענטין פון דער אָוקזילערי, שוועסטער איידע איידאָק, מיט איר קאָמיטע, אַלע יונג, פֿריש און מונטער, אויסגעפּוצט און באַצירט מיט בלומען. עס איז אויף זיי גאָר ניט געלעגען קיין סימן פון די פּיר צענדליג יאָר, וואָס זיי האָבען אַריינגעלייגט אין דער אָוקזילערי, ווייל זיי האָבען זיך געפילט אַזוי יונג, ווי מיט 40 יאָר צוריק.

די טישען זיינען געווען געדעקט מיט אַלעם גוטען. אַ „בענד" האָט געשפּילט די נייעסטע, מאָדערנסטע מוזיק, ווי אויך היימישע ניגונים. דער עולם האָט געטאַנצט, און פיס האָבען זיך געהויבען לעבעדיג און לוסטיג, צו דעם טאַקט פון די אינסטרומענטען. מען האָט געפילט, אַז מען איז צווישען יונג־וואַרג, וואו אַלע, אַלט און גרוי, זיינען ווי דורך אַ כישוף עפּעס פֿאַראינגערט געוואָרען, ווי „אַוועק 21". דאָס איז שוין די מזל־ברכה פון געזעלשאַפֿטליכער אַרבעט, וועלכע לאָזט אייך ניט אַלט ווערען.

אַזעלכע, וועלכע האָבען ניט געקענט טאַנצען, האָבען זיך געלאָזט וואויליגיין און אַמוזירט ביי די טישען, און מערקווירדיג, דער עולם האָט פֿאַרגעסטן וועגען „דייעט" אָדער „סלים פּיגער", „צונעמען וואָג" מען האָט געקייעט, אָן עין־הרע, אויף בוידע באַקען — זאָל זיי טאַקע אַלעמען וואויל באַקומען.

די אָטמאָספער איז געווען האַרציג, היימיש, פֿאַלקסטימלעך, ווי אין אַמאָליגען ביאַליסטאָק, און דער עיקר — האָפֿערדיג, פרייליך און — יונג.

נעקסטען מאָל, אַז עמיצער וועט וויייטער אָנטרייבען געדיכטע וואָלקנס ביי אַ באַארד־מיטינג און זיך באַקלאָגען, אַז ביאַליס־טאָקער וועלען אַלט, וועלען מיר אַליין שוין מאַכען אַ „פּאָינט אָף אָרדער"...

דער „לאַנדסמאַנשאַפֿטליכער שידוך"

מיר האָבען זיך אויך דערוואוסט, אַז עס קומט אונז אַלע־מען אַ מזל־טוב. וויס־טשערמאַן פון באַארד, פריינט איסאַק ריבאַלאָווסקי, און די באַאמטע פון „קלוב ביאַליסטאָקער פריינט", האָבן ביי דעם באַארד־מיטינג, וועלכען מיר האָבען בייגעוווינט, געמאַלדען וועגען דעם שידוך צווישען דעם „קלוב" און דעם ביאַליסטאָקער צענטער און מושב־זקנים. אין אָרגאַניזאַציאָנעלען לשון הייסט עס „מוירדזשער", צוזאַמענשמעלצונג, אָבער מיר, „עמך", רופען עס: שידוך. דער „קלוב" איז געוואָרען אַן אי־נערליכער טייל פון דער אינסטיטוציע און וועט דורכאויס אוֹן אינגאַנצען אַרבעטען פאַר דעם וואויל און בעסטען פון ביאַליס־טאָקער צענטער און מושב־זקנים. די נייעס איז אויפגענומען גע־וואָרען מיט צופרידענקייט און דער עולם האָט געגעבען זיין ברכה צום שידוך. אויך מיר האָבען געענטפערט: אָמן]

אונזער „פּאַפּ" און זיין איידעם

ביאַליסטאָקער האָבען שוין זייער אייגענעם לשון, אפילו וועָן עס קומט צו דעם פֿרעזידענט פון דער אינסטיטוציע, פריינט דזשייקאָב קאָהען. עס פילט זיך ניט די שטייפקייט צווישען דער מיטגלידערשאַפט צו דעם הויפּט פון אַן אינסטיטוציע, נאָר אַ פאַמיליע־נאָענטקייט. רופען מיר אים טאַקע אַלע „פּאַפּ", ווי עס רופט אים היימיש און געמיטליך זיין אייגענער איידעם, אונ־זער וויס־פֿרעזידענט, ביל קאָזענץ.

מיר זיצען אָפּט אין דעם „דאָרע קאָהען מעמאָריאַל פֿאַרק", וואו עס רוען אויס די ביינער און עס גענישען פון זונשיין און שאָטען די אַלטינקע פון דער האָוּם, געוויסע פון זיי אפילו אויף וווהיל־טשערס, און מיר טראַכטען וועגען „פּאַפּ", דזשייקאָב קא־הען, און וואָס פאַר אַ פיינע זאַך ער האָט געטאָן.

וועָן מיר באַמערקען, אַז פון די אַמאָליגע סלאָמס, וועלכע מען האָט אַרונטערגעוואָרפען, איז געבליבען שטיין אויפן פּלאַץ די מאַיעסטעטישע ביאַליסטאָקער האָוּם, און איצט שיינט זי אַרויס צווישען די נייע, שיינע אַפּאַרטמענט־הייזער מיט איר פּראַכט און גלאַנץ, זאָגען מיר ווי אין דער פּסח־הגדה: דיינו — אַ דאַנק דעם באַשעפער פאַר דעם גענאָג.

וואָלט דאָך דאָס שוין געווען גענוג. איז געקומען „פּאַפּ" דזשייקאָב קאָהען און האָט אונז צוגעבויט אַ פּאַרק אויפן נאָמען פון זיין אומפאַרגעסליכער פרוי, דאָרע. ווידער — דיינו.

וואָלט דאָך שוין דאָס אויך געווען גענוג. פאַרלאַנגט אָבער דער „וועלפּעיר־דעפּאַרטמענט" אינערליכע נייע אייניריכטונגען און מאָדערניזאַציע־אַרבעט. וועט „פּאַפּ"־פֿרעזידענט אונז אַרויס־העלפען אין דער אַרבעט מיט זיין אייגענער פינאַנציעלער שטי־צע און מיט פאָנדען פון אַנדערע. — שוין אויף אַ נייעם קאָן: דיינו. אַזוי זאָגט אונז צו ביל קאָזענץ.

ביל, זיין איידעם, איז דער טשערמאַן פון בילדינג־קאָמי־טע, איז אויך מיט לייב און לעבען איבערגעגעבען צום פּרא־יעקט. ער האָט ביים מיטינג דערציילט וואָס עס איז שוין דער־גרייכט געוואָרען און וואָס מען דאַרף און מען דערוואַרט נאָך צו טאָן, אַז די האָוּם זאָל זיין איינע פון די שענסטע אין ניו־יאָרק.

הלוואי, פון זיין מויל אין גאָט'ס אויערן]

יזכור-פאַרזאַמלונג צום 21-טן יאָרצייט פון חורבן ביאַליסטאָק איינדרוקספול דורכגעפירט

זונטאָג פאַרנאַכט, דעם 9טן פעברואַר 1964, איז אין אוידיטאָריום פון אונזער „ביאַליסטאָקער צענטער" פאַרגעקומען אַן אימפאָזאַנטע מעמאָריאַל-פאַרזאַמלונג צו דעם 21סטן יאָרצייט פון חורבן ביאַליס־טאָק, דורכגעפירט פון „קלוב ביאַליסטאָ־קער פריינט", וועלכער האָט אָנגענומען אַלס זיין טראַדיציע צו הייליגן דעם אָנדענק פון אונזער היימשטאָט און אירע קדושים.

די טרויער־אַקאַדעמיע האָט צוגעצויגן אַ ריזיגן עולם פון ניו־יאָרק ווי אויך פון אַ צאָל פֿראָווינץ־שטעט. דער זאַל איז געווען איבערגעפֿאָקט מיט לאַנדסלייט, צווישען זיי אַ סך לעצטענס־אַריבערגע־קומענע ביאַליסטאָקער, לעבעדיגע עדות פון דעם גרויסען חורבן. רירענדע סצע־נעס האָבען זיך אָפּגעשפּילט, וועו די לע־בענס־געבליבענע רעשטלעך פון געטאָ, פֿאַרטיזאַנקע און מאָרד־לאָגערן, אַמאָליגע חברים פון זעלבען טראַגישען שיקזאַל און אומגליק, האָבען זיך דאָ באַגעגענט, גע־האַלט און געקושט.

פון דער פֿלאַטפאָרם געהילט אין שוואַרצען, מיט די ביאַליסטאָקער סימבא־לען, די גרויסע שוהל, שטאָט־זייגער און פאַבריקען - קוימענס אין הינטערגרונט, האָט דעם יזכור־אָוונט ערעפענט דער פרעזידענט פון „קלוב", פריינט פּאָל ניו־דאָוו, וועלכער האָט אָנגעצונדען 6 יאָר־צייט־לאָמפּען פאַר די אומגעבראַכטע 6 מיללאָן אידען, און האָט אָנגעשלאָגען דעם פאַרכטיגען טאָן פון קאָלעקטיוון צער מיט זיין באַגייסטערנדער רעדע.

נאָך פריינט ניודאָוו האָט אויפגעשטו־רעמט מיט זיין פאַטעטישער רעדע דער קולטור־דירעקטאָר פון „קלוב", פריינט סעם סאַיד (אויסצוגען פון די 2 רעדעס דרוקען מיר אויף אַ באַזונדער פּלאַץ אין היינטיגער אויסגאַבע). ביי אַ סך פאַרזא־מעלטע האָבען געפּינקעלט טרערען אין די אויגען.

אונזער ביאַליסטאָקער חזן הערי פיינ־בערג, אָנגעזעענער דירעקטאָר און טויער, האָט דאָן געמאַכט די הזכרה ביי דעם שיין פון 21 יאָרציילט־ליכט, וועלכע זיינען אָנגעצונדען געוואָרען דורך 21 פערזאָן פון צווישען דעם עולם, הויפּטזעכליך קרבנות און עדות פון גרויסאַמען אומגליק. די היסטאָרישע סצענע און דער פייערליכער טאָן פון דעם חזנ'ס הזכרה האָבען זיך טיף אייגעקריצט אין אַלעמענס זכרון.

פריינט איסאַק ריבאַלאָווסקי, וויי־טשערמאַן פון אונזער באַאַרד אַף דירעק־טאָרען און פאַרדינסטפולער טויער פון „קלוב", האָט דאָן געמאַכט דעם אָפּיעל, און דער עולם האָט זיך זייער וואַרים אָפּ־געפופען. עס איז געשאַפען געוואָרען אַ באַדייטענדע סומע געלט פאַר אונזער אינ־סטיטוציע און פאַר וויכטיגע לאַנדסמאַנ־שאַפטליכע צוועקען.

אונזער ביאַליסטאָקער קינסטלער־פּאָ־רעל, חזן מרדכי ספּעקטאָר, שליח־צבור פון „מאונט סיני דזשואיש צענטער" פון ניו־יאָרק, און זיין פרוי, די אינטערנאַציאָ־נאַלע זינגערין, מרים סאַנדלער, האָבען דאָן געגעבען אַ זייער געלונגענעם קאָנ־צערט. זייער רעפּערטואָר האָט איינגע־שלאָסען געטאָ־לידער און אַנד. ביאַליסטאָ־קער מאָטיוון. זיי זיינען באַגלייט גע־וואָרען אויף דער פּיאַנאָ פון סאַניע אייזוס.

אין אַ שטימונג פון ערנסט און עהר־פורכט און מיט דער טיפּער אַנטשלאָסען־הייט צו שמידען וווייטער די גאָלדענע קייט פון „נצח ביאַליסטאָק" האָט זיך די יזכור־פאַרזאַמלונג געשלאָסען.

פלי מיין ליד
פון חנה בושעל-סאַלאָוו

פליען זאָלסטו, מיין ליד,
איבער ווייטע ימ׳ען!
איילען זאָלסטו געשווינט,
כדי ניט פאַרזאַמען!...

פלי־זשע מיין ליד, פלי,
איבער גרינע פעלדער,
וואו פייגל׳ בויען נעסטען,
אין פאַרצווייגטע וועלדער.

קומען אין מיין שטעטעל,
צווישען בארג און טאָל,
וואו געשטאַנען מיין וויגעל,
שוין לאַנג, לאַנג, אמאָל!...

דאָרט מיינע טריט
נאָך ליגען אין זאַמד...
די טריט פון יונגער מיידעל,
אַוועק אין ווייטען לאַנד!...

געזעגענט זיך מיט שוועסטער, ברידער,
מיט געטנער און מיט בלומען;
געהאָפט אַמאָל ווידער
אין מיין שטעטעל קומען!... 1964

יזכור-אויסגאַבע „ביאַליסטאָ־קער וועגען" דערשינען אין ארגענטינע

צו דעם 20־סטן יאָרצייט פון חורבן ביאַליסטאָק איז אין אויגוסט 1963 אַרויס פון דרוק אין בוענאָס־איירעס, אַרגענטינע, אַ ספּעציעלער יזכור־נומער פון די „ביאַ־ליסטאָקער וועגען", אַרויסגעגעבען פון דעם ביאַליסטאָקער פאַראַנד. די אויס־גאָבע איז צוזאַמענגעשטעלט געוואָרען פון אַ רעדאַקציע־קאָלעגיום מיט דעם אָנטייל פון: יצחק גרינצווייג, גדליה פיינסאָד און דעם באַוואוסטען שריפטשטעלער בן־ציון ברוקער, ווי אויך יהושע גרוצקי, אַלס פינאַנץ־לייטער.

די אויסגאָבע איז רייך אילוסטרירט און אַנטהאַלט אינטערעסאַנטע אַרטיקלען, מע־מוארען, נעקראָלאָגען און לידער, וועגען די יאָרען פון קאַמף און אומקום אונטער דער מערדערליכער נאַצישער הערשאַפט.

עס באַטייליגען זיך אין דעם נומער די פאָלגענדע שרייבער, דיכטער און כלל־טוער: בן־ציון ברוקער, דר. שמעון דאַט־נער, חיים באלעף, אברהם שבח, רפאל רייזנער ע״ה, זוסמאַן סעגאַלאָוויטש ע״ה, יעקב כהן, מרדכי טאַמאַראָוו־טענענבוים ע״ה, מאָטל איידענשטיין, אָסקאַר מעקלער, אַלטער טרוס, בן כהן, יעקב פּאַט, גדליה פיינסאָד, הערשעל ווייגרויך, אברהמל טי־קאָצקי, סאַניע ראַפאַלאָווסקי, שרה גאָלד־מאַן, פּרץ בוקשטעלסקי, לעאָן ראַפאַלאָוו־סקי, פּ. ראָגאָוו, אליעזר קאַליר, ירחמיאל גליק, נחמיה ראָזענטאַל ע״ה, ש. אברהם, אברהם שייקעוויטש, שמואל פאַרבער, יצחק גרינצווייג, יהושע גרוצקי, חנה דיין, זרח שווארץ, שלמה פּאַט, שכנא וועבמאַן.

די קינסטלעריש הילע איז געצייכנט פון דעם פאַרשטאַרבענעם רעדאַקטאָר פון די „ביאַליסטאָקער וועגען" און פרעזידענט פון ביאַליסטאָקער פאַראַנד, יצחק מונא־קער, וועמעס אַנדענק עס ווערט אויך אויף אַ ווירדיגען אופן געהייליגט אין דער אויסגאָבע.

עס קומט דעם ביאַליסטאָקער פאַראַנד אין ארגענטינע אַ גרויסער יישר־כח פאַר דער שיינער און אייגדרוקספולער אויס־גאָבע, וועלכע איז אַ ווירדיגער דענקמאָל צו אונזער פאַרשניטענער היימשטאָט און אירע אומפאַרגעסליכע קדושים.

אויסצוג פון די וויכטיגסטע שטעלען פון די יזכור־רעדעם

וועלכע זיינען געהאַלטען געוואָרען ביי דער איין־און־צוואַנציגסטער טרויער־אַקאַדעמיע פון חורבן ביאַליסטאָק, דעם 9־טען פעברואַר, 1964

אונזער הייליגע פליכט אין שאַטען פון חורבן

פון סעם סאַיד

היינט, וען מיר זאָגען „יזכור" און רופען דעם עולם צו געדענקען אונזערע קדושים, ניט פאַרגעסען אונזער היימשטאָט און ניט פאַרגעסען אונזערע מערדער, צו הייליגען דעם אָנדענק פון די טויטע און צו זאָרגען פאַר דעם קיום פון לעבעדיגע, וועקט אונז אַ היסטאָרישער חובֿ פון „המשך ביאַליסטאָק" דאָ ביי אונז, אין הינזיכט פון געזעלשאַפטליכקייט, פילאַנטראָפּיע און קולטור.

...מיר טאָרען זיך ניט צופריידען־שטעלען מיט דעם „יזכור" אַליין. מיר מוזען נאָכטאָן דעם ביישפיל פון אונזערע העלדען און מאַרטירער, וועלכע זיינען ניט בלויז אַוועק פון אונז מיט אַ הייליג טויט, נאָר אויך געלעבט אַ הייליג און ווירדיג לעבען.

...מיר מוזען אָפּפרישען אין אונזער זכרון יענע ליכטיגע יאָרען, וען ביאַליסטאָק האָט פולסירט מיט אידיש לעבען, וען אונזערע היימען אין פאַמיליעס זיינען געווען דורכגעדרונגען מיט ליבע, קראַפט און געזעל־שאַפטליכען ברען.

...האָבען דאָך ביאַליסטאָקער אידישע קינדער, דורך דורות לאַנגע, אין די חדרים און ישיבות געפלעגט און געצערטלט, געוואָרימט און דער־הויבען דעם נאָמען פון אונזער היימשטאָט און עס שפּעטער אַוועקגעטראָגען מיט ליבע און הארצ־גקייט אין אַלע עקען וועלט.

אין די ווינטערדיגע נעכט, פון צוויישען די קאָרג־עהייצטע שטובען, פון הינטער פראָסטיג־באַלימעלטע שויבען, האָבען זיי אַרויסגעשיינט מיט דעם ליכט פון אונזער פאַלקס־לעבען.

האָבען דאָך אונזערע סעגאַלאָוויטשעס, צמח׳ס, מאירקע וואַלאַכ׳ס, פּסח קאַפּלאַנס, בן־ציון ראַבינאָוויטשעס, יצחק מאַלמעדס און פיל, פיל אַנדערע אַוועקגעשטעלט ביאַליסטאָק אויף דער מאַפּע פון דער וועלט׳ס רענעסאַנס און מענטשליכען פאָרשריט.

האָבען דאָך אַ סך פון אונזערע פאַרהאָרעוועטע טאַטע־מאַמעס, טראָץ זייער קאַמף פאַר אַ שטיקעל ברויט, דאָך ניט געלעבט פאַר זיך אַליין און געפונען צייט צו בויען און שאַפען אַ קולטור־געזעלשאַפטליכע אַטמאָספער פון פרייד, ליכט און הילף.

היינט, וען דאָס אַלץ איז ליידער אַ טרויעריגע פאַרגאַנגענהייט, אַ פינסטערער שאַטען, אַ באַנגע ערינערונג, מוזען מיר, די זין און טעכטער פון ביאַליסטאָק, פאַרוועבן די הייליגע ירושה.

דער „קלוב ביאַליסטאָקער פריינט", בראש מיט אונזער „ביאַליסטאָקער צעניטער", האָט באַשלאָסען אָנצופאַנגען אַן אַקציע פון אַרגאַניזירען די לעצטענס־אַריבערגעקומענע ביאַליסטאָקער, די „נסים־אידען" פון היטלערס גיהנום, דאָ ביי אונז אין גרויסער משפּחה, אונטער איין ביאַליסטאָקער דאַך און פאָן.

איר, נייַ־געקומענע, וועלכע טראָגען נאָך אין האַרצען דעם געפיל, גייסט און טראַדיציע פון דער אַלטער היים, צו אייך גרייכט איצט אונזער רוף, איר זאָלט זיך אָנשליסען אין אונזערע רייען.

העלפט אונז אויפהאַלטען דעם ביאַליסטאָקער צענטער, אונזער גייסטיגע היים און דעם איינציגען ביאַליסטאָקער וועלט־אַדרעס; העלפט אונז אויפצו־היטען די היסטאָרישע אוצרות פון אַמאָליגער ביאַליסטאָק און פון איר פאַרוצונג אין אַמעריקע און אין אָנדערע לענדער; שליסט זיך אָן אין אונזערע מיטגלידס־רייען, און איר וועט זיך פילען ווי ביי זיך אין דער היים.

חורבן ביאַליסטאָק — 21 יאָר

פון פּאָל ניודאָוו

אין טיפען טרויער זיינען מיר זיך דאָ היינט צונויפגעקומען די אבלים — זין און טעכטער פון אונזער אויסגעקוילעטער שטאָט ביאַליסטאָק — צו דער יערליכער הזכרה נאָך אונזער אומגעקומענער היימשטאָט.

...אַפילו 21 יאָר נאָכן חורבן פון דער לעצטער רעשטעל פון ביאַליס־טאָקער אידען און פון די הייליגע זעקס מיליאָן אידען פון דער פאַרבלו־טיגטער אייראָפּע, רייסט זיך פון יעדען פון אונז אַ צאַפּעלדיגער געשרייַ, גייט אויף אין יעדען הארץ אַ יאָמער פון פרישע יסורים אויף דעם שרעק־ליכען חורבן פון אויסגעקוילעטען אידישען פאָלק.

...מיטן גרעסטען יראת הכבוד, אין טיפען טרויער זאָגען מיר: יזכור פאַר אונזערע מאַרטירער — ברידער און שוועסטער, וועלכע דער אַכזריות־דיגער גורל האָט דורך דערנידערונגען, הונגער, יסורים און פיין געטריבען אויף אַלע קרייץ־וועגען פון אידישע ישובים און שטעט צום אומקום.

די שריפה פון ביאַליסטאָקער שוהל איז געווען דער ערשטער חלק פון כמעט 100־פראָצענטיגען ביישטייער, וואָס אונזער שטאָט האָט צוגע־טראָגען צום אַלגעמיינעם אידישען חורבן און וואָס האָט זיך געענדיגט מיט 21 יאָר צוריק, מיט דער ליקווידירונג פון די רעשטלעך אין געטא־ביאַליסטאָק. אויסגעמעקט און אָפּגעוויישט אַן עיר ואם בישראל, אַ שטאָט פון פולען אידישען לעבען, פון אידישער קולטור און שאַפען, אידישער פראָצע און אינדוסטריע, צדקה און ברודער־הילף, טראַדיציע, שייַנקייט און פאָרשריט — באַקליידט אין אַלע פאַרמען פון ברויזענדע סאָציאַלע באַוועגונגען — דאָס אַלץ האָט אַריבער ימ׳ען און לענדער געשאַפען און פאַר־אייביגט דעם באַזונדערען ביאַליסטאָקער קאַראַקטער און אייגענאַרט.

צינדען מיר דאָ היינט בציבור יאָרצייט־ליכט נאָך דער קהילה קדושה ביאַליסטאָק, און יעדער אייַנער פאַר דער אייגענער משפּחה, פאַר די נאָענטסטע און ליבסטע. מיר באַווייַנען אונזערע אייגענע קרבנות; מיר קלאָגען אויף די גייסטיגע ריזען פון אונזער פאָלק, וואָס זיינען צעבראָכען און אויפגעריסען געוואָרען אין בלוטיגען שטורעם אין בליאונג פון לעבען; און אויף די יונגע פלאַנצונג, וואָס דער טראַגישער אומקום זייערער האָט באַרויבט אונזער פאָלק אויף דורות פון אידישען גייסטיגען המשך, פון פאָטענציעלען אידישען געניוס אויף אַלע געביטען פון אידישער און מענטש־ליכער קולטור.

ביאַליסטאָק — אונזער היימשטאָט אין חורבות — זאָל לעבען אייביג אין פאָלקס־זכרון, ווי ביאַליסטאָק של מעלה, אין לעגענדע, אין מעשים און אינסטיטוציעס איבער גאָר דער וועלט און אין נייַע ישובים אין אונזער ליכטיגער און טייערער מדינת ישראל.

מיט יראת־הכבוד און קדושה לאָמיר זיך אַלע, דאָ פאַרזאַמלטע, אויף־שטעלען און מיט אַ תפילה פון יזכור פון צעוווייטאָגטען הארץ, צינדען די טראַדיציאָנעלע זעקס ליכט לזכר עולם פון אונזערע זעקס מיליאָן קרבנות.

מיר וועלען זיי קיינמאָל ניט פאַרגעסען און דאָס אידישע פאָלק וועט זיי אייביג געדענקען!

דער רעזולטאַט פון אַן ערפאָלגרייכען מעמבערשיפּ־קאַמפּיין וועט זיין אונזער וויידערזאַמלטער לעבעדיגער דענקמאָל צו אונזער פאַרשניטענער ביאַליסטאָק.

אַלע מיטגלידער קריגען צוגעשיקט פריי דעם איינציגען לאַנדסמאַנ־שאַפטליכען זשורנאַל, „די ביאַליסטאָקער שטימע", וואו עס שפּיגעלט זיך אַפּ דאָס לעבען פון אונזערע לאַנדסלייט איבער דער גאָרער וועלט.

FROM OUR ARCHIVE ✤ פון אונזער אַרכיוו

Group Photo of Yiddish writers in Bialystok in 1927 at reception tendered to their Hebrew colleague, Daniel Persky, guest from U. S.

אידישע שרייבער אין ביאַליסטאָק, אין 1927, ביי אַ קבלת־פנים לכבוד דעם אידיש־העברעאישען דיכטער דניאל פּערסקי פון אַמעריקע

ערשטע רייע זיצען פון רעכטס: א. מ. טרוזשאַנאָוויטש, מענדעל גאָלדמאַן, י. ליפּסקי, דער גאַסט דניאל פּערסקי, דר. י. ראָזשאַנסקי, ג. שטיינסאַפּיר און א. אַלבעק.

צווייטע רייע שטייען פון רעכטס: יוסף זאַבלודאָווסקי, אברהם זבאַר, א. ברעזינסקי, דר. לוקאַטשעווסקי און ל. טרעשצאַנסקי.

דריטע רייע פון רעכטס: ש. ראָזשאַנסקי, י. רובינליכט, א״ש עמיאל, וואָדיאָס שיינבערון און א. ל. פּאַיאַנס.

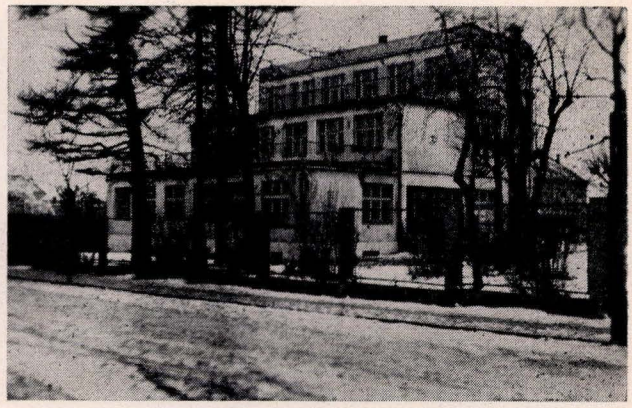

פּאַרוואַלטונג פון ביאַליסטאָקער פּאַרבאַנד אין בערלין, 1921

פון רעכטס: אהרן ראָזשאַנסקי, דר. הערמאַן פראַנק, יוסף יאַכנוק, סעמיאָן בובריק, אומבאַקאַנט.

(בילד צוגעשיקט פון אהרן ראָזשאַנסקי, ניו־יאָרק)

Executive Board of the Bialystoker Association in Berlin in 1921. R. to L.: Aaron Rozsansky, Dr. Herman Frank, Joseph Yachnuk and Semion Bubrik, unknown.
(Photo by courtesy of Aaron Rozsansky, N.Y.)

„טאָז"-הויז אויף פאַבריטשנע גאַס
(טרילינג'ס הויז)

The "Toz" House on Fabritczna St.
(The Trilling House)

דער אידישער שפּיטאָל אין ביאַליסטאָק
(אינווייניגסטער בנין, אויפן הויף)

The Jewish Hospital in Bialystok
(interior building in the yard)

דאָס הויז אויף יאַטקע־גאַס, וואו דער דערפינדער פון עספּעראַנטאָ, דר. לודוויג זאַמענהאָף, איז געבאָרן געוואָרן.

The house on Yatka St., where the Inventor and originator of the international Esperanto language, DR. LUDVIG ZAMENHOF, was born.

אַ גרופּע „ביתר"
אין ביאַליסטאָק
אין 1926

A "Betar" Group in Bialystok in 1923.

אידישע אייזענבאַן־אַרבעטער אין ביאַליסטאָק אונטער דער דייטשער אָקופּאַציע אין דער 1טער וועלט־מלחמה 1916־1918
(פאָטאָ צוגעשיקט פון אהרן ראָזשאַנסקי, ניו־יאָרק, וועלכער שטייט דער 2־טער פון רעכטס, 3־טע רייע)

Yiddish Railroad Workers in Bialystok under the German Occupation during World War I, 1916-1918.
(Photo by courtesy Aaron Rozsansky, 3rd row, the 2nd from right)

אונזער בן־עיר פראָפ. לעאָ ווינער
(1862—1939)
פילאָלאָג, מחבר פון ווערק „געשיכטע פון אידישער ליטעראַטור" (אין ענגליש), פאָטער פון באַרימטען מאַטעמאַטיקער און דערפינדער פראָפ. נאָרבערט ווינער פון מאַסאַטשוסעטס טעכנאָלאָגישען אינסטיטוט.

PROF. LEO WIENER
(1862-1939)
Philologist; author of the "History of the Yiddish Literature" (in English); father of the noted mathematician and inventor, the late Prof. Norbert Wiener of the "Massachusetts Institute of Technology."

שטודיר ביבליאָטעק ביי דער אידישער קהילה אין ביאַליסטאָק.

Library and Study Center of the Jewish Community Council in Bialystok.

JEWISH STREETS IN PRE-WAR BIALYSTOK

אידישע גאַסען פון דער פאַר־מלחמה־דיגער ביאַליסטאָק

וואַשליקאָווער גאַס, אויפן בריק פון טייכעל ביאַלי
(לינקס איז דער „פּאַלקאָווער בית־מדרש)

Washlikova Street at the bank of the Bialy River; the Polkovoya Synagogue at the left.

רבי׳ס געסעל
Rebbe's Alley

שמואל שמיד׳ס געסעל
Shmuel the Blacksmith's Block

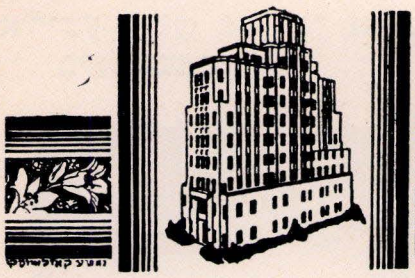

סמאָלנע גאַס
Smolna Street

ביאַליסטאָקער פליטים אין לאַגער וואַלשטאַט, אין דייטשלאַנד, 1946
בילד צוגעשיקט פון שלמה גאַרבער (ישראל)

Bialystoker War Refugees at the Wohlstadt Camp in Poking, Germany, in 1946.
(Photo by courtesy of Solomon Garber, Israel)

אונזער אינסטיטוציע

וואָס מען טוט און וואָס מען פלאַנט

איינדרוקספולע סדרים אין אונזער האָוס

לויט אונזער טראַדיציע פאַר די לעצטע 33 יאָר, זינט אונזער אינסטיטוציע האָט געעפענט אירע טירען, איז אויך דאָס מאָל צוגעגרייט געווארען אַ שיינער יום טוב מיט אַלע זיבען חג'ען פון דער אַמאָליגער ביאַליסטאָק.

אויפגערוימט, האָפערדיג און פרייליך, וועלען אונזערע אַלטינקע מקבל פנים זיין דעם ליכטיגען פסח.

די סדרים וועלען דורכגעפירט ווערען מיט פייערליכער פראַכט, און די זקנים וועלען מאַכען ברכה איבער די ארבע כוסות פון דעם פינקעלדיגען „כרמל"־וויין, וואָס אונזער ליבער פרעזידענט, מר. דזשייקאָב קאַהען, איז מנדב יעדען יאָר פאַר אונזער אינסטיטוציע לכבוד יום־טוב.

דער פסח אין אונזער האָוס וועט געפּראַווט ווערען אויפן אָרטאָדאָקסישען אַרט און שטייגער, ווי אונזערע טאַטעס און זיידעס האָבען זיך געפירט.

אַ דאַנק פאַר מעות חיטים

מיר דאַנקען האַרציג אַלע אונזערע אונטערשטיצער, לאַנדסלייט, טוער, מיטגלידער און פריינט, וועלכע האָבען זיך ברייטהאַרציג און פרייגיביג אָפּגערופען צו אונזער יערליכען מעות חיטים־אָפּיל.

דערבייַ דערמאָנען מיר די יעניגע, וועלכע האָבען נאָך ניט בייגעטראָגען זייער חלק, אַז זיי זאָלען דערפילען זייער הייליגע פליכט און אַריינשיקען זייער ביישטייערונג צו אונזער מעות חיטים־פאָנד.

קאַלענדאַר פון אונזערע אונטערנעמונגען אין יאָר 1964

צוליב אָרדענונג אין אונזערע טעטיגקייטען, און כדי באַצייטענס געבען אונזערע מיטגלידער, לאַנדסלייט און פריינט אַ געלעגענהייט צו פּראַציבענען און רעזערווירען די באַטרעפענדע דאַטעס, אָנאָנסירען מיר שוין באַצייטענס דעם קאַלענדאַר פון אונזערע נעקסטע אונטערנעמונגען סעזאָן:

פייערליכער קבלת פּנים דינער און קאָנצערט פאַר אונזער פרעזידענט מר. דזשייקאָב קאָהען, צו זיין צוריקקער פון פלאָרידע, זונטיק, דעם 19־טען אַפּריל, 1964, 4 פּאַרנאַכט, אין אונזער האָוס. פּראָמינענטע געסט פון מיאַמי ביעטש וועלען באַגריסען.

קייטי טראָפּ מעמאָריאַל לאָנטשען, זונטאָג בייטאָג, 26 אַפּריל 1964, אין אונזער האָוס.

יערליכער בראָנקס ליג דינער וועט פאָרקומען זונטאָג בייטאָג דעם 3טען מאַי אין אונזער האָוס.
א טיקעט איז 3 דאָלאָר.

אונזער יערליכער טעאַטער בענעפיט וועט פאָרקומען מאָנטאָג אָוונט, דעם 5טען אָקטאָבער 1964, אין „אַנדערסאָן טעאַטער" (נעוו. „פּאָבליק טעאַטער"), סעקאָנד עוו. און איסט 4טע סט. ניו־יאָרק.

דער יערליכער איידא אייזאַק לאָנטשעאָן וועט דורכגעפירט ווערן מיטוואָך בייטאָג, דעם 11טען נאָוועמבער, אין אונזער האָוס.

דער יערליכער חנוכה מיטינג־פעסטיוואַל און קאָנצערט וועט פאָרקומען זונטאָג פאַרנאַכט, דעם 6טען דעצעמבער, אין אונזער האָוס.

אונזער יערליכער באַזאַר וועט זיך עפענען שבת אָוונט, דעם 12טען דעצעמבער, אין אונזער אינסטיטוציע, און וועט אָנהאַלטען עטליכע טעג.

ראובן בינדלערס געבורטס־טאָג געפייערט שבת הגדול

שבת הגדול פאַלט אויס דער געבורטסטאָג פון אונזער ליבען פריינט, חשובען דירעקטאָר און דאָנאָר, ראובן בינדלער, און לויט אַ שטענדיגער טראַדיציע וועט די שמחה געפייערט אין אַן ענגען, אינטימען מעמ קרייז פון פאַמיליע און פריינט, און וועט פאַרצייכענט מיט באַדייטענדער שטיצע צו אונזער האָוס.

אויך דאָס יאָר האָט דער בעל־שמחה, זיין פאַמיליע און פילצאָליגע פריינט פאַרצייכענט דעם געבורטסטאָג מיט אַהאַרציגען צוזאַמענקונפט און פּאַרטי, ביי וועלכער עס זיינען געזאַמלעט געווארען פיינע געלטער פאַר אונזער אינסטיטוציע.

מיר דריקען אויס צו ראובן בינדלער, ווי אויך צו זיין ברודער אונזער חשובען ווייס־פרעזידענט, סאל בינדלער, מיט זייערע פאַמיליעס, אַ האַרציגען מזל־טוב צו דער געלעגענהייט, מיט דעם וואונטש, אַז עס זאָלען ביי זיי שטענדיג זיין שמחות, און זיי זאָלען קענען טאָן די גוטה צדקה־אַרבעט פאַר אונזער אינסטיטוציע נאָך אַ סך יאָרען, מיט פרייַ געמיטער און פרייליכע הערצער.

די יערליכע פורים־פייערונג

זונטאָג פאַרנאַכט, דעם 1טען מערץ 1964, איז אויף אַ פראַכטפולען אופן געפייערט געווארען אין אונזער האָוס דער יום־טוב פורים.

דער מוזיקאַליש־שער פּראָגראַם איז דורכגעפירט געווארען פון אונזער ביאַליסטאָקער קינסטלער: חזן הערי פיינבערג, חזן מרדכי ספּעקטאָר און זיין פרוי, די באַריטאָן זינגערין, מרים סאנדלער, באַגלייט אויף דער פּיאַנאָ פון סאַניע אייזוס. דער באַליבטער הומאָריסט הערי געגדעל האָט אַמוזירט דעם עולם.

גאַסט־רעדנער פון דער אונטערנעמונג, אונזער ביאַליסטאָקער וועלט־אַמבאַסאַדאָר, דר. חיים שאָשקעס, האָט געבראַכט אַ לעבעדיגען גרוס פון די אידישע ישובים אין צפון־אַפריקע און ער האָט אויך אין בערגעגעבען איינדרוקען פון דעם היסטאָרישען פּראָצעס געגען די נאַצי־מערדער.

דער עולם האָט זיך דאַן געלאָזט וואויל־גיין ביי אַ געשמאַקער פורים־סעודה.

דער עולם האָט זיך זייער האַרציג אָפּגערופען מיט שלח־מנות־געלט און מעות חיטים פאַר אונזער אינסטיטוציע.

אימפאָזאַנטע חנוכה-פייערונג אין אונזער האָוּם

זונטאָג פאַרנאַכט, דעם 15־טען דעצעמבער, 1963 איז אין אונזער אינסטיטוציע דורכגעפירט געווארן אויף אַן אימפאָזאַנטען אופן דער טראַדיציאָנעלער יערליכער חנוכה־מיטינג, פעסטיוואַל און קאָנצערט.

מיט באַגריסונגען זיינען אויפגעטראָטן אונזער עקזעקוטיוו־דירעקטאָר, פריינט דוד סאָהן, שוועסטער איידע איידאָק און די פאָרטרעטער פון פּעטערסאָן, אונזער וויס־פּרעזידענט, פריינט ווילי‌אַם וויינער און די קאָ־טשערלי‌דיי פון דער לינען־קאָמיטע, מרס. שטיינבערג־סענדערס, וועלכע האָט אגב דערביי איבערגעגעבען אַ טשעק פון 1000 דאָלאָר צו אונזער האָוּם פון די פּאָנ־דער פון דער פּעטערסאָנער לינען־קאָ־מיטע.

סעם סאַיד, קולטור־דירעקטאָר פון „קלוב ביאַליסטאָקער פריינט", האָט פאָר־געבראַכט אַ פיינע רעציטאַציע. אַ זייער אינטערעסאַנטען גרוס פון חנוכה־פייערונ־גען אין די פאַרוואָרפענסטע וויינקלעז און וויי‌טסטע אידישע ישובים פון דעם ערד־קוגעל האָט איבערגעגעבען אונזער „ביא־ליסטאָקער וועלט־אַמבאַסאַדאָר", דר. חיים שאָשקעס, וועלכער האָט אגב אויך אָנגע־צונדען אַן אַלטערטימליכען חנוכה־לעמ־פּעל, אַ סאָוועניר פון רי אויסגראָבונגען אין דער היסטאָרישער געגענט פון מסדה.

חזן מרדכי ספּעקטאָר האָט געבענטשט חנוכה־ליכט און צוזאַמען מיט זיין פרוי, די אינטערנאַציאָנאַלע זינגערין, מרים סאַנדלער, דורכגעפירט אַ גרויסאַרטיגען קאָנצערט, באַגלייט אויף דער פיאַנאָ פון סאָניע איידוס.

עס זיינען אָנגעצונדען געווארן די טראַדיציאָנעלע חנוכה־מנורות פון דער אינסטיטוציע, און דער פאַרקויף פון די ליכט, וואָס איז דורכגעפירט געווארן פון עקזעקוטיוו־דירעקטאָר דוד סאָהן האָט אַריינגעבראַכט אַ היפּשע סומע. דערביי האָט זיך דער עולם אויך זייער ווארעם אָפּגערופען מיט חנוכה־געלט פאָר אונ־זערע אַלטינקע.

דעם זעלבען אָוונט איז אויך, ווי יעדען יאָר, דערווייזלט געווארן דער נייער באַ־אַרד אַף דירעקטאָרס פון אונזער ביאַליס־טאָקער צענטער און מושב זקנים.

נאָך דעם מיטינג און קאָנצערט האָט דער גרויסער עולם געמיטליך פאַרבראַכט אַרום געדעקטע טישען און גענאָסען פון געשמאַקע חנוכה־לאַטקעס און אַנדערע יום־טוב׳דיגע פאָטראָווע‌ס אין די דייניג־רומס פון דער אינסטיטוציע.

* * *

דאָנערשטאָג בייטאָג, דעם 19־טען דע־צעמבער, איז אין אונזער אוידיטאָריום איינגעאָרדענט געווארן אַ חנוכה־פּיי־רונג פאָר די איינוואוינער פון דער האָוּם.

די זקנים און זקנות האָבען געגאָסען פון אַ רייכען קאָנצערט־פּראָגראַם, וואָס איז געגעבען געווארן דורך אונזער טאַלאַנט־פולען ביאַליסטאָקער פאָר־פאַלק, חזן מרדכי ספּעקטאָר און מרים סאַנדלער, מיט סאָניע איידוס בייַ דער פּיאַנאָ. פונקט ווי בייַ זייער חנוכה־אויפטריט פאָריגען זון־טאָג פאָר אונזערע דירעקטאָרען און מיט־גלידער, אַזוי האָבען אויך דאָס מאָל אונ־זערע ביאַליסטאָקער קינסטלער געגעבען זייער צייט און טאַלאַנט אַלס מתנה צו דער האָוּם.

עס זיינען אויך סערווירט געווארן יום־טוב׳דיגע רעפרעשמענטס.

ביי דער אונטערנעמונג האָבען זיך אויך באַזונדערס אויסגעצייכנט אונזער בילדינג סופּעראַינטענדענט, דזשעק סקורקא; באַ־לעבאָסטע מרס. בראָניע לעווענטאַל; סאָ־שעל־וואָירקער, מיס בעליקאָף; און אָקו־פיישאָנעל טעראַפיסט, מרס. אוירמאַ פּעל־זענטאַל, וועלכע האָבען צוזאַמען געהאָל־פען דורכפירען די שיינע יום־טוב׳דיגע פאָרטי.

אינסטאַליישאָן־מיטינג פון די באַאַמטע פון ביאַל. צענטער, מושב זקנים און אוקזילערי פאַר דעם יאָר 1964

זונטאָג פאַרנאַכט, דעם 12־טען יאַנואַר, 1964 איז פאַרגעקומען דער יערליכער פייערליכער אינסטאַליישאָן־מיטינג פון די באַאַמטע פון אונזער באָארד אַף דירעק־טאָרס און ליידיס אוקזילערי פאָר דעם נייעם יאָר. די איינדרוקספולע צערעמא־ניע איז דורכגעפירט געווארן אין אונזער פול־געפאַקטען אוידיטאָריום, אין דער געגענווארט פון אַ גרויסער צאָל דירעק־טאָרען, פריינט און געסט.

די באַאַמטע פון דער ביאַליסטאָקער ליידיס אוקזילערי זיינען איינגעשוואוירען געווארן דורך אונזער טשערמאַן פון באָ־ארד, קאָונסעלאָר דייוויד דזש. גאָלדבערג. די באַאַמטע פון אונזער צענטער און מושב זקנים האָט אינסטאַלירט הרב אהרן חייט, גייסטיגער פירער פון אונזער אינסטיטו־ציע.

פאָלגענדע טויער זיינען ערוויילט און איינגעשוואוירען געווארן אין זייערע אַמטען

פון דעם ביאַליסטאָקער צענטער און מושב זקנים:

הזשייקאָב קאָהען, פּרעזידענט צו דעם 19טען טערמין; בענעט אַראָנאָוסקי, ניי־טען לוטענבערג און דייוויס סאָמערפעלד — ערען־וויס־פּרעזידענטען.

סאל בינדלער, מאָריס עסטאָן, דייוויד לובין, ווילי‌אַם קאָזענץ, מרס. ראָזע קעס, מרס. ראָזע גאָלדבערג, עמאָנועל טאָר־לאָפסקי, ווילי‌אַם וויינער און סאל ווינער — וויס־פּרעזידענטען.

לואיס דייוויס, טרעזשורער; קאָונסע־לאָר פילי‌פּ פ. שנייידער, קאָנטראָלער; דוד סאָהן, עקזעקוטיוו־דירעקטאָר און גענע־ראַל־סעקרעטאָר.

קאָונסעלאָר פילי‌פּ נאָוויק, ערען־טשער־מאַן, באָארד אַף דירעקטאָרען; קאָונסע־לאָר דייוויד דזש. גאָלדבערג, טשערמאַן; איסאַק ריבאָלאָווסקי, וויס־טשערמאַן.

ראובן פישער, רעקאָרדינג־סעקרעטאָר.

טשאַרלס בערגער, ווילי‌אַם קאָהען, אַדאָלף העלער, היימאַן לאַזאַר, סעם מינעס, דייוויד זאַקים, פּאָול פאַרסאָן, סעמועל רובין און מילטאָן ווינער — טראָסטיס.

טשערלייט פון קאָמיטעט:

היימאַן מאַן — אַדמיניסטריישאָן; סעם פרידענבערג — אַדמיטינג; ראָזע. הערמאַן שיינוואַלד — אונטערנעמונגען; ווילי‌אַם קאָזענץ — בילדינג; חזן מרדכי ספּעק־טאָר — געזעלשאַפט און קולטור; סעם שאָפּירא — ווירטשאַפט (האָוז); סעם גאָלד — פינאַנסען; מרס. אַננאַ רובינ־שטיין — לינען און קליידונג; דר. חיים שאָשקעס — אָרגאַניזאַציע; אייב טשאָר־נעס — פּלאַנירונג; סיימאָן ווינענבערג — איינקויף (פוירטשעסינג); עסטעל גאָטליב — אונטערהאַלטונג (רעקרעיישאָן); קאונ־סעלאָר פילי‌פּ נאָוויק — רולס און רעגו־ליישאָנס; לעאָן דאָלידסקי — סאָשעל־וועלפּעיר; חזן הערי ווינענבערג — שוהל־קאָמיטע; מאָריס קראָפּטשיק — מעמבער־שיפּ, און דייוויד פינקוס — טאָבלעטס און מעמאָריאַלס.

פון דער ביאַליסט. ליידיס אוקזילערי:

איידע איידאָק, לינאַ דובאָווסקי, סיליע לאָזאַר־בערגער און גאָלדע פרידענבערג

— ערען־פּרעזידענטינס; סילוויאַ שאָונ־פּעלד — פּרעזידענטין.

נעטי וואָגמאַן, דאָרע ווייַנבערג, דאָרע בייקאָפסקי־מייַערסאָן און מאַלי פּוקס — וויַיס־פּרעזידענטינס.

סערע זאַלאָוויץ — טרעזשורער; יעטע שרייבער — רעקאָרדינג־סעקרעטאַר; רעי סיידערמאַן — פינאַנס־סעקרעטאַר.

לילי עפשטיין, פּאָולין מאָס, ראָזע פּע־רעץ און מאַלי זאַלאָוויץ — טראָסטיס.

פּעני רובין — מאַרשאַל; דזשולי־אַ פּאַר־בער און רוטה בלומבערג — סאָשעל־האָסטעסס.

האַרציג באַגריסונגען זיינען אויסגע־הערט געוואָרען פון אונזער עקזעקוטיוו־דירעקטאָר, דוד סאַהן, מרס. איידע אידאַק, מרס. סילוויאַ שאָונפעלד און פריינט אי־סאַק ריבאַלאָווסקי.

דער מיטינג האָט זיך געשלאָסען מיט אַ זייער געלונגענעם קאָנצערט, דורכגע־פירט פון אונזערע ביאַליסטאָקער קינסט־לער: חזן הערי פיינבערג, חזן מרדכי ספּעקטאָר און זיין פרוי, די אינטערנא־ציאָנאַלע זינגערין, מרים סאַנדלער, באַ־גלייט אויף דער פּיאַנאָ פון סאָניע איידוס.

היסטאָרישער 40־יאָריגער יובל באַנקעט פון אונזער ביאַלים. ליידים אָוקזילעריי

זונטאָג פאַרנאַכט, דעם 17־טען נאָוועמ־בער 1963, איז אין „האָטעל עספלאַנאַד" אויף אַ גרויסאַרטיגען אופן געפייערט גע־ווארען דער 40־יאָריגער יובילעאום פון אונזער ביאַליסטאָקער ליידיס אָוקזילערי.

דער זאַל איז געווען איבערפולט מיט מיטגלידער, שוועסטער, פריינט און געסט. פיר דורות ביאַליסטאָקער, זיידעס און באָ־בעס, טאַטעס און מאַמעס, קינדער און קינדס־קינדער, האָבען זיך דאָ צוזאַמענ־געטראָפען אונטער אין דאַך צו פאַרצייכ־נען מיט שטאָלץ און פרייד 4 צענדליג יאָר פון פּיאָנעריישער טעטיגקייט פון דער אָרגאַניזירטער ביאַליסטאָקער פרוי פאַר אונזער אינסטיטוציע, לאַנדסמאַנשאַפט און פאַר דעם אידישען פאָלק, אין אַלגעמיין. שיינענדיגע פּנימער האָבען אויסגעדריקט די יום־טוב׳דיגע שטימונג, צעשטראָלט פון נחת און גליק, וואָס מען האָט דער־לעבט דעם גרויסען היסטאָרישען טאָג. גרויע קעפּ האָבען זיך געהויבען אין דער הויך מיט יובעלנטליכען שוואונג.

עס איז דורכגעפירט געוואָרען אַ „ראַל־קאַל" פון די פאַרדינסטפולע טוערינס פון דער אָוקזילערי, וועלכע האָבען אַריינמאַר־שירט אין אַ פייערליכען פאַראַד. אונטער דעם פאַרזיץ פון אונזער עקזעקוטיוו־דירעקטאָר, פריינט דוד סאַהן, זיינען אויס־געהערט געוואָרען אַ צאָל באַגריסונגען. די רירענדע רעדע פון דער ערען־פּרעזי־דענטין און פיאָנערין פון דער אָוקזילערי, שוועסטער איידע איידאַק, האָט איבערגע־לאָזט אַ טיפען אינדרוק.

עס זיינען דורכגעבלעטערט געוואָרען קאַפּיטלען געשיכטע פון דער אַרגאַניזיר־טער ביאַליסטאָקער פרוי: פון דער וויגע־לע פון דער אָוקזילערי ביי דעם חנוכת־הבית פון דעם ביאַליסטאָקער מושב־זקנים מיט 40 יאָר צוריק; וועגען דעם וואונדער איבער וואונדער, ווי פון אַ הייפּעלע טוע־רינס האָט די אַרגאַניזאַציע דורך די אַלע יאָרען דערגרייכט צו דעם רעקאָרד־ציפער פון 1500 שוועסטערס, מיט רעגעלמעסיגע מיטינגען, עדען מאָנטאָג בייטאָג אין בילדינג פון אונזער אינסטיטוציע, מיט גרויסאַרטיגע אונטערנעמונגען, קאָנצער־טען, פּיקניקס, באַנקעטען אין די גרעסטע זאַלען פון ניו־יאָרק, ווי די „אַרמאָרי", „היפּאָדראָם", וועלכע האָבען צוגעצויגען צענדליגער טויזענטער מענטשען. עס איז אויך איבערגעגעבען געוואָרען וועגען די הונדערטער טויזענטער דאָלער, וואָס די אָוקזילערי האָט געשאַפען פאַר די לעצטע 40 יאָר פאַר רעליף צו דער אַלטער היים, הילף צו דער אינסטיטוציע און שטיצע צו די לאַנדסלייט איבער דער גאָרער וועלט.

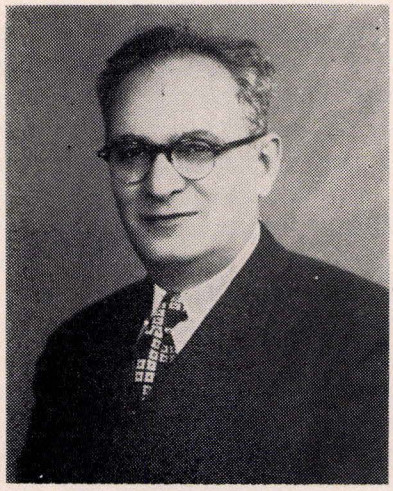
דער פייערליכער אָוונט האָט זיך גע־שלאָסען מיט אַן אויסגעצייכענטען קאָנ־צערט דורכגעפירט פון אונזערע ביאַליס־טאָקער קינסטלער, חזן מרדכי ספּעקטאָר און מרים סאַנדלער, מיט דער מיטהילף פון דעם באַאָבטען מוזיקאַלישען פאָר־פאָלק, הערי און סאָניע איידוס, און זייער פיינעם אָרקעסטער.

דער עולם האָט זיך משמח געווען מיט היימישע ניגונים. אויסגעמאַטערט פיס פון אַרבעטזאַמע שוועסטערס, וועלכע פלע־גען יאָרעלאַנג קריכען איבער די שטיגען פון טענעמענטס, סטאָרס און פאַבריקען צו שאַפען דאָניישאָנס, זאַמלען סחורה פאַר באַזאַאָס אָדער גאָר באַזוכען אַ קראַנקען אין ברענגען הילף און מעדיצין, האָבען זיך איצט מיט יוגענטליכען צאָפּעל גע־הויבען צום טאַנץ.

די היסטאָרישע שמחה האָט זיך טיף איינגעקריצט ביי יעדעם איינעם אין זכרון.

אונזער פריינט, לואיס סילווער, ערוויילט עקז. דירעקטאָר פון אַרבעטער רינג היים

מיר גראַטולירען אונזער ליבען פריינט און טוער, לואיס סילווער, אָרגאַניזאַציע־און בילדונג־דירעקטאָר פון דער אַרבע־טער רינג היים, צו זיין ערווייַלונג צום אַמט פון עקזעקוטיוו־דירעקטאָר פון דער זעלבער היים.

לואיס סילווער

מר. סילווער האָט זיך באַליבט געמאַכט אין אונזערע רייען מיט זיין זעלטענער טרייהייט צו אונזער אינסטיטוציע און צו דער לאַנדסמאַנשאַפט, ווי אויך מיט זיין געשליפענעם וואָרט ביי אונזערע מיטינגען און אונטערנעמונגען. אַ פייערדיגער רעד־נער, באַאָבטער שרייבער, אויסערגעווייני־ליכער אָרגאַניזאַטאָר און פאיגער אַדמי־ניסטראַטאָר, אַן אידעאַלער געזעלשאַפט־ליכער טוער מיט אַ הויכער רעפוטאַציע און לאַנגיאָריגער ערפאַרונג, איז ער אַ גרויסער געווינס פאַר דער אַרבעטער רינג היים, און עס קומט זיי אַן אמת׳ער יישר־כח פאַר דעם קלוגען און פּראַקטישען אויסוואָל פון ריכטיגען מענטשען אויפן ריכטיגען פּלאַץ.

מיר ווינטשען דער אַרבעטער רינג היים, אונזער שוועסטער־אינסטיטוציע אין דינסט צו די זקנים און זקנות, גרויס פאַרשריט אונטער פריינט סילווער׳ס פירערשאַפט און איר נייעם עקזעקוטיוו־דירעקטאָר ווינטשען מיר מזל און ערפאָלג אין זיין נייער אויפגאַבע און אַרבעט.

דער 40-יאָריגער יובילעאום-באַנקעט פון דער ביאַליסטאָקער ליידים אָוקזיליערי, דעם 17-טען נאָוועמבער 1963, אין „האָטעל עספּלאַנאַד", ניו-יאָרק.

HISTORIC PHOTO OF THE 40th ANNIVERSARY BANQUET OF THE BIALYSTOKER LADIES AUXILIARY ON NOVEMBER 17, 1963 AT "HOTEL ESPLANADE," NEW YORK.

1טער ביאַליסטאָקער מיטינג אין מיאַמי ביעטש, פֿאַררופן פון מרס. סילוויאַ שאָונפעלד

די נייע פֿרעזידענטין פון אונזער ביאַליסטאָקער ליידיס אָוקזילערי, מרס. סילוויאַ שאָונפעלד, האָט אָנגעהויבען אירע טערמין מיט אַ וויכטיגען אויפטו פֿאַר אונזער אינסטיטוציע.

זייענדיג דעםווינטער מיט איר ליבען מאַן, אוירווינג, פֿאַר זייער וואַקאַציע אין מיאַמי ביעטש, האָט די טיכטיגע און ענערגישע מרס. שאָונפעלד אויסגענוצט די געלעגענהייט און מיט דער הילף פון אונזער חשובען טוער, מר. לעאָן דאָלידסקי, פֿאַררופען דעם ערשטען מיטינג פון די ביאַליסטאָקער לאַנדסלייט אין מיאַמי ביעטש.

דער מיטינג איז פֿאַרגעקומען אין דער וואוינונג פון מר. און מרס. סאָלאָמאָן, אונזער חשובע לאַנדספֿרוי, גוירטרוד סאָלאָמאָן (באַקאַנט אין די ביאַליסטאָקער קרייזען אַלס געניאַ סאַפּירשטיין-קאַבאַקאָוו) האָט זייער וואַרים אויפגענומען דעם עולם. עס איז געלייגט געוואָרען דער פונדאַמענט פֿאַר אַ ביאַליסטאָקער אָרגאַניזאַציע אין מיאַמי ביעטש, אַלס צווייג פון אונזער אינסטיטוציע אין ניו-יאָרק. ביי דעם מיטינג, וועלכער איז געווען פֿיין באַזוכט, איז אויך געשאַפֿען געוואָרען אַ פיינע סומע אין מעמבערשיפּ-דיוס און מעות חיטים דאָניישאַנס פֿאַר אונזער האָום.

וועגען איר וויכטיגען אויפטו האָט מרס. שאָונפעלד באַריכטעט ביי דעם ספּעציעלען קבלת-פּנים מיטינג, וועלכער איז איינגעאָרדענט געוואָרען ביי דער אָוקזילערי אין איר כבוד נאָך איר צוריקקער פון פלאָרידע.

מיר גראַטולירען שוועסטער שאָונפעלד צו איר ערפאָלגרייך-ערפילטער אויפגאַבע און מיר האָפֿען, אַז דאָס וועט זיין אַ גוטער אָנהויב פֿאַר וויטערדיגער שעפֿערישער טעטיגקייט.

אונזער זקנה מרס. פֿאָולין קאַהן פֿאַרצייכענט דעם 83-סטען געבורטסטאָג

אין די וועגט פון אונזער מושב-זקנים אין לעצטענס פֿאַרצייכענט געוואָרען אַ וויכטיגע פֿאַסירונג, וועו אונזער חשובע איינוואוינערין, מרס. פֿאָולין קאַהן, האָט געפֿייערט איר 83-סטען געבורטסטאָג. זי האָט פֿאַרצייכענט די מזל-ברכה פון איר טיפער עלטער מיט צדקה פֿאַר אונזער האָ"ם. און מיר האָבען איר צוגעוואונטשען מזל-טוב ביי אַ היימישען לעקאָך און בראָנפֿען אין איר כבוד. מרס. קאַהן האָט געפֿייערט בען 100 דאָלאָר פֿאַר אונזער האָום.

מרס. קאַהן איז אַ מערקווירדיגע פרוי. טראָץ דעם, וואָס זי איז עלענט, אָן פֿאַמיליע, לעבט זי זיך אויס געמיטליך אין אונזער אינסטיטוציע. זי העלפֿט אונז דורך פֿאַלדעוועון בריוו און איז טאַקע זייער טיכטיג אין די סעזאָנען פון אונזערע קאָמפּיינס. זי איז אויך זייער באַלעזען און ביז ניט לאַנג פֿלעגט זי פֿאַרברענגען אירע טעג און וועונטען אין לייענען ביכער.

דער מאַן פון מרס. קאַהן, זעליג בר' שמואל ירמיהו, איז פֿאַראייביגט אין אונזער שׂכל.

מר. היימאַן פֿעשאַנסקי אָן 80-גער, מיט מזל!

מיר דריקען אויס אַ האַרציגען מזל-טוב צו אונזער חשובען איינוואוינער, מר. הייַמאַן פֿעשאַנסקי, וועלכער האָט לעצטענס פֿאַרצייכענט זיין 80-סטען געבוירטסטאָג.

מר. פֿעשאַנסקי, אַ וואויליער, גוטמוטיגער איד, און איינער פון אונזערע אָנגעזעענסטע זקנים, האָט פֿאַרצייכענט די שמחה מיט אַ שיינעם בייטראָג צו אונזער אינסטיטוציע. אגב לאָזט ער זיך גאַנץ אָפט געפינען מיט זיין הילף.

מזל טוב צו שוועסטער פֿאָולין סיגעל, לכבוד איר 83טען געבורטסטאָג

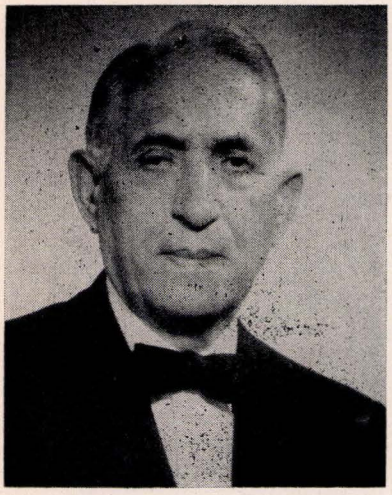
מיר גראַטולירען שוועסטער פֿאָולין סיגעל, די „מאַמע פון דער ביאַליסטאָקער האָום", צו איר 83-טען געבורטסטאָג דעם מאַנאַט.

די ביאַליסטאָקער ליידיס אָוקזילערי האָט געגעבען שוועסטער סיגעל אַ סורפּריז-פֿאַרטי צו איר געבורטסטאָג.

די קינדער פון מרס. סיגעל האָבען פֿאַרצייכענט איר געבורטסטאָג מיט פיינער צדקה פֿאַר אונזער האָום.

אונזער חשובער טוער, פריינט לעאָן דאָלידסקי

מיר גראַטולירן אונזער חשובען לאַנדסמאַן, דירעקטאָר און טוער, פריינט לעאָן דאָלידסקי, צו זיין דערפֿאָלגרייכער אַרבעט פֿאַר אונזער אינסטיטוציע.

אַ גייסטיג-שפּרודעלדיגער יונגערמאַנטשיק הינטער די גרויע האָר, אָבער ראַפּינירט און סאָליד, איז מר. דאָלידסקי איינער פון אונזערע אָנגעזעענסטע ביאַליסטאָקער אידען, וועלכער טראָגט מיט זיך דעם אַריסטאָקראַטישען יחוס פון די דאָלידסקי'ס פון דער אַלטער היים.

פריינט דאָלידסקי איז אינער פון אונזערע „נסים-אידען", וועלכע האָבען זיך געראַטעוועט פון העלישען גיהנום אויף יענער זייט ים. דאָ אין אַמעריקע איז ער געוואָרען זייער טעטיג אין אונזער אינסטיטוציע און אין דעם קלוב „ביאַליסטאָקער פריינט" און איז דערהויבען געוואָרען צו דעם אַמט פון טשערמאַן פון דער „קאָמיטע פֿאַר געזעלשאַפטליכען וואויל-זיין" ביי אונזער „ביאַליסטאָקער צענטער", וועלכער האָט אַלס זיין אויפגאַבע צו פֿאַרוואַרצלען דעם ביאַליסטאָקער גייסט פון ברידערליכקייט צווישען די לאַנדסלייט דורך בקור חולים, הילף אין נויט, טרייסט צו שוועסטער-געטראָפענע פאַמיליעס, א. אַ. וו. ער האָט צו דער קאָמיטע צוגעוויגען אַ צאָל אָנגעזעענע טוער.

מיר וויכטשען פריינט דאָלידסקי און זיין ליבער פרוי, וועלכע איז אויך אַן אָנגעזעענע טוערין אין אונזער אינסטיטוציע, אַ סך געזונטע און געבענטשטע יאָרן, זיי זאָלען קענען פֿאָרזעצען זייער גוטע אַרבעט מיט פרייליכע הערצער.

אונזער טראָסטי, פריינט טשאַרלס בערגער, פֿאַרצייכענט 80-טן געבורטסטאָג

מיר ברענגען אונזערע לעזער די בשורה טובה, אַז אונזער חשובער לאַנדסמאַן און אָנגעזענער טראָסטי פון דער אינסטיטוציע, פריינט טשאַרלס בערגער, האָט לעצטענס דערגרייכט זיין 80-טן געבורטסטאָג.

מר. און מרס. טשאַרלס בוירגער-לאַזאַר

יונג אין גייסט, טראָץ זיין טיפֿען עלטער, האָפֿערישק און מוטיק, איז מר. בערגער אַקטיוו אין אונזער אינסטיטוציע. צוזאַמען מיט זיין ליבער פרוי, אונזער געוועזענע סעקרעטאַרין פון באַארד אַף דירעקטאָרען און פֿהרן-פֿרעזידענטין פון דער ביאַליסטאָקער ליידיס אָוקזילערי, מרס. סיליע לאַזאַר-בערגער, פאַרפעלט ער קיינמאָל ניט קיין באַארד-מיטינג אָדער אונטערנעמונג.

מר. בערגער באַלאַנגט אויך צו דעם ביאַליסטאָקער-מעזריטשער בר. 226 א. ר., וואו ער ווערט אויך זייער געאַכטעט.

לכבוד זיין 80-טן געבורטסטאָג האָט מר. בערגער געגעבן אַ פיינע דאָניישאַן צו אונזער האָום לויט דעם ציפער פון זיינע געבענטשטע יאָרן.

מיר ווינטשען דעם 80-יאָריגן „יונגערמאַנטשיק" נאָך אַ סך געזונטע און געבענטשטע יאָרן, און דעם טיערן פֿאָר-פֿאַלק, לאַזאַר-בערגער, אַ ווייטערדיגן גליקליכן צוזאַמענלעבען מיט נחת פון זייערע ליבע קינדער און מוט ווייטער פֿאַרצוזעצן זייער גוטע אַרבעט פֿאַר אונזער אינסטיטוציע און לאַנדסמאַנשאַפט.

אַ האַרציגען מזל טוב
צו אונזערע טייערע און ליבע פריינד
סעם און מערי סאַיד
צו זייער זילבערנער חתונה
מיר ווינטשען זיי געזונט, פרייד און נחת פון זייערע קינדער, און דערלעבען פייערן זייער גאָלדענע חתונה.
בערנארד און גאָסי קאַנאַוואָסקי
און טאָכטער מאַשאַ

אונזערע חשובע לאַנדסלייט, אברהם און צפורה שייקעוויטש פון ישראל, האָבען געפֿירט זייער טאָכטער צו דער חופה

מיר דריקען אויס אַ האַרציגען מזל-טוב צו אונזערע ליבע לאַנדסלייט און טוער, אברהם און צפורה שייקעוויטש פון תל-אביב, צו דער חתונה פון זייער געראָטענער טאָכטער, מרים, מיט איר באַשערטען, יואל (יוליוס) גרייף, ווועלכע איז פֿאָרגעקומען דעם 24-טן סעפטעמבער, 1963, אין תל-אביב.

מרים און יואל גרייף (ישראל)

צו דער חתונה זיינען געקומען משפחה, לאַנדסלייט און געסט, איינשליסענדיג אָנגעזענע ביאַליסטאָקער טוער אין מדינת ישראל. אַ זייער אָנגעלייגטער גאָסט איז געווען מר. שייקעוויטש'ס שוועסטער, מלכה מירמאן, ווועלכע איז ספּעציעל געקומען צו דער שמחה פון מאָנטרעאָל, קאַנאַדע.

דער חתן איז דער באַאַבטער זון פון דעם זייער חשובען באַלעבאַטישען פֿאָר-פֿאַלק, דוד און גולע גרייף, פון מאָנטעווידעאָ, אורוגוואי.

דער פאָטער פון דער כלה, פריינט אברהם שייקעוויטש, איז אַ פֿאַרדינסטפולער ציוניסטישער טוער נאָך פון דער אַלטער היים. אין ביאַליסטאָק איז ער געווען אַקטיוו אין דעם אידישען ספֿאָרט-לעבען, ספּעציעל אין „מכבי". אויף דער זייט ים איז ער געווען אַ צייט דער סעקרעטאַר פון דעם ביאַליסטאָקער צענטער אין מאָנטרעאָל, קאַנאַדע, און שפּעטער, נאָך זיין אָפּפֿאָר קיין מאָנטעווידעאָ, איז ער אויך געווען דער לעבענס-נערוו פון די ביאַליסטאָקער אין אורוגוואי. ער איז איצט אַקטיוו אין דער לאַנדסמאַנשאַפט אין מדינת ישראל, און איז אויך פֿאַרבונדען מיט אונזער „ביאַליסטאָקער שטימע", אַלס אונזער אָפּיציעלער ישראל-קאָרעספּאָנדענט. אין היינטיקען נומער דרוקען מיר טאָקע זיינעם אַ לענגערען אַרטיקעל.

מיר ווינטשען דעם יונגען פֿאָר-פֿאַלק און זייערע עלטערען אַ סך נחת און גליק.

מזל-טוב
אַ האַרציגע באַגריסונג צו אונזערע ליבע פריינט
מר. און מרס. אברהם שייקעוויטש
צו דער חתונה פון זייער טאָכטער
מרים מיט **יואל גרייף**
אייערע פריינט
מאַלי און איסאַק ריבאַלאָווסקי-ריבאַל
(ניו-יאָרק)

געסט אין אונזער האָום

פאַר די לעצטע עטלעכע מאָנאַטען זיינען אין אונזער אינסטיטוציע געקומען צו באַזוך אַ צאָל אָנגעזעענע געסט. זיי האָבען גענומען אַ שפּאַציר איבער דעם ביל־דינג, פאַרבראַכט מיט אונזערע אַלטינקע און אויסגעדריקט אָנערקענונג פאַר אונזער אַרבעט.

עס זיינען ביי אונז געווען צו־גאַסט:

פרוי ליזאַ באבקעס־ריבאלאָווסקי פון אורוגוואַי און מרס. אַננאַ קאַרץ, משפּחה פון אונזער חשובען ווייס־טשערמאַן פון באָאַרד אָו דירעקטאָרען, פריינט איסאַק ריבאַלאָווסקי.

מיר האָבען דאָ אויך געהאַט מר. און מרס משה טענענבוים פון אַרגענטינע.

עס האָט אונז אויך באַזוכט מר. לעפקאָוויטש פון דרום־ראָדעזיע, אַפריקע.

אַ באַזונדער אָנגעלייגטער גאַסט איז דאָ געווען דער באַגאַבטער ביאַליסטאָקער רעציטאַטאָר, דאָדיע זאַבלודאָווסקי פון אַרגענטינע, זון פון דעם פאַרשטאַרבענעם באַרימטען ביאַליסטאָקער אַרטיסט, יוסף זאַבלודאָווסקי. דער גאַסט האָט דאָ געהאַט דערפאָלגרייכע אויפטריטען, און וועגען דעם באַריכטען מיר אויספירלעכער אויף אַ צווייטען פּלאַץ אין היינטיגען נומער.

מיר האָבען דאָ אויך געהאַט אַ גאַסט פון ישראל, לט. קוירנעל נייטען עלדאר, וועלכער איז דער זון פון אַמאָליגען ביאַליסטאָקער פּעדאַגאָג און קולטור־טרעגער, דר. אַדלער. דער גאַסט איז געקומען דאָ שטודירען אויף אַ סקאָלערשיפּ פון דער אידישער מדינה.

מיר האָבען דאָך אויך געהאַט חשובע לאָגדסליים, דאָס האַרציגע פּאָר־פּאָלק, מר. און מרס. יעקב סטאַרינסקי, פון רמת ישי, מדינת ישראל, וועלכע זיינען אַהער געקומען אויף אַ באַזוך צו משפּחה.

מר. סטאַרינסקי איז פאַררעכענט אַלס גרינדער און פּיאָנער פון דער טעקסטיל־אינדוסטריע אין לאַנד. דער ישוב, רמת ישי, וואו ער וואוינט, איז טאַקע אַ טעקסטיל־קאָלאָניע, און די וויגעלע פון דעם מין פאַבריקאַציע אין ישראל, און דאָס איז אין אַ גרויסער מאָס צו פאַרדאַנקען דעם אונטערנעמונגס־גייסט פון ה' סטאַרינסקי.

אין די רעגירונגס־קרייזען אין ישראל באַטראַכט מען יעקב סטאַרינסקי, אַלס עקספּערט אין דער טעקסטיל־בראַנזשע און מען באַראַט זיך מיט אים אין פיל ענינים אויף דעם געביט.

די מאָוושאָווסקי׳ס פון יאָהאַנעסבורג

דעם ווינטער זיינען דאָ ביי אונז אין ניו־יאָרק געווען צו באַזוך אונזערע חשובע לאָגדסלייט, מר. און מרס. חיים מאָוושאָווסקי פון יאָהאַנעסבורג, דרום־אַפריקע.

די געסט, וועלכע זיינען אַרויסגעפאָרען אויף אַ לוסט־רייזע איבער דער וועלט, האָבען באַזוכט אַ צאָל לענדער, איינשליסענדיג מדינת ישראל, וואו זיי האָבען געווואוינט אַ סך יאָרען.

אַ זייער אינטעליגענט פּאָר־פּאָלק און וואוילהאָבענדע מענטשען, דערפאָלגרייך אין געשעפטליכען לעבען, האָבען די מאָוושאָווסקי׳ס אַרויסגעוויזען גרויס אינטערעס פאַר אונזער אינסטיטוציע און זיי האָבען איבערגעלאָזט אַ פיינעם דאַניישאַן פאַר אונזער האָום.

חיים מאָוושאָווסקי איז דער זון פון אונזער אָנגעזעענעם לאָגדסמאַן און סוחר, ר' משה מאָוושאָווסקי ע"ה (נפטר געווארען אין ישראל), וועלכער איז געווען אַ גרויסער משכיל, און וועמען די לעזער פון אונזער זשורנאַל געדענקען נאָך וואַרשיינליך פון זיינע אַרטיקלען, באַזונדערס פון די „ביאַליסטאָקער פּאַרטרעטען", וואָס זיינען דערשינען אין דער „ביאַליסטאָקער שטימע" מיט יאָרען צוריק.

אונזער וויס־פּרעז. דייוויד לובין געעדרט ביי אַ פייערליכען באַנקעט

שבת אָוונט, דעם 21־טען דעצעמבער 1963, איז אין „האָטעל עסקאָלאַדאָ", ניו־יאָרק, געגעבען געווארען אַ טעסטימאָניאַל באַנקעט פון דער היגער „קרית ביאַליס־טאָג פאונדיישאָן", לכבוד איר ווירדיגען פּרעזידענט און פאַרדינסטפולען טוער, מר. דייוויד לובין, וועלכער האָלט אָן דעם געהויבענעם אַמט פון ווייס־פּרעזידענט אין אונזער אינסטיטוציע פאַר אַ צאָל יאָרען.

דער ערען־גאַסט פון טעסטימאָניאַל, אַ וואויליער, האַרציגער איד, איז אויך אַן ערפאָלגרייכער געשעפטסמאַן, אַלס פּרעזי־דענט פון דער באַרימטער פירמע „ברוק־דעיל פּעשאָנס". ער איז טיף פאַרוואָרצעלט אין געזעלשאַפטליכען אידישען לעבען און אויך אין אונזער לאָגדסמאַנשאַפטליכער משפּחה. ער איז געווען איינער פון די גרינדער פון דעם „ביאַליסטאָקער קאָ־טערס סאָשעל קלוב" ביי אונזער אינסטי־טוציע. יעדען יאָר רופט ער זיך אויך אָפּ מיט אַ פיינער ביישטייערונג צו פאָנדען און קאָמפּיינס ווי אויך ביי דעם ביאַליס־טאָקער טעאַטער־בענעפיט. אַן אייניקעל פון דעם באַוואוסטען ביאַליסטאָקער למדן און מרביץ תורה, ר' משה חסיד ע"ה, איז ער אויך מיט לייב און לעבען געטרייַ צו זיין היימשטאָט און אָפשטאַם.

מיר ווינטשען פריינט לובין נאָך אַ סך געזונטע יאָרען פון לאָגדסמאַנשאַפטליכער טעטיגקייט אין אונזערע רייען.

אונזער ליבער לאָגדסמאַן, מאיר פּערעלמאַן, אַן 91־גער מיט מזל!

מיט פרייד גיבען מיר איבער די בשורה טובה, אַז אונזער חשובער לאָגדסמאַן און מיטגליד, מאיר פּערעלמאַן, פון מיאַמי ביטש, פלאָ., האָט דערגרייכט דעם הויכען עלטער פון 91 יאָר. פריינט פּערעלמאַן, וועלכער טראָגט מיט שטאָלץ אויף די אַקסלען זיינע שיינע 9 צענדליג יאָר, איז נאָך בייַם שארפען שכל, ווי אין די אַמאָליגע יונגע יאָרען.

מר. פּערעלמאַן איז פון אונזערע ביאַ־ליסטאָקער פּיאָנערן פון פּעטערסאַן, נ. דזש., וואו ער האָט אין די פּריערדיגע יאָרען פיל געטאָן פאַר אונזער רעליף פאַר דער אַלטער היים און פאַר אונזער אינ־סטיטוציע אין ניו־יאָרק.

לכבוד זיין איצטיגען 91־טען געבורטס־טאָג, האָבן די פריינט פון דעם „זקן־העיר" אַריינגעשיקט אַפיינע דאָניישאַן צו אונ־זער האָום, און מיר גיבען אָפ מר. און מרס. פּערעלמאַן אַ האַרציגען מזל־טוב מיט די בעסטע וואונטשען, אַז זיי זאָלען זיך על־טערען געזונטערהייט נאָך אַ סך יאָרען.

אונזער שעף, הערי סטעגאָוו, אַ מייסטער פון פאַך

מיר דאַנקען אונזער נייעם שעף, הערי סטעגאָוו, פאַר צוריקטען באַ׳טעמ׳טע מא־כלים און צוגרייטען אַ שיינעם יום־טוב. דינען זאָלען אים די הענט!

דר. נ. דובאָווסקי ע״ה

פון דוד סאָהן

דר. בנימין דובאָווסקי ע״ה

מיטוואָך, דעם 11־טען סעפטעמבער 1963, איז אין עלטער פון 75 יאָר, נאָך קאָמפּליקאַציעס פון אַן אָפּעראַציע, געשטאָרבען אין אַ ניו־יאָרקער שפּיטאָל אונזער פאָרדינסטפולער מעדיקאַל־דירעקטאָר, דר. בנימין דובאָווסקי. זיין טויט האָט איינגעהילט אין טרויער ניט בלויז די פאַמיליע פון נפטר און אונזער אינסטיטוציע, נאָר די ברייטע אידישע עפענטליכקייט, וואו ער איז געווען זייער געאַכטעט און באַליבט.

דר. דובאָווסקי, אַ באַאַבטער מעדיצינער און פריינט פון די מאַסען, איז געווען אַן אידעאַליסטישער פאָלקס־דאָקטאָר און דערביי אויך אַ מערקווירדיגער אינטעלעקטואַל, וועלכער האָט אין זיין פאָרגעשריטענעם קייכער פערזענליכקייט פאַראייניגט פאָר־שיידענע טאַלאַנטען. ער איז אויך געווען אַ טיפזיניגער דענקער, פילסיפיגער שרייבער, אויסגעצייכענטער דיכטער און אַ פרוכטבאַרער מחבר פון אַ צאָל מעדיציניש ווי אויך אַנדערע וואָגיגע ווערק, איינשליסענדיג ביבעל־קריטיק און קאַמף געגן די מיסיאָנערן.

געבאָרן ביי אַ פיינער באַלעבאַטישער פאַמיליע אין טאַלנע, האָט דר. דובאָווסקי אין זיך איינגעזאַפּט די היימישע פאָלקס־טימליכקייט פון דעם אוקראַינישען אידן. אַלס יונגער בחורל האָט ער מיט דער פאַמיליע אויסגעוואַנדערט קיין לאָנדאָן, וואו ער האָט געהאָלפּען דער פאַמיליע אין אויספאַרדינען חיונה ביי שניידערי. ער האָט געאַרבעט אין אַ שאָפּ און זיך אויך געבילדעט.

דר. דובאָווסקי, אַ באַאַבטער מעדיצינער און פריינט פון די מאַסען, איז געווען אַן אידעאַליסטישער פאָלקס־דאָקטאָר און דערביי אויך אַ מערקווירדיגער אינטעלעקטואַל, וועלכער האָט אין זיין פאַרגעשריטענעם קייכער פערזענליכקייט פאַראייניגט פאָר־שיידענע טאַלאַנטען. ער איז אויך געווען אַ טיפזיניגער דענקער, פילסיפיגער שרייבער, אויסגעצייכענטער דיכטער און אַ פרוכטבאַרער מחבר פון אַ צאָל מעדיציניש ווי אויך אַנדערע וואָגיגע ווערק, איינשליסענדיג ביבעל־קריטיק און קאַמף געגן די מיסיאָנערן.

געבאָרן ביי אַ פיינער באַלעבאַטישער פאַמיליע אין טאַלנע, האָט דר. דובאָווסקי אין זיך איינגעזאַפּט די היימישע פאָלקס־טימליכקייט פון דעם אוקראַינישען אידן. אַלס יונגער בחורל האָט ער מיט דער פאַמיליע אויסגעוואַנדערט קיין לאָנדאָן, וואו ער האָט געהאָלפּען דער פאַמיליע אין אויספאַרדינען חיונה ביי שניידערי. ער האָט געאַרבעט אין אַ שאָפּ און זיך אויך געבילדעט.

דר. דובאָווסקי, אַ באַאַבטער מעדיצינער און פריינט פון די מאַסען, איז געווען אַן אידעאַליסטישער פאָלקס־דאָקטאָר און דערביי אויך אַ מערקווירדיגער אינטעלעקטואַל, וועלכער האָט אין זיין פאַרגעשריטענעם קייכער פערזענליכקייט פאַראייניגט פאָר־שיידענע טאַלאַנטען. ער איז אויך געווען אַ טיפזיניגער דענקער, פילסיפיגער שרייבער, אויסגעצייכענטער דיכטער און אַ פרוכטבאַרער מחבר פון אַ צאָל מעדיציניש ווי אויך אַנדערע וואָגיגע ווערק, איינשליסענדיג ביבעל־קריטיק און קאַמף געגן די מיסיאָנערן.

געבאָרן ביי אַ פיינער באַלעבאַטישער פאַמיליע אין טאַלנע, האָט דר. דובאָווסקי אין זיך איינגעזאַפּט די היימישע פאָלקס־טימליכקייט פון דעם אוקראַינישען אידן. אַלס יונגער בחורל האָט ער מיט דער פאַמיליע אויסגעוואַנדערט קיין לאָנדאָן, וואו ער האָט געהאָלפּען דער פאַמיליע אין אויספאַרדינען חיונה ביי שניידערי. ער האָט געאַרבעט אין אַ שאָפּ און זיך אויך געבילדעט.

אין יאָר 1905 איז ער אָנגעקומען קיין אַמעריקע און דאָ אויך געאַרבעט ביי דעם שניידער־פאַך. עס האָט אים אָבער פון פאָדעם און נאָדעל געצויגען צו העכערע האָריזאָנטען. ער האָט געוואָלט ווערען אַ דאָקטאָר און דורך שטודיום בייטאָג און אַרבעט ביי נאַכט האָט ער זיך אויסגע־פלאַסטערט אַ וועג צו זיין געוואונטשענער קאַריערע. ער האָט גראַדואירט פון דעם בעלוויו מעדיקאַל קאַלעדזש אין ניו־יאָרק און איז דאָרט באַשטימט געוואָרען אַלס לעקטאָר. זיין נאָמען אַלס באַרימטער דאָקטאָר, אַלס האַרץ־ און דייעביטיס־ספּע־ציאַליסט, האָט זיך פאַרשפּרייט איבעראַל.

דר. דובאָווסקי האָט זיך אויסגעצייכענט ניט בלויז אַלס עקספּערט אין זיין באַרוף, נאָר אויך אַלס פאָפולאַריזאַטאָר אָדער „מלמד", ווי ער אַליין פלעגט זיך אָנרופען, פון פאָלקס־מעדיצין דורך זיינע פילע ווערק איבער פאָלקס־געזונט און ספּעציעל דורך זיין קאָלום אין אַמאַליגען „מאָרגען זשורנאַל" א. ד. קעפּעל „געזונט זאָלט איר זיין", ווי אויך די לעצטע עטלעכע יאָר פאָר זיין טויט אין זיין מעדיצינישער פי־טשור אין „פאָרווערטס", וועלכע איז גע־ווען זייער אינטערעסאַנט און באַלערנדיג. ער איז באָוואוסט געוואָרען אַלס דזשע־ריאַטריק־עקספּערט אין געזונט־פּראָבלע־מען אויף די עלטערע יאָרן.

דער נפטר איז אויך געווען זייער אַקטיוו אין דעם היגען געזעלשאַפטליכען אידישען לעבען. באַזונדערס טעטיג איז ער געווען אין דער אַנטי־נאַצי ליגע און האָט אָנגע־פירט מיטן באָיקאָט אויף דייטשע סחורות, ריזיקירנדיג אָפּט מיט זיין קאַריערע.

אַ באַזונדער וויכטיגען אָרט אין דר. דובאָווסקי׳ס פאַרבאַנרייכען לעבען און קאַריערע פאַרנעמט דער „ביאַליסטאָקער קאָפּיטעל". דר. דובאָווסקי האָט דורך זיין פרוי, לינאַ דובאָווסקי, אַ ביאַליסטאָקערין, אַן אַקטיוויסט טוערין און איינע פון די ערשטע פּרעזידענטינס פון דער ביאַליסטאָקער ליידיס אוקזילערי, זיך צוגעקלעפּט צו אונ־זערע ביאַליסטאָקער, און ספּעציעל צו אונזער ביאַליסטאָקער צענטער און מושב־זקנים, וואו ער האָט עטליכע יאָר פאָר זיין טויט אָנגעהאַלטען דעם געהויבענעם אָמט פון מעדיקאַל־דירעקטאָר. ער האָט זיך אויסגעצייכענט מיט זיין טיף־מענטשלי־כער, האַרציגער באַהאַנדלונג פון זיינע פּאַציענטען דאָ אין אונזער האָוּם, היילענ־דיג זיי מיט אַ גוט וואָרט און שמייכעל, און אויפטוענדיג וואונדער מיט זיין פאַכ־מענישער ספּעציאַליטעט און פריינטליכער באַאַמונג. ביאַליסטאָקער לאַנדסלייט האָ־בען אים פאַרגליכען מיט דעם אַמאַליגען ביאַליסטאָקער באַרימטען דר. יוסף כאַזאַ־נאָוויטש, וועלכער איז אויך געווען אַ זעל־טענער פאָלקס־דאָקטאָר, וואָרימער איד און טייערער מענטש.

דר. דובאָווסקי׳ס טויט ווערט באַטראַכט אַלס געזעלשאַפטליכער פאַרלוסט און ווערט באַדויערט פון דער גאַנצער אידי־שער ניו־יאָרק, אינטעליגענץ און „עמך", צו וועמען דער נפטר האָט אייגענטליך געהערט. צו זיין לויה איז געקומען זייער אַ גרויסער עולם פון אַלע קרייזען פון דער אידישער ניו־יאָרק. עס האָבן אים מספּיד געווען: הרב חייט, אין נאָמען פון אונזער אינסטיטוציע; לואיס סילווער, אַר־גאַניזאַציע־ און בילדונג־דירעקטאָר פון דער אַרבעטער־רינג היים, אין נאָמען פון דעם אַרבעטער־רינג אָרדען, אַרגאַניזיר־טער ביאַליסטאָקער לאַנדסמאַנשאַפט און פון דעם סלאָנימער־ראָזשאַנאיער אַ. ר. בר. 52, און דר. ל. פאָגעלמאַן, רעדאַקטאָר פון „פאָרווערטס", אין נאָמען פון דער צייטונג ווי אויך פון זיין אידישער שרייבער־משפּחה. די אידישע און ענגלישע פּרעסע האָט געווידמעט גרויסע נעקראָלאָגען צום גרויסען נפטר.

דר. דובאָווסקי האָט איבערגעלאָזען אויס־טער זיין פרוי, לינאַ, אויך צוויי פאַרהיי־ראָטע זין, ביידע באַאָוסטע דאָקטוירים, הערבערט דובאָווסקי, אין איסטאַן, פאַ., און מאָרטימער דובאָווסקי אין קיו גאַרדען הילס, נ. י., מיט זייערע פאַמיליעס, און אַ טאָכטער, דאָריס, פרוי פון דר. באַרנעט סטאָינס, אַ באַרימטען פיזיקער, מיט איר פאַמיליע, ווי אויך זיבען אייניקלעך, און דערצו אויך דריי פאַרהיראָטע שוועסטער: רעי ליבערמאַן, עני מעילי און איידאַ מיל־מאַן מיט זייערע פאַמיליעס.

אין אָנדענק פון דר. דובאָווסקי איז עטאַבלירט געוואָרען אַ ספּעציעלער „דר. ב. דובאָווסקי מעמאָריאַל פאָנד". עס איז פראָקלאַמירט געוואָרען אַ קאַמפּיין פאַר דעם פאָנד, צו וועלכען עס זיינען אַריינגע־קומען און עס קומען נאָך אַריין באַדיי־טענדע סומעס פון דעם נפטר׳ס פאַמיליע, פאַרערער, פּאַציענטען, לעזער און פריינט. אין היינטיגען נומער אויף אַן אַנדער פּלאַץ דרוקען מיר די ערשטע קוויטירונג פון די געזאַמעלטע געלטער צום פאָנד. עס ווערט געפּלאַנט צו פאַראייביגען דעם נאָמען פון דר. דובאָווסקי דורך אַ ביוסט אין אויפ־שריפט אין דעם שפּיטאָל פון אונזער האָוּם.

ראָזא ראַאיסאַ ע״ה

פון בן משה

שבת (יום־כיפור), דעם 28טען סעפּטעמבער, 1963, איז נאָך אַ קורצער קראַנקהייט געשטאָרבען אין לאָס אַנדזשעלעס, קאַליפ., אונזער חשובע לאַנדספּרוי, די וועלט־באַרימטע אָפּעראַ־סטאַר, ראָזאַ ראַיסאַ. זי איז אַלט געווען 73 יאָר.

איינזאַם, אומבאַווייגט, איז זי אַוועק אין דער אייביגקייט פון די גרויע וועגט פון אַ שפּיטאָל אין אַ צושטאַנד פון אומבאַווי־סטזיין. אַ פיינליכע טראַגעדיע...

ראָזא ראַיסאַ איז געבאָרען געוואָרן אין ביאַליסטאָק, אַלס רייצקע בורשטיין, ביי פיינע באַלעבאַטישע עלטערן, און שוין אין איר פריסטער קינדהייט האָט זי זיך אַנטפּלעקט אַלס זשעני פון געזאַנג מיט איר אויסערגעווייניליכער סאָפּראַנאָ־שטימע, ווי עס האָט אויך איר נביאות געזאָגט דער באַוואוסטער ביאַליסטאָקער מוזיקער און דיריגענט, יעקב בערמאַן.

אין דעם פינסטערן יאָר 1906, נאָך דעם טרויעריג־באַרימטן ביאַליסטאָקער פּאָגראָם, איז זי אַלס יונגע מיידל, אָפּגע־פאָרן אין נעאָפּאָל, איטאַליע, אויסצוביל־דען און פאַרפאָלקאָמען איר שטימע. אָט אויף דעם וועג פון איר וועלט־באַרימטער מוזיקאַלישער קאַריערע האָט איר אַרויפ־געפירט איר קרוב, דער ביאַליסטאָקער דענטיסט, דר. וויגדאָרטשיק ע״ה, וועלכער האָט דעמאָלט געלעבט אין איטאַליע, און ער האָט דאָס טאָקע פינאַנסירט איר שטו־דיום.

אין איטאַליע האָט ראָזא ראַיסאַ צוגע־צויגען די אויפמערקזאָמקייט און אָנער־קענונג פון די גרעסטע מוזיקאַלישע אוי־טאָריטעטן, ווי קאַמפּאָניני און פּוטשיני, און אויף דער אינלאַנד פון דעם דיען פון די מוזיקאַלישע מאַיעסטראָס, טאָסקא־ניני, איז זי אויפגעטראָטן אין לאַ סקאַלאַ אָפּעראַ־הויז אין מילאַן.

אין אַמעריקע איז ראָזא ראַיסאַ צום ערשטן מאָל אָנגעקומען אין יאָר 1913 און זי האָט געמאַכט איר ערשטן דעביוט אין שיקאָגא, אויפשטורעמדיג די שטאָט און די גאַנצע מוזיקאַלישע וועלט. זי איז דאָן צוריקגעפאָרן אין אייראָפּע און אין יאָר 1916 זיך צוריקגעקערט אין שיקאָגא, וואו זי איז געוואָרן דער סטאַר פון דער „שיקאָגא אָפּעראַ קאָמפּאַני". זי איז אויך אויפגעטראָטן מיט גרויס ערפאָלג אין ניו־יאָרק און זי האָט אויך זייער אויסגע־נומען מיט אירע דעביוטן אין בוענאָס־איירעס, קאָווענט גארדען, לאָנדאָן און אין אַנדערע אייראָפּאישע אָפּעראַ־צענטערס. זי האָט אויפגעפירט די ראָל פון „לאה׳לע" אין אַנסקי׳ס „דיבוק", אין דעטראָיט, אין יאָר 1936.

באַזונדערס וויכטיג איז דער „ביאַליס־טאָקער קאַפּיטעל" אין ראָזע ראַאיסאַ׳ס פאַרבענרייכער קאַריערע. ראָזע איז גע־בליבן טריי צו איר שטאָם און האָט זיך קיינמאָל ניט אַנטזאָגט אויפצוטרעטען צום גונסטן פון אונזער לאַנדסמאַנשאַפט. באַ־זונדערס דאַרפען דאָ דערמאָנט ווערן די עטליכע היסטאָרישע אויפטריטן, אין ניו־יאָרק, צום ערשטן מאָל אין „היפּא־דראָם" אין יאָר 1919 צוזאַמען מיט איר מאַן, דזשאקאָמא רימיני, פאַר אונזער ביאַליסטאָקער רעליף, מיט דער באַטיי־ליגונג פון אַ הונדערט מאַן סימפאָניש־שען אָרקעסטער, אָנגעפירט פון אונזער פאַר־שטאַרבענעם באַרימטן מוזיקער און די־ריגענט יהושע זורא, ע״ה; און שפּעטער אַ פאָר יאָר, אין קאַרנעגי האַל פאַר אונזער ביאַליסטאָקער צענטער, ווי אויך אין שי־קאָגא פאַר דעם בענעפּיט פון אונזער דאָרטיגען ביאַליסטאָקער צענטער. די אַלע אויפטריטן האָבען אַריינגעבראַכט שוווע־רע צענדליגער טויזענטער דאָלער און האָבען פיל געהאָלפּען אונזערע לאַנדסלייט אין דער חרובער אַלטער היים.

ראָזע ראַיסע איז אויך געבליבן טריי איר פאַמיליע. אויפגעצויגען אַלס יתומה נאָך דעם טויט פון איר מאַמען, האָט זי שטענדיג אַרויסגעוויזען גרויס ליבשאַפט צו איר טאַטן, הערשעל בורשטיין, וועמען זי האָט צוזאַמען מיט דער פאַמיליע אַרי־בערגעבראַכט פון ביאַליסטאָק קיין אַמע־ריקע.

ראָזא ראַיסאַ איז געווען און פאַרבליבן אַ געטרייע לאַנדספּרוי. זי פלעגט לייענען מיט אינטערעס אונזער „ביאַליסטאָקער שטימע" און פלעגט אַריינשיקען אירע אָפּטע דאַניישאַנס צו אונזער אינסטיטוציע, וואו זי איז געווען אַלע יאָרן אַ מיטגליד.

איידער זי איז קראַנק געוואָרן, האָט ראָזא ראַיסאַ זיך פאַרנומען מיט שרייבען

ראָזא ראַאיסאַ ע״ה

איר אויטאָביאָגראַפיע, און זי האָט זיך זאָגאַר צו אונז געוועגדעט, אַז מיר זאָלען איר אויסבאַרגען דאָס בילד פון דעם ביא־ליסטאָקער שטאָט־זייגער, וועלכען זי האָט געוואָלט אייגשליסען אין דער געשיכטע פון איר פאַרבענרייכן לעבען.

ראָזא ראַיסאַ, וועלכע איז ווי שוין דער־מאָנט, געווען פאַרהייראַט צו דעם איטא־ליענישען זינגער, דזשאַקאָמאָ רימיני, לאָזט איבער אַ טאָכטער, מרס. דזשאָזעף סעגאלא, פרוי פון דר. דזשאָזעף סעגאלא, אין לאָס־אַנדזשעלעס, ווי אויך אַ שוועס־טער, מרס. פרידאַ גאָלדענבערג, אין די בראָנקס. אַן עלטערע שוועסטער, די פאַר־שטאָרבענע סאָניע סטיין, ע״ה, איז געווען זייער אַקטיוו אין אונזער ביאַליסטאָקער ליידיס אָוקזילערי.

מיט ראָזא ראַאיסאַ איז אַוועק אין דער אייביגקייט אַ לעבעדיגע לעגענדע פון אַ ביאַליסטאָקער מיידל, וועלכע האָט דער־גרייכט אַ פאַנטאַסטישע קאַריערע, איז געוואָרען אַן אָפּעראַ־סטאַר מיט אַ וועלט־נאָמען און האָט אַרויסגערוקט איר היימ־שטאָט אויף דער מאָפּע פון דעם ערד־קוגעל צווישען די גרעסטע קינסטלער פון אונזער צייט און דור.

אונזערע פאַרלוסטן

צום אייביגען אַנדענקען

הערי ביימאַן ע"ה

שבת אוועק, דעם 27-טען יולי 1963, איז געשטאָרבען אונזער לאַנגיאָריגער פריינט און טוער, אלחנן דוב (הערי) ביימאַן פון לאַנג ביעטש, נ. י.

דער נפטר, איינער פון די באַוואוסטע עסקנים און בעלי־צדקה, די ברידער ביי־מאַן, איז געווען א ליבער, האַרציגער מענטש. עס איז געווען זיין טראַדיציע צו שאַפען צוזאַמען מיט זיינע ברידער יעדען ערב־פּסח מעות חיטים הילף פאַר אונזער האום. ער איז אויך געווען טעטיג אין דעם „דזשואיש צענטער אף לאַנג ביעטש" און ביי די „לאַמזער יאַנג מענס".

מר. ביימאַן האָט זיך אויסגעצייכענט מיט זיין איינפאַכקייט און גוטמוטיגקייט, וועלכע איז געווען א כאַראַקטעריסטישער שטריך פון דער גאַנצער פאַמיליע.

ער לאָזט איבער זיין פרוי, בעקי; זון, דזשעק; טאָכטער, מרם. טאָבי וואָלפסאָן, איידעם און אייניקלעך, ווי אויך די ברי־דער, אייבערהעם, סעם און מאָרים. דער עלטסטער ברודער, חיימאַן, איז געשטאָר־בען מיט אייניגע יאָר צוריק.

הערי ביימאַן איז געווען א טיפ פון דער אמאָליגער באַלעבאַטישער אידישער לאָמזשע, דאָס היימישע שטעטל, וואָס איז פאַרשוואונדען פון דער אויבערפלאַך, אָבער וועמען זין עס טראָגען נאָך דאָ די פאַרצייטיגע מידות טובות און נאָבעלע טראַדיציעס.

בנימי פאַקס, ע"ה, געשטאָרבען אין מיאַמי ביעטש, פלאָ.

קדיש נאָך דעם נפטר איז אַראַנזשירט געווארן אין דער שוהל פון אונזער האום, אויף דער וועגדונג פון הרב דר. טיבאָר שטערן פון מיאַמי.

נייטען מינעס, ע"ה, געשטאָרבען דעם 18-טען אויגוסט 1963.

דער פאַרשטאָרבענער, א מיטגליד פון אונזער אינסטיטוציע, איז געווען דער מאַן פון אונזער חשובער לאַנדספּרוי סאָפי מינעס, פון די בראָנקס. ער האָט באַלאַנגט אין דעם קלוב „ביאַליסטאָקער פריינט".

איזידאָר מאַכלים, ע"ה, געשטאָרבען דעם 19-טען אָקטאָבער 1963.

דער נפטר איז געווען א זייער סימ־פּאַטישער מענטש און האַרציגער לאַנדס־מאַן, ווי אויך א פּאַרדינסטפולער געזעל־שאַפטליכער טוער. ער איז געווען א לאַנגע צייט דער פּרעזידענט פון „ביא־ליסטאָקער סאַשעל קלוב" פון ברוקלין און האָט דאָרט גענאָסען פון גרויס אנערקענונג.

איזידאָר מאַכלים ע"ה

ער לאָזט איבער א פרוי, בעקי, א שוי־נעם דור קינדער און קינדס־קינדער, ווי אויך זיין שוועסטער מרים ביליג, וועלכע איז א חשובע דאָנייטאָרין צו אונזער אינסטיטוציע.

אין זיין אָנדענק האָט דער קלוב און אויך א צאָל פריינט און די משפּחה ביי־געטראָגען באַדייטענדע דאָניישאָנס פאַר אונזער האום. זיין נאָמען איז פאַראיי־בינט אויפן מעמאָריאל־טאַפעל אין אונ־זער שול.

מאַרים מעסטע ע"ה

דעם 25-טען אָקטאָבער 1963 איז געשטאָרבען אונזער חשובער לאַנדסמאַן, לאַנגיאָריגער מיטגליד און דאָנאָר, מר. מאָרים מעסטע.

דער נפטר איז געווען איינער פון די לעצטע מאָהיקאַנער פון א „ביאַליסטאָ־קער דינאַסטיע", די מעסטעס, וועלכע האָבען גענאָלפען בויען אונזער אינסטי־טוציע. זיינע עלטערען, ראובן און איידע מעסטע, ווי אויך זיין ברודער, חיים מעסטע, אַלע שוין אויף דער אייביגער וועלט, זיינען געווען צווישען די פּיאָנערען און שטיצער פון אונזער צענטער און מושב־זקנים, און האָבען זיך אויך באַ־טיליגט אין דער ארבעט פון „ביאַליסטאָ־קער רעליף קאָמיטעט", נאָך דער ערשטער וועלט־מלחמה.

מאָרים מעסטע איז געווען אַן אונטער־נעמערישער מענטש און איז הויך גע־שטיגען אין דער וועלט פון ביזנעס. ער איז אָבער שטענדיג פאַרבליבען א גע־טרייער ביאַליסטאָקער איד, ווי אויך אַן איבערגעגעבענער לאַנדסמאַן און מעמ־בער. ער פלעגט זיך שטענדיג לאָזען געפינען מיט זיין הילף פאַר אונזער האום.

מר. מעסטע לאָזט איבער א פרוי, סיידי, צוויי זין, אבא און ראָבערט, און א טאָכטער, רוטה, ווי אויך 3 שוועסטער, מארטא ווילסאָן, לאטי ווילדענבערג און איוואַ גלעם, און אכט אייניקלעך.

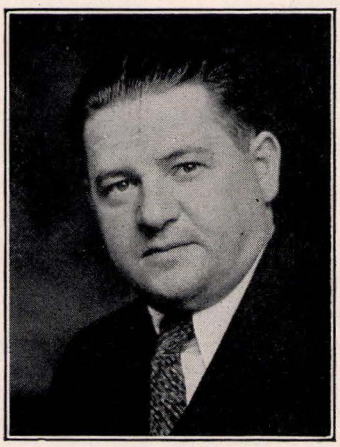
סעם שאַיאָוויץ, ע"ה, געשטאָרבען דעם ווינטער.

דער נפטר, א וואויל־ער, האַרציגער איד, איז געווען דער פאָטער פון מרם. עני רובין, און דער מחותן פון אונזער פאַר־שטאָרבענעם לאַנדסמאַן און איינוואוינער פון דער האום, דושאָ רובין ע"ה.

אין אָנדענק פון מר. שאַיאָוויץ זיינען אָנגעקומען א צאָל דאָניישאָנס פון פּאָב־ליק סקול 89 אין די בראָנקס, וואו די טאָכטער, מרם. רובין, איז אויף דעם לערער־סטעף.

סעם (זאוועל) סלאון ע"ה

מאנטאג, דעם 23טען דעצעמבער, 1963, איז נאך א קורצער קראנק־הייט געשטארבען אין ברוקלין אונזער באוואוסטער לאנדסמאנשאפטליכער טוער סעם סלאון. ער איז אלט געווען 70 יאר.

סעם (זאוועל) סלאון ע"ה

דער פארשטארבענער איז געווען פון די אקטיווסטע טוער צווישען אונזערע לאנדסלייט אין ניו־יארק, ווי אויך אין אונעזר אינסטיטוציע. ער איז אויך א צאל יארן געווען דער טשערמאן פון די „ביאליסטאקער יאנג מענס", וואו ער האט געשאפן גרויסע פארדינסטען.

ענערגיש, מוטיג און קעמפעריש, איז סעם סלאון געווען א שטורמישע נאטור. צוזאמען מיט אונז האט ער דורכגעמאכט די שווערסטע צייטען פון שטורעם און נעראנגל אין אונזער ביאליסטאקער צענטער און מושב זקנים, ארויסהעלפענדיג אונז אין פיל קרייזען. אלס דרוקערי־עקספערט פון פאך, האט ער א סך יארן אויך געדרוקט אונזער „ביאליסטאקער שטימע" און אנדערע פובליקאציעס פון אונזער אינסטיטוציע.

פון דער נאטור א גוטער, הארציגער מענטש, האט ער אויך ליב געהאט צו טאן טובות און איז בכלל געווען אן אמת'ער גוטער ברודער. ער איז געקומען אין געקומען אין אמעריקע אין 1907 אלס יונגער בחור'ל, און אין דער ערשטער וועלט־מלחמה האט ער געדינט, אלס זעלנער, אין דער אמעריקאנער ארמיי אין פראנקרייך.

סעם סלאון לאזט איבער א פרוי, לאטי; 2 פארהיראטע זין: לייבעל און בער, און 7 אייניקלאך (זיין ערשטע פרוי, ראזע, איז געשטארבען אין 1954).

מיט סעם סלאון איז אוועק אין דער אייביקייט אינער פון די מיליטאנטישע ביאליסטאקער כלל־טוער ביים רודער פון אונזער לאנדסמאנשאפט.

פיליפ בלעיר (ביאליסטאצקי), ע"ה, 90 יאר, געשטארבען 22 אפריל 1963.

דער נפטר איז געווען פון די גרינדער פון ביאליסטאקער בראדערלי לאדזש אסס'ן, און פון די חשובסטע לאנדסלייט־פיאנערן ווען האבען געהאלפען אונזער אינסטיטוציע.

פיליפ בלעיר ע"ה

ער לאזט איבער 2 זין, וויליאם און הערמאן, און א טאכטער, דזשין בלעיר, און אויך אייניקלעך. ער איז געווען א ברודער פון אונזער באוואוסטער לאנדס־פרוי, חוה לאה עסטערוויץ ע"ה, און איינער פון זיינע פלימענקיעם איז אונזער באוואוסטער טוער און וויס־פרעזידענט פון אונזער האום, מארים עסטאן.

דזשארדזש קאלאן ע"ה, געשטארבען דעם 16־טען אקטאבער, 1963.

דער נפטר, א באוואוסטער סוירטיפייד פאבליק אקאונטענט, איז געווען דער זון פון אונזער פארשטארבענעם חשוב'ן לאנדסמאן און טוער, געווענעם טשערמאן פון אונזער באארד אף דירעקטארן, מר. לואיס קאהען, און סערע קאהען ע"ה.

ער לאזט איבער א פרוי, רוטה; א זון, ברוס, און א שוועסטער מרם. העלען שוואַרץ.

נייטען רייזענשטאט, ע"ה, געשט. דעם 28־טען מאי 1963.

דער נפטר, א פיינער, אידישער מענטש, איז געווען דער ברודער פון אונזער חשובער לאנדספרוי און טוערין, מרם. פאולין מאסס. זיין נאמען איז פארא־ביגט געווארען אויף דעם מעמאריאל־טאפעל אין דער שול פון אונזער האום.

דזשוליוס קרעמער ע"ה, געשטארבען דינסטאג, דעם 24טען דעצעמבער, 1963, אין עלטער פון 72 יאר.

מר. קרעמער, וועלכער איז אוועק פון דער וועלט פלוצלינג, פון א הארץ־אטאק, אויפן וועג צו דער ארבעט, איז געווען א

דזשוליוס קרעמער ע"ה

סימפאטישער, שטילער און וואויל־מענטש. ער איז געווען דער מאן פון אונזער טוערין, מרם. רעי קרעמער, וועלכע איז די וויס־פרעזידענטין פון אונזער בראנקס ליג..

ער לאזט איבער, אויסער זיין געטרייער לעבענס־באגלייטערין, אויך 2 פארהיי־ראטע טעכטער: מרם בערטא וויים און מרם. פאולין סאפערשטיין, וי אויך אייניקלאך

זיין נאמען איז געווארן פארא־ייביגט אויפן מעמאריאל־טאפעל אין אונזער שוהל.

איסאק (יצחק) מינעס ע"ה, געשט. דעם 29טען אקטאבער, 1963, אין בור־ענאם איירעס, ארגענטינע, אין עלטער פון 64 יאר.

דער נפטר, א הארציגער לאנדסמאן און טוער צווישען אונזערע ביאליסטאקער אין ארגענטינע, לאזט איבער א פרוי, הינדע; זון, אהרן; טאכטער, עלסא; אייניקלאך; קלאודיא און מארסעלא, ווי אויך 2 ברידער, איזראעל מינעס, פרעזידענט פון דעם „ביאליסטא־קער סאשעל קלוב" אין שיקאגא, און שלום (סאל) מינעס, מיטגליד פון אונזער ביאליסטאקער צענטער אין ניו־יארק, ווי אויך א שוועסטער, שיינע (דזשעני) רעם, סעקרעטארין פון דער ביאליסטאקער ליי־דים אוקיזלערי אין שיקאגא.

די פאמיליע האט פארא־ייביגט דעם נא־מען פון נפטר אויף דעם מעמאריאל טא־פעל אין דער שוהל פון אונזער האום.

אַלפרעד כהן ע"ה

מיטוואָך, דעם 4-טען סעפטעמבער 1963, איז אין קליוולאַנד געשטאָרבען אונזער חשובער מיטגליד און דאָנאָר, אַלפרעד כהן ע"ה. ער איז אַלט געווען 83 יאָר.

דער פאַרשטאָרבענער האָט געשטאַמט פון קאָלנע און איז אַלס יונגערמאַן אָנגעקומען קיין ביאַליסטאָק, וואו ער האָט זיך אויסגעלערנט בוכבינדעריי. שפעטער האָט ער אויסגעוואַנדערט קיין לאָנדאָן, וואו ער האָט געאַרבעט ביז זיין פאָר.

אין יאָר 1902 איז ער געקומען קיין אַמעריקע, האָט זיך באַזעצט אין קליוולאַנד און דאָרט געגרינדעט זיין אייגענע איינבינדעריי. מיט דער צייט איז ער געווָאָרן איינער פון די גרעסטע און ערפאָלגרייכסטע בעלי־בתים אין דעם פאָך אין אַמעריקע. ער איז אויך געווָאָרן א פאַרלעגער און האָט אָנגעהויבען אַרויסגעבען ביכער פון ווערלט־פאַרנעם. זיין פירמע די „וואָרלד פּאָבלישינג קאָ." איז געווָאָרן איינע פון די בעריטסטע פּאָבלישינג־פירמעס אין לאַנד.

באַזונדערס איז אַלפרעד כהן געווָאָרן פאָפולער מיט זיין אויסגאַבע פון דער ביבל אין פיל שפראַכען און מיליאָנען קאָפּיעס.

טראָץ דעם, וואָס כהן האָט זיך אַרויסגעוואָקט אין סאַמע פאָדערגרונד, אַלס איינער פון די גרעסטע אין דער אַמעריקאַנער בוך־אינדוסטריע, איז ער אָבער פאַרבליבען א ליבער, באַשיידענער און האַרציגער פאָלקס־מענטש, געווען פאַרבונדען אַלע יאָרן מיט דעם געזעלשאַפט־ליכען אידישען לעבען און זיך געלאָזט געפינען בריטהאַרציג און פריגיביג פאַר קולטורעלע אידישע אונטערנעמונגען.

דער נפטר איז ספּעציעל פאַרבליבען טריי צו אונזער אַלטער היים, וואו ער האָט אָנגעהויבען זיין פאַנטאַסטישע קאַריערע אַלס אָרימער אייגבינדער־אַרבעטער. אויך דאָ האָט ער זיך געהאַלטען נאָענט מיט אונזערע ביאַליסטאָקער, אַלס פריי־גיביגער אונטערשטיצער פון אונזער ביאַליסטאָקער צענטער און מושב־זקנים.

מר. כהן לאָזט איבער א פרוי, זלאָטע, 2 זין, 2 טעכטער און 4 אייניקלעך.

מיט אַלפרעד כהן איז אַוועק אין דער אייביקייט איינער פון די לעבעדיגע בייַ שפילען פון א קליינשטעטלדיגען „סעלפ

מעיד מען", וועלכער האָט זיך פון היימישען דלות אַרויפגעאַרבעט דאָ אין לאַנד דורך זיין ענערגיע, פּאַאיניקייטען און פלייסיגקייט צו דעם העכסטען שטאַפּל פון מאַטעריעלען ערפאָלג און איז פאַרבליבען ביז זיין לעצטען אָטעמצוג היימיש, האַרציג און פאָלקסטימלעך.

הערמאַן סאַלאָמאָן, ע"ה, געשטאָרבען דעם 24-טען סעפטעמבער 1963.

דער נפטר איז געווען א זון פון דעם באַוואוסטען אמאָליגען ביאַליסטאָקער כלי־טויער, ר' שלמה סאַלאָמאָן (שלמה דער שווארצער) ע"ה, און א פלימעניק פון דעם אָנגעזעענעם רב, תלמיד־חכם און עסקן, איינער פון אונזערע וויכטיגסטע ביאַליסטאָקער פיאָנערען אין אמעריקע, הרב ר' חיים בראָדסקי פון נואַרק, נ. דזש.

מר. סאַלאָמאָן איז געווען א מיטגליד אינם ביאַליסטאָקער אונטערשטיצונגס־פאַראיין „סומך נופלים", וואו ער איז א צייט געווען דער פראָטאָקאָל־סעקרעטאַר. ער איז געווען אַן אינטעליגענטער מענטש, מיט שרייבערישע פעאיגקייטען.

אין זיינע יונגע יאָרען האָט ער זיך געדרוקט אין די אידישע צייטונגען.

דער פאַרשטאָרבענער לאָזט איבער א פרוי, דאָרא, און 2 זין, דזשייקאָב און סידני.

מיני פּוירל ע"ה, געשטאָרבען דעם 15טען נאָוועמבער, 1963.

די פאַרשטאָרבענע, א נאָבעלע פרוי, לאָזט איבער א זון, דזשאָזעף פּוירל, אין ניו־יאָרק.

מרס. מערי קירשטיין ע"ה, געשט. דעם 9טען דזשון, 1963.

די פאַרשטאָרבענע איז געווען א געטרייער מיטגליד אין אונזער לידים אוק־זילערי. זי לאָזט איבער א טאָכטער, מרס. סיימאָן, אין דרעקסעל, פא. אפילו וואוי־נענדיג אויסער ניו־יאָרק האָט זי געהאַט אין זינען אונזער אינסטיטוציע און רעגולער צוגעשיקט איר דיום און אונטערשטיצונגען.

סעם סאַלאָמאָן, ע"ה, געשטאָרבען דעם 22-טען אָקטאָבער 1963 נאָך א לענגערער קראַנקהייט.

דער פאַרשטאָרבענער איז יאָרענלאַנג געווען טעטיג אין אונזער לאַנדסמאַנשאַפט און האָט אָנגעהאַלטען דעם אמט פון פּרעזידענט פון דער „ביאַליסטאָקער אהבת אחים". ער איז אויך געווען טעטיג אין ביאַליסטאָקער פאַראיין „סומך נופלים".

סעם סאַלאָמאָן ע"ה

זיין סאַלון אויף דער אמאָליגער איסט סאיד איז געווען די „ביאַליסטאָקער בירזשע", וואו לאַנדסלייט פלעגען זיך צוזאמענקומען, מאכען א „לחיים" און שמועסען און וועגען דער אַלטער היים און וועגען פאַרשיידענע ענינים, וואָס זיינען נאָענט צום האַרצען.

סעם סאַלאָמאָן איז געווען א גוטער־ברודער מיט יעדען איינעם, און זייער פאָפולער צווישען דעם ביאַליסטאָקער עולם.

ער לאָזט איבער א פרוי, א זון, א פאַרהיראָטע טאָכטער און אייניקלעך.

מאַנדעל מאַרקום ע"ה, געשט. פרייטאג, דעם 17טען יאנואר 1964.

דער נפטר, א באַוואוסטער בילדער, איז געווען א זון פון אונזער פאַרשטאַרבענעם פרעזידענט און דאָנאָר לואים מארקום, ע"ה, און לינא מארקום, ע"ה, און דער ברודער פון דעפיוטי קאָמישאָנער פון עלעקטריק, גאז און וואסער־דעפּארטמענט מר. בערנארד מארקום.

ער לאָזט איבער א פרוי קלאַרא.

אויפן פרישען קבר פון נחמיה ראָזענטאַל

זונטיק, דעם 22־טען דעצעמבער, איז פאַרגעקומען די לוויה פון איינעם פון די געטרייסטע זין פון ביאַליסטאָק, נחמיה ראָזענטאַל ע״ה.

נחמיה איז געווען צוגעבונדען מיט אַלע פעדים פון זיין לעבען צו זיין געבורטס־שטאָט ביאַליסטאָק. ער איז געווען אַ גייַ־ענדע ענציקלאָפּעדיע פון אונזער באַליב־טער שטאָט; ער האָט געקענט אויסגעבונ־דען דעם גרעסטען טייל פון די איינוואוי־נער. עס איז געווען אַנצוכאַפּען אַ נאָמען פון אַ ביאַליסטאָקער איד, ווי נחמיה האָט מיט לעבעדיגע פאַרבען באַשריבן דעם איד מיט זיין גאַנצער משפּחה און די גאַס וואו דער איד האָט געוואוינט. מיט וויפיל ווארעמקייט האָט ער דערמאָנט די קלענסטע געשעענישן פון ביאַליסטאָק! ער פלעגט אויפלעבען ווען ער האָט געטראָ־פען ערגעץ אין מעקסיקע אָדער אַמעריקע אַ ביאַליסטאָקער אידען און שטונדען־לאַנג מיט אים פאַרבראַכט, דערמאָנענדיג מיט וואַרעמער בענקשאַפט אונזער באַליבטע שטאָט ביאַליסטאָק.

* * *

נחמיה איז אַלט געווען זיבעציג יאָר. אין אַמעריקע האָט ער פאַרבראַכט זיבעצן יאָר; אין מעקסיקע, אין זיין צוויי־מאָלי־גער רעזידענץ, 22 יאָר. אין מעקסיקע האָט ער געהאַנדעלט מיט מעבעל. זיין גע־טרייע לעבנס־באַגלייטערין, שרה, שטאַמט פון אַן אָנגעזעענער, באַלעבאַטישער, פאַר־מעגליכער משפּחה, יאַטשמעניק, אייגענ־טימער פון אַ מאַנופאַקטור־געשעפט אויף סוראַזער גאַס. נחמיה לאָזט איבער, אוי־סער די אלמנה שרה, אויך אַ זון, אהרן, און פיר אייניקלאַך.

* * *

די לוויה איז פאַרגעקומען אויפן בית־עולם „האָם אוו פּיס". עס זיינען געווען אַנוועזנד אַ רייַע חשובע ביאַליסטאָקער לאַנדסלייט, צווישען זיי: סעם לאַנדאָן, סאַניע און חנה מאַלאַך, שרה פאָגאַרעלס־קי, יצחק און בעלאַ גאַלדבערג מיט איר שוועסטער, יוסף יאַכנוק, אסתר יערוזא־לימסקי, מלכה און יעקב יערוזאַלימסקי און מאַרקאָווסקי. אַ געשריבענע רעדע אויפן פרישען קבר האָט געהאַלטען דער לאַנג־יאָריקער פריינט, סאל וויזשאן, באַקאַנט אין ביאַליסטאָק אַלס זלמן וויזשאַנסקי. ליידער איז אין לאָס אַנדזשעלעס איצט ניטאָ קיין ביאַליסטאָקער אַרגאַניזאַציע און עס האָט געפעלט אַ פאָר ווארעמע ווער־טער פון אַ פארשטייער וואָס זאָל רעדען אין נאָמען פון אַלע ביאַליסטאָקער לאַנדס־לייט פון לאָס אַנדזשעלעס. אַ טיערער, ווארעמער ביאַליסטאָקער איד איז אַוועק פון דער וועלט. ער וועט פעלען די ביאַ־ליסטאָקער אין לאָס אַנדזשעלעס. כבוד זיין אַנדענק!

נאָרמאַן נאָסאָף ע״ה, געשט. דעם 4טען פעברואר 1964 אין בלייַנדער אַל־טער פון 34 יאָר.

דער יונג־פאַרשניטענער בוים, אַ לי־בער, האַרציגער יונגערמאַן, און באַגאַב־טער לאָיער, איז געווען דער זון פון אונזערע געטרייע מיטגלידער און טוער, בעלאַ און לואים נאָסאָף, און דער פלי־מעניק פון אונזער חשובער טוערין, רעי נאָסאָף.

ער לאָזט איבער אַ יונגען זון, סטיוון.

דזשאָזעף ראָזענבערג ע״ה, געשט. דעם 24טען יאַנואַר 1964 אין פּעטערסאָן, נ, דזש. אין עלטער פון 77 יאָר.

דער נפטר, אַ לאַנג־יאָריגער מיטגליד פון אונזער אינסטיטוציע און אָנגעזעענער טוער צווישען די לאַנדסלייט אין פּעטער־סאָן, איז געווען זייער באַליבט און פאָפו־לער אין שטאָט.

ער לאָזט איבער אַ פרוי, עלקע; אַ טאָכטער, רוטה; צוויי זין: טעדי און הענרי; אַ צאָל אייניקלעך, אין אַ ברודער, אונזער חשובען מיטגליד און דאָקטער, לואים ראָזענבערג, אין ניו־יאָרק.

זיין זון, טעדי, אַ באַוואוסטער לאָיער, באַקלידט היינט־צו־טאָג דעם געהויבע־נעם אמט פון „סיטי אטוירני" פון דער שטאָט פּעטערסאָן.

איזידאָר מאַלישעפסקי ע״ה, געשט. זונטאָג, דעם 26טען יאַנואַר 1964, אין עלטער פון 78 יאָר.

דער נפטר, אַ וואוילעך, האַרציגער איד, איז געווען דער מאַן פון אונזער חשובער מיטגליד און שוועסטער פון דער לויידים אוקזילערי, מרם. ראָזע מאַלישעפסקי.

אויפער זיין פרוי, לאָזט ער אויך אי־בער צוויי זין, האַרווי און מאָרי, וויי אויך אַ טאָכטער, עדנא, און אַ צאָל אייניקלעך.

אין אָנדענק פון נפטר איז אָנגעקומען אַ צאָל דאָניישאָנס צו אונזער האָום פון די פריינט און באַקאַנטע פון דער משפּחה מאַלישעפסקי.

ירחמיאל (ראלף) שלאָסער ע״ה, גע־שטאָרבען דאָנערשטאָג, דעם 23טען יאָנו־אַר 1964, אין עלטער פון 80 יאָר.

דער נפטר איז געווען אַ פיינער, גאָטס־פאָרכטיגער איד פון דעם אַלטען היימי־שען שניט און שטייגער. ער פלעגט זיך שטענדיג לאָזען געפינען מיט אַ בריייטער האַנט אויף יעדען וואוילטעטיגען צדקה־צוועק. ער איז אויך געווען אַ שוהל־איד, זייער באַליבט און גאַכטעט אין דער גאַנצער געגנט.

מר. שלאָסער און זיין פרוי, דאָרע, בייידע דירעקטאָרען פון אונזער אינסטי־טוציע, פלעגען קיינמאָל ניט פאַרפעלען קיין באָארד־מיטינג אין אונזער האָום. שטענדיג צוזאַמען פלעגען זיי טאָן די גוטע און הייליגע צדקה־אַרבעט.

אויסער זיין פרוי, דאָרע, לאָזט איבער דער נפטר אַ בן־יחיד, סאל, און צוויי אייניקלעך.

מאיר (מאָרי) מייסין ע״ה, געשט. דעם 16טען יאַנואַר 1964, אין פלאָרידע, אין עלטער פון 69 יאָר.

דער נפטר, אַ וואוילעך איד מיט שיינע, נאָבעלע מידות, אַ פרייַנדיגער בעל־צדקה, איז געווען דער מחותן פון אונ־זערע חשובע דירעקטאָרען און טוער, טשערמאַן פון אונזער האָוז־קאָמיטע, סעם און סאָפי שאָפּירא.

ער לאָזט איבער אַ פרוי, אסתר; אַ פאַרהייראָטען זון, דזשעק מייסין, מאַן פון בעלאַ און איידעם פון סעם און סאָפי, וויי אויך שוואָגער צו מר. און מרם. סידני שאָפּירא; 2 טעכטער: בלענטש שאָענ־טאָל און רוטה ראָזענבליט, און זעקס אייניקלעך.

מר. דזשעק מייסין האָט אין אָנדענק פון זיין פאָטער אַריינגעשיקט אַ באַדיי־טענדע דאָניישאָן צו אונזער אינסטיטו־ציע. עס זיינען אויך אָנגעקומען בייי־שטייערונגען אין נפטר'ס אָנדענק פון אַ צאָל פריינט און באַקאַנטע פון די מייסינס, איינשליסענדיג די פאַמיליע שאָפּירא.

סעם סאָקאָלאָוויץ ע"ה, געשטאָרבען דעם 21טען מאי, 1963, אין עלטער פון 73 יאָר.

דער נפטר, א פיינער, איידעלער מענטש, איז א סך יאָרען געווען א מיטגליד פון אונזער אינסטיטוציע. ער לאָזט איבער א פרוי, ראָזע, וועלכע איז א מיטגליד אין אונזער ליידים אָוקזיליערי, 4 טעכטער, 8 איניקלאָך און 6 אור־אייניקלאָך.

נייטען דאָבלין ע"ה, געשטאָרבען דעם 26־טען דעצעמבער 1963 אין פּעטערסאָן, נ. דזש. אין עלטער פון 82 יאָר.

דער נפטר, וועלכער איז געווען פון די אָנגעזעענסטע אינדוסטריאַליסטען אין פּעטערסאָן, האָט גענאָסען פון גרוים אָנערקענונג ביי דער אַלגעמיינער באַפעלקערונג, ווי אויך אין די ברייטע אידישע קרייזען פון שטאָט. ער איז געווען א לאַנגיאָריגער מיטגליד פון אונזער ביסטאָקער צענטער און מושב־זקנים.

ער לאָזט איבער א פרוי, מינע; צוויי זין: פיליפּ און אַרנאָלד, און 2 טעכטער: מרם. אַננא בעל און מרם. רוטה דזשיי־קאָבס, אויך אייניקלעך און אוראייניקלעך.

מאָקס ליפשיץ ע"ה, געשטאָרבען דעם 26טען סעפּטעמבער, 1963, אין עלטער פון 68 יאָר.

דער פּאַרשטאָרבענער, א וואויל־ער, האַרצינער מענטש, איז דער מאן פון מרם. בערטא ליפשיץ און דער שוואָגער פון אונזער לאַנג־יאָריגען דירעקטאָר און טויער, אַרבעטער־רינג פירער און נעווועזע־נער וויים־טשערמאַן פון אונער באָארד אף דירעקטאָרען, אברהם'ל עלע קאָהען.

הערי ליווואי ע"ה, געשטאָרבען דעם 8טען דעצעמבער, 1963, אין עלטער פון 92 יאָר.

דער פּאַרשטאָרבענער איז געווען א וואויל־ער מענטש און האָט זיך געלאָזט געפינען פּאַר אונזער אינסטיטוציע. ער איז געווען פון די עלטסטע און געטרייע־עסטע מיטגלידער.

מאַרטאַ קאַרש ע"ה, געשטאָרבען דעם 4טען נאָוועמבער, 1963, אין עלטער פון 66 יאָר.

מרם. קארש, וועלכע איז געווען א פרוי מיט שיינע מידות, לאָזט איבער א מאן, היימאן, 2 זין, א טאָכטער און 7 אייניק־לאָך.

מאיר (פּלאָצקי) פּלאָקי ע"ה, געשט. דעם 5־טען דזשולאַי 1963, אין עלטער פון 62 יאָר.

דער נפטר, א פיינער, נאָבעלער מענטש,

מאיר (פּלאָצקי) פּלאָקי ע"ה

איז געווען דער מאן פון אונזער געטרייער לאַנדספרוי, שוועסטער פון דער ביאַליס־טאָקער ליידים אָוקזיליערי, מרם. סיליע פּלאָקי.

סאל עפּשטיין ע"ה, געשטאָרבען דעם 3טען דעצעמבער, 1963.

דער נפטר, א וואויל־ער, פאָלקסטימלי־כער מענטש, איז געווען דער לעצטער פּאַרטנער פון דער ברייט־פּאַרצוויי־טער עפּשטיין־משפּחה, וועלכע איז אָנגע־שלאָסען אין אונזער אינסטיטוציע דורך די אַלע יאָרען.

ער לאָזט איבער א פרוי, מרם. עלענאָר עפּשטיין, וועלכע איז א מיטגליד פון אונ־זער ליידים אָוקזיליערי.

דער נאָמען פון נפטר איז פאַראייביגט געווארען אויף דעם מעמאָריאל טאפעל אין דער שוהל פון אונזער האָום.

מינדעל בירנבוים ע"ה, געשטאָרבען דעם 15טען דעצעמבער, 1963, אין על־טער פון 68 יאָר.

די פּאַרשטאָרבענע, א נאָבעלע פּערזאָן, איז געווען די שוויגער־מוטער פון אונזער ליבער פריינדין, רחאָדא בירנבוים, וועל־כע איז די טאָכטער פון אונזערע וויים־פּרעזידענטען, סאל און אסתר וויינער, און די שוועסטער פון אונזער טראָסטי, מיל־טאָן וויינער.

מינדעל בירנבוים לאָזט איבער א מאן, דשוזליום, און 2 זין: דזשעק און דיי־ויד, דער מאן פון ראָדע, א טאָכטער, מילדרעד, וי אויך אייניקלאָך.

מינע עפּשטיין ע"ה, געשטאָרבען דעם 2טען נאָוועמבער, 1963, אין עלטער פון 82 יאָר.

די נפטרת, א פּערזאָן מיט מעלות און שיינע מידות, איז געווען די אלמנה פון אונזער מיטגליד און דאָנאָר, אייזיק עפּ־שטיין ע"ה.

זי לאָזט איבער א געטרייע טאָכטער, וויאָלא, און איידעם, אייבראהעם סאָפּער־שטיין, א זייער נאָבעל פּאַר־פּאָלק פון דעם אינגערן דור פון די עפּשטיינס.

די קינדער האָבען פּאַראייביגט זייער מוטער'ס נאָמען אויף דעם מעמאָריאל טאפעל אין דער שוהל פון אונזער האָום.

איזידאָר באַראַש ע"ה, געשטאָרבען אין לאָס אַנדזשעלעס, קאַל., יוני, 1963.

דער נפטר, א פיינער, אינטעליגענטער לאַנדסמאן, איז א צאָל יאָרען געווען בלינד און האָט געלעבט איינזאם. איז געווען א מיטגליד פון אונזער אינסטיטו־ציע און פלעגט אונז אריינשיקען דיום יעדען יאָר, ווי אויך א רעגעלמעסיגע דא־ניישאָן צום יאָרציים פון זיין פרוי, אַננא באראש ע"ה, וועמעס נאָמען עס איז געווארען פּאַראייביגט אויף א מעמאָריאל טאפעל אין דער שוהל פון אונזער האָום.

מאיר ווינבערג ע"ה, געשטאָרבען דעם 6טען דעצעמבער, 1963, אין על־טער פון 74 יאָר.

דער פּאַרשטאָרבענער, א באַשיידענער, ארבעטזאמער און וואויל־טעטיגער מענטש, איז געווען דער מאן פון מרם. עני וויינ־בערג און דער פּאָטער פון מרם. ליבע גאָלדפיין. ער איז אויך געווען דער ברו־דער און שוואָגער פון אונזערע פּאַר־דינסטפולע דירעקטאָרען, סיימאָן און דא־רע ווינבערג.

חנה קויפמאַן ע"ה, געשטאָרבען דעם 7טען סעפּטעמבער, 1963.

די פּאַרשטאָרבענע, א פרוי מיט פיינע מידות, לאָזט איבער א זון, לואיס טענ־דייזער, און 3 טעכטער: טעסי סילק, הע־לען הערשקאָוויץ און שארלאָט קעסלער. זי איז אויך נעווען די שוועגערין פון אונזער חשוב'ער מיטגליד און טוערין, בערטא הענקאָוויץ.

די פאַמיליע האָט פּאַראייביגט דעם נא־מען פון דער נפטרת אויף דעם מעמא־ריאל טאפעל אין דער שוהל פון אונזער האָום.

מיימי ראָזענטאַל ע"ה

אין עלטער פון 77 יאָר איז נאָך א לענגערער קראַנקהייט געשטאָרבען פרייטאָג, דעם 29-טען נאָוועמבער 1963, אונזער לאַנגיאָריגע טוערין און אָנגעזעענע וויים-פֿרעזידענטין, מרם. מיימי ראָזענטאַל.

די נפטרת, אַן אמת'ע אשת חיל, א וואונדערליכע פֿרעזענליכקייט מיט א טייערער נשמה, איז אַלע יאָרן געווען פֿאַרבונדען מיט אונזער אינסטיטוציע. זי האָט געהאַט א גרויסען איינפלוס און אויך זייער פיל געהאָלפֿען איר מאַן, אונזער געוועזענעם פֿרעזידענט, מר. פֿיליפּ ראָזענטאַל ע"ה, אין זיין אַרבעט פֿאַר אונדז צענטער און מושב-זקנים, און זי האָט פֿאַרגעזעצט די זעלבע טרייהייט און טיכטיגקייט אויך נאָך זיין טויט.

מרם. ראָזענטאַל האָט זיך געלאָזט גע-פינען פֿאַר אונזער אינסטיטוציע מיט א ברייטער האַנט. כאָטש זי איז געווען אקטיוו אין פיל אַנדערע אַנשטאַלטען, איז אַבער די ביאַליסטאָקער האָום געווען באַזונדערס נאָענט צו איר איידעל האַרץ.

שוין אפֿילו קראַנקהייט פלעגט מרם. ראָזענטאַל מיט אַלע כוחות זיך אַנשטרענ-גען און קומען באַזוכען אונזער האָום און אויך צו די מיטינגען. איר שאָפער און פֿאַר האַבען שוין געהאט זייער אויס-געשטעלטען וועג צו 228 איסט בראָדוועי.

מרם. ראָזענטאַל האָט אויך אַריינגע-צויגען אירע קינדער און קינדס-קינדער אין אונזער אינסטיטוציע.

זי לאָזט איבער 3 פֿארהייראָטע טעכ-טער: ראָזע און קאונסלאָר דייוויד דוש. גאָלדבערג, וועלכער איז דער טשערמאַן פון אונזער באָארד אף דירעקטאָרען; בעסי און דר. בענדזשאַמין גיססען, און שוירלי און מר. לואיס עלפֿאַנד, און 7 אייניקלעך.

מיט מרם. ראָזענטאַל איז אַוועק אין דער אייביגקייט איינע פון די פיינסטע געשטאַלטען אין אונזער לאַנדסמאַנשאפט.

ראָזע גרין ע"ה, געשט. דעם 27-סטען אקטאָבער 1963 אין לאָס-אַנדזשעלעס, אין עלטער פון 72 יאָר. זי איז געווען א ליבהאַרצינע פרוי, מיט שיינע מידות און אַן איבערגעבענער מיטגליד פון אונזער אינסטיטוציע. זי איז געווען די געטרייע פרוי פון אונזער חשובן פריינט און לאַנדסמאַן, מר. פֿיליפּ גרין.

ראָזע ליפּמאַן ע"ה

מיטוואָך, דעם 23טען אקט., 1963, איז אין עלטער פון 75 יאָר געשטאָרבען אונזער חשובע לאַנדספֿרוי און לאַנגיאָריגע טוערין, מרם. ראָזע ליפּמאַן.

ראָזע ליפּמאַן ע"ה

מרם. ליפּמאַן, אַן אמת'ע אשת-חיל, איז געווען איינע פון די גרינדערינס פון דער ביאַליסטאָקער לייַדים אָוקזיליַרי. זי איז געווען אקטיוו אין דער אָוקזיליַרי איר גאַנצן לעבן און האָט דאָרט אָנגעהאַלטען געהויבענע אמטען. זי איז אויך געווען א דירעקטאָר פון אונזער אינסטיטוציע דורך די אַלע יאָרן און זיך באַטייליקט אין אַלע אַרבעטן פון אונזער צענטער און מושב זקנים. ס'איז איר געווען באַשערט צו געניסן פון דער פרוכט פון איר אַרבעט, וויַיל זי האָט טאַקע דערצויגען אירע לעצטע יאָרן אונטער דעם דאַך פון אונזער האָום.

צום קרעדיט פון מרם. ליפּמאַן דאַרף דערמאָנט ווערן, אַז זי איז געווען צווישן די שוועסטער, וועלכע האָבען אין די קריטישע יאָרען פֿאַר אונזער האָום פֿאַר משכנ'ט זייער צירונג און מיט דעם גע-בראַכטען געלט אונז געהאָלפֿען אין נויט. זי פלעגט אונז אויך אַרויסהעלפֿען ביי די יערליכע אונטערעמונגען, באַזאָרם און פּיקניקס, אַריינברענגענדיג ווערטפולע סחורות און באַטיליגענדיג זיך אַלס אויב-נע פון אונזערע סעילס-לייַדים. זי פלעגט אויך שאַפֿן דאָניישאָנס פון אירע באַקאַנטע. זי איז געווען דער אמת'ער טיפּ פון דער היימישער אידישער כלל-טוערין.

מרם. ליפּמאַן'ס מאַן, אַלעקס, איז געשטאָרבן מיט 8 יאָר פריער. מרם. ליפּמאַן לאָזט איבער צוויי טעכטער: אסתר קאַלטשאַמירא און מיטרים ליפּמאַן, וועלכע זיינען אויך אָנגעשלאָסען אין אונזער אינסטיטוציע. אויך 2 אייניקלעך. אין איר אָנדענק איז אריינגעקומען א צאָל דאָניישאָנס פאַר אונזער האָום.

פייגעל רובין, ע"ה, געשטאָרבען דעם 31-טען אויגוסט 1963, אין אירע מיטע-לע יאָרן.

די פאַרשטאָרבענע, א נאָבעלע, אינטע-ליגענטע פרוי, וועלכע האָט פיין געקענט האַלטען א פעדער אין האַנט, איז געווען די טאָכטער פון ר' בנימין בייער, באַ-קאַנט אַלס ר' בנימין דער סופר פון גאָניאָנדז, וועלכער האָט דערצויגען זיינע יאָרן ביי אונז אין דער האָום. איר פאָטער האָט מיט זיינע געצירקעלטע אותיות אַריינגעשריבען די ביאַליסטאָקער נפטרים אין אונזער יאָרציַיט-בוך.

צו אונזערע לעזער איז פייגעל רובין ע"ה געווען באַקאַנט פון אירע לידער אין דער „ביאַליסטאָקער שטימע", געווידמעט דעם אָנדענק פון איר פאָטער, ווי אויך פון איר פאַרניכטעטער היימשטאָט.

זי לאָזט איבער א מאַן, מיירים, וועל-כער איז זייער אקטיוו אינם גאָניאָנדזער רעליף-קאָמיטעט, און א פאַמיליע.

ברכה טשאַרנעס, ע"ה, געשטאָרבען דעם 6-טען אקטאָבער 1963 אין עלטער פון 88 יאָר.

די פאַרשטאָרבענע, א נאָבעלע פֿערזאָן, איז געווען די אלמנה פון אונזער לאַנדס-מאַן, שלום טשאַרנעס ע"ה, און די שווע-גערין פון אונזער פאַרדינסטפֿולען טוער, פינ. סעקרעטאַר פון „ביאַליסטאָקער סומך נופלים", אייב טשאַרנעס.

זי לאָזט איבער 2 זין, 2 טעכטער, אייניקלעך און אוראייניקלעך.

סערע גינזבורג ע"ה, געשט. דעם 7טען יאנואר, 1964, אין עלטער פון 81 יאָר.

די פאַרשטאָרבענע, א נאָבעלע, וואויל-טעטיגע פרוי, איז געווען א באַוואוסטע כלל-טוערין אין ניו-יאָרק. זי האָט אַ-געהאַלטען דעם אמט פון פרעזידענט פון דער אוקזיליַרי ביי דעם „בראָנקס דזשו-איש צענטער" און איז אויך געווען אק-טיוו אין דער בית אברהם האָום אין די בראָנקס. זי איז אויך געווען א מעמבער און דאָנאָר פון אונזער אינסטיטוציע.

מרם. גינזבורג, וועלכע איז געווען די אלמנה פון דעם פאַרשטאָרבענעם מאָרים גינזבורג, לאָזט איבער 2 פאַרהייראָטע טעכטער: גוירטרוד קראוז און דזשעראַל-דין נאָטליב, וי אויך אייניקלאַך און א שוועסטער.

רעבעקאַ טימאַנער ע״ה

געשטאָרבען פרייטאָג, דעם 22טען נאָוועמבער, 1963, נאָך א לענגערער קראַנקהייט. זי איז אַלט געווען 66 יאָר.

די נפטרת האָט געשטאַמט פון דער פיינער ביאַליסטאָקער באַלעבאַטישער משפּחה פון די ניעסוועזסקים און די בוב־

רעבעקאַ טימאַנער ע״ה

ריקס, וועלכע האָבען אין זיך פֿאַראייניגט תורה, השכלה און צדקה. זי אַליין איז אויך געווען אַן אינטעליגענטע פרוי און האָט זיך באַליבט געמאַכט אַלם אידעאַלע געוועלשאַפטליכע טוערין. איר הויז איז ניט נאָר געווען א נעסט פון צדקה, נאָר אויך די היים פון אידישען וואָרט, בוך און קולטור.

מרם. טימאַנער איז געווען טעטיג אין א גרויסער צאָל וואוילטעטיגע אָרגאַניזאַציעס. אין דער ביאַליסטאָקער פרויען־וועלט האָט זי זיך אויסגעצייכנט אַלס די פֿאַרדינסטפולע סעקרעטאַרין ־ טרעזשורע־רין פון דער „בּאָרא־פֿאַרקער לייַדים אוק־זילפֿרי״ פֿאַר דעם ביאַליסטאָקער מושב זקנים. זי איז געווען אַן אמת׳ע „עזרת כּנדו״ צו איר ליבען מאַן, איזידאָר טי־מאַנער, א טיכטיגער עסקן בצדקי ציבור.

די נפטרת לאָזט איבער, חוץ איר מאַן, אויך א ברודער. מר. טימאַנער איז דער וויים־פֿרעזידענט פון טעמפּל בית־אל אָוו באָרא פֿאַרק און א טוער אין א צאָל אי־דישע אינסטיטוציעס. ביי אונז אין דער ביאַליסטאָקער האָוּם האָט מר. טימאַנער געפֿאַסט א טראַדיציע צו פֿאַרשאַפען טא־לאַנטען, סטודענטן חזנים און כּארען, אינ־נאַנען פרוי, פֿאַר אונזערע יערליכע חנוכה־קאָנצערטען. ער האָט אויך ביז היינט־צו־טאָג א חזקה פון שיקען אונז הילף פון די יום־כיפור קעדות אין זיין טעמפּל.

אסתר עלדזשין ע״ה

געשטאָרבען שבת, דעם 23טען נאָוועמ־בער, 1963, אין עלטער פון 81 יאָר.

מרם. עלדזשין איז געווען איינע פון די טיכטיגסטע פירערינס פון דער ביאַליס־טאָקער ליידים אוקיזלערי, וואו זי האָט באַקליידט דעם אָנגעזעענעם אמט פון

אסתר עלדזשין ע״ה

ווייס־פֿרעזידענטין א צאָל יאָרן. זי איז געווען צווישען די בויערינס פון דער אר־גאַניזאַציע און פון די עלטסטע שוועסטער אין דער אוקזילערי. דערבי איז זי אויך געווען א חשוב׳ער דירעקטאָר אין אונ־זער האָום. עס איז ניט געווען קיין מי־טינג אָדער אונטערנעמונג פון אונזער די־רעקטאָרען־באָארד אָדער פון דער אוקזי־לערי, וואָס מרם. עלדזשין האָט פֿאַרפעלט צו קומען. איר ווירדע, איר האַלטונג און באַנעמונג, איר שטענדיגער שמייכעל האָ־בען זיך שטענדיג געמערקט. און זי פלעגט אַרויסרופען צו זיך גרויס רעספּעקט.

זי האָט זיך געגרייט צו דעם 40־יאָרי־גען יובילעאום־באַנקעט פון דער ביאַליס־טאָקער ליידים אוקזילערי, אין וועלכער זי האָט אַרויסגעלייגט א לעבען מיט אר־בעט, אָבער איר קראַנקהייט האָט זי גע־שטערט צו דערפילען דעם וואונטש.

מרם. עלדזשין האָט אויפגעבראַכט א שיינעם דור קינדער אַן קינדס־קינדער, וועמען זי האָט אַריינגעצויגען אין אונ־זערע ריינען. זיי האָבען איר אויך אָפּגע־געבען גרויס „כיבוד אם״. כאָטש אמע־ריקאַנער־געבאָרענע, זיינען זיי פֿאַרוואָר־צעלט אין אידישע טראַדיציעס מיט א וואַרעמען סענטימענט פֿאַר ביאַליסטאָק. זי לאָזט איבער א זון, אלען, און 3 פֿאַר־הייראָטע טעכטער: עני דייווים, סענדי שאַפּירא און בעסי פישער; 7 אייניקלאָך און 7 אור־אייניקלאָך. די פאַמיליע לאָזט זיך פיין געפינגען פֿאַר אונזער אינסטי־טוציע.

איידע גינזבורג ע״ה, געשטאָרבען נאָך א פֿאַרצויגענער קראַנקהייט דעם 5טען יאנואר, 1964.

די פֿאַרשטאָרבענע, א איידעלע באַ־גאַבטע פרוי, איז געווען די לעבנס־באַ־גלייטערין פון אונזער חשובען לאַנדסמאַן

איידע גינזבורג ע״ה

און מיטגליד, מאָרים גינזבורג, אַן אָנגע־עזענער טוער אין ביאַליסטאָקער בר. 88 אַרבעטער־רינג.

אויסער איר מאַן, לאָזט מרם. גינזבורג איבער א פֿאַרהייראָטע טאָכטער, סערע רופנער, אין קאַליפֿאָרניע, ווי אויך א צווייטע פֿאַרהייראָטע טאָכטער און א צאָל אייניקלאָך.

דער נאָמען פון דער נפטרת איז פֿאַר־אייביגט געוואָרען אויפן מעמאָריאַל־טא־פעל אין אונזער האָום, לעבן דעם נאָמען פון זייער פֿאַרשטאָרבענעם זון בערנאַרד ע״ה.

רחל יאכעם ע״ה, געשט. דעם 1טען יאנואר, 1964, אין הייליגנד פֿאַרק, נ. דוש., אין עלטער פון 90 יאָר.

די פֿאַרשטאָרבענע איז געווען א ליבע, האַרציגע פרוי מיט מידות טובות און א געטרייער מיטגליד פון אונזער אינסטיטו־ציע. אין איר אָנדענק איז געגעבן גע־ווָארן צדקה צו אונזער האָום פון א צאָל נאָענטע פריינט. זי לאָזט איבער א שיינע משפּחה, קינדער און קינדס־קינדער.

סאל וואַרנאָן ע״ה, געשט. לעצטענס אין דענווער, קאָלא.

מר. וואַרנאָן לאָזט איבער א פרוי. דאָס פֿאַר־פֿאַלק פלענט זיך לאָזען פיין געפינגען פֿאַר אונזער אינסטיטוציע, אריינשיקענ־דיג זייערע דאָניישאָנס דורך אונזערע פריינט און טוער, סעם און אלטע נאָוואָק פון אמאהא, נעבר.

חנה גאָלדע קאָהאַן ע"ה, געשטאָרבען דעם 23טן אָקטאָבער, 1963, אין עלטער פון 93 יאָר.

די נפטרת, א חשוב'ע פרוי, א חכמנית

חנה־גאָלדע קאָהאַן ע"ה

און אמת'ע אשת חיל, איז געווען די מו־טער און שוויגער־מוטער פון אונזערע אַנ־געזעענע מיטגלידער, סימע און שמואל קאָפלאַן, פון די בראָנקס.

מיט איר איז אַוועק אין דער איביקייט א נאָבעלער טיפּ פון דער היימישער האַר־ציגער פרוי און מאַמע, די אמת'ע עקרת הבית, די געשטאַלט וועלכע פאַרשווינדט לוידער פון אונזער אויבערפלאַך.

דר. מ. ל. קאַרבעלניק ע"ה, געשט. דעם 24־טען יאנואר 1964 אין סאַנטא מאָניקא, קאַליפ., אין עלטער פון 72 יאָר.

דער נפטר, א חשובער לאַנדסמאַן, איז מיט יאָרען צוריק געווען א קורצע צייט דער פֿרעזידענט פון דעם ביאַליסטאָקער פאַרבאַנד אין לאָס־אַנדזשעלעס. ער איז אויך געווען א מיטגליד פון אונזער אינ־סטיטוציע און פלעגט זיך לאָזען געפינען אויף א פיינעם אופן מיט זיין הילף פאַר אונזער האָוּם.

ער לאָזט איבער אַן אלמנה בעם, 2 זין, דר. מעני, און בען, און א טאָכטער ארלין.

מערי סאַפּיר, ע"ה, 85 יאָר. געשטאָר־בען 24טן פעברואר, 1964. זי איז גע־וועז א שטילע האַרציגע פרוי און א גע־טרייע שוועסטער פון אונזער לוידים אוק־זילערי.

זי איז באַערדיגט געוואָרען לעבען קבר פון איר מאַן אידידאָר סאַפּיר, ע"ה, אויף בית דוד סעמעטערי קרקע פון אונזער ביאַליסטאָקער צענטער.

גאָלדע ביאַלי ע"ה, געשטאָרבען דעם 26טן דעצעמבער, 1963, אין עלטער פון 61 יאָר.

די פאַרשטאָרבענע, א זייער חשובע און האַרציגע פרוי, איז געווען די לעבענס־באַגלייטערין פון אונזער ווירדיגען מיט־גליד און דאָקטאָר, אייב ביאַלי פון אַלעק־סאַנדריע, לואיזיאַנא, און די שוועגערין פון אונזער טיכטיגער טרעזשורערין פון דער ביאַל. לוידים אוקזילערי, מרם. סערע זאַלאַוויץ.

אויסער איר מאַן, לאָזט זי אויך איבער 2 טעכטער, א זון און 9 אייניקלעך.

עטעל לין ע"ה, געשט. דעם 1טן נא־וועמבער, 1963, אין עלטער פון 69 יאָר.

די פאַרשטאָרבענע, א פיינער טיפּ פון דעם אלטען שניט און שטייגער, איז גע־וואָרן די שוועגערין פון אונזער פאַרדינסט־פולער טוערין און עהרן־פֿרעזידענטין פון דער ביאַל. לוידים אוקזילערי, מרם. איידא איידאָק.

מרם. לין לאָזט איבער א מאַן, מאָרים; א טאָכטע, רוט געטטער, און 2 אייניק־דאך.

די פאַמיליע האָט אריינגעשיקט אין אונזער האָוּם א באַרייטנדע דאָניישאָן אין אָנדענק פון דער נפטרת.

סאַפּי בלאָק ע"ה, געשט. דעם 19טן נאָוועמבער, 1963.

די נפטרת, א גוטמוטיגע פרוי, מיט שיינע מידות, איז געווען א לאַנג־יאָרינע מיטגליד פון אונזער אינסטיטוציע. זי האָט געשטאַמט פון דער בארימטער פא־מיליע סאַרקין פון ביאַליסטאָק.

אין איר אָנדענק איז אריינגעשיקט גע־וואָרען צדקה צו אונזער אינסטיטוציע דורך אירע קרובים.

מאַשע וואַריק ע"ה, געשטאָרבען דעם 25טן נאָוועמבער, 1963, אין עלטער פון 50 יאָר.

מרם. וואַריק שטאַמט פון דער שיינער בעקענשטיין־משפּחה פון ביאַליסטאָק. זי איז געווען אַקטיוו אין „קלוב ביאַליסטא־קער פריינט" און האָט זיך אויך געלאָזט פיין געפינען פאַר אונזער אינסטיטוציע.

איר מאַן, דזשאָזעף וואַריק, איז אויך צווישען די טויער פון „קלוב ביאַליסטא־קער פריינט".

צום ערשטען יאָרצייט
פון איטקע שיין, ע"ה

אין ליכטיגען אַנדענק פון מיין אומ־פאַרגעסליכער פרוי, דער טיכטיגער ביאַליסטאָקערין און שטאָלצער טאָכ־טער פון ר' יעקב קאַסטראָזשאַנסקי פון ישיבה־געסעל,

איטקעלע שיין ע"ה

וועלכע איז אַוועק אין דער אייביג־קייט דעם 14־טען אַפּריל 1963.

איר נאָמען איז איינגעקריצט אויף אייביג אין מיין האַרצען.

דער מאַן, **לואיס שיין**
אַלגעמיינער סעקרעטאַר, קרינקער לאַנדסמאַנשאַפט, בראָנקס, נ. י.

דזשין בענדער ע"ה, געשט. דעם 30־טען יאנואר 1964, אין עלטער פון 80 יאָר.

די פאַרשטאָרבענע, א נאָבעלע, וואויל־טעטיגע פרוי, איז געווען די שוויגער־מוטער פון אונזער חשובען וויים־פֿרעזי־דענט, געטרייען טוער און פרייגיביגען דאָנאָר, מר. סאל בינדלער.

זי לאָזט איבער 4 פאַרהיראָטע טעכ־טער: ראָזע, די פרוי פון סאל בינדלער; גלעדים טענד, פלאָרענס שאַפּירא און אַנעט האַראָוויץ; 4 זין: עדוואַרד, דזשו־ליוס, ארטור און דייוויד, וויי אויך אייניק־לעך און אוראייניקלעך. איינער פון די אייניקלעך, מאַלקין בלאָק, איז אַן אַנגע־שטעלטער אין א גרויסער יאַפּאַנעזישער פירמע אין ניו־יאָרק, און זיין בעל־הבית האָט בייגעשטייערט צו אונזער האָוּם א פיינעם דאָניישאָן אין אָנדענק פון דער נפטרת.

גוירטרוד בראָדמאַן ע"ה, געשטאָר־בען דעם 13טן נאָוועמבער, 1963, אין עלטער פון 65 יאָר.

די פאַרשטאָרבענע, א ליבע, האַרציגע פּערזאָן, איז געווען די פרוי פון אונזער חשוב'ען לאַנדסמאַן און טוער, לואיס בראָדשטיין.

זי לאָזט איבער 2 פאַרהיראָטע קינדער און 3 אייניקלאַך.

רעבעקאַ גאָטליב, ע"ה, געשטאָרבען דעם 24טן פעברואר, אלמנה פון איזי־דאָר גאָטליב, ע"ה, מיטגליד פון די ביא־ליסטאָקער יאַנג מענס אסאָסיאייישאָן.

הערי לעווין, ע"ה, געשטאָרבען דעם 7טען פעברואר, אין וועסטוואוד, נ. דזש.

דער נפטר איז געווען אַן איידעלער אינטעליגענטער מענטש און איבערגעבענער לאַנדסמאַן. מיט אַ צייט צוריק האָט ער מנדב געווען אַ באַדייטענדע סומע געלט פאַר אונזער ביאַליסטאָקער האָום, ווואו ער איז געווען אַ לאַנג־יאָריגער מיטגליד.

סערע ביימאַן ע"ה, געשט. דעם 16־טען מאַרטש 1964, אין עלטער פון 73 יאָר, נאָך אַ פאַרצויגענער קראַנקהייט.

די נפטרת איז געווען אַ האַרציגע, וואויל־טעטיגע פרוי, און האָט פיל געטאָן פאַר אינסטיטוציעס און נויט־לידענדע מענטשען.

זי איז געווען אַן אמת'ע „עזרת כנגדו" צו איר מאַן, אונזער חשובען דירעקטאָר, קאַמפּיינער און דאָנאָר, מר. אייבערהעם ביימאַן פון לאָנג ביעטש, נ. י.

אַ גרויסער עולם איז געקומען אָפּגעבען איר דעם לעצטען כבוד. אונזער אינסטיטוציע איז ביי דער לויה אויך געווען פאַרטרעטען דורך אַן אָנגעזעענער קאָמיטע.

סערע סיימאַן ע"ה, געשט. דעם 18־טען מאַרטש 1964, נאָך אַ לענגערער קראַנקהייט.

די נפטרת איז געווען פון די ערשטע שוועסטערס און טוערינס פון אונזער אינסטיטוציע און לויידים אָוקזיליערי. האַרציג, באַשיידן, וואויל־טעטיג, האָט זי שטיל־ערהייט געשאַפען יעדען יאָר באַדייטענדע הילף פאַר אונז. דורך אַלע צייטען איז זי פאַרבליבען טריי צו אונז ביז איר לעצטען אָטעמצוג.

זי לאָזט איבער 3 פאַרהייראָטע טעכטער: מאַרטאַ סטאוב, פרענסים סטאַלאָף און פעני סעמי מיט איר זון, אַל־בערט, און אַנדערע אייניקלעך.

די סעמים האָבען אונז יעדען ערב־יום־טוב אַריינגעשיקט דורך דער מוטער גרויסע שטיצע. אויך דעם ערב פּסח האָבען מיר פון זיי באַקומען אַן אָנגעזעענע דאַניישאָן.

לינאַ מאַרקוס ע"ה, געשטאָרבען מאַרטש, 1963, אין עלטער פון 82 יאָר.

די פאַרשטאָרבענע איז געווען די אלמנה פון אונזער גאָטזעליגען פּרעזידענט, לואיס מאַרקוס ע"ה, וועלכער האָט געליגט דעם פונדאַמענט פון אונזער האָום און האָט פיל געטאָן פאַר אונזער אינסטיטוציע. אַ באַרימטער בוי־אונטער־נעמער, איז ער אויך געווען באַקאַנט אין די היגע הויכע שטאָטישע קרייזען אָלס דער בויער פון דער איסט סייד אינדפּענדענט סאַבוועי.

זי לאָזט איבער אַ שיינעם דור קינדער און אייניקלאַך. איינער פון אירע קינדער, איר זון, בוירני מאַרקוס, פאַרנעמט אַ הויכע שטעלע אין דער שטאָט־פאַרוואַלטונג פון ניו־יאָרק אָלס דעפּוטי־קאָמישאָנער פון וואַסער, גאַז און עלעקטריסיטי. ער איז אויך אַ מיטגליד פון דעם באָארד אָף גאַווערנאָרס פון אונזער האָום.

ראָזע שלאָסער, ע"ה, געשטאָרבען דעם 27טען פעברואר 1964 אין עלטער פון איבער 80 יאָר.

די פאַרשטאָרבענע, אַ נאָבעלע, האַרציגע פרוי, איז געווען אַ מיטגליד פון אונזער אינסטיטוציע. זי לאָזט איבער אַ שיינעם דור קינדער: צוויי פאַרהייראָטע טעכטער: מייזי קופער און טערעזאַ שוירק און אַ זון, סידני שלאָסער, מיט זייערע פאַמיליעס, ווי אויך פינף אייניקלעך און דריי אור־אייניקלעך.

גאָלדע סטוירן, ע"ה, געשטאָרבען אין עלטער פון 90 יאָר דינסטאָג, דעם 3טען מארטש, 1964.

אַן אָנגעזעענע נאָבעלע פערזאָן, מיט מעלות און מידות טובות, איז די פאַרשטאָרבענע געווען די מחותנת'טע פון אונזער חשוב'ען טרעזשורער, לואיס דייוויס, און אים צו לאָנגע יאָר דער גאָטזעליגער מרם. מערי דייוויס ע"ה, און די שוויגער פון מרם. נעטי סטוירן, פרוי פון אלפרעד סטוירן.

זי לאָזט איבער אַ שיינעם דור קינדער: 5 זין: אלפרעד, הערמאַן, לערי, הערי און מאָריס, און אַ טאָכטער, ראָזע זאַרין, וויי אויך אייניקלעך און אור־אייניקלעך.

סעמועל ע. גאָלדבערג ע"ה, געשט. דעם 16־טען אָקטאָבער, 1963.

דער נפטר, אַ וואויל־עלער, האַרציגער מענטש, איז געווען דער זון פון אונזער חשובען לאַנדסמאַן און לאַנג־יאָריגען מיטגליד, ר' וואָלף גאָלדבערג, און דער ברודער פון אונזער געטרייען נדבן, זייער־דעל גאָלדבערג פון קאָלטשעסטער, קאַנג.

ער לאָזט אויך איבער אַ שוועסטער, מרם. טהערמאַ וועקסלער, וועלכע האָט אין אָנדענק פון נפטר בייגעשטייערט אַ פיינעם דאָניישאָן צו אונזער אינסטיטוציע.

הערי גראָסמאַן ע"ה

געשט. דעם 16־טען מאַרטש 1964 אין אונזער ביאַליסטאָקער האָום אין עלטער פון 93 יאָר.

מיט עטליכע יאָר צוריק איז אין אונזער האָום אויך געשטאָרבען זיין פרוי, ראָזע גראָסמאַן.

מר. גראָסמאַן האָט אונז אויך אַריינגעבראַכט אונזער חשובען ערען וויים־פרעזידענט, דייוויד טאָמערפעלד, וועלכער האָט זיך מיט אונז באַפרײַנדעט און איז היינט אַינער פון די זיילען פון אונזער אינסטיטוציע.

בלינד אויף דער עלטער, האָט מר. גראָסמאַן ביי אונ באַקומען אַ זייער צערטליכע באַאַנדלונג.

ער לאָזט איבער אַ זון, אייב גראָסמאַן.

אַלטער גאָלדבערג ע"ה, געשט. דעם 17־טען מאַרטש 1964, אין עלטער פון 84 יאָר.

מר. גאָלדבערג איז געווען אַינער פון די אָנגעזעענסטע זקנים צווישען די אייר־וואוינער פון אונזער האָום און יאָרענלאַנג דער בעל־קורא אין אונזער שוהל.

ער לאָזט איבער אַ זון, הייאַן, דריי טעכטער: שוירלי טשערטאָף, אסתר ראַניק און סילויע יענעלוואל, אייניקלעך און אוראייניקלעך.

זמן חרותנו

פון יצחק אייבראַמסאָן

אויך פרייהייט, ווי נאַטור, אַ סעזאָן פאַרמאָגט,
ניט אייביג קען אַ פאַרשקלאַפער רעגירען;
קומט אָן די צייט, דער זמן חרותנו,
מוז דער גרעסטער טיראַן זיין ממשלה פאַרלירען.

הונדערטער יאָרען האָט געהערשט די רוט
איבער לייבער פון אידישע שקלאַפען,
אונטער אַ גליענדיגען הימעל, אין פייניגען דורשט,
פיראַמידען פאַר מצרים צו שאַפען.

זייערע קערפער געשמיסען, צעביילט, צעפליקט,
אין טייכען פון שווייס דערטרונקען,
זייער הייליגע נשמות פאַרגוואַלטיגט, דערנידערט,
און מיט מים טית שערי טומאה, כמעט, פאַרזונקען.

און קינדער, נאָך זויגלינגס, נאָר וואָס געבאָרען,
מיט געוואַלד געכאַפט פון וויגעל,
צום קראָקאָדיל, אין נילוס, אַ מתנה געבראַכט,
און אויך פאַרמויערט אין וועגט, ווי ציגעל.

איז געקומען די צייט, דער זמן חרותנו,
באַצאָלט, דערפאַר, האָט פרעה גאַנץ גוט:
צען מכות געקראָגען, די אידען באַפרייט,
צעבראָכען געוואָרען איז זיין רוט.

טאָמער, געבליבען אַן אַרמיי איז אים,
האָט דער ים סוף איר ענדע געמאַכט;
„דעם פערד מיט זיין רייטער, ווי בליי, שנעל,
צו דעם גרונד אַרונטער געבראַכט".

טאָ, לערענט אַ לעקציע, פעלקער פאַרשקלאַפער,
נעמט דאָס אַריין אין מוח,
מ׳קען ניט קיין פאָלק פאַר אייביג פאַרשקלאַפען,
מ׳קען ניט הערשען מיט כוח...

קרובים פון שלמה לייט געזוכט

שלמה לייט (בובריק) איז געשטאָרבען אין באמבערג, דייטש־לאַנד, אין 1962. זיין פרוי איז אומגעקומען אין דער מלחמה. אונטער די נאַציס איז ער אינטערנירט געוואָרען אין דעם בוכענוואַלדער לאַגער.

נאָך דער מלחמה איז שלמה לייט געווען אין באמבערג ביז 1948, פון וואַנען ער איז אַוועק קיין ישראל. עטלעכע יאָר שפעטער האָט ער זיך באַזעצט אין דייטשלאַנד. ער פלעגט דער־ציילען, אַז ער האָט געהאַט אַ זון, וואָס איז אַלס אינגעל פאַר־לאָרען געוואָרען אין דער מלחמה. מעגליך אַז דער זון לעבט נאָך ערגיץ־וואו.

ווער עס געדענקט עפּעס וועגען שלמה לייט, אָדער וועגען זיין זון, זאָל שרייבען צו דער אידישער קהילה אין באמבערג אויף דעם פאָלגענדען אַדרעס:

HEDWIG BERNET Luisen Str. 6/1, Bomberg, Germania

דריטער טייל „ספר ביאַליסטאָק" דערשינען

עס איז שוין אַרויס פון דרוק דער דריטער טייל פון דעם היסטאָרישען ווערק „ספר ביאַליסטאָק".

דער אָקאַרשט־דערשינענער טייל באַהאַנדעלט דאָס רעליי־גיעזעז לעבען פון אַמאָליגען ביאַליסטאָקער קהל: שוהלען, מנינים, חברות, כל׳י קודש א. א. וו.

דאָס רעדאַקציע־קאָלעגיום פון „ספר ביאַליסטאָק" באַשטייט פון: מרדכי וו. בערענשטיין, אהרן חייט, בנימין טאבאטשינסקי, יעקב יערוזאלימסקי, אשר כאַבאָצקי, דוד סאָהן, לואיס סילווער, יצחק עברי, יעקב פּאָט, דוד קלעמענטינאָווסקי ע״ה, יצחק רי־באַלאָווסקי און דר. חיים שאָשקעס.

די קאָסטען פון „ספר ביאַליסטאָק" זיינען גרויס און אונ־זערע לעזער און לאַנדסלייט ווערען געבעטען אַריינצושיקען זייער בייטראָג צום פּוביליקאַציע־פאָנד.

„ספר ביאַליסטאָק" ווערט אַרויסגעגעבען אין דער פאָרם פון פּעריאָדישע אויסגאַבען און ווערט פונאַנדערגעשיקט צו די יע־ניגע, וועלכע האָבען בייגעשטייערט אָדער וועלען ביישטייערן צו דעם „ספר ביאַליסטאָק פאָנד".

SEFER BIALYSTOK FUND
228 East Broadway, New York 2, N. Y.

בייַ דער מצבה פון לאַזאַר ציבולקין, ע״ה, שטייט די ווייַנענדיגע אלמנה, צילה, און נעבען איר מיט פאַרבראַכענע הענט דער זון יעקב ציבולקין; נעבען זיי שטייט בצלאל לוריע, וועלכער איז מספּיד דעם נפטר, וועלכער האָט אונז צוגעשיקט דעם בילד (זעט קאָרעספּאָנדענץ פון א. שייקעוויטש אויף זייט 34).

„אידישקייט דורך שפּיל" פון אהרן חייט דערשינען

עס איז אָקאָרשט אַרויס פון דרוק אַ נייַע שפּיל פאַר יונגווּאַרג פון אהרן חייט, אין פיל קאָלירען, און דריי שפּראַכען: אידיש, העברעאיש און ענגליש, אויף ענינים פון אידישען לעבען און געלערנטקייט. פּריַיז פון סעט פאַר לעזער פון „ביאַל. שטימע" — 1 דאָלער מיט 4 סענט טעקס און 46 סענט פּאָסטעדזש. צוזאַמען $1.50. מען קען די שפּיל באַשטעלען דורך אַריינשיקען דעם באַטרעף דירעקט צום ערפינדער:

Aaron Chait, 1662 Carroll Street
Brooklyn 13, N. Y.

Our Medical Director Dr. B. Dubovsky Passed to the Great Beyond

By AARON CHAIT

Death took a heavy toll, when our meritorious Dr. Benjamin Dubovsky succumbed on Wednesday, December 11, 1963, after complications following surgery. Ironically, he parted from us shortly after the celebration of his 75th birthday.

Dr. Dubovsky's death had shrouded in profound grief the vast public, and throngs turned out en masse at the funeral rites on Sunday, December 15th, to pay respects to the "great healer of the common man."

Impressive eulogies were delivered by Aaron Chait in behalf of our Institution; Louis Silver, Executive Director of the Workmens' Circle Home for the Aged, in behalf of the Bialystoker Landsmanshaft and of the W. C. Slonimer Rozsanoyer Branch 52, and by Dr. L. Fogelman, editor of the "Jewish Daily Forward," where Dr. Dubovsky had served as medical columnist a long time prior to his death.

Dr. Dubovsky was the living embodiment of various talents. An expert physician and famous heart and diabetis specialist, a prolific writer on medical topics, author of many books on popular medicine, a gifted poet, well-versed lecturer, he was also a profound philosopher, particularly in the area of religion and the bible upon which he had cast a new light of constructive criticism. A self-made man in this land of opportunity, this indigent boy from the small town of Talna, in the Ukraine, Russia, has ascended the ladder of achievement and fame, as the Dean and Nestor of the medical profession, yet he further remained the friend of the common man and the spokesman and champion of the people's cause.

Dr. Dubovsky is survived by his wife, Lena, Hon. President of our Bialystoker Ladies Auxiliary, sons and daughters-in-law: Dr. and Mrs. Mortimer Dubovsky, Dr. and Mrs. Herbert Dubovsky; daughter and son-in-law, Dr. and Mrs. Bernard Stowens; grandchildren: Steven and Daniel Dubovsky; Mark, Bruce and David Dubovsky, Suzan and David Stowens; sisters and brothers-in-law: Dr. and Mrs. Charles and Anna Maley; Mr. and Mrs. Max and Rae Lieberman; Mr. and Mrs. Jack Millman.

The family, in cooperation with his manifold friends, have launched, under the auspices of our institution, a drive for a "Dr. B. Dubovsky Memorial Fund," to perpetuate the name and memory of the deceased through a living memorial in a fitting manner in the hospital of our Home. The monies raised will be used for the advancement of medical service on our premises, a goal that was the primary aim and ideal of the deceased. The response has been very encouraging and the sum of $1230 has been raised todate. The drive is still in process and the family, friends and admirers of Dr. Dubovsky are summoned to contribute their share to this vital Fund. We are listing the names of the worthy dinors who have already contributed to the Campaign, and we express to them our warmest gratitude. Subsequent donations will be acknowledged in further listings in the future issues of our "Bialystoker Stimme." Particular credit is due to Mrs. Rae Lieberman, Dr. and Mrs. Chas. Maley and Frieda Skorka Bramson for their successful initiative in this matter.

A prince of heart, an aristocrat of spirit, a genius of mind, a teacher and healer of the masses through popular medicine, Dr. Benjamin Dubovsky will sink in the people's memory as a thrilling legend of a public servant whose brand and calibre vanish from the American scene.

In the words of one of his beautiful poems in the "Bialystoker Stimme:" For the good and brave, the end of life is not the grave; in Memory Lane, he lives again."

A EULOGY

(In tribute to the blessed memory of Dr. B. Dubovsky)

By SAM RUBIN

The sun has set
The day has gone;
The night descends,
Goes on and on.
A vital lesson for the mind,
When the door is locked behind
Vain are all the earthly gains,
A worthy name is what remains.
A check-up of his living creed
Will substantiate, indeed,
A life, devoted to a plan,
Of service to the fellow-man.
Care for the aged and the sick,
Aid to the needy and the weak;
By day, by night, and everywhere.
No hardship was too great to bear
Healer of body and of mind,
A pattern one can hardly find;
To peaceful sleep though gone
His name endure will on and on.

LIST OF CONTRIBUTIONS to the "DR. B. DUBOWSKY MEMORIAL FUND"

Mr. and Mrs. Max and Rae D. Lieberman	$500.00
Dr. and Mrs. Chas. and Anna Malley	200.00
The Isidore Grossman Foundation	200.00
Mrs. Anna Salzberg	100.00
Dr. and Mrs. Henry Milch	100.00
Morris J. and Betty Kaplan Foundation	100.00
Dr. Mary Sokolofsky	15.00
Samuel Posner	15.00

ity in his memory to our Home, and by a number of grandchildren.

Philip Blair was also the brother of the late sagacious Chava Leah Esterowitz, our Bialystoker lady of valor and merit, and the uncle of our esteemed Vice-President, Mr. Morris Eston.

Mrs. Fannie Paleschuck Remembered on Her Second Yahrzeit

Two years ago, on February 18, 1962, just on Purim, our dedicated director and donor, Mrs. Fannie Paleschuck, passed to Eternity. A noble soul was summoned to Heaven to the loss and grief of our mortal world.

Fannie's name still shines in glory from her embroidered scroll mantles and prayer-stand covers, as well as from the prayer-books and bible-sets in our synagogue. Her spirit glows through her personal past charity, as well as through continued generosity, carried on in her memory by the Sidermans, Gouldons and Goldbergs, her cherished next of kin.

Mrs. Annie Weinstein Passed to the Great Beyond

On February 19, 1964, Mrs. Annie Weinstein parted from our mortal world.

The deceased, a noble, charitable woman, is survived by her dear children: Mr. and Mrs. Joseph Weinstein; Counsellor and Mrs. Sol Weinstein, Jack and Evelyn Ravitz, as well as by her brothers: our worthy directors, Mr. and Mrs. Benjamin Goldberg, and of Mr. and Mrs. Max Goldberg.

The family and some friends gave charity to our Home in memory of the deceased.

Mandel Marcus Passed to Eternity

Death took a heavy toll on Friday, January 17, 1964, when Mr. Mandel Marcus was summoned to the Great Beyond.

Mr. Marcus, a builder of high repute with many construction projects in the City to his credit, was the son of our meritorious President, the late Louis, and of the recently-deceased Lena Marcus of blessed memory.

Mr. Mandel Marcus is survived by his wife, Clara, as well as by brothers and sisters. One of his brothers, Bernard Marcus, a member of our Board of Governors, is the Deputy Commissioner of Water, Gas and Electricity of the City of New York.

Amalia Lippman Succumbed in Ripe Age

On Saturday, Dec. 14, 1963, Mrs. Amalia Lippman has passed to Eternity following a brief illness, at the age of 88 years.

A noble woman, Mrs. Lippman shared home and bread with her devoted daughter, our occupational therapist, Mrs. Irma Felsenthal

Mrs. Lippman is also survived by grandchildren: Walter and Liesel Basnizki, Howard and Trudy Resnik, Harry and Diane Felsenthal, and the great grandchild, Irit Basnizki.

Dr. Henry Milch Departed: A Grave Loss

On March 3rd, 1964, our esteemed friend, Dr. Henry Milch, passed away in Palm Beach, Fla., at the age of 68.

The deceased was a well-known orthopedic specialist as well as an author of textbooks on the subject.

He served on our Medical Board in a consulting capacity.

Dr. and Mrs. Milch were related by marriage to our late Medical Director, Dr. B. Dubovsky, and to Lena Dubovsky, with their son Dr. Herbert, in matrimonial covenant with June Milch.

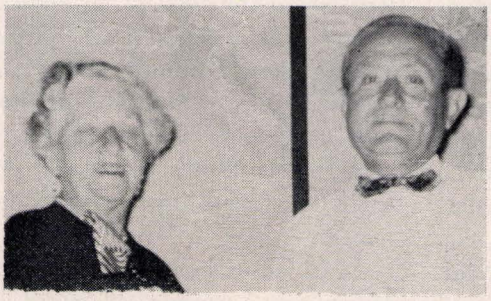
He is survived by his wife, Mrs. Pearl Salzberg, who is a daughter of our grand benefactors, the late Morris, and his widow, Mrs. Anna Salzberg; also by a son, Dr. Robert A. of Baltimore; daughter, Mrs. June M. Dubowsky; a brother, Victor W. Mills, of New York, and 4 grandchildren.

Condolence Upon Passing of Dr. Isidore Sher

We express our deepest sympathy, condolence and consolation to Mrs. Jean Sher and family, as well as to Mrs. Cannie Shapiro, upon the passing of their dearly-beloved husband, father and grandfather, Dr. Isidore Sher on Feb. 28, 1964.

The deceased, a man of sublime qualities, was the father-in-law of our devoted friend and coworker, Mr. Sidney Shapiro, and the in-law of our esteemed directors, Sam and Sophie Shapiro.

An Everlasting Tribute to Dearly-Beloved Parents

In Memory of
Our Beloved
Mother and Father
BERTHA
and
ISIDORE
MADOFF
by
Belle and Ruby Reback
Estelle and Paul Katz

Our Grave Losses

By an Act of God we were compelled to bid farewell to a number of our meritorius officers, directors, coworkers, members and friends who were summoned to Heaven in exchange for their earthly habitation and mortal lot. We bewail among others and we mourn the passing of:

Mrs. Mamie Rosenthal

our esteemed Vice-President and the Bialystoker Grand Dame who succumbed on November 29, 1963, at the age of 77.

A lady of valor and merit with a keen masculine mind, wit and vigor, yet a kind gentle soul and

Mrs. Mamie Rosenthal

a heart of gold, she was one of the pillars of our Institution. The "power behind the throne," she guided our former President. her dear husband, the late Mr. Philip Rosenthal, during his term of office, and after his death she carried on independently the sacred work as one of our most respected Vice-Presidents.

So was Mrs. Rosenthal very active in many other institutions in leading capacity.

Even when ill, she showed concern for our Institution. Her chauffeur and car knew well the route leading from Waterloo Place in the Bronx to 228 East Broadway for Mamie's favorite visits to our Home, the place of destination in her social traffic.

Mrs. Rosenthal has also brought her children and grandchildren into the orbit of our work. In fact, her grandson, Gary, almost grew up in our lap.

The funeral rites were attended by a choice crowd of family and friends, with our Institution numerously represented. Our Rabbi Aaron Chait was also among the eulogists.

Mrs. Rosenthal is survived by 3 married daughters: Rose and Counsellor David J. Goldberg, Chairman of our Board of Directors; Bessie and Dr. Benjamin Gissen; Shirley and Mr. Louis Elphand, and grandchildren. Rose was recently elected and installed as our Vice-President in mother's place. The Goldbergs have marked mother's passing with substantial charity to our Home.

Mrs. Rosenthal's name was perpetuated on the Memorial Tablet in the synagogue of our Home, next to the nameplate of her late husband Philip.

With Mrs. Rosenthal passed to Eternity one of the finest specimens of Bialystoker womanhood on the American soil.

Morris Messe

who passed away on October 25, 1963.

Mr. Messe was one of the last mohicans of the Bialystoker dynasty of the Messes who have carved an enviable niche in our Institution. His late parents, Rubin and Ida, and departed brother, Morris, shared in our relief work for the ruined hometown in the post-war periods and were among the pioneers of our Bialystoker Center and Home for the Aged.

He is survived by his wife, Sadie; 2 sons: Abe and Robert; a daughter, Ruth; 3 sisters: Martha Wilson, Lottie Wildenberg and Eva Glass, and 8 grandchildren.

Isidore Machlis

who passed away on October 19, 1963.

A meritorious communal worker, a devoted kinsman, and the President of the Bialystoker Social Club, charitable and gentle, Mr. Machlis has won general recognition and acclaim.

He is survived by his wife Beckie; a fine offspring of kindhearted children and by 11 darling grandchildren.

His passing was marked with charity to our Home by his immediate family; wife Beckie; children: Mr. and Mrs. Oscar Machlis; Mrs. Belle Cooperman; Mrs. Natalie Kotick and Mr. and Mrs. Jerome Machlis; sister, Mrs. Miriam, and Mr. Isidore Billig; nephews: Mr. and Mrs. B. Prager, Dr. L. Bookbinder and Mr. Lawrence J. Bookbinder; relatives, Harry and Minnie Brodbar and Mr. and Mrs. Irving Shapiro; friends from the Bialystoker Social Club upon the initiative of our director, Sam Shapiro, and friends of the family.

The name of Mr. Machlis has been perpetuated on a memorial plaque in the synagogue of our Home.

Philip Blair

On April 22, 1963, our esteemed kinsman and ardent coworker, Mr. Philip (Bialystocki) Blair passed to Eternity, at the ripe age of 90 years.

The deceased was among the founders of the Bialystoker Brotherly Love Ass'n, and one of our Bialystoker pioneers who helped us a great deal.

He is survived by 2 sons: William and Herman; a daughter, Jean Blair, who contributed char-

Mr. and Mrs. Martin Weiner of Paterson Posed with Martyr President John F. Kennedy

An ironic caprice of fate willed that our Bialystoker kinfolk and grand benefactors, Mr. and Mrs. Martin Weiner of Paterson, N. J., receive a photo copy of their chat with Martyr President John F. Kennedy only a few hours prior to his assassination and our national tragedy.

The postman brought the Weiners in the morning of November 22, 1963 the above photograph, and only a few hours apart the Country was startled and tossed in profound grief by the heaviest toll, death took from us. A coincidence that has linked in a symbolic tie of everlasting allegiance our Bialystoker folk with the Nation's Chief Executive under most unusual tragic circumstances.

As public members of a promotional panel of the U. S. Information Agency. Mr. and Mrs. Weiner were summoned to Washington for participation in the panel's meeting. The duties of the panel were to review the dossiers of foreign service officers for promotion, to grade and to make promotion recommendations.

For the Weiners, the highlight of the tour of duty came, when they were personally invited to the White House for a meeting with the President. The Nation's Chief Executive engaged in a friendly chat with the guests, and exchanged compliments of mutual admiration that were followed by taking this historic photo.

The Weiners, noted textile industrialists, are active in many philanthropic causes and civic affairs. Martin Weiner is the proud son of our late member and benefactor, Louis Weiner, and the nephew of our efficient Vice-President and the "live wire" of our Paterson folk, William Weiner. Martin commemorates father's name through a generous annual contribution to our Home.

Mrs. Weiner, former Tillie Frankel, helps her husband in his widely-outbranched civic and social activities. They have two daughters, Mrs. Sanford (Iris) Bluestein of Montclair, member of the New Jersey State Library Commission, and Mrs. Jack (Poan) Konner of Sneeden's Landing, N. Y., producer and moderator of the New Jersey Profile and Television Channel 13.

The Living Heritage of the Edelsteins in the Hearts of Their Children

We are herewith publishing a remarkable letter that gives eloquent expression to the sentiment of Bialystoker kinship and loyalty, planted by parents in the hearts of their children. These lines, a warm outpouring of sincere feelings, comes from Ellen J. Auslander, proud daughter of our devoted members and donors, Morris and Annie Edelstein:

MRS. WILLIAM AUSLANDER
144-60 GRAVETT ROAD
Kew Gardens Hills 67, New York

November 2, 1963

Dear Mr. Sohn:

It seems such a long time since I started writing these letters to you, after my father died and my mother became ill. When the occasions arise for me to write, I think back on the years since I first became acquainted with the Bialystoker organization through my mother's association with you. As my family has become smaller, with the untimely death of my sister and brother-in-law, it has been a great comfort to me to think of the love we have borne for you, and you I hope, for us, through all these years.

You know, it has been thirty-six years since we first met, and there has never been a time I have spoken to you or seen you since then, so long ago, that I have not been proud and honored to know you. Both of my girls are now older than I was when my mother became secretary of the Ladies Auxiliary — in fact they both graduated from school last summer, Joanie from college and Robin from high school — but, older as this makes me, I feel like a child again when I think of you and the Bialystoker, and your influence on my family and myself.

This is a kind of love letter, Mr. Sohn, to you and to the Bialystoker. When we have needed you to laugh with us, or to cry with us, you have always been there, and we are more grateful for your laughter and your tears then we can ever say.

We thank you for caring, and for the wonderful memories we always have with us of a group of people with kindness and friendship, led by a man whose integrity and nicety is unbounded.

With my sincere thanks to you for thinking of us, and with belated wishes to you for many, many happy years to come, I am, as ever,

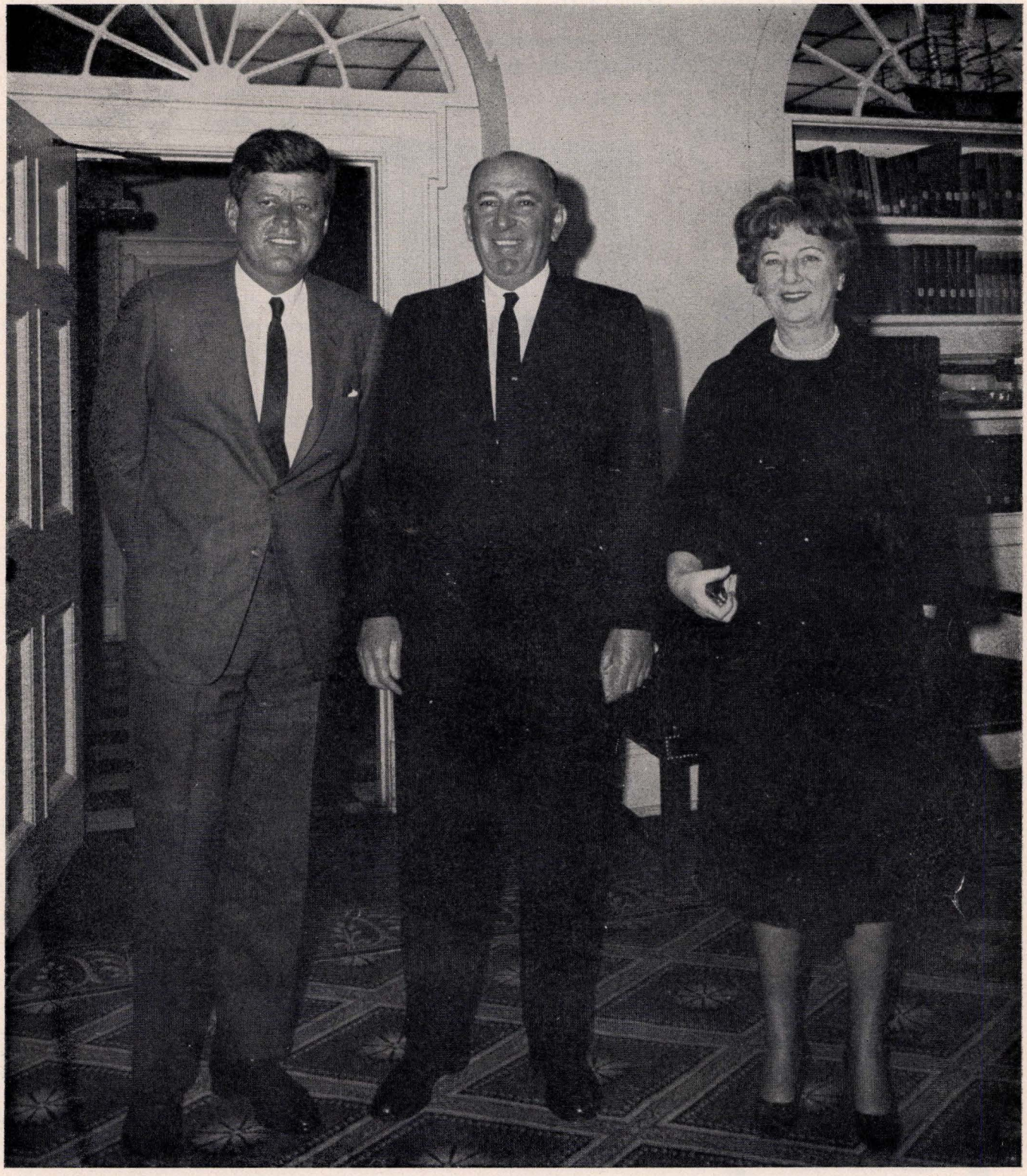
Your friend

ELLEN J. AUSLANDER

Passover greetings to all our friends of the
Bialystoker landsmanshaft
from the family of the late

Morris and Annie Edelstein
Bertha and Alfred Meinberg

The work of your fine organization is graven
in our heads and in our hearts.

The historic photo features our MARTYR-PRESIDENT, JOHN F. KENNEDY with our esteemed members and grand benefactors, MARTIN and TILLIE WEINER, of Paterson, New Jersey, in the White House.

Rabbi Aaron Chait Named Director of Public Relations

We wish to inform our members and readers that our Rabbi Aaron Chait was named Director of Public Relations as result of a promotional advancement of our office personnel.

Competent, reliable and sincere, with a background of 15 years of experience in service to our cause,

Rabbi Aaron Chait

he was found worthy of this newly-assigned rank.

Along with his scope of professional duties, Rabbi Chait also performs the functions of the spiritual leader of our Institution.

With mastery in a number of languages, he is considered a precious asset to our Institution.

We extend to Rabbi Chait our best wishes for Godspeed in his highly-qualified pattern of service and duty.

EST. 1872
BURNS BROS.
NEAT OIL HEAT
WITH
"White Glove" Service
...Get Plaid Stamps, too!
Be Sure, Be Secure
PHONE NOW
N.Y.: GL 6-6500
Nassau: IV 5-6065

Mrs. Bluma Shafer Hailed Upon 81st Birthday

We congratulate our "young" old-timer, Mrs. Bluma Shafer who reached her 81st birthday.

Mrs. Bluma Shafer

Mrs. Shafer, widow of our meritorious co-worker Harry Shafer, is one of the organizers of our Bialystoker Ladies Auxiliary. Well-preserved for her age, she carries on the good work.

We wish Mrs. Shafer many more happy returns.

Vote of Thanks to Jack Skorka and Mrs. Bronia Leventhal

We publicly commend our efficient Building Superintendent, Jack Skorka who keeps the Home in perfect shape, and our excellent housekeeper, Mrs. Bronia Leventhal who shows mastery in her field of work.

Their competence, devotion and gentle approach makes them a valuable team of model service. We pray and hope that they will be with us for many more years.

Mrs. Ethel Ingberg Appointed Administrative Director

We are pleased to announce that Mrs. Ethel Ingberg has been named our Administrative Director.

A valuable asset to our Institution and office personnel, Mrs. Ingberg has been with us for the past 20 years. She is known to our rank and file as Ethel Elowitz prior to her marriage and then under her married name. For a long time she has been head bookkeeper and was also charged with supervisory capacity in our office to our fullest satisfaction and acclaim.

Mrs. Ethel Ingberg

In recognition of her rare qualifications, thorough experience and wonderful record of service, efficiency and accomplishments, Mrs. Ingberg has been promoted to a rank of high capacity with the title of Administrative Director of our Institution, accorded to her.

We congratulate Mrs. Ingberg on her new assignment, as we consider it our good fortune to have her services. We wish Ethel good luck in her elevated position and vital duties.

Abe and Yetta Schreiber Marked Golden Wedding Anniversary on Dec. 15, 1963

The Schreibers, a lovely couple, are among our top-ranking directors. Mrs. Schreiber has been serving as the Recording Secretary of our Bialystoker Ladies Auxiliary for almost 3 decades, and her minutes and records evoke general admiration for their accuracy, neatness and fine style of writing. She was awarded a testimonial plaque upon her 25th year of service to the Auxiliary. On the occasion of this Golden Wedding Anniversary, she was decorated with an ornamental golden pin.

ABE
and
YETTA
SCHREIBER

The Schreibers have marked their half century of a happy married life with charity to our Home.

We wish them many more returns in good health, with "nachas" from their family and in continued excellent service to our cause.

Hyman and Terry Lazar Celebrated Their 30th Wedding Anniversary

December 21, 1963 was a significant date on the social calendar of the Lazars and Bergers, when Terry and Hyman Lazar marked their 30th wedding anniversary at an exquisite fete and dance. Midst this cheering family trio, including the seniors of the clan, Charles and Celia Lazar Berger, the distinguished Dr. M. Berger, as well as many friends and guests, Hy and Terry have jubilantly celebrated the 3 decades of matrimonial bliss; gay, loving and happy, they felt as fresh and young, as 30 years ago.

Hy Lazar is the son of Mrs. Celia Lazar-Berger and of the late Charles Lazar.

A first class top-ranking 5-star salesman of the Houston Oldsmobile Co. of Manhattan, with the highest rating in all of New York, Westchester and Connecticut, with many honors and gifts showered upon him by General Motors—Hyman Lazar has been active in our Home over the years. It is his tradition to provide us, in cooperation with his brother, Eli, every year on the eve of Passover, with a substantial supply of eggs, solicited from various firms. The Lazar Bros. do so in memory of their father, Charles, who pursued same practice during his lifetime. Hyman Lazar was recently elected and installed as Trustee of our Home.

Terry Lazar, ambitious, energetic and public-spirited, is an old-timer in our Home. She has been with us for over 25 years and has also served as President and afterwards as Honorable President of our affiliate, the Young Womens' League. Although not of Bialystoker origin, Terry has faithfully adopted the Bialystoker Home as her favorite cause. Her allegiance to our Institution was also manifested by perpetuating her loved and lost of the Green family on our memorial tablets. Her late kin, grandparents, parents and brothers have made provisions for our Home in their last wills.

Elsewhere in this issue, a congratulatory note is published in honor of the Lazar Seniors, Charles and Celia Lazar-Berger; it is a source of genuine "nachas" to salute parents and children on "simchos" in the very same Edition of our "Bialystoker Stimme."

We wish the Lazar juniors, Terry and Hy, many more happy returns in good health, with continued service to our cause.

Purim Party for Our Oldsters Tendered at Our Home

On Thursday, February 27, 1964 a Gala Purim Party was tendered at our Home for the enjoyment of our aged residents.

The Party was thrown by our new President of the Bialystoker Ladies Auxiliary, Mrs. Sylvia Schoenfeld, in cooperation with our occupational therapists, Mrs. Irma Felsenthal, housekeeper, Mrs. Bronia Leventhal, social worker Miss Belikoff, ardent co-worker, Mr. Hyman Deitch and a number of directors and sisters of the Auxiliary.

The entertaining program was performed by the Club Shalom of the Educational Alliance, under the direction of their social worker, Sonia Goldberg. The team of performers excelled in song, dance and in staging symbolic scenes from the Purim Festival.

Delicious refreshments were served and our aged residents had a grand time.

WEDDINGS

We heartily congratulate the following young folks who have recently tied the knot of matrimony, and we extend warmest felicitations to their families:

Barry and Arlene Wilensky

upon their marriage on Sunday, October 20, 1963.

Barry & Arlene Wilensky

The bridegroom is the endeared son of our devoted members, Morris and Pauline Wilensky, and cherished grandson of our esteemed director and meritorious Vice-President of the Bialystoker Ladies Auxiliary, Mrs. Nettie Wagman.

The Wilensky Seniors are also known to our readers from their summer resort "Wilensky's Barsalee Hotel" in White Sulphur Springs, N. Y.

Robert and Judith Siegel

on their matrimonial covenant, entered into on Sunday, Sept. 8, 1963.

The bridegroom is the proud grandson of our distinguished Trustees, William and Celia Cohen of Brooklyn, N. Y.

The Cohens are faithfully dedicated to our Home, attend all our Board meetings and affairs, and help us generously with substantial funds, setting a fine example to our rank and file.

Rita Aizenberg Ties Knot of Matrimony

We congratulate our worthy member, Mrs. Liza Aizenberg, upon the marriage of her daughter, Rita to Michael Feitler of

Rita Aizenberg & Michael Feitler

Oakland, Calif., on Feb. 23, 1964.

Mrs. Aizenberg is also active in the "Club Bialystoker Friends" and has shown interest for the recently-organized Social and Cultural Committee at our Bialystoker Center.

We wish the newlyweds and their parents good luck.

Wedding Anniversaries

As time has progressed, some of our Bialystoker folk, members and friends, have reached important milestones in their married life, culminated in wedding anniversaries. We cordially congratulate:

Sol and Esther Wiener

upon their 51st wedding Anniversary on February 23, 1964.

The Wieners, meritorious Vice-Presidents of our Home, carry on their wonderful work also in Miami Beach, whereto they have tranferred their permanent residence.

With half century of an ideal wedded life in the background, the Wieners also justly boast of a wonderful family, children and grandchildren who match them in their charitable efforts for our Home.

We wish the Wiener Seniors many more happy returns in good health and in prosperity, with "Nachas" from their junior folk.

Sam and Mary Saide

upon their Silver Wedding Anniversary last February.

The Saides occupy a foremost place among our junior Directors. Sam, endowed with a literary and narrative talent, recently elected as Vice-Chairman of the Social and Cultural Committee of our Bialystoker Center, appears at our public affairs, and recites impressively fitting poems, called for by the occasion. He has recently startled the 1964 Memorial Rally of the "Club Bialystoker Friends" upon the 21st anniversary of annihilated Bialystok, when he delivered a most eloquent address, published on a different spot in this issue. Active in the Club, he has to his credit many accomplshments as former Cultural Director.

We wish the Saides many more happy returns with "nachas" from their children whom they have also brought into the orbit of our Institution.

Mr. and Mrs. Daniel Goldberg

of Colchester, Conn. upon their Golden wedding anniversary, in June, 1964.

The Goldbergs were given a pre-anniversary fete at a meeting of the Brotherhood and Sisterhood of the Colchester Jewish Aid Synagogue, that was also a bid of farewell prior to their trip to Israel. A certificate was presented to them by the Synagogue, where they are very active.

Daniel and Mrs. Goldberg are devoted members and donors of our Institution over the years.

Master Harvey Freedenberg

upon his Bar Mitzvah on March 14, 1964, at "Temple Beth El," Harrisburg, Pa.

Proficient Harvey elicited general admiration by his competent

Harvey Freedenberg

performance, exhibiting thoroughness, intelligence and faithful application of his ingrained qualities.

The Bar Mitzvah boy is the dear son of our devoted member, Mrs. Ethel Freedenberg of Harrisburg, Pa. and of the late Harry Freedenberg of blessed memory and the proud grandson of our top-ranking directors and ardent coworkers, Sam and Goldie Freedenberg. Sam is the recently-elected Chairman of our Admitting Comm., and Goldie is the Hon. President of our Bialystoker Ladies Auxiliary.

Joseph Sloane Re-elected Chairman of "Byal. Brotherly Love" for 9th Term

We congratulate our worthy director, Joe Sloane, upon his re-election for the 9th consecutive term as Chairman of the "Bial. Brotherly Love Ass'n."

Congenial, efficient, well-liked, with a "good word" and witty joke always on the spot, Joe is one of our meritorious old-timers and we wish him and his family good luck.

Mazel Tov to The Wieners Upon Daughter's Engagement

We heartily congratulate our esteemed Vice-Presidents, Sol and Esther Wiener seniors, and our worthy Trustees, Milton and Ruth Wiener Juniors, upon the engagement of their granddaughter and daughter, Judith Iris to Mr. Philip Martin Katcher.

The youngsters announced this engagement on December 20th,

Judith Iris Wiener
Philip Martin Katcher

1963, and received a public "mazol tov" from our directors at a subsequent Board meeting.

Judith Iris joins father Milty and mother Ruth in charitable work for our Home, particularly at our annual bazaars, where she acts together with the other small fry of the Wieners as saleslady behind the counter.

Phil Martin is the proud son of our good friends, Mr. and Mrs. Arnold Katcher.

David Summerfield Hailed for Good Work

We commend our Hon. Vice-Pres. for vital aid in our bookkeeping and management. Bravo and good luck!

Herbert Siderman and Barbara Kosloff Announce Eengagement

We congratulate our dear youngsters, Herbert Siderman and Miss Barbara Kosloff who announced

Barbara Kosloff & Herbert Siderman

their engagement, with the wedding scheuled for May 10, 1964.

Herbert is the proud son of our esteemed directors, Harry and Rae Siderman. Barbara is the cherished daughter of the reputable couple, Alex and Shirley Kosloff of Toronto, Canada.

It is also in order to extend at this time to the proud parents, Harry and Rae Siderman, our best wishes upon their 41st Wedding Anniversary, in prayer and hope for many more happy returns.

Master Kenneth Stein

upon his Bar Mitzvah on August 17, 1963.

Intelligent Kenneth has discharged his Bar Mitzvah function with mastery and won general acclaim.

The Bar Mitzvah boy is the dear son of our good friends, Arnold and Rhoda Stein, and cherished grandson of our devoted director, Mrs. Rebecca Henkowitz.

Mrs. Henkowitz is also very active in our Bialystoker Ladies Auxiliary.

BAR MITZVAHS

In the course of the bygone few months a number of our Bialystoker adolescents have reached the age of religious maturity, marked by impressive Bar Mitzvah celebrations, and we heartily congratulate:

Master Steven Kavee

upon his Bar Mitzvah on Sunday, October 6, 1963, at "Temple Sholom" in Westbury, L. I., N. Y.

Gifted Steven excelled in leading the congregation in prayer, reading the Portion of the Law, as well as in the delivery of his Bar Mitzvah speech.

Steven Kavee

Our Institution was represented at the Affair by a distinguished Committee.

The Bar Mitzvah boy is the dear son of our worthy members, William and Naomi Kavee, and the affectionate grandson of our esteemed Executive Director, David and Mrs. Vera Sohn. He is also the cherished nephew of our devoted members, Bernard and Mildred Spiegel.

Master Jonathan S. Rosenberg

Upon his Bar Mitzvah on February 8, 1964, at "Temple Beth El" in Great Neck, L. I., N. Y. The exquisite "simcha" was attended by a large crowd of family and firends.

Brilliant Jonathan focused upon himself the spotlight of general admiration, when he read fluently the Portion of the Law, chanted the prayers and delivered the Bar Mitzvah address.

Jonathan S. Rosenberg

The Bar Mitzvah boy is the dear son of our Donors, Henry and Renay Rosenberg and the proud grandson of our distinguished member and donor, Louis Rosenberg, and of the late Jennie (Sheinke) Rosenberg, whose name he bears. The Rosenberg Family, as a whole, are dedicated members of our Institution. Jonathan Shane is also the loved grand nephew of our Executive Director, David and Mrs. Vera Sohn.

Bial. Cutters Social Club Hailed for Substantial Aid

A fine brand of American-born folk, endowed with a Bialystoker heart, the Cutters help us throughout the year, and particularly towards our Passover Campaign, upon his Bar Mitzvah on Sunday, February 23, 1964.

Master Kenneth Shapiro

Capable Kenneth displayed knowledge and skill in his Bar Mitzvah performance of the liturgical program, evoking general recognition.

Kenneth Shapiro

The Bar Mitzvah boy is the fond son of our dedicated members, Sidney and Constance Shapiro and cherished grandson of our untiring directors and coworkers, Sam and Sophie Shapiro, and nephew of our members and donors, Jack and Bella Masin.

Father Sidney, partner with the "Hub Fireproof Co.," installed the doors and windows in our building, saving us hundreds of dollars. Grandfather, Sam, Chairman of our House Comm." is one of our matchless building supervisers, technical consultants, generous donors and untiring campaigners. Retired from business, he is "busy" with our Home.

We wish all the officers, members, and particularly our "liaison" with the Cutters, Secretary of our Board of Directors, Rubin Fisher, a happy and enjoyable Passover.

BIRTHS

In the course of the past few months the Bialystoker census rose through the arrival of tiny tots into the families of our members and friends, and we heartily congratulate:

Mr. and Mrs. Abe Charnes

upon the arrival of their first grandchild, born to their children, Mr. and Mrs. Herbert Charnes, and named "Seth G." The Charnes Family has recorded this happy occasion with charity to our Home.

Mr. Abraham Charnes, a highly-reputable individual and meritorious communal worker, is the Chairman of our Planning Committee and Financial Secretary of the Bialystoker Unterstizungs Verein "Somech Noflim," oldest Bialystoker Society in New York.

Mr. and Mrs. David Cheslar

upon the birth of a grandchild into their family, a baby-girl named Rachel. The infant is the daughter of our dear friends Leonard and Beverly Cheslar.

The Cheslars are devoted directors of our Institution, and respond generously to every call for aid.

Mr. and Mrs. Max Chasen

who became great grandparents of a darling boy, born to their grandchildren, Joe and Marylin Sherer in Poughkeepsie, N. Y.

The Chasens are reputable directors of our Institution and old-timers in our landsmanshaft, with great merits to their credit. Mr. Chasen is Vice President and very active in the Bialystoker Unterstizungs-Verein "Somech Noflim."

HERMAN L. FRIEDBERG HAILED UPON 75th BIRTHDAY

Mr. and Mrs. Herman L. and Pauline Friedberg

We extend warmest felicitations to our esteemed member and generous donor, Herman L. Friedberg, upon his 75th birthday on October 15, 1963.

Editing Manager of the noted Weekly "Novoye Russkoye Slovo" and one of the pillars of the Russian Colony, Mr. Friedberg boasts of his Bialystoker origin and ancestry. He is one of the true notables of our Bialystoker inteligentsia in this Country.

The Friedbergs, Herman L. and Pauline, are blessed with a wonderful offspring. Their sons occupy a foremost place in the sphere of America's science, electronic and atomic energy, helping promote the progress of this Country. We wish Mr. Friedberg many more happy returns, in good health and in good fortune.

BIRTHDAYS

Some of our members and friends have recorded their birthdays, marking same with donation to our Home, and we extend our felicitations to:

David Rosenblum

upon his 70th birthday on February 17, 1964.

David, a real "good fellow," charitable and generous, helps us frequently with cash donations and food stuff, particularly on the eve of Holidays. His gifts of wine and other delicacies enhance our festive tables. His prayerbooks and bible-sets also adorn the shelves of our synagogue and prove very useful to our worshippers.

We wish the lively and lovely David many more returns, in good health and in good fortune.

Rev. Harry Feinberg

upon his 50th birthday on February 11, 1964.

Rev. Feinberg, a commendable example of Young Bialystoker in America, is one of our worthy directors. He is also very active in the "Club Bialystoker Friends."

Harry couples his substantial donations to our Home, personal as well as from his friends, with the service of his talent, a "golden voice" that he sets at our disposal, whenever called upon. His public appearances at our affairs are always an incentive and a stimulus to bring a large crowd of people, anxious to listen to his vocal renditions.

We wish Rev. Feinberg many more happy returns with "nachas" from his family and continued efficient service to our cause.

"BRONX LEAGUE" AT WORK

By RAE SIDERMAN
Financial Secretary

The "Bronx League" records with pride a season of fruitful activities. The regular bi-monthly meetings every Wednesday afternoon, at the Organization's meeting locale "Parkside Plaza," 58 E. Mt. Eden Ave., Bronx, were well-attended and new members have enrolled into our rank and file.

The bygone season has commenced with our festive Opening Meeting on September 1, 1963. A Farewell Luncheon and Card Party was tendered on November 6, in tribute to our Hon. President and ardent volunteer campaigner, Mrs. Bessie Fuchsman who left for Florida on her winter vacation.

On Dec. 19, we have launched our successful Annual Hanukah Party, with our "ambassador," Mr. Rubin Fisher, as Guest Speaker. Substantial funds were raised.

On January 8, 1964 we have arranged a memorial meeting for the late Mr. Julius Kramer, beloved husband of our meritorious Vice-President, Mrs. Ray Kramer.

Our Annual Purim Party took place on February 12. Again, our dedicated friend, Mr. Rubin Fisher, was the guest speaker and enlightened us on the significance of the Festival.

A special Moyes Chitim meeting was held on February 26, and a substantial sum was raised for the old folks of our Bialystoker Home. Same campaign was continued at the meeting on March 11.

The Bronx League is participating in every Drive, launched by the Home.

A special vote of thanks is in order to Mrs. Bertha Solomon who helps us generously; Mrs. Mary Nathanson and Mrs. Pauline Jacobs who engage in the vital work of making hospital shirts for the patients of our Home.

Credit is due to our untiring officers and members who do their share for the welfare of the Organization and for the benefit of our great cause especially to the President, Mrs. Lillian Shabotsky.

We wish a speedy recovery to our worthy coworker, Mrs. Rebecca Barnett and we hope that she will fully recuperate.

To all our sisters, with their families, to the officers and members of our Home, to Bialystoker kinfolk and to our Jewish people everywhere we wish a happy and enjoyable Passover.

Kate Tropp Memorial Luncheon

The traditional Annual Luncheon in memory of the meritorious Vice-President of our Ladies Auxiliary, Mrs. Kate Tropp, will be tendered this year on Sunday, April 26, at 12 noon, at our Home.

The Affair is sponsored by our worthy director, Victor Tropp, in cooperation with Mrs. Sylvia Schoenfeld, new President of our Ladies Auxiliary and her husband, Irving.

All directors, Auxiliary members and friends are invited.

Nettie Wagman Luncheon Substituted by Charity Drive

Advanced age and the strain involved in an affair, made it impossible for our Vice-President of the Ladies Auxiliary, Mrs. Nettie Wagman, to sponsor this year her traditional Luncheon. Instead, she and her family have engaged in a charity drive in our behalf that has netted a substantial amount for our Moyes Chitim Campaign. To Mrs. Wagman, the Wilenskys and all other members of her family, our thanks and best wishes.

Cantor Mordecai Spektor A Huge Success

We are very fond of our Bialystoker Star, Cantor Mordecai Spektor who shines brightly on the contorial firmament of American Jewry.

Cantor Spektor has officiated with great success at the "Hotel Coronet" during the past Passover Holiday in Miami Beach, at which

Cantor Mordecai Spektor

he made his official contorial debut in this Country. He is now the very well-liked Cantor of the "Mount Sinai Jewish Center" on Bennett Ave. in Washington Hgts. In addition, he appears at many concerts in the City and out-of-town. In one of his recent appearances, he was teamed with the nationally-famous Cantor Sholom Katz of Washington, D. C.

Cantor Spektor has been recently appointed Chairman of the Social and Cultural Committee of our Bialystoker Center.

With his name and fame growing rapidly, Cantor Spektor contemplates to make cantorial records, and it is believed that recording outfits will be anxious to close a deal with him to mutual advantage.

Bialystoker Ladies Auxiliary Marks Historic Milestone

The bygone months have spelled for our Ladies Auxiliary a season of hustle and bustle, bursting with lively activity.

Meetings and Affairs

The regular weekly meetings held every Monday afternoon at our Home, were well attended. Regardless of weather, our sisters came from near and far, like those postal carriers whom rain or shine, sleet or cold does not hinder on their appointed routes.

The Auxiliary had conducted the season's functions and affairs with huge success. The gatherings netted substantial sums. The annual bazaar, sponsored by the Auxiliary, was also a source of sizeable income. The building campaign as well as the Passover Fund have on their balance sheets substantial entries, recorded to the credit of the Auxiliary.

New Officers

A trend of rejuvenation marked the rank and file of the Auxiliary, with "young blood" poured into the veins of this Organization. The Auxiliary particularly boasts of their new President, the young lively and lovely Mrs. Sylvia Schoenfeld who already has to her credit the initiative and accomplishment of a nucleus for a Bialystoker League, set last winter in Miami Beach.

Mrs. Sylvia Schoenfeld

The other newly-elected and installed officers are:

Ida Aidak; Lena Dubovsky; Celia Lazar-Berger and Goldie Freedenberg — Hon. Presidents;

Nettie Wagman; Dora Weinberg; Dora B. Meyerson and Mollie Fuchs — Vice-Presidents;

Sarah Zalowitz, Treasurer; Rae Siderman, Fin. Secretary; Yetta Schreiber, Rec. Secretary;

Lilly Epstein, Pauline Moss; Ross Peretz and Mollie Zalowitz, Trustees. Fannie Rubin, Marshal; Julia Farber and Ruth Blumberg, Social Hostesses.

The Auxiliary also values very highly her new ardent worker, Mrs. Rose Goldberg, who has been elected new Vice-President of our Institution, replacing her wonderful mother, the late Mrs. Mamie Rosenthal. Rose attends every meeting and shows keen interest for the Auxiliary.

Awards

Our sisters: Ida Aidak, Hilda Sloyer, Julia Farber, Pauline Siegel and Bluma Shafer, have been decorated with ornamental gold pins, bearing proper inscriptions, as tokens of tribute for their service and merits over the years.

The 40th Anniversary Banquet

The season was highlighted by the Auxiliary's 40th Anniversary Banquet that was tendered with fanfare and pomp on Nov. 17, 1963 at "Hotel Esplanade" on New York's West Side.

The historic Event attracted a choice crowd of Auxiliary officers and members in the company of their families. 4 generations of Bialystok in America; grandmothers, mothers, children and grandchildren turned out and formed one colorful panorama of organized Bialystoker womanhood.

A roll call of the founders and leaders of the Auxiliary was made and the pioneers and veterans of female yiddish Bialystok passed in review before the eyes of an applauding crowd.

Greetings were delivered by the Chairman of our Board of Directors, Counsellor David J. Goldberg; Vice-Chairman, Izak Rybalowski; Executive Director, Workmens' Circle Home for the Aged, Louis Silver; Executive Director of our Bialystoker Center and Home for the Aged, David Sohn, as well as by the Co-Founder and First President of the Auxiliary, Mrs. Ida Aidak.

The musical program was performed by our Bialystoker singers, Cantor Mordecai Spektor and his wife, the internationally famous coloratura soprano, Miriam Sandler, accompanied at the piano by Sonia Aidus, with her husband, Harry Aidus, leading a well-trained band.

The Affair left an indelible imprint in the memory of all participants.

Our President, Mr. Jacob Cohen, Honored With Testimonial Tablet By Our Institution

Sunday, January 5, 1964, was a Day of Distinction for our President, Mr. Jacob Cohen, with an added honor conferred upon him by our Institution at the Testimonial Dinner, tendered to him on

Jacob Cohen

that date by the Hebrew Academy of Miami Beach, Fla.

The Bialystoker homage was paid to the Chief Executive of our Institution by the means of an ornamental bronze tablet, presented to him by our esteemed Vice-President, his devoted son-in-law, Mr. William Kasenetz.

In making the presentation, Mr. Kasenetz stressed the fact that "regardless of his physical domicile in Miami Beach, our President has still his mind and soul focused and set at 228 East Broadway, New York, the address of our great Institution and his favorite cause, the Bialystoker Center and Home for the Aged. Distance melts under the glow of a warm heart" Mr. Kasenetz said.

The Testimonial Tablet constitutes a mountage of our building and of the Dora Cohen Memorial Park superimposed upon each other, with a dedicatory inscription engraved alongside.

Mr. Cohen was deeply touched by our gesture and he stated that he will "cherish this meaningful Gift and display it on a conspicuous place in his home as a visible symbol of his pet institution." He also assured that he will "carry on his magnanimous support of our Home as long as he is spared on earth."

Gala Reception For Our President on Sunday, April 19th

A hearty Welcome Home will be tendered to our distinguished President, Mr. Jacob Cohen, at a Special Reception Dinner in his honor on Sunday afternoon, April 19, 1964 at our Home, upon his arrival from Florida.

Prominent notables from the spiritual elite of Miami Beach will grace us with their presence and address the audience in payment of tribute to the Guest of Honor.

Details will follow in the mail and through the press.

Morris Masin Hailed Upon His 50th Anniversary in the United States

Our Institution has been fortunate to attract and enlist the concern and support of a wonderful couple, Mr. and Mrs. Morris Masin, and of their sister and sister-in-law, Miss Edith Telesnick.

Introduced into our midst by our mutual friend and dedicated director, Mrs. Becky Kornwein, this trio have graced us with their presence at our 40th Ladies Auxiliary Anniversary Banquet as well as our Purim affair and have marked their interest in our cause with substantial donations to our Home.

Mr. Masin is the President of the Haym Solomon Home. On November 3, 1963 he was honored by his Institution at a Gala Affair tendered upon the occasion of his 50th anniversary in the United States, half a century of dedicated service to the senior citizenry, in particular, and to the community, at large. This Event was entered in the Congregational Record of this Country's 88th Congress, as an item of public interest in tribute to a self-made man who serves America to the very best of his ability.

We wish the Masins and Miss Telesnick good health and good luck for many more years to come.

William Kasenetz Lauded for Building Chairmanship

Our esteemed Vice-President, Mr. William Kasenetz, is herewith publicly commended for excellent Chairmanship of our Building Committee.

An expert in the building trade, he displays foresight and vision, know-how and experience, blended with a sense of practical economy. In addition, he is very devoted to our cause.

Chairing a recent Special Building Committee meeting attended by our efficient architects, Samuel Malkind and Carmine Russo, he mapped out the complete draft of the future Bialystoker Home that met with the approval of the architects and the Committee.

Bill matches Pop, his dear father-in-law, our distinguished President, Mr. Jacob Cohen, in dedication as well as in service.

We wish Bill, his "better half," Rose, and their family lots of Nachas in good health, with ability to carry on this wonderful work.

President-Martyr, John F. Kennedy

November 22, 1963 will sink in the memory of all Americans, as well of the entire free world, as the history's "Black Friday," when the cruel hand of a madman-sniper had pulled the trigger at and cut the thread of the noblest life, this Country's Chief Executive, President John F. Kennedy. The whole universe and all peace-loving nations have been tossed in profound grief by this fatal shot.

For President Kennedy was not only the greatest American of our times, but also the finest humanitarian of our era. At the helm of the greatest democracy in the universe, leader and statesman par excellance, he was the most dedicated public servant and faithful friend of the common man, regardless of color, race or creed, origin or nationality. He was also known as a sincere friend of the State of Israel.

We, at our Home for the Aged, had a special sentiment of admiration and a particular high regard for the martyred President who pioneered the idea of "medicare," aiming to provide free medical treatment for the elderly citizen under the social security arrangement. He also gallantly fought for this grand project and spared no strain and effort to make it a tangible reality. Fatal death hindered the fulfillment of his great dream and sacred ambition.

While we join America's bereaved millions in bewailing the great loss, we find consolation in the fact that the blessed successor, President Lynden B. Johnson, follows in Kennedy's footsteps, and champions the very same ideals, including the "medicare" project. We pray for his good health and prosperity and we wish this Country's new Chief Executive Godspeed and success.

A Fact and a Challenge

In the natural cause of events, meeting the inevitable doom of men, a number of our outstanding kinsmen as well as devoted and active members and coworkers, donors and supporters, have parted from us to the Great Beyond.

Our ranks have been thinned, leaving a painful void and a sore wound. Gone from our midst are some notables of spirit, as well as some plain-cloth soldiers of daily action and duty on the Bialystoker front.

We are fortunate, however, that our younger generation takes over, where the seniors leave off. Such is the case with our new President of the Bialystoker Ladies Auxiliary, as well as our new Vice-President of the Home from the younger female folk, and such is the trend in many other instances.

Nevertheless, we need more young blood, pep and energy to liven our rank and file, and we challenge our second and third generation of Bialystoker descent, as well as our Jewish-American youth, at large, to join us and help carry on the sacred heritage of our ancestors who gradually vanish from our scene.

OFFICERS FOR 1964 OF OUR BIALYSTOKER CENTER AND HOME INSTALLED IN GALA CEREMONY

Sunday, January 12, 1964, will go down on the calendar of our Home as an official date, since the new officers of our Institution for 1964 were installed in due procedure and with proper ceremony and pomp.

The following officers of our Bialystoker Center and Home for the Aged were vested with official authority:

Jacob Cohen, as President of our Institution for the 19th consecutive term;

Bennett Aronowsky, David Lutenberg and David Summerfield — Hon. Vice-Presidents;

Sol Bindler, Morris Eston, David Lubin, William Kasenetz, Mrs. Rose Kass, Mrs. Rose Goldberg, Emanuel Tarlofsky, William Weiner and Sol Wiener — Vice Presidents;

Louis Davis, Treasurer; Counsellor Philip F. Schneider, Controller; David Sohn, Executive Director and General Secretary.

Counsellor Philip Novick, Hon. Chairman, Board of Directors; Counsellor David J. Goldberg, Chairman; Izak Rybalowski-Rybal, Vice-Chairman. Rubin Fisher, Recording Secretary.

Charles Berger, William Cohen, Adolph Heller, Hyman Lazar, Sam Mines, David Zakim, Paul Parson, Samuel Rubin and Milton Wiener — Trustees.

Committee Chairmen:

Hyman Mann, Administration; Sam Fredenberg, Admitting; Rev. Herman Schoenwald, Affairs; William Kasenetz, Building; Cantor Mordecai Spektor, Culture; Sam Shapiro, Housing; Sam Gold, Finance; Mrs. Anna Rubinstein, Linen and Clothing; Dr. Chaim Shoskes, Organization; Abe Charnes, Planning; Simon Weinberg, Purchasing; Estelle Gottlieb, Recreation; Counsellor Philip Novick, Rules and Regulations; Leon Dolidsky, Social Welfare; Cantor Harry Weinberg, Synagogue; Morris Krofchick, Membership; David Pincus, Tablets.

BIALYSTOKER STIMME

Published by the

BIALYSTOKER CENTER & HOME FOR THE AGED

228 EAST BROADWAY • GRamercy 5 - 7755—7756 • NEW YORK 2, N.Y.

NEW YORK | MARCH, 1964 | (253) | No. 294

TOPICS OF THE DAY

By DAVID SOHN

Welcome, Joyous Passover!

The spinning cycle of time has rolled off with another year thereon, and again we are ready to receive the gay and cheerful Passover Holiday that takes a bow at our doors.

Unlike the prevailing tension and sad state of mind in the countries behind the Iron Curtain or under the Arab heel, our fellow-Jews welcome the Festival in a happy mood under the clear skies of this "land of the free and the home of the brave."

**
*

Same spirit of good will and happiness marks also the Passover Holiday under the hospitable roof of our Home, where helpless, indigent, ailing old folks enjoy the festivities to their hearts' delight; be it at the traditionally-conducted impressive "sedorim," at the prayers and services in the synagogue, or round the richly-set tables with matzos, wine, meat and lavish food in our dining rooms.

The provision of the Passover needs to the fullest extent of abundance and plenty ought to be ascribed to the credit of our Moyes Chitim Campaigners, as well as to our generous members, donors and friends. This Legion of Supporters has joined hearts and hands in making the Holiday a bountiful and enjoyabe one.

Short space of an editorial does not permit to enumerate the names of the campaigners and donors to the Annual Moyes Chitim Drive of our Institution, but each and everyone is dear to us and everybody's cooperation and charity is deeply appreciated.

Those who have thus far not responded to our Moyes Chitim Drive, are urged to do so now.

With thanks for the Heavenly Grace that we can celebrate the Holiday of Freedom without hinderance, in the free climate of the world's noblest democracy, we wish our officers, directors, members, readers, donors and friends, Bialystoker kinfolk, and our fellow-Jews in the United States, Israel and everywhere throughout the world a happy and enjoyable Passover.

Progress in Our Building Work

We are proud and happy to report that our Modernization process makes rapid strides. Following the necessary adjustments, the present status of our building met with the approval of the pertinent city departments. It is also expected that our plans will be approved by the State Social Welfare Department, and we will get the "green light" to go ahead with the intended alterations and improvements within the building.

Our building committee, chaired by our esteemed Vice-President, Mr. William Kasenetz, an expert in the building trade, envisions gigantic modifications that will enhance our building and improve our services. With beautiful furniture of the most modern design and most practical value, waiting for display in a renovated Infirmary, with various modern devices of comfort to be installed for the benefit of our patients, the medical care program of our Home will gain in value, as well as in prestige. So will the kitchen accommodations and the culinary services be considerably advanced. Same applies to the living quarters.

The Bialystoker Home will, in a comparatively brief span of time, get a new, fresh look, in conformity with the prevailing standards of care and service, to our heart's delight.

Mr. and Mrs. Emanuel Tarlofsky

VICE-PRESIDENTS

of the

Bialystoker Center and Home for the Aged

Herewith Extend Their

Warmest Greetings and Heartiest Wishes

to their Family and Friends Everywhere

FOR A VERY JOYOUS AND HAPPY

PASSOVER

Emanuel Tarlofsky Congratulated On His Birthday

We wish a very happy birthday to our esteemed Vice-President and grand benefactor, Emanuel Tarlofsky who had turned on March 15, 1964 another happy leaf in his wonderful book of life.

Mr. and Mrs. Tarlofsky are a blessed couple of public-spirited folk, deeply rooted in our national traditions, with a warm sentiment for Bialystok.

Emanuel Tarlofsky tops our list of supporters with his generous donations. His lion's share in our building fund campaign and "moyes chitim" drive sets a model of generosity to all of us.

Support
the
BIALYSTOKER
CENTER
and
HOME for the AGED

OUR FUNCTIONAL CALENDAR

The following sequence of functions and affairs has been set for the coming season:

Gala Reception Dinner for our President, Mr. Jacob Cohen on Sunday, April 19, 1964, 4:00 P.M. at our Home, upon his arrival from Florida. Prominent notables from Miami Beach will grace the occasion and pay tribute to the Guest of Honor.

Annual Dinner of the Bronx League on Sunday afternoon, May 3, 1964, at our Home.

Our Annual Theatre Benefit will take place on Monday Evening, October 5, 1964, at the "Anderson Theatre" (former "Public Theatre"), Second Ave. & East 4th Street, New York City.

The Annual Ida Aidak Luncheon is scheduled for Wednesday afternoon, November 11, at our Home.

The Annual Hanukah Meeting, Festival and Concert will be performed on Sunday afternoon, December 6th, at our Home.

The Annual Bialystoker Bazaar will open on Saturday Evening, December 12, at our Home.

CAMP LAKOTA

on MASTEN LAKE

Boys & Girls — 5 to 16 Years

"In Beautiful Mamakating Park"

Wurtsboro, New York

- Only 73 Miles from NYC
- Elevation 1855 Ft.
- 38th Camp Year
- Drama Dancing, Music
- Crafts, Nature, Riding
- Friday Night Services
- All Land-Water Sports
- 5 Mile Spring Fed Lake
- Excellent Kosher Cuisine
- Reg. Doctor, Nurses
- Tuition

Call or Write

MRS. LILLIAN SHABOTSKY

1555 Grand Concourse Bronx 52, N. Y.

Phone: TRemont 2-2164

PASSOVER ISSUE

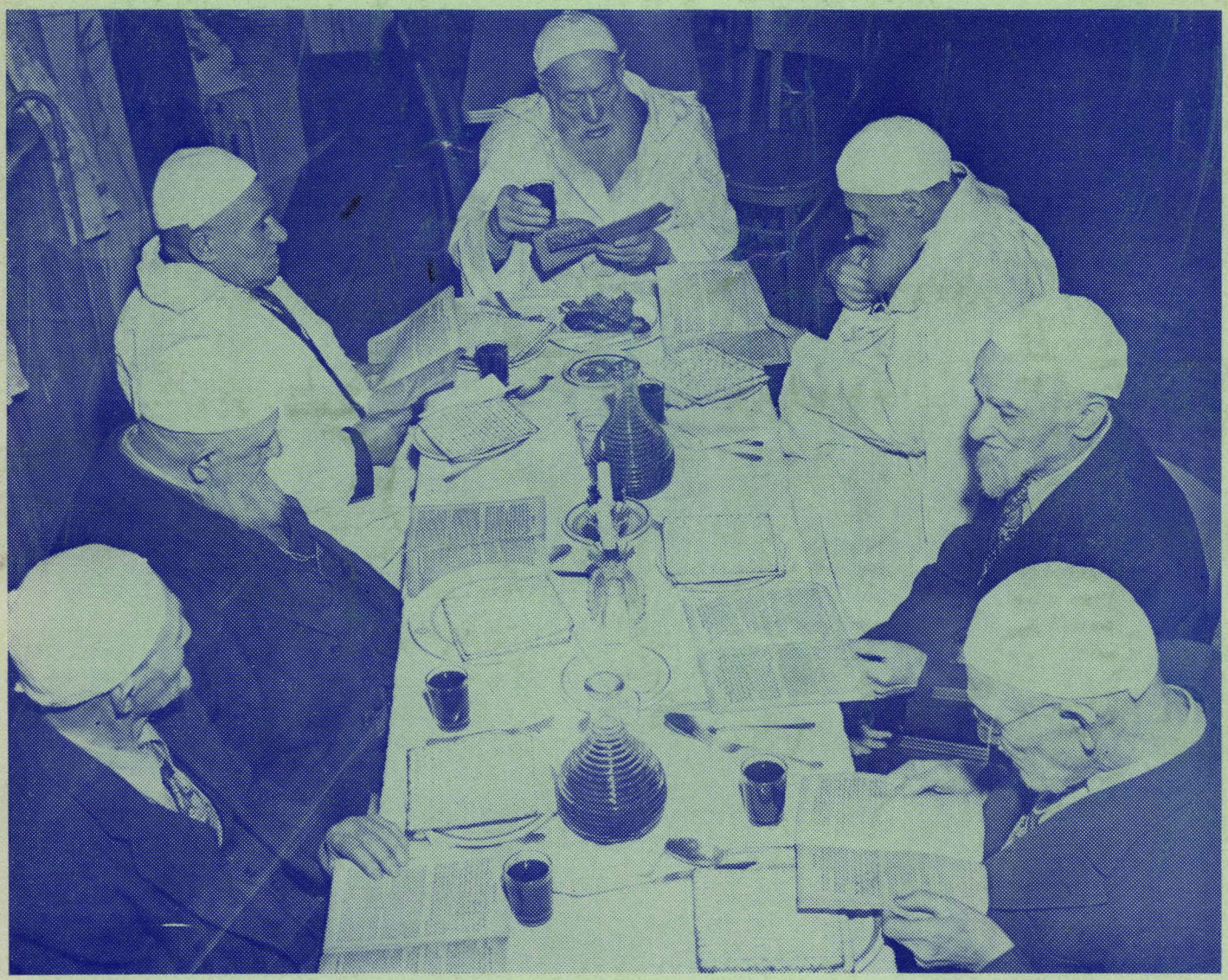
BIALYSTOKER STIMME

Published by the

BIALYSTOKER CENTER & HOME FOR THE AGED

228 EAST BROADWAY • GRamercy 5 - 7755—7756 • NEW YORK 2, N.Y.

NEW YORK | MARCH, 1964 | 253 | No. 294

A "SEDER" SCENE AT THE BIALYSTOKER HOME FOR THE AGED

Leading the Group in the Seder Ritual, the Senior of the Oldsters lifts the traditional cup of wine, chanting the "Kiddush" and adding a toast for the continued good health and welfare of our directors, members, friends, Bialystoker kinfolk, and our fellow-Jews everywhere on the face of the globe.